BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1900.

SJUNDE SAMLINGEN.

Lagutskottets utlåtanden och memorial n:is 1—50.

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 31 januari 1900, kl. 2 e. m.

Memorial, i anledning af kamrarnes remiss af en uti justitieombudsmannens embetsberättelse intagen framställning angående dyrtidstillägg åt vaktmästaren vid justitieombudsmansexpeditionen.

Uti sin till innevarande Riksdag afgifna embetsberättelse, hvilken af båda kamrarne blifvit i dess helhet till lagutskottet hänvisad, har justitieombudsmannen, bland annat, afgifvit en framställning derom, att Riksdagen måtte anslå ett belopp af 150 kronor om året att såsom dyrtidstillägg åt vaktmästaren vid justitieombudsmansexpeditionen utgå från och med år 1900 och tills vidare.

Då emellertid denna framställning, enligt utskottets uppfattning, är af beskaffenhet att falla utom området för lagutskottets i 53 § regeringsformen och 42 § riksdagsordningen utstakade verksamhet, föranlåtes utskottet, jemlikt § 7 i de för Riksdagen gällande reglementariska föreskrifter, att till kamrarne återlemna ifrågavarande framställning; hvilket utskottet härmed för Riksdagen

anmäler.

Stockholm den 31 januari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 31 januari 1900, kl. 2 e. m.

Memorial, angående öfverlemnande till särskilda utskottet af en till lagutskottet hänvisad motion.

Enligt lagutskottet tillhandakomna protokollsutdrag hafva båda kamrarne beslutit att tillsätta ett särskildt utskott för behandling af Kongl. Maj:ts proposition n:o 24, med förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete och till lag om ändrad lydelse af 17 kap. 4 och 11 §§ handelsbalken.

Andra Kammaren har emellertid till lagutskottet hänvisat en af herr *Hjelmérus* inom nämnda kammare afgifven motion, n:o 44, med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta; och som denna motion, enligt utskottets uppfattning, är af beskaffenhet att böra behandlas i sammanhang med ofvan omförmälda proposition, får utskottet härigenom hemställa,

att herr Hjelmérus' ifrågavarande motion måtte få till särskilda utskottet öfverlemnas.

Stockholm den 31 januari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 31 januari 1900, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af verkstäld granskning af justitieombudsmannens embetsförvaltning.

För den granskning af förvaltningen utaf justitieombudsmansembetet, som enligt § 42 mom. 2 riksdagsordningen åligger lagutskottet, hafva båda kamrarne till utskottet öfverlemnat justitieombudsmannens vid innevarande riksdag afgifna embetsberättelse. För samma ändamål har utskottet från justitieombudsmansexpeditionen fått mottaga dels de diarier, som under tiden från senaste riksdags början till början af den innevarande förts ej mindre i nämnda expedition än äfven under justitieombudsmannens embetsresor. dels ock expeditionens registratur för ofvannämnda tid, hvarjemte, på särskild reqvisition, handlingarne rörande åtskilliga af justitieombudsmannen handlagda ärenden hållits utskottet till handa.

Öfver den numera fullbordade granskningen af samtliga här ofvan angifna handlingar får utskottet härmed till Riksdagen afgifva utlåtande.

I embetsberättelsen redogöres för förvaltningen af embetet under sistförflutna år, dervid justitieombudsmannen enligt vanlig ordning först redovisar för de mot embets- eller tjenstemän för fel eller försummelse i utöfningen af embete eller tjenst anstälda åtal, hvilka under nämnda tid blifvit slutligen afgjorda eller åtminstone i en instans pröfvade.

Derefter lemnar justitieombudsmannen redogörelse för ett ärende, deri på hans föranstaltande vederbörande beredts ersättning för utgift, som vållats genom en, enligt justitieombudsmannens åsigt, felaktig tjensteåtgärd, utan att emellertid åtal för det begångna felet ansetts böra anhängiggöras.

Justitieombudsmannen omnämner derefter fyra af honom under år 1899 till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelser, den ena angående meddelande af föreskrifter rörande embets- och tjenstemäns dagtraktamente i vissa fall, och de tre öfriga angående förening af tingslag (i Södra Roslags, Upsala läns mellersta samt Östernerikes domsagor).

Efter att hafva redogjort för utgången af sina under år 1898 till Kongl. Maj:t aflåtna framställningar angående förening till ett tingslag af dels Torna och Bara härad, dels ock de fyra särskilda tingslagen i mellersta Roslags domsaga, öfvergår justitieombudsmannen till afgifvande af tvenne särskilda framställningar till Riksdagen, öfver hvilka utskottet framdeles under riksdagens lopp kommer att afgifva utlåtande.

Justitieombudsmannens embetsresa under året har, enligt hvad i berättelsen omförmäles, omfattat Östergötlands och Malmöhus län jemte en del af Kristianstads län. Han har dervid i sedvanlig ordning besökt vederbörande läns- och stiftsstyrelser, domhafvande och stadsdomstolar m. fl. myndigheter, hvarjemte han genom besök i fängelser och häkten förskaffat sig kännedom om dessas beskaffenhet och fångarnes behandling. Äfven åt arkiven har han egnat uppmärksamhet. I afseende å de iakttagelser och anmärkningar, han under resan varit i tillfälle och haft anledning att göra, hänvisar justitieombudsmannen till det under resan förda diariet.

Rörande de klagomål, som under år 1899 varit föremål för justitieombudsmannens handläggning, meddelas i embetsberättelsen följande öfversigt:

Vid 1899 års början voro af förut inkomna klagomål fortfarande under handläggning härstädes	17
Under året hafva inkommit klagoskrifter till ett antal af. . .	85
Summa	102.

Af dessa hafva

efter vederbörandes hörande fått förfalla	29
efter annorledes verkstäld utredning eller utan åtgärd afskrifvits . .	55
hänvisats till åtal	5
vid årets slut varit utstälda till förklaring eller påminnelser	9
„ „ „ „ beroende på utredning af annan myndighet . . .	1
„ „ „ „ beroende på pröfning	3
Summa	102.

Under år 1899 hafva 7 åtal emot embets- eller tjenstemän anstälts, nemligen:

på grund af förd klagan	5
af annan anledning	2
Summa	7.

Embetsberättelsen upptager vidare meddelande derom, att någon förklaring af lagen i den ordning, § 19 regeringsformen bestämmer, icke blifvit afgifven sedan början af senaste lagtima riksdag; hvarjemte justitieombudsmannen slutligen meddelar uppgifter från samtliga departementen rörande de åtgärder, som blifvit vidtagna i anledning af Riksdagens till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelser.

Vid den granskning af justitieombudsmannens embetsförvaltning, som lagutskottet sålunda grundlagsenligt företagit, har någon anledning till anmärkning icke förekommit, hvilket utskottet härmed för Riksdagen

anmäler.

Stockholm den 31 januari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Stockholm, Oskar Eklunds Boktryckeri, 1900.

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 5 februari 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af gällande bestämmelser i afseende å mått och vigt.

Genom proposition, n:o 4, af den 8 december 1899, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen att antaga följande ändrade bestämmelser i afseende å mått och vigt, nemligen

att längdmått skola omjusteras hvart sjette år, samt

att vågar skola omjusteras hvart tredje år, dock att precisionsvågar, inrättade för maximibelastning af fem hektogram eller derunder, må vara fritagna från sådan omjustering; skolande i stället sådana vågar, när de nyttjas å apotek, vid apoteksvisitationerna pröfvas af vederbörande läkare.

Hvad angår det i propositionen framstälda förslag till ändring af gällande bestämmelser angående omjustering af längdmått, har utskottet af de till ärendet hörande handlingarne inhemtat, att, enligt sakkunniges mening, det med afseende å den ringa förändring, dessa mått vanligen undergå,

är alldeles likgiltigt, huruvida desamma omjusteras hvart femte eller hvart sjette år. Vid sådant förhållande och då det onekligen är förenadt med en viss fördel för handlande och andra, som äro underkastade skyldigheten att låta omjustera längdmått, att tiden för den periodiska omjusteringen af dessa så afpassas, att denna kan fullgöras i sammanhang med den föreskrifna omjusteringen af andra mått och vigter — för hvilken senare tiden faststälts till hvart tredje år — har utskottet funnit propositionen i denna del ej föranleda till någon erinran från utskottets sida.

Deremot kan utskottet ej tillstyrka hvad uti propositionen föreslagits om vågars omjustering hvart tredje år.

Först och främst har, så vidt utskottet har sig bekant, ej visat sig något verkligt behof af förändring uti gällande bestämmelser härutinnan, enligt hvilka någon periodisk omjustering ej erfordras, utan skyldigheten att låta verkställa omjustering af vågar inträder först vid erhållen kännedom om vågens origtighet. Polismyndigheten har ju sig ålagdt att hålla tillsyn å efterlefnaden af denna föreskrift, och härtill kommer, att ett användande i handel och rörelse af en medvetet origtig våg är uti allmänna strafflagen belagdt med ansvar.

Dessutom skulle en periodisk omjustering af vågar ej bereda någon nämnvärd säkerhet för vågarnes rigtighet. Mot afsigtligt åstadkommen origtighet hos en våg vore omjusteringen lika litet som den nu före vågens första användning anbefalda justering af någon betydelse, och, hvad anginge felaktigheter, som uppstode utan särskildt förvållande, kunde desamma, om ock i någon mån, dock ej fullständigt genom omjusteringen förekommas. Sannolikheten af sådana felaktigheter blefve, särdeles hvad vidkommer decimal- och andra större vågar, snarare ökad i följd af den transport från omjusteringsstället, som i många fall måste ega rum. Det kunde till och med inträffa, att en våg, som vid omjusteringen befunnes rigtig och beträffande hvilken omjustering alltså ej varit erforderlig, just i följd af den med omjusteringen förenade transporten blefve för sitt ändamål otillförlitlig.

Till stöd för bestämmelsen om vågars omjustering hvart tredje år har man visserligen velat göra gällande, att en sådan anordning vore en konseqvens af föreskriften om månads och vigters omjustering; men utskottet vill betona, att det för allmänheten måste vara vida lättare att kontrollera en vågs rigtighet än att bedöma, huruvida mått och vigter motsvara de å dem angifna qvantiteter.

Slutligen vill utskottet fästa uppmärksamheten derå, att ett stadgande om periodisk omjustering af vågar skulle vara egnadt att slappa allmän-

hetens vaksamhet vid vågars användning, invagga i säkerhet rörande vågars rigtighet samt sålunda i viss mån motverka det ändamål, man med föreskriften afsåge att ernå: ökad garanti för allmänheten mot origtiga vågars användning i den allmänna rörelsen.

Då härtill kommer, att en föreskrift om periodisk omjustering af vågar skulle åsamka den, som af en dylik föreskrift träffades, afsevärdt besvär och ej ringa kostnader, har utskottet stannat i den mening, att propositionens senare del ej bör vinna Riksdagens godkännande.

Med stöd af det anförda hemställer utskottet alltså:

1:o) att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, måtte antaga den ändring i gällande bestämmelser i afseende å mått och vigt, att längdmått skola omjusteras hvart sjette år; samt

2:o) att Kongl. Maj:ts proposition i öfrigt ej måtte vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 5 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Lundström* och *Almgren.*

Herrar *Berlin* och *Leman* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 5 februari 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 kap. 16 § strafflagen.

Genom proposition, n:o 19, af den 22 december 1899, hvilken af båda kamrarna blifvit till lagutskottets behandling hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse af 18 kap. 16 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 18 kap. 16 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Visar någon i behandling af egna eller andras kreatur uppenbar grymhet; straffes med böter. Äro omständigheterna synnerligen försvårande; må till fängelse i högst sex månader dömas.

Ifrågavarande proposition är föranledd af Riksdagens skrifvelse till Konungen den 19 april 1899, deruti Riksdagen på anförda skäl hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan förändring af 18 kap. 16 § strafflagen, att i straffsatsen för djurplågeri upptoges jemväl frihetsstraff till lämplig utsträckning.

Mot det i propositionen innefattade lagförslaget har utskottet, vid granskning, ej funnit anledning till någon erinran; och hemställer utskottet alltså,

att föreliggande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 5 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Stockholm 1900. Iduns Kungl. Hofboktryckeri.

N:o 6.

Ank. till Riksd. kansli den 6 februari 1900, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 2 § i förordningen den 21 mars 1884 angående kungörande af tiden för allmänna tingssammanträden i vissa domsagor samt för afslutande af ting.

Genom proposition, n:o 20, af den 22 december 1899, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottets behandling hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse af 2 § i förordningen den 21 mars 1884 angående kungörande af tiden för allmänna tingssammanträden i vissa domsagor samt för afslutande af ting.

Härigenom förordnas, att 2 § i förordningen den 21 mars 1884 angående kungörande af tiden för allmänna tingssammanträden i vissa domsagor samt för afslutande af ting skall erhålla följande ändrade lydelse:

Varder tings afslutande utsatt till särskild dag, skall genom häradshöfdingens försorg tiden för afslutandet senast andra söndagen förut kungöras i tingslagets kyrkor; häradshöfdingen åligge ock att minst

fjorton dagar före den utsatta tiden afsända uppgift derom till Konungens befallningshafvande, som har att ofördröjligen låta den uppgift införas i allmänna tidningarne.

Ifrågavarande proposition är föranledd af Riksdagens skrifvelse till Konungen den 19 april 1899, deri Riksdagen på anförda skäl anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändrade bestämmelser i fråga om kungörande af tiden för afslutande af ting.

Då det uti propositionen innefattade lagförslag synes utskottet väl egnadt att fylla det ändamål, Riksdagen med sin förenämnda skrifvelse afsett, får utskottet, som mot den ifrågastälda lagens affattning ej funnit anledning till någon erinran, härmed hemställa,

att föreliggande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 6 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Hasselrot*, *Lundström*, *Almgren* och *Hedenstierna*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till ifrågavarande proposition.

Herr *Björlin* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Stockholm, K. L. Beckmans Boktr., 1900.

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 13 februari 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straffregister.

Genom proposition, n:o 18, af den 22 december 1899, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottets behandling hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att, under förutsättning att det vid senaste riksmöte till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antagna förslag om ändring i § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen i syfte att deri införa skydd mot obehörigt meddelande af utdrag ur straffregistret varder bifallet, antaga följande förslag till

Lag om straffregister.

1 §.

I justitiedepartementet skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem, som genom utslag af rikets domstolar

blifvit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter, eller

förklarats ovärdiga att i rikets tjenst nyttjas eller att föra andras talan inför rätta, eller

blifvit för brott stälda under framtiden.

2 §.

För en hvar, om hvilken blifvit så dömdt, som i 1 § sägs, skall från domstolen till registret lemnas särskild uppgift, innefattande upplysning om den dömdes namn och hvad i öfrigt må erfordras till hans betecknande samt om förbrytelsen och domen.

3 §.

De straffuppgifter, som i 2 § afses, skola i justitiedepartementet hållas ordnade efter de dömdes namn.

4 §.

Varder i mål, deri blifvit så dömdt, som i 1 § sägs, den dömde af högre rätt från ansvar befriad eller ock ansedd skyldig allenast till annat ansvar, än i samma § afses, skall om domen lemnas uppgift till registret.

I fall, der Konungen af nåd efterskänker eller mildrar straff eller annan påföljd, hvarom straffregistret skall innehålla upplysning, varde jemväl derom uppgift till registret meddelad.

5 §.

Fångvårdsstyrelsen åligge att hvarje månad till registret lemna uppgift å dem, som under den närmast föregående månaden från straffanstalterna frigifvits efter undergående af bestraffning för brott, som tillika medfört förlust af medborgerligt förtroende, eller af fängelsestraff för stöld eller snatteri. Derjemte skall hvarje år före januari månads utgång från fångvårdsstyrelsen insändas förteckning å de i straff- och tvångsarbetsanstalterna intagna personer, som under näst föregående året aflidit.

6 §.

Varda böter, som ådömts för snatteri, indrifna, åligge den uppbördsman, som verkstält indrifningen, att ofördröjligen derom lemna uppgift till registret med angifvande af den bötfäldes namn samt domstolen och dagen för utslaget.

7 §.

Straffuppgift skall afskiljas ur registret:

derest den dömde, enligt vunnen upplysning, genom högre rätts laga kraft egande dom blifvit från ansvar befriad eller ock ansedd skyldig allenast till annat ansvar, än i 1 § afses;

då genom den i 5 § föreskrifna förteckning eller annorledes vunnits tillförlitlig upplysning, att den dömde aflidit; samt

då nittio år förflutit från den dömdes uppgifna födelseår.

8 §.

Utdrag af registret skall meddelas, då framställning derom göres af domstol, Konungens befallningshafvande eller allmän åklagare eller af annan myndighet, hvilken enligt lag eger förordna om häktning, så ock på begäran af fångvårdsstyrelsen.

Till annan myndighet, än nu är sagdt, så ock till enskild, hvars rätt må vara på upplysning ur registret beroende, skall registerutdrag lemnas, der Konungen för särskildt fall dertill gifvit tillstånd.

9 §.

I fråga om meddelanden till utländska myndigheter rörande gifna straffdomar eger, under förutsättning af ömsesidighet, Konungen utfärda bestämmelser.

10 §.

Närmare föreskrifter om uppgifterna till straffregistret och om registrets förande meddelas af Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1901; dock skall ej uppgift från högre rätt insändas i mål, hvari före sagda dag dom af innehåll, som i 1 § sägs, blifvit af lägre domstol meddelad.

Sedan Riksdagens justitieombudsman i skrifvelse den 29 november 1879 gjort underdånig framställning om inrättande i Stockholm af en för hela riket gemensam anstalt, från hvilken domstolar och andra myndigheter skulle ega att på anfordran erhålla upplysningar rörande dömde förbrytare, så och efter det i utlåtanden, som af fångvårdsstyrelsen och åtskilliga andra myndigheter blifvit öfver berörda framställning afgifna, föreslagits att, i stället för nämnda anstalt, den under tillsyn af Stockholms polisstyrelse utgifna tidningen »Polisunderrättelser» skulle komma att innehålla ifrågavarande upplysningar, samt öfverståthållareembetet gjort särskild hemställan, att med anledning af bestämmelserna i lagen den 20 juni 1890, angående ändring i vissa delar af strafflagen, »Polisunderrättelser» måtte i angifvet hänseende fullständigas, uppdrog Kongl. Maj:t den 11 september 1891 åt en komité att utreda, hvilka åtgärder lämpligen kunde böra vidtagas med anledning af justitieombudsmannens och öfverståthållareembetets omförmälda framställningar samt derom inkomma med utlåtande och förslag.

Denna komité afgaf sitt betänkande den 30 september 1892.

Komitén erinrade deri till en början, hurusom den svenska strafflagstiftningen för ett rätt utmätande af straffen förutsatte, att domaren toge hänsyn ej allenast till de omständigheter, som karakteriserade sjelfva den brottsliga handlingen, utan äfven till förhållanden, som med afseende å den tilltalade individen antingen kunde gifva anledning till mildring af straffet eller ock framvisa behofvet af ökadt straff för rättande af den lagstridiga viljan. För sådant ändamål vore i allmänhet för domaren af vigt att känna den tilltalades föregående vandel och särskildt, huruvida och i hvad mån han förut gjort sig saker till lagöfverträdelse och derför ådragit sig bestraffning. I all synnerhet vore enligt den svenska lagstiftningen sådan kännedom behöflig för tillämpning af de lagens stadganden, enligt hvilka undergången bestraffning för visst slag af brott medförde användning af en annan och högre straffskala för nytt brott af samma slag.

Efter att hafva påvisat, att prestbetygen, hvilka sedan gammalt utgjort och ännu i hufvudsaklig mån utgjorde källan för vinnande af kunskap om tidigare straffdomar öfver den, som blifvit för brott tilltalad, numera på grund af åtskilliga, närmare angifna förhållanden ej vidare innehölle de i berörda hänseende nödiga upplysningarna, samt att tidningen »Polisunderrättelser» beredde tillfälle till upplysning endast om en del af de brott, angående hvilka kännedom för domstolarne vore af nöden, hvarjemte framhålles, att åt tidningens meddelanden ej tillmätes sådant vitsord, att domstolarnes utslag ansåges kunna på dem grundas, öfvergår

komitén till bedömande af frågan, huru omförmälda angelägenhet lämpligen skulle kunna ordnas på ett mera tillfredsställande sätt än hittills varit fallet, då domstolarne ofta, der tilltalade personers föregående lefnadsomständigheter icke varit säkert kända, nödgats att med ledning af de tilltalades egna uppgifter eller eljest inlupna underrättelser söka förskaffa sig erforderliga upplysningar medelst skriftvexling med presterskap och andra myndigheter, hvilket haft till följd, att ransakningstiden förlängts, utan att likväl alltid domstolens bemödanden krönts med framgång.

Komitén förutskickar dervid en kortfattad redogörelse för de särskilda åtgärder, som i en del utländska lagstiftningar blifvit vidtagna för beredande af kännedom om tilltalade personers föregående förhållanden med afseende å brottslighet och ådragna bestraffningar. Enligt hvad komitén upplyser, har man derutinnan i allmänhet valt någon af följande tre utvägar.

Den första består deri, att uppgifter om de dömde samlas i deras födelse- eller boningsorter hos vederbörande församlingsföreståndare eller andra myndigheter, från hvilka upplysningar sedermera kunna af åklagare, domare m. fl. vid behof inhemtas. Den andra utvägen består i publicerande och kringsändande till myndigheterna af tryckta straff-förteckningar. Den tredje utvägen slutligen kännetecknas derigenom, att på särskilda blanketter utskrifna uppgifter angående dömde hopsamlas för bestämda större distrikt sålunda, att till någon hufvudort inom hvarje distrikt uppgifter från domstolarne i alla delar af landet insändas rörande förbrytare, som finnas hafva sin födelseort inom distriktet, under det uppgifter angående sådana, om hvilkas födelseort upplysning saknas, insändas till en centralpunkt för hela landet.

För bedömande, hvilket af nämnda tre i utlandet använda system kunde med största fördel användas i vårt land, måste efter komiténs mening först bestämmas, rörande hvilka förbrytelser och straff upplysningar skulle tillhandahållas. I detta afseende har komitén, efter utredning, stannat vid den åsigt, att de anordningar, som skulle vidtagas för beredande af upplysningar angående förut ådömda bestraffningar, borde omfatta alla de fall, då någon af svensk domstol dömts till straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter äfvensom de fall, då någon stälts under framtiden för groft brott.

Hvad fängelse och straffarbete vidkomme, häntydde detta straffs ådömande på brottslighet af den art, att kunskap om förbrytelsen vore af betydelse vid utmätande af straff för en senare förbrytelse; och hvad anginge det förhållandet att någon, som stälts under tilltal för svårare brott, ej kunnat deråt fällas, men likväl så mycken bevisning förekommit, att

saken lemnats åt framtiden, innebure detta, att ransakningen icke blifvit definitivt afslutad, utan kunde återupptagas, derest omständigheterna framdeles skulle dertill gifva anledning. Blefve nu den, som stälts under framtiden, tilltalad för nytt brott, kunde under ransakningen angående det nya brottet yppas förhållanden, tjenande till bevisning angående det förra brottet; och ansåg komitén med afseende derå, samt då den omständigheten, att tilltalad person förut blifvit ställd under framtiden för groft brott, måste i och för sig vara af synnerlig vigt vid ransakningen angående nytt brott, att upplysning i angifna hänseende borde för domstolarne vara att tillgå.

Förbrytelse, för hvilken blifvit dömdt till lindrigare straff än fängelse, vore enligt komiténs tanke af den art, att kännedom derom i allmänhet icke vore af väsentlig vigt i händelse af ny lagföring, och dertill komme, att samlande af uppgifter rörande alla ådömda bötesstraff skulle i hög grad försvåra den föreliggande angelägenhetens ordnande på ett ändamålsenligt sätt. Vid förseelser, för hvilka i lag eller allmän författning stadgades tillämpning af förhöjd straffskala vid iteration, vore likväl kännedom om förut för liknande förseelser ådömda bötesstraff af större betydelse. Emellertid ansåg sig komitén ej böra förorda insamlande af uppgifter rörande bötesstraff enligt författningarna rörande den allmänna hushållningen, såsom tullstadgan, bränvinsförsäljningsförordningen med flera författningar.

I fråga om förbrytelser mot tullstadgan kunde upplysningar utan svårighet erhållas, enär utslagen i dylika mål samlades hos generaltullstyrelsen, och beträffande öfverträdelser mot öfriga författningar rörande den allmänna hushållningen förelåge ej något behof af särskilda åtgärder till beredande af upplysningar derom, enär erfarenheten visade, att återfallen i dessa öfverträdelser, hvilka vore förenade med utöfning af näring i hemmet eller å annan bestämd plats, nästan alltid förekomme inom samma ort, der de föregående öfverträdelserna blifvit begångna, och der dessa till följd deraf i de flesta fall vore kända.

Ej heller disciplinstraff af arrest, som ålades till krigsmagten hörande personer, vore enligt komiténs mening af beskaffenhet, att särskild anordning för tillhandahållande af upplysning om desamma vore erforderlig, särskildt som anteckning derom gjordes i de för krigsmagten påbjudna straffjournalerna.

Att uppgifter angående för snatteri ådömda bötesstraff ansågs böra insamlas, berodde på den betydelse nämnda bestraffning under vissa förutsättningar skulle tilläggas vid ådömande af straff för senare tjufnadsbrott. Enligt strafflagen och strafflagen för krigsmagten skulle nemligen

den, som begår snatteri tredje gången, dömas såsom hade han föröfvat första resan stöld. Dertill komme att de, hvilka gjorde sig skyldiga till snatteri, i talrika fall tillhörde den mera rörliga befolkningen, och att förty, derest uppgifter om den ålagda bestraffningen ej insamlades, det kunde i särskilda fall uppstå svårigheter att om dem inhemta de för utmätande af straff för tjufnadsbrott erforderliga upplysningar.

I fråga om sättet, hvarpå ändamålet med insamlande af uppgifter om ådömda bestraffningar lämpligast kunde vinnas, ansåg komitén svårigheter möta såväl mot en sådan anordning, att upplysningarna skulle af presterskapet tillhandahållas, som äfven deremot att tidningen »Polisunderrättelser» för ändamålet fullständigades. Uppgifternas insamlande hos presterskapet skulle förorsaka detta väsentligt besvär och dessutom mången gång vålla svårigheter att utröna, hvarest upplysningar i ett gifvet fall vore att söka. Mot ett användande af »Polisunderrättelser» för ifrågavarande syftes vinnande talade särskildt den omständigheten, att deraf fara uppstode för allt för stor offentlighet åt uppgifterna om de ringare förbrytelserna. Anordningen skulle alltså vara egnad att tillskynda dem, som gjort sig skyldiga till dessa förseelser, skada för all framtid på ett sätt, som ingalunda kunde anses rättfärdigadt af det allmännas intresse att åt myndigheterna bevara kännedom om slika förseelser för möjligen inträffande fall. Dertill komme, att tidningen skulle så växa i omfång, att det blefve synnerligen svårt att i ett särskildt fall taga reda på de upplysningar, som för fallet i fråga vore af betydelse. Om ock register utgåfves, torde icke kunna undvikas, att dessa under tidernas lopp utväxte till ett omfång, som försvårade öfversigten och förorsakade, att i synnerhet uppsökande af personer med allmänt förekommande namn blefve svårt och tidsödande.

Komitén ansåg under sådant förhållande sig böra förorda sakens ordnande genom inrättande af en särskild anstalt med uppgift att samla och tillhandahålla upplysningar rörande dömde förbrytare.

Uppgifternas spridning till obehörige och i allmänhet utöfver hvad nödvändigheten kräfde kunde då genom lämpliga föreskrifter förekommas; hvarjemte den största möjliga säkerhet skulle vinnas för rigtigheten och fullständigheten af de upplysningar, som tillhandahölles, i det särskild med göromålen förtrogen person finge till åliggande att meddela dessa upplysningar med ledning af originaluppgifter från domstolarne. Kostnaderna för en sådan inrättning blefve, i förhållande till de fördelar, som kunde af densamma vinnas, synnerligen måttliga.

I enlighet med den uppfattning, som sålunda uttalats, förordade komitén inrättande af straffregister i justitiedepartementet och framlade utarbetadt förslag till förordning angående straffregister, innehållande detaljerade

bestämmelser om registrets anordnande, uppgifternas insändande, befogenheten att erhålla utdrag ur registret och andra i sammanhang dermed stående föreskrifter.

Komitén öfverlemnade derjemte förslag till förändrad lydelse af 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen i syfte att bereda nödigt skydd för straffregistret och förebygga deri tillgängliga upplysningars spridning i vidare mån än det allmänna intresset påkallade.

Sedan öfver det af komitén utarbetade förslag till förordning angående straffregister utlåtanden afgifvits af samtlige hofrätter äfvensom af kammarrätten och fångvårdsstyrelsen, öfverlemnade Kongl. Maj:t genom proposition den 31 januari 1896 till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning förslag till sådan ändring af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, som förutsattes för införande af straffregister i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förenämnda komitéförslag. Det sålunda framstälda förslaget till grundlagsändring blef antaget såsom hvilande, men vann ej godkännande af 1897 års Riksdag; hufvudsakligen af den anledning att bestämmelserna, i hvilka fall utdrag af registret skulle få meddelas, ansågos böra erhålla civillags helgd.

I anledning af hvad sålunda förekommit lät statsrådet och chefen för justitiedepartementet upprätta förslag till lag om straffregister, upptagande bestämmelser i nära öfverensstämmelse med hvad komitén föreslagit ej blott om hvad som omedelbarligen rörde rätten att meddela utdrag af straffregistret utan äfven i hufvudsak om registrets anordning samt derom, i hvilka fall uppgifter till registret skulle lemnas och under hvilka förutsättningar uppgift skulle från registret afskiljas.

I vissa delar företedde dock lagförslaget afvikelser från komiténs förslag.

Sålunda innehöll lagförslaget, att straffuppgift skulle lemnas jemväl om en hvar, som förklarats ovärdig att i rikets tjenst nyttjas eller att vidare föra andras talan inför rätta. Till stöd för denna bestämmelse anfördes af departementschefen vid ärendets föredragning inför Konungen den 22 september 1899, att sådan ovärdighet kunde ådömas utan sammanhang med straff, som i och för sig föranledde anteckning i straffregistret, och att det vore af ej ringa vigt, att registret kunde lemna upplysning om alla de fall, då någon af ifrågavarande, jemväl i statsrättsligt afseende betydelsefulla påföljder vore någon ådömd.

Vidare hade i lagförslaget — i öfverensstämmelse med hvad som föreslagits uti en vid komiténs utlåtande fogad reservation — tillagts en föreskrift om skyldighet för kronofogde eller magistrat, som verkstält indrifning af böter för snatteri, att derom lemna uppgift till registret.

Hvad komitén anfört emot införandet af en dylik föreskrift ansåg nemligen departementschefen ej böra föranleda till något undantag från den vigtiga regeln, att anteckning i straffregistret skulle ske om straffs verkställighet, när denna kan ega betydelse för tillämpningen af stadgandena om återfall.

Slutligen innehöll lagförslaget — i motsats till komitéförslaget, som begränsat rätten att erhålla utdrag ur straffregistret till vissa myndigheter — att befogenheten att förordna om meddelande af utdrag ur straffregistret åt annan än dessa myndigheter skulle tillkomma Konungen.

Vid lagförslagets granskning i högsta domstolen anmärktes, bland annat, af fyra domstolens ledamöter, att då det ansetts vara af synnerlig vigt, att bestämmelserna derom, i hvilka fall utdrag af straffregistret skulle få meddelas, erhölle civillags helgd, det med denna åsigt icke syntes stå väl tillsammans, att, på sätt lagförslagets 8 § 2 mom. innebure, tillfälle skulle beredas icke blott offentlig myndighet, utan äfven enskilda personer att erhålla tillstånd att bekomma utdrag af straffregistret.

I anledning af denna anmärkning har i lagförslagets 8 § vidtagits den ändring, att Kongl. Maj:ts tillstånd till utbekommande af utdrag ur registret skall kunna gifvas, förutom åt myndighet, allenast åt enskild, hvars rätt må vara beroende på förhållande, derom straffregistret kan innehålla upplysning.

Mot lagförslaget, sådant det nu föreligger, har utskottet, vid granskning, ej funnit anledning till någon erinran, och får utskottet alltså, hemställa,

att Riksdagen ville, under förutsättning, att det vid 1899 års riksdag till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antagna förslag om ändring i § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen i syfte att deri införa skydd mot obehörigt meddelande af utdrag ur straffregistret varder bifallet, antaga det förslag till

Lag om straffregister,

som innefattas uti nu föreliggande proposition.

Stockholm den 13 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *Lindhagen:* »I det förslag till ändring af tryckfrihetsförordningen, som vid 1899 års riksdag antogs hvilande i syfte att bereda skydd mot obehörigt meddelande af utdrag ur straffregistret, inrycktes uttrycklig föreskrift derom, att bestämmelserna, i hvilka fall registerutdrag finge meddelas, borde erhålla civillags helgd.

Det härefter uppgjorda förslaget till lag om straffregister upptog emellertid, att registerutdrag skulle få utgifvas, utom på sätt komiterade föreslagit till vissa myndigheter, äfven till enskilda personer efter Konungens bepröfvande för hvarje särskildt fall. Detta innebär således väsentligen allenast den omgången, att genom civillag uppdrages åt Konungen att i administrativ väg närmare besluta i ämnet.

Med anledning af högsta domstolens häremot framstälda anmärkning har i det nu framlagda lagförslaget endast vidtagits den ändring i affattningen, att utdrag får utgifvas till enskild, hvars rätt må vara beroende på upplysning ur registret. Detta innebär dock i hufvudsak ej någon ytterligare begränsning, då Konungens pröfning i det särskilda fallet enligt sakens natur ej kunnat afse något annat afgörande. Men beträffande den sväfvande frågan, i hvilka fall och i hvad mån en enskilds verkliga rätt skall anses beroende af uppgift ur registret — en sak, hvarom redan nu de mest olika meningar framkomma — derutinnan lemnas fortfarande ingen ledning i sjelfva lagen.

Riksdagens uppfattning, att de fall, i hvilka utdrag af registret får meddelas, böra genom civillag noga begränsas och regelbindas, är sålunda väsentligen åsidosatt genom den nu föreslagna bestämmelsen, att registerutdrag må efter Konungens bepröfvande utlemnas till enskilda.

Det har icke heller kunnat anföras något skäl, som tvingat till att i lagen upptaga berörda af komiterade ej ifrågasatta, mot Riksdagens önskningar stridande och af högsta domstolen afstyrkta bestämmelse. Tanken på inrättandet af ett straffregister är uteslutande framsprungen ur angelägenheten att befrämja ett likformigt och rättvist utmätande af straff för begångna brott. Intet öfverklagadt missförhållande eller yppadt behof kan deremot åberopas för att straffregistret derutöfver bör, på sätt nu ifrågasatts, betjena enskilda i deras rättsangelägenheter. När registret blifvit en verklighet och erfarenheter vunnits, torde detsamma visserligen möjligen

kunna brukas äfven till nya ändamål. Men då skola dessa noga bestämmas i civillagen och icke till Konungens omedelbara afgörande i statsrådet ytterligare hopas en mängd detaljbestyr, från hvilka han skäligen bör vara befriad.

På grund af hvad sålunda anförts anser jag, att utskottet bort tillstyrka följande lydelse af andra stycket i 8 §:

Till annan myndighet, än nu är sagdt, skall registerutdrag lemnas, der Konungen för särskildt fall dertill gifvit tillstånd.»

Herr *Björlin* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI, 1900.

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 13 februari 1900 kl. 3. e. m.

Utlåtande, i anledning af justitieombudsmannens framställning om åtgärder för åstadkommande af en förbättrad lagskipning i vissa skuldfordringsmål.

Uti sin vid innevarande riksdag afgifna, af båda kamrarne till lagutskottet hänvisade embetsberättelse har justitieombudsmannen, bland annat, afgifvit en framställning af följande lydelse:

»Då 1877 års utsökningslag trädde i kraft, bröts den förut allmänneligen tillämpade praxis, att exekutiv myndighet efter lagsökning utdömde jemväl sådana fordringar, som icke grundade sig på skriftliga fordringsbevis. Nämnda praxis ansågs icke vara i öfverensstämmelse med gällande lag, men den tillämpades i allt fall af rikets flesta länsstyrelser, hvilka mycket anlitades för utdömande af dylika obestyrkta fordringar. Ofta behöfde utslag ej meddelas i dessa skuldfordringsmål, enär gäldenären, efter det länsstyrelsens kommunikationsresolution delgifvits honom, plägade godvilligt tillfredsställa borgenären. Kom emellertid ej godvillig uppgörelse till stånd, förekom det ej sällan, att gäldenären uteblef med den infordrade förklaringen. Krafvet blef då af länsstyrelsen utdömdt, ehuru borgenären ej kunde åberopa något bättre bevis för sin rätt än en af honom sjelf författad, af gäldenären ej godkänd räkning. Man gaf nämligen åt gäldenärens underlåtenhet att genmäla borgenärens uppgifter den

naturliga af erfarenheten till rigtigheten bestyrkta förklaringen, att han ej ville bestrida samma uppgifter,

Detta enkla förfaringssätt blef emellertid afskaffadt, då i 12 § af den nya utsökningslagen bestämdes, att lagsökning hos öfverexekutor ej kunde företagas under annat vilkor, än att borgenären till stöd för sin fordran åberopade skuldebref eller annat skriftligt fordringsbevis.

Förslaget till utsökningslag rönte dock i denna del mycket motstånd. Inom nya lagberedningen, som utarbetat förslaget, hade meningarna i denna fråga varit delade, i det att majoriteten var af den åsigt, som sedan faststäldes i lagen, men en ledamot af beredningen i särskildt yttrande framstälde ett förslag, enligt hvilket för fordringar å högst 200 kronor handräckning kunde sökas hos utmätningsmannen med den påföljd, att om gäldenären ej inom förelagd tid hos utmätningsmannen bestred krafvet, utmätning för fordringen verkstäldes; dock skulle återvinning i stadgad ordning få sökas hos domstol. Och vid den granskning, som det utarbetade förslaget till utsökningslag undergick i högsta domstolen, uttalade två justitieråd sina betänkligheter i ifrågavarande hänseende uti ett synnerligen beaktansvärdt anförande, som lydde sålunda:

»Det kan ej nekas, att afskaffandet af den väl icke på stadgandena i utsökningsbalken af 1734 års lag grundade, men dock sedan länge häfdvunna praxis, enligt hvilken handräckning af Kongl. Maj:ts befallningshafvande meddelats för uttagande äfven af sådana fordringar, för hvilkas verklighet intet skriftligt fordringsbevis kunnat åberopas, kommer att efterlemna en betänklig lucka i vårt utsökningsväsen, enär för utbekommande genom den exekutiva magtens åtgärd af betalning för dessa fordringar, de må uppgå till huru ringa belopp som helst, borgenären, sedan denna lag trädt i kraft, ej finge annan utväg än att underkasta sig de långsamma och tunga formerna af en vanlig rättegång. Vi hafva derför länge dröjt vid tanken, huruvida icke denna lucka skulle kunna fyllas, denna bristfällighet i lagstiftningen kunna afhjelpas genom något slags anordning, ungefär motsvarande det i Tyskland brukliga Mahnverfahren, för hvars beskaffenhet, i dess hufvudsakliga drag, nya lagberedningens betänkande redogör. De förutsättningar och förhållanden, som i Tyskland göra detta Mahnverfahren möjligt, saknas dock hos oss i väsentlig grad. Det är der hos domstolen, som borgenären framställer sitt fordringsanspråk, och det är domstolen, som utfärdar det vilkorliga betalningsföreläggandet, efter hvars delgifning med gäldenären målet anses vara gjordt hos rätten anhängigt. Det är vidare domstolen, som, der gäldenären ej inom viss förelagd tid anmäler sitt bestridande af krafvet, utfärdar förklarande att utmätning får ske, hvilket förklarande således eger hela karakteren af en

kontumacialdom. Har gäldenären inom den förelagda tiden anmält sitt bestridande af den uppgifna fordringens rigtighet, betraktas saken dock såsom fortfarande hos rätten anhängig, och domstolen skrider omedelbart, utan ytterligare stämning, till behandling deraf enligt föreskrifna former. Mahnförfarandet sammanhänger således på det närmaste med den civila rättegångsordningen och betingas af domstolsväsendets beskaffenhet. Med våra landtdomstolars nuvarande organisation och arbetssätt torde det ej vara möjligt att vid dem knyta ett rättsinstitut af denna art, och åt någon annan myndighet eller embetsman anse vi ej heller en likartad befogenhet kunna uppdragas, utan att olägenheterna af anordningen sannolikt skulle komma att öfverväga de fördelar, som kunde deraf väntas. Då således tanken på Mahnförfarandets tillämpning i vårt land för närvarande måste uppgifvas, men det å andra sidan ej kan bestridas, att stadgandet om nödvändigheten af skriftlig fordringshandlings tillvaro såsom underlag för lagsökning hos öfverexekutor hvilar på en teoretiskt rigtig grund, som vid stiftandet af ny utsökningslag icke bör åsidosättas, kunde visserligen fråga uppstå, huruvida icke med denna lags utfärdande borde anstå, till dess genom en på samma gång skeende ombildning af rättegångsväsendet och domstolarnes organisation behofvet af utväg till lättare vunnen exekution jemväl för sådana fordringar, som ej grunda sig på skriftligt fordringsbevis, kunde tillgodoses. I betraktande bör dock härvid komma, att våra nu gällande utsökningslagar äro i andra hänseenden behäftade med många och stora brister, som genom den nya lagen skola afhjelpas, och för vinnande af detta mål torde man tilläfventyrs ej böra sky att för den tid, som kommer att förflyta, innan ny lag angående domstols- och rättegångsväsendet hinner utarbetas, underkasta sig den olägenhet, som här ofvan blifvit påpekad. Möjligen skulle ock, i händelse med nämnda lags framläggande komme att dröja, olägenheten tillsvidare kunna åtminstone i någon mån afhjelpas genom en partiel förändring i eller tillägg till nu gällande rättegångsordning.»

Vid granskningen af lagförslaget framstälde jemväl två andra justitieråd i ett gemensamt yttrande ungefär enahanda betänkligheter, som i förberörda anförande gjorts gällande.

När lagförslaget sedan blifvit framlagdt för 1877 års Riksdag samt hänvisats till ett särskildt utskott, framstäldes der i en reservation ett förslag, enligt hvilket för fordran, som grundade sig å skriftligt fordringsbevis, räkning öfver borgade varor eller verkstäldt arbete eller å protokoll öfver inrop af lös egendom vid offentlig auktion, utmätning kunde sökas hos öfverexekutor, och skulle enligt det förslaget utmätning få verkställas, derest gäldenären icke, sedan han fått del af ansökningen, till stäm-

ningsmännen vid delgifningen eller till utmätningsmannen inom förelagd tid aflemnat skriftligt jäf mot fordringen; dock skulle återvinning få sökas vid domstol. Vid frågans slutliga behandling i Riksdagen föreslogs i Andra Kammaren utan framgång en sådan lydelse af 12 § i utsökningslagen, att lagsökning medgafs för hvarje slags förfallen fordran.

Följden af utsökningslagens ifrågavarande stadgande har naturligtvis blifvit, att de talrika lagsökningsmål, i hvilka borgenären ej grundar sin talan på skriftliga fordringsbevis, öfverflyttats från länsstyrelserna till de allmänna domstolarne. För fordringar, som härleda sig från inrop af lös egendom å offentlig auktion, har emellertid bibehållits den snabbare exekution, som redan enligt äldre lag för dem gälde, och som, i viss mån förenklad, omförmälas i 55 § af utsökningslagen.

Då domstolarne sålunda fingo öfvertaga lagskipningen i de krafmål, i hvilka krafvet ej grundas å skriftligt fordringsbevis, blef lagskipningen i dessa mål i två hänseenden väsentligen försämrad. I det ena hänseendet gäller försämringen endast lagskipningen på landet samt har sin grund deri, att häradsrätterna ej hafva tillräckligt täta sammanträden, för att vara lämpliga domstolar i ifrågavarande mål. I en stor del af rikets domsagor hållas ju allenast två eller tre ting om året. Den som skall anlita rättskipningen för att utkräfva en fordran enligt räkning, och som förr i sådant syfte kunde vända sig till den dagligen tillgängliga länsstyrelsen i orten, kan således nu få vänta många månader, innan han får tillfälle att hänskjuta sin talan till domstolens pröfning, och sedan han ändtligen kommit derhän, att målets handläggning begynt, kan detsamma fortgå under ett år eller mera, vare sig svaranden finner med sin fördel förenligt att uteblifva, eller han tilläfventyrs inställer sig och förskaffar sig uppskof i målet en eller annan gång. Något bättre ställer sig saken i de ej få domsagor, der fem allmänna tingssammanträden hållas om året, och i de domsagor, uppgående till en tredjedel af hela antalet, i hvilka tio allmänna tingssammanträden årligen hållas, skulle tillståndet i frågavarande hänseende kunna anses någorlunda tillfredsställande, om ej den ordinarie rättskipningen till hufvudsaklig del låge nere under sommarmånaderna jemväl i dessa domsagor.

Lagskipningen i ifrågavarande skuldfordringsmål blef tillika i ett annat hänseende genom nya utsökningslagens antagande i hög grad försämrad. Såsom ofvan omförmälts, hade det blifvit gällande landssed, att länsstyrelserna vid afdömandet af målen betraktade gäldenärens uteblifvande såsom ett godkännande af krafvet, och blefvo alltså de krafmål, i hvilka gäldenären väl icke uttryckligen erkände skulden, men å andra sidan var nog hederlig att ej förneka densamma, afgjorda till borgenärens för-

mån samt med nödig snabbhet och tillika med ringa kostnad för gäldenären. Våra domstolar deremot anse sig i allmänhet ej berättigade att döma i enlighet med förenämnda praxis. Det heter i 12 kapitlet 3 § rättegångsbalken, att då svaranden blifvit lagligen stämd, men vid första rättegångstillfället uteblifver, skall rätten döma i saken »efter ty som sanning deri utletas kan», och rikets flesta domstolar hålla före, att man ej kan utleta sanningen af kärandens påstående vare sig ur en obestyrkt räkning, som ju i sjelfva verket ej betyder mera än en uppgift af käranden, eller ur den omständigheten, att svaranden uteblifvit. Om alltså svaranden i ett dylikt mål uteblifver från rätten, fälles han vanligen att härför böta, hvarefter målet uppskjutes till annan dag med föreläggande för svaranden vid vite att då komma tillstädes, och inträffar det ej sällan, att målet upprepade gånger uppskjutes, dervid rätten meddelar vitesförelägganden, som vanligen ej delgifvas svaranden, samt utdömer de försutna vitena; och om käranden, såsom väl oftast torde ske, slutligen vinner målet, har i allt fall en dyrbar tid gått förlorad, hvarjemte proceduren kostat svaranden onödiga böter samt onödigt stora rättegångskostnader. Svaranden köper sålunda det anstånd, han genom sitt uteblifvande utverkar, mycket dyrt, och gäldenärer finnas utan tvifvel, hvilka torde kunna härleda sin ekonomiska ruin från den tid, då de började begagna sig af den metod, lagstiftningen sålunda åt dem anvisat, att vinna uppskof med liqviden af sina skulder. Många äro ock de fordringsegare, som vid det förhållande, att gäldenären till sist ej kan fullgöra hvad honom ådömes, åsamkas betydliga förluster genom de onödiga rättegångskostnader, som den nämnda uppskofsproceduren vållar dem. Tillika lärer det väl understundom inträffa, att fordringsegaren i saknad af den erforderliga juridiska bevisningen nödgas afstå från att lagsöka en tredskande gäldenär, eller att en instämd gäldenär genom sitt uteblifvande från domstolen lyckas att utverka en dom, som fritager honom från infriandet af hans skuld. I båda fallen skulle resultatet ofta blifva ett annat, om svarandens utevaro tolkades såsom ett godkännande af krafvet. Många äro nämligen de gäldenärer, som ej tveka att uteblifva, men som ej skulle tillåta sig att komma till rätten och fara med osanning.

Den nu beskrifna proceduren i de skuldfordringsmål, i hvilka käranden ej åberopar skriftligt fordringsbevis, är en betänklig yttring af svaghet hos vår rättskipning. Domstolen är lifligt öfvertygad om befogenheten af fordringsanspråket, men saknar magt att genast gifva dom deröfver. Domstolen har ett säkert stöd för sin nämnda öfvertygelse i erfarenheten, som oförtydbart bestyrker, att den svarande, som har skäl att bestrida rigtigheten af fordringen, infinner sig vid rätten, hvaremot

den svarande, som rätteligen borde godkänna krafvet, ofta uteblifver i syfte att, kosta hvad det vill, draga ut på tiden med liqviden. Många stämde gäldenärer uppgöra visserligen skulden före målets handläggning, och åtskilliga finnas derjemte, som vid rätten godkänna krafvet. Men stort är antalet af dem, hvilka uteblifva i förenämnda syfte. Någon gång torde emellertid den uteblifne tro, att utevaron skall tolkas såsom ett godkännande af krafvet.

Ifrågavarande sak behandlades vid Sveriges advokatsamfunds årsmöte den 18 maj 1898, dervid öfverläggning egde rum öfver det uppsatta ämnet »Kontumacialförfarandet enligt svensk lag och praxis». Af den tryckta redogörelsen för förhandlingarna vid mötet inhemtar man, att det nuvarande tillståndet i ifrågavarande hänseende betecknades såsom olidligt, och att samtlige talarne voro ense om behofvet af en ändring i fråga om det nu i allmänhet brukliga kontumacialförfarandet vid underrätt. Deremot uttalades skilda meningar derom, huruvida ifrågasatt lagändring borde afse jemväl utsökningslagen eller ej.

Af ofvanstående framställning torde hafva framgått, att förenämnda år 1877 genomförda reform medfört betydande olägenheter. Det framhölls emellertid under förhandlingarna vid antagandet af den nya ordningen, att reformen i ett visst annat hänseende skulle verka välgörande, och hvad sålunda åberopades betydde utan tvifvel mycket för förslagets framgång. Man förmenade, dels att de svårigheter, som den nya utsökningslagen beredde fordringsegarne, skulle framkalla ett ordentligare kreditbruk, så att allmänheten vande sig att vid kreditaffärer lemna accept eller andra skriftliga fordringsbevis, dels ock att öfver hufvud den nya utsökningslagen skulle verka en minskning i konsumtionskrediten. Erfarenheten torde emellertid hafva visat, att den nya lagen icke varit mägtig att framtvinga nya former för den ekonomiska samfärdseln. Ett hufvudvillkor för affärslifvet är förtroende, och i de fall, då handlanden, industriidkaren eller handtverkaren hyser förtroende till sina kunders förmåga att betala och derför lemnar kredit, utsträcker han i regeln sitt förtroende att gälla jemväl kundernas goda vilja, så att han ej fordrar skriftligt bevis för sin fordran. Affärslifvet rör sig nog i det stora hela i samma enkla och beqväma former, efter det utsökningslagen trädde i kraft, som före nämnda tid. Och hvad angår den förhoppning, man fäste vid den nya utsökningslagen, att densamma skulle föranleda en minskning af konsumtionskrediten, så torde ej heller derutinnan någon väsentlig förändring hafva inträdt efter den nya lagens tillämpning. I allt fall lärer man väl böra skilja emellan skadlig och berättigad konsumtionskredit, men den nya ordningens tunga och obeqväma former för lagsökning måste ju nu användas vid utkräf-

vandet af alla fordringar, som grunda sig på konsumtionskredit. Härtill kommer, att dessa tunga och obeqväma former måste användas vid utkräfvandet äfven af den mängd andra fordringar, som ej alls kunna tillskrifvas konsumtionskrediten. Dylika lagsökningsmål äro ju vid domstolarne ytterst vanliga.

Såsom ofvan framhållits, är det i dubbelt hänseende, som olägenheter vidlåda det gängse förfaringssättet vid lagsökning för fordringar, som ej grundas på skriftliga fordringsbevis. Båda dessa olägenheter borde, så vidt möjligt är, undanrödjas. Under nuvarande förhållanden synes emellertid ej någon utsigt härutinnan förefinnas, så vidt angår den ena af berörda olägenheter, den nemligen som härleder sig derifrån, att landtdomstolarne på många orter alltför sällan äro tillgängliga att anlitas för ifrågavarande ändamål. För afhjelpande af den långsamhet i lagsökningsförfarandet, som häraf följer, synes nemligen någon annan möjlighet ej förefinnas, än att utsökningslagen sålunda ändras, att man likasom i forna tider må ega lagsöka hos öfverexekutor äfven utan att åberopa skriftligt fordringsbevis. Men det lärer väl vara föga antagligt, att lagstiftaren skulle befinnas villig att nu återupplifva sagda, redan utdömda förfaringssätt. Skulle i allt fall en dylik ändring af utsökningslagen ifrågasättas, så vore densamma att betrakta såsom en nödfallsutväg, som finge användas, intilldess domstolsförfattningen på landet blifvit ordnad på ett tillfredsställande sätt. När detta en gång sker, lärer väl hela lagsökningsprocessen böra öfverlemnas till de dömande myndigheterna, dit den rätteligen hörer.

Den andra af berörda två olägenheter beror derpå, att stadgandet i 12 kapitlet 3 § rättegångsbalken i allmänhet sålunda tillämpas, att domstolarne ej meddela s. k. tredskodomar i de skuldfordringsmål, hvari skriftligt fordringsbevis ej åberopas. Denna praxis följes dock ej öfver hela landet. Åtminstone några domstolar finnas, som utan hinder af svarandens uteblifvande genom tredskodomar bifalla jemväl på räkning grundade fordringsanspråk. För så vidt jag har kännedom om berörda afvikande praxis, gäller vid tillämpningen deraf i allmänhet, att den åberopade räkningen måste vara jemte stämningen tillstäld svaranden, samt att räkningen måste vara noga specificerad. De räkningar, som vanligast förekomma, äro naturligtvis handelsräkningar, men anser man sig oförhindrad att på enahanda sätt bedöma äfven andra fordringsanspråk, t. ex. sådana som grundas på räkning öfver verkställdt arbete. Dock synes man ej bevilja tredskodom beträffande fordringar af alla slag, sålunda t. ex. ej i fråga om försträckning utan fordringsbevis. Vid meddelandet af dessa tredskodomar utgå ifrågavarande domstolar från erfarenhetens vittnesbörd om betydelsen af svarandens uteblifvande, och ett kriterium för den materiella

rigtigheten af dessa domstolars praxis finnes i det faktum, att tredskodomarne ytterst sällan öfverklagas, vare sig efter vad eller medelst anställande af återvinningstalan.

Vid en stadsdomstol lärer man förfara på ett sätt, som något afviker från sistnämnda domstolars praxis. Om svaranden uteblifver, efter det han fått behörig del af både stämningen och den till stöd för krafvet åberopade räkningen, uppskjutes vid denna domstol målet på en vecka med föreläggande för svaranden att komma tillstädes, vid äfventyr att målet, oberoende af hans uteblifvande, afgöres, hvarefter, om svaranden jemväl andra gången uteblifver, käromålet då bifalles.

Vill nu lagstiftaren råda bot på de brister, som i förevarande hänseende vidlåda domstolarnes vanliga praxis, är han dervid i den förmånliga ställning, att han kan på förhand bedöma verkningarne af den nya lagstiftning, som är af nöden. Den allmänna rigtning, hvari lagändringen bör gå, torde nemligen vara rätt angifven genom den praxis, hvilken utbildat sig vid de domstolar, som under vissa förutsättningar tredskovis bifalla fordringsanspråk enligt räkning. Någon olägenhet af denna praxis har ej försports, och den synes vara grundad på ett teoretiskt rigtigt bedömande utaf innebörden af svarandens uteblifvande och underlåtenhet att afgifva förklaring i saken. Samma praxis är ock till uppenbar fördel icke blott och i främsta rummet för borgenärerna, utan jemväl och i ej ringa mån för gäldenärerna.

De skuldfordringsmål, hvilkas handläggning genom den ifrågasatta lagstiftningen skulle närmare regleras, utgöra en så betydlig anpart af hela antalet vid domstolarne anhängiga tvistemål, och en effektiv rättskipning i dessa mål är för den allmänna rörelsen af så stor vigt, att man synes med rätta kunna påyrka, att frågan härom varder pröfvad särskildt för sig, utan att göras mera beroende af andra närstående, till rättegångsväsendet hörande frågor, än alldeles nödvändigt är. Det torde sålunda väl låta sig göra att genom lag ordna ifrågavarande förhållanden, utan att rättegångsbalkens stadganden om bevisning derför behöfva undergå en fullständig revision. Hvad som för ändamålets vinnande behöfves torde hufvudsakligen vara lagbestämmelser, så affattade att domaren deraf föranledes att i skuldfordringsmål betrakta svarandens uteblifvande vid första rättegångstillfället och hans underlåtenhet att dervid genmäla kärandens sakuppgifter såsom ett godkännande af krafvet, derest icke omständigheterna äro af beskaffenhet att verka en annan uppfattning. Emellertid torde konseqvensen fordra, att berörda stadganden blifva allmängiltiga, så att de komma att afse tvistemål i allmänhet. Från nya lagberedningens betänkande angående

rättegångsväsendets ombildning kan hemtas ledning vid affattandet af dylika lagbestämmelser.

På grund af hvad jag anfört anser jag det vara af ett synnerligt behof påkalladt, att en förbättrad lagskipning åvägabringas i fråga om lagsökning för gäld, som icke grundas på skriftligt fordringsbevis, och får jag derför härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana lagbestämmelser, att derigenom beträffande skuldfordringsmål, i hvilka skriftligt fordringsbevis ej åberopas, åstadkommes en ändamålsenligare lagskipning, än som är förenlig med den i allmänhet tillämpade uppfattning af svarandens utevaro i målen.»

I likhet med justitieombudsmannen finner utskottet det vara synnerligen önskvärdt och af behofvet påkalladt, att åtgärder vidtagas för att i sådana skuldfordringsmål, i hvilka skriftligt fordringsbevis ej åberopas, bereda en snabbare och i öfrigt mera tillfredsställande lagskipning än under nuvarande förhållanden i allmänhet eger rum. Såsom bestämmelserna i 12 kap. 3 § rättegångsbalken af våra flesta domstolar tillämpas, vållas i dylika mål genom svarandens uteblifvande oftast uppskof i rättegången, enär käranden ej anses kunna i svarandens frånvaro, utan att med fullständig bevisning styrka sin talan, ernå bifall till densamma. Alla skuldfordringsmål, i hvilka skriftligt fordringsbevis ej åberopas och i hvilka med hänsyn till den öfriga bevisningens bristfällighet svarandens erkännande eller bestridande af käromålet är för tvistens utgång afgörande, måste derför, om svaranden uteblifver, uppskjutas i afvaktan på svarandens inställelse. Att häraf för käranden orsakas afsevärda olägenheter, ligger i öppen dag, liksom ock att det för den svarande, som ej har grundad anledning att bestrida käromålet, materielt sedt är till skada, att rättegången genom uppskof fördyras, då ju svaranden sjelf slutligen får vidkännas de af hans uteblifvande förorsakade kostnader.

Angifna bristfälligheter uti lagskipningen bero, såsom justitieombudsmannen påpekat, derpå, att domstolarne i allmänhet ej tillmäta någon betydelse ur bevisningssynpunkt åt svarandens underlåtenhet att inställa sig och genmäla krafvet. Häraf blir nemligen en följd, att rätten ej kan ur ett såsom obestyrkt ansedt käromål utleta sanningen utan nödgas, derest käranden påkallar målets afgörande, ogilla kärandens talan.

Justitieombudsmannen har nu ifrågasatt, att, i enlighet med hvad i andra rättssystem gäller samt i öfverensstämmelse med den praxis, som före utsökningslagens införande allmänt hos oss användes och jemväl fortfarande hos åtskilliga domstolar i vårt land har sin tillämpning, förenkling i dylika måls afgörande skulle åstadkommas derigenom, att svarandens utevaro utan anmäldt laga förfall erkändes innebära sannolikhet för krafvets befogenhet och finge läggas till grund för en i sådan rigtning gående dom. Synnerligen goda skäl torde ock kunna anföras för att tillägga svarandens utevaro en sådan betydelse. Såsom justitieombudsmannen framhållit, lärer det fall vara ganska sällsynt, att en person, som göres till föremål för ett obefogadt kraf, icke iakttager inställelse för att bestrida detsamma, medan å andra sidan ett vanligt förhållande är, att svaranden undandrager sig inställelse antingen derför att han, utan att hafva någonting mot krafvet att invända, dock icke är benägen att uttryckligen erkänna detsammas rigtighet, eller ock för att draga ut på tiden med fordringsanspråkets fastställelse.

Att s. k. tredskodom eller kontumacialförfarande i skuldfordringsmål mot uteblifne svarande skulle väl egna sig att tillgodose den materiella rättens intressen, bestyrkes jemväl af den erfarenhet, som från dess hittills varande tillämpning inom vårt land redan vunnits derom, att svaranden endast i ytterst sällsynta fall begagnar sig af den honom medgifna rätten att vädja eller söka återvinning.

Utskottet håller alltså före, att utsträckt användning af tredskodomsinstitutet i skuldfordringsmål ej bör möta några afsevärda betänkligheter. Dock bör naturligtvis institutet omgärdas med nödiga garantier till tryggande af svarandens rätt.

I sådant afseende lärer först och främst den fordran böra uppställas, att svaranden fått fullständig kännedom om det mot honom framstälda anspråkets innebörd. Grundas krafvet på räkning, torde derför denna böra specificerad åtfölja stämningen samt delgifvas svaranden, och såsom allmän regel synes böra gälla, att grunden för anspråket och dettas innehåll skola vara i stämningen noggrant angifna. Användande af tredskodom torde ej heller böra ega rum i alla slags krafmål, utan i allmänhet inskränkas, utom till de mål, deri skriftligt fordringsbevis åberopas, till sådana, som grunda sig på handels- eller auktionsräkningar eller på kraf för verkstäldt arbete eller dylikt. Ej heller bör domstolen vara ovilkorligen bunden att godkänna krafvet, derest svaranden, efter att hafva fått del af detsamma, icke iakttager inställelse, utan torde det böra öfverlemnas åt domstolens bepröfvande, huruvida några omständigheter i saken möjligen äro af beskaffenhet att motverka den uppfattning af krafvets befogenhet, som i all-

mänhet kan grundas på den omständigheten, att svaranden förfallolöst uteblifvit.

Justitieombudsmannen har framkastat tanken, att de regler, som kunna vara behöfliga för att bereda tredskodomsinstitutet allmännare användning i skuldfordringsmål, skulle blifva allmängiltiga och få tillämpning i tvistemål i allmänhet. Detta anser sig utskottet icke kunna tillstyrka. Dels har, så vidt utskottet känner, något behof i sådan rigtning ej gjort sig gällande, dels äro öfriga tvistemål i allmänhet af mera svårlöst beskaffenhet än skuldfordringsmålen och svarandens inställelse vid de förra målens handläggning af vida större betydelse än i skuldfordringsmålen.

Slutligen anser sig utskottet böra uttala den uppfattning, att den reform, justitieombudsmannen föreslagit och utskottet här ofvan förordat, ej står i något närmare samband med de öfriga spörsmål rörande rättegångsväsendets ombildning, som tid efter annan framträdt och allt fortfarande kunna anses stå på dagordningen. Den nu ifrågavarande lagändringen kan enligt utskottets åsigt genomföras utan rubbning af de grundprinciper, hvarpå vår nuvarande rättegångsordning hvilar, och bör alltså kunna vidtagas utan afvaktan på den mera eller mindre aflägsna tid, då de mera vidtomfattande förslagen om ändringar i rättegångsordningen kunna vinna sin lösning.

Med stöd af hvad utskottet här ofvan anfört och under åberopande i öfrigt af justitieombudsmannens i ämnet afgifna framställning får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af justitieombudsmannens förevarande framställning, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändring af 12 kap. 3 § rättegångsbalken i syfte att det s. k. kontumacialförfarandet må mera allmänt, än nu eger rum, vinna tillämpning i sådana skuldfordringsmål, i hvilka skriftligt fordringsbevis ej åberopas.

Stockholm den 13 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Stockholm 1900. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner.

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 13 februari 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af kongl. förordningen den 6 februari 1849 angående viss tid för klander af husesyn emellan enskild jordegare och landbo.

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till lagutskottet hänvisad motion, n:o 67, anför herr *L. P. Mallmin:*

»I kongl. förordningen den 6 februari 1849 har stadgats, att mellan enskild jordegare och landbo af två nämndemän i behörig ordning förrättad till- och afträdeshusesyn, hvilken icke blifvit af jordegaren eller landbon klandrad inom tre månader efter det han af syneinstrumentet erhållit del, skall vara gällande. Detta stadgande, som föreslagits uti en af 1847—48 års Riksdag aflåten skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, var föranledt af en vid nämnda riksdag uti bondeståndet väckt motion i frågan. Motionärens förslag hade likväl i viss mån en annan innebörd än den förordningen i ämnet erhöll. Motionären föreslog nemligen, att, derest, efter det emellan jordegare eller innehafvare å ena, samt dels landbo å andra sidan, syn hållits *af två ojäfvige män* samt synen icke inom viss tid blifvit klandrad, densamma skulle lända till efterrättelse. Lagutskottet, som i öfrigt gillade motionens syfte, fann emellertid icke skäl föreligga att afvika från den i 27 kap. byggningabalken uttryckta grundsats, att ifrågastälda syneförrättningar skulle, för att såsom behöriga anses, förrättas af två nämndemän. Såsom skäl för denna uppfattning anförde utskottet, att då lagen tillade en förrättning den giltighet, som vore i

fråga, så vore ock nödigt, att lagen bestämde, af hvilka den finge förrättas. Förrättningen ikläddde sig först dymedelst egenskapen af en offentlig handling, den der inför lag egde vitsord.

På det sätt, hvarpå den ifrågavarande förordningen af domstolarne tillämpas, motsvarar densamma icke numera allmogens behof af en lämplig form för anskaffande af den bevisning, som med af- och tillträdeshusesyn afses. Förordningens fordran, att sådan syn för att erhålla giltighet skall förrättas af nämndemän, torde vid tiden för förordningens tillkomst hafva inneburit och uppfattas ännu af allmogen på det sätt, att densamma anses innebära det kraf på syneförrättarens behörighet, att han skall hafva såsom nämndeman svurit domareed. Emellertid tolkas förordningen af domstolarne allmänt på det sätt, att för giltig syneförrättning fordras, att densamma förrättats af två vid tiden för förrättningen tjenstgörande nämndemän. På grund af denna olikhet mellan domstolens och allmogens uppfattning af ifrågavarande förändrings innebörd händer det ofta, att syner, förrättade af personer, som varit, men vid tiden för förrättningen afgått som nämndemän, ehuru synerna af jordegare och arrendatorer vid förrättningen betraktas såsom giltiga, sedermera vid en tidpunkt, då förhållandena så ändrats, att ny syn icke kan hållas, på yrkande af part af domstol undanrödjas.

Förutom denna olägenhet af nämnda tolkning är jemväl att märka, det nu för tiden, då bedömandet af de förhållanden, som vid ifrågavarande syner skola bedömas, med jordbrukets nuvarande utveckling kräfver ojemförligt större sakkunskap än förr, och då nämndemän sällan qvarstå så länge, att de under sin tjenstetid komma i besittning af för ifrågavarande ändamål erforderlig sakkunskap, man icke alltid kan vänta, att bland tjenstförrättande nämndemän finnas personer qvalificerade för ifrågavarande förrättningars fullgörande. Mig synes derför, att behörigheten att förrätta sådana syner, om hvilka är fråga, bör utsträckas till dem, som äro eller varit nämdemän. På det sättet skulle den i byggningabalken och i 1849 års förordning uttryckta grundsats tillvaratagas och derjemte vinnas ökad säkerhet för, att husesyn komme att förrättas af sakkunniga personer.»

På grund af hvad sålunda anförts hemställer motionären, att Riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring i lydelsen af ofvannämnda förordning den 6 februari 1849, att i stället för orden »af två nämndemän i behörig ordning förrättad» insättas orden »af två män, som äro eller varit nämndemän, i behörig ordning förrättad».

I sakligt hänseende har utskottet intet att erinra mot det i motionen framstälda förslaget. Tvärtom anser utskottet, i likhet med motionären, att det skulle för allmänheten medföra en afsevärd fördel, om behörigheten att med laga vitsord förrätta af- och tillträdessyn emellan enskild jordegare och landbo utsträcktes till förutvarande nämndemän, samt att genom en sådan förändring icke skulle äfventyras den oveld och sakkunskap hos förrättningsmännen, som må anses utgöra den inre grunden och förutsättningen för det högre vitsord, som blifvit tillerkändt af nämndemän förrättad af- och tillträdessyn framför af andra personer verkstäld sådan syn.

Ändamålsenligheten af den föreslagna förändringen framträder desto mera, om man tager hänsyn till de förändrade förhållanden i afseende å nämndemäns tjenstetid, som inträdt, sedan nämndemännen väljas allenast för vissa år; och någon särskild och större erfarenhet i fråga om syners förrättande kan ju ej antagas förefinnas hos tjenstgörande än hos förutvarande nämndemän.

Giltiga skäl föreligga alltså, enligt utskottets tanke, för en lagändring, hvarigenom förutvarande nämndemän — naturligtvis under förutsättning att de innehafva de qvalifikationer, som fordras af tjenstgörande nämndemän — i afseende å behörigheten att förrätta af- och tillträdessyn emellan enskild jordegare och landbo likställas med tjenstgörande nämndemän.

Konseqvensen torde emellertid måhända fordra, att i sammanhang med ändring i kongl. förordningen den 6 februari 1849 vidtages ändring äfven i ett eller flere andra lagrum, som afhandla nämndemäns behörighet att förrätta syn, och utskottet anser sig derför ej böra förelägga Riksdagen formuleradt förslag till ändring af ifrågavarande förordning, utan torde lämpligast vara, att frågan öfverlemnas till Kongl. Maj:ts ompröfning.

På grund af det anförda hemställer utskottet alltså,

> att Riksdagen, i anledning af herr Mallmins förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af kongl. förordningen den 6 februari 1849 angående viss tid för klander af husesyn emellan enskild jordegare och landbo, att de i förordningen gifna bestämmelser må blifva tillämpliga utan afseende derå,

huruvida de i förordningen omförmälda syner förrättats af tjenstgörande eller förutvarande nämndemän.

Stockholm den 13 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

N:o 10.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 3 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning af allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats af embets- eller tjensteman.

Genom proposition, n:o 21, af den 22 december 1899, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottets behandling hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående ändrad lydelse af 3 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning af allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats af embets- eller tjensteman.

Härigenom förordnas, att 3 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning af allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats af embets- eller tjensteman, skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har ansökning, som i 2 § afses, till Konungens befallningshafvande inkommit, åligger det Konungens befallningshafvande att densamma jemte eget utlåtande till justitiedepartementet insända.

Pröfvar Konungen sökanden hafva visat sin rätt, varder ersättning honom tillerkänd. I annat fall hänvisas sökanden att, vid talans förlust, inom sex månader sedan han bevisligen erhållit del af Konungens beslut medelst stämning anhängiggöra sin talan. Rätt domstol för sådan talans upptagande är den underrätt, som om tillgreppet och försking-

ringen ransakat; har frågan om ansvar för tillgreppet och förskingringen omedelbarligen upptagits af öfverrätt, eller har ej ransakning om brottet hållits, tillhöre målet den underrätt, der embets- eller tjenstemannen vid tiden för brottet skolat svara i tvistemål angående gäld i allmänhet.

Uti det förslag till lag om ersättning af allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats af embets- eller tjensteman, hvilket af Kongl. Maj:t förelades 1899 års Riksdag till antagande, föreskrefs i 3 §, bland annat, att sökanden — den som ingifvit ansökan om utbekommande af ersättning för hvad embets- eller tjensteman tillgripit eller förskingrat — i visst fall skulle hänvisas att efter stämning utföra sin talan *vid allmän underrätt i den ort, der tillgreppet och förskingringen egt rum.*

Uti sitt öfver förslaget afgifna utlåtande erinrade emellertid lagutskottet, att den sålunda föreslagna bestämmelsen om forum för rättegångs anhängiggörande syntes utskottet kunna för den enskilde vålla svårigheter i tillämpningen, då det mången gång kunde vara tvifvelaktigt, hvarest tillgreppet och förskingringen egt rum. Utskottet föreslog derför sådan ändring af paragrafen, att rättegången skulle anhängiggöras *vid den underrätt, som om tillgreppet och förskingringen ransakat eller, om, i följd deraf att embets- eller tjenstemannen aflidit eller rymt, frågan om ansvar för tillgreppet och förskingringen ej kunnat af domstol pröfvas, vid den underrätt, der embets- eller tjenstemannen skolat svara i tvistemål, som angå gäld i allmänhet.*

Hvad lagutskottet i anförda hänseende föreslagit upptogs jemväl i det förslag till 3:dje paragrafens affattning, som framlades i en vid utlåtandet fogad reservation, hvilken vann båda kamrarnes godkännande.

Då det af Riksdagen antagna lagförslaget sedermera undergick vederbörlig granskning inför högsta domstolen, anmärkte högsta domstolen mot ofvanberörda bestämmelser om forum, att den ransakning, hvarom här vore fråga, under vissa omständigheter ankomme på annan domstol än underrätt, samt att för sådana fall föreskrift saknades, hvilken domstol skulle ega att upptaga den tvistiga ersättningsfrågan.

Den sålunda gjorda anmärkningen ansågs visserligen ej böra hindra författnings utfärdande i öfverensstämmelse med det af Riksdagen antagna förslaget — hvilket skedde den 10 juli 1899 — men gaf anledning dertill, att vederbörande departementschef lät uppgöra förslag till

ändring af lagens 3 § i syfte att afhjelpa den anmärkta ofullständigheten. I detta förslag bestämdes forum sålunda: »*den underrätt, som om tillgreppet och förskingringen ransakat, eller, der frågan om ansvar för tillgreppet och förskingringen ej blifvit af underrätt handlagd, vid den underrätt, der embets- eller tjenstemannen vid tiden för brottet skolat svara i tvistemål, som angå gäld i allmänhet.*»

Ej heller denna bestämmelse ansågs af högsta domstolen vara tillfredsställande. Sålunda kunde det vara tvifvelaktigt, om under de olika, men uppenbarligen för betecknande af samma sak använda uttrycken, att underrätt om tillgreppet och förskingringen ransakat, och att underrätt handlagt frågan om ansvar för tillgreppet och förskingringen, skulle innefattas äfven de fall, då underrätt på uppdrag af annan myndighet hållit undersökning i målet eller då underrätt, som ransakat, förklarats vara dertill obehörig. Vidare ansågs vilkorssatsen »der frågan om ansvar för tillgreppet och förskingringen ej blifvit af underrätt handlagd» näppeligen med önskvärd tydlighet angifva hvad dermed åsyftades eller att ansvarsfrågan antingen icke kunnat af någon domstol handläggas eller ock blifvit i första instans handlagd af öfverdomstol. Slutligen erinrades, beträffande föreskriften, att ersättningstalan skulle anhängiggöras hos den underrätt, vid hvilken embets- eller tjenstemannen vid tiden för brottet skolat svara i tvistemål angående gäld i allmänhet, att det stundom kunde vara synnerligen svårt för den ersättningssökande att bedöma, vid hvilken tidpunkt förskingringen blifvit begången.

I anledning af de anmärkningar, högsta domstolen sålunda framstälde, blef förslaget sedermera jemkadt till den lydelse, detsamma uti föreliggande proposition erhållit.

Utskottet har vid förslagets granskning funnit detsamma mindre tillfredsställande derutinnan, att, oaktadt högsta domstolens erinran, forum i visst fall gjorts beroende af tidpunkten för brottets begående. I likhet med högsta domstolen anser nemligen utskottet, att det stundom skall för den ersättningssökande blifva svårt bedöma, vid hvilken tidpunkt tillgreppet eller förskingringen bör antagas hafva egt rum, och i hvarje händelse lemnar den nu ifrågasatta bestämmelsen knappast rum för mindre tvekan än det ursprungliga förslaget, mot hvilket lagutskottet år 1899 anmärkte, att det syntes kunna för den enskilde vålla svårigheter i tillämpningen.

För undanrödjande af antydda olägenhet anser utskottet lämpligast att, då frågan om ansvar för tillgreppet och förskingringen

omedelbart upptagits af öfverrätt eller ransakning om brottet ej hållits, målet skall tillhöra den underrätt, der embets- eller tjenstemannen vid tiden för ansökningens ingifvande till Konungens befallningshafvande skolat svara i tvistemål angående gäld i allmänhet. På samma gång tydliga bestämmelser dermed införas, synes nemligen derigenom jemförelsevis bäst äfven tillgodoses önskemålet, att rättegång af ifrågavarande beskaffenhet må, såvidt möjligt, vinna handläggning af underrätt i den ort, der tillgreppet och förskingringen egt rum.

I öfrigt har förslaget ej gifvit anledning till någon erinran.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen, under förklarande, att Kongl. Maj:ts förevarande proposition ej kan i oförändradt skick godkännas, ville för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af 3 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning af allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats af embets- eller tjensteman.

Härigenom förordnas, att 3 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning af allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats af embets- eller tjensteman, skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har ansökning, som i 2 § afses, till Konungens befallningshafvande inkommit, åligger det Konungens befallningshafvande att densamma jemte eget utlåtande till justitiedepartementet insända.

Pröfvar Konungen sökanden hafva visat sin rätt, varder ersättning honom tillerkänd. I annat fall hänvisas sökanden att, vid talans förlust, inom sex månader sedan han bevisligen erhållit del af Konungens beslut medelst stämning anhängiggöra sin talan. Rätt domstol för sådan talans upptagande är den underrätt, som om tillgreppet och förskingringen ransakat; har frågan om ansvar för tillgreppet och förskingringen omedelbarligen upptagits af öfverrätt, eller har ej ransakning om brottet hållits, tillhöre målet den underrätt, *inom hvars domvärjo embets- eller*

tjenstemannen vid tiden för ansökningens ingifvande till Konungens befallningshafvande är eller senast varit mantalsskrifven.

Stockholm den 13 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af *herr Hasselrot,* som ansett, att Kongl. Maj:ts proposition bort utan förändring tillstyrkas.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARES TRYCKERI, 1900.

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 13 febr. 1900 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af kongl. förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 april 1866.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 110, hvilken blifvit till lagutskottet hänvisad, anför herr Staaff:

»Den svenska lagstiftningen om arfsrätt för oäkta barn återfinnes i 8 kapitlet 7 § ärfdabalken jemte kongl. förordningen den 14 april 1866. Det förra lagrummet stadgar, att barn aflade i lönskaläge utan äktenskapslofven eller i hordom eller i förbudna leder ej må taga annat arf än efter egna barn och bröstarfvingar. Kongl. förordningen af 1866 ändrar detta så till vida, att oäkta barn, som ej är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, må taga arf, men detta

1) blott under den förutsättning, att modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven;

2) blott efter modern;

3) blott i den egendom, som ej utgör bröstarfvingars laglott.

Det oäkta barnets arfsrätt är sålunda i hög grad inskränkt. Äfven om ett utom äktenskap födt barn lefvat hos sin moder, njutit kärleksfull

vård och uppfostran af henne, äfven om hela verlden vet, att modern aldrig förutsatt annat än att barnet skulle få ärfva hennes qvarlåtenskap, kan efter moderns död en aflägsen slägting till henne uppträda och taga arfvet framför det egna barnet blott derför, att modern ej låtit göra kyrkoboksanteckningen eller att denna ej är på fullt tillfredsställande sätt gjord. Ty det är att märka, att, enligt hvad prejudikatet och kongl. cirkuläret den 5 juni 1885 gifva vid handen, anteckningen måste innefatta tydligt bevis, att det är modern, som låtit anteckna barnet såsom sitt.

Men äfven om anteckningen är tillfredsställande gjord, och arfsrätt sålunda existerar, sträcker sig denna ej till annat än modersarfvet. Andra slägtingar ärfvas ej — icke ens syskon. Ett exempel ur min erfarenhet må belysa, hvilka egendomliga följder detta kan hafva. Tvenne ålderstigna systrar hade under en lång följd af år bott tillsammans. Den äldsta, som var duglig och arbetsför, hade samlat en styfver för ålderdomen, det vill i detta fall säga för bådas ålderdom, och ofta uttryckt sin glädje öfver att, om hon doge först, hennes syster, som led af lungsjukdom och alls ej kunde förtjena sitt uppehälle, ändock skulle hafva det nödvändigaste. Den äldsta systern dog och efter hennes död upptäcktes, att den efterlefvande var född ett par år efter sedan den gemensamma modern blifvit enka. En aflägsen slägting, som aldrig varit personligen känd, uppträdde och tog arfvet.

Och äfven den arfsrätt efter modern, som lagen medgifver, lider af en väsentlig inskränkning, så snart äkta bröstarfvingar finnas, nemligen den, att de först skola taga ena hälften af moderns qvarlåtenskap; blott i den återstående hälften eger den oäkta födde del och lott.

De reformyrkanden, som fingo en temporär afslutning i 1866 års förordning, gingo emellertid vida längre än denna. Och äfven efter denna tid finner man åtskilliga framställningar i syfte att utvidga arfsrätten för oäkta barn.

Så förekommo vid 1885 års riksdag ej mindre än fyra motioner:

en af herr P. Waldenström, som föreslog, att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring af hvad som hittills genom ärfdabalken samt kongl. förordningen den 14 april 1866 vore stadgadt om oäkta barns arfsrätt, att sådan rätt måtte i hvarje fall tillerkännas oäkta barn lika med barn af laggift säng;

en af herr Richard Gustafsson som föreslog, att de s. k. oäkta barnen borde gifvas samma rätt som de äkta;

en af herr J. Anderson i Tenhult, som föreslog, att Riksdagen ville

besluta, att kongl. förordningen af den 16 april 1866 angående oäkta barns arfsrätt erhölle följande lydelse:

»Med ändring af hvad 8 kap. 7 § — — — — — förordnar, att oäkta barn må lika med äkta barn taga arf efter sin moder»;

samt en af herr Oskar Erickson, som föreslog, att Riksdagen måtte för sin del, med upphäfvande af kongl. förordningen den 14 april 1866 angående arfsrätt för oäkta barn, antaga en så lydande förordning i ämnet:

»Med ändring af hvad 8 kap. 7 § ärfdabalken stadgar derom, att barn, som äro aflade i lönskaläge utan äktenskapslofven eller i hordom eller i förbudna leder, ej må taga annat arf än efter egna barn och bröstarfvingar, förordnas, att oäkta barn jemväl må, derest det blifvit såsom moderns barn antecknadt i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, taga arf efter sin moder lika med äkta barn.»

Lagutskottet, som afstyrkte samtliga dessa motioner, gjorde en hemställan, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes anbefalla domkapitlen i riket samt Stockholms stads konsistorium och hofkonsistorium att genom cirkulär hos vederbörande presterskap inskärpa angelägenheten deraf, att den anteckning i kyrkobok, som enligt förordningen den 14 april 1866 utgör förutsättning för oäkta barns afsrätt efter moder, verkställes på sådant sätt, att den må innefatta bevis, att qvinnan låtit anteckna barnet såsom sitt.

Denna hemställan bifölls af kamrarne och föranledde det ofvan antydda kongl. cirkuläret den 5 juni 1885.

I Andra Kammaren bifölls utskottets hemställan först efter votering med 113 röster mot 48, hvilka tillföllo en afgifven reservation, deri yrkades, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lag, som, med erkännande af grundsatsen om oäkta barns arfsrätt efter fader och moder, innehölle de ytterligare bestämmelser, som vid tillämpningen af denna grundsats kunde anses af nöden.

Från debatten kan antecknas, att äfven motståndare till motionen yttrade sympati för en utsträckt arfsrätt för oäkta barn efter moder och moders fränder.

Vid riksdagen 1892 väckte herr J. Johnsson i Bollnäs motion, gående ut på dels likställande af barn, aflade under moderns äktenskap eller i förbudna led, med öfriga utan äktenskapslofven aflade barn, dels upphäfvande af anteckning i kyrkoboken såsom vilkor för oäkta barns arfsrätt och dels arfsrättens utsträckning till likhet med äkta barns efter moder.

Lagutskottet, som icke kunde godkänna motionen i dess helhet, hemstälde, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att lika med äkta barn taga arf efter moder.

Detta utlåtande afslogs af Första Kammaren, men bifölls af den Andra utan debatt.

Samme motionär, herr J. Johnsson, upprepade vid 1893 års riksdag sitt förslag, nu i samma form, som lagutskottet gifvit sin hemställan.

Lagutskottet tillstyrkte äfven nu motionen i samma form som vid föregående års riksdag.

Första Kammaren biföll icke utskottets förslag, utan antog en inom utskottet afgifven reservation, som så till vida skilde sig från det förra, att reservationen bibehöll vilkoret om kyrkoboksanteckningen såsom vilkor för arfsrätten.

Andra Kammaren åter biföll jemväl denna gång utskottets hemställan.

Såsom sammanjemkning föreslog lagutskottet nu, att Andra Kammaren måtte biträda Första Kammarens beslut i ärendet.

Åtta reservanter föreslogo en annan sammanjemkning, öfverensstämmande med en vid utskottets första behandling afgifven reservation, hvilken afsåg, att såsom vilkor för arfsrätten skulle upptagas kyrkoboksanteckning eller annat bevisligt erkännande af moder.

Första Kammaren biföll utskottets sammanjemkningsförslag. Andra Kammaren afslog detsamma.

Jemväl vid 1894 års riksdag upprepade herr Johnsson sin motion, fortfarande i samma form, som 1892 års lagutskott gifvit framställningen.

Men 1894 års lagutskott vidhöll icke samma hemställan som de båda föregående årens utskott, utan hemstälde om förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att, derest modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, eller modern eljest bevisligen erkänt barnet såsom sitt, lika med äkta barn taga arf efter moder.

Första Kammaren fann reformen för vidtutseende och fattade beslut i enlighet med en inom utskottet afgifven reservation, deri alternativet »eller modern eljest bevisligen erkänt barnet såsom sitt» strukits.

Då Andra Kammaren biföll utskottets hemställan, anmälde lagutskottet,

att besluten icke kunde sammanjemkas, utan att frågan således för den riksdagen förefallit.

Kärnpunkten i motståndet mot rättvisa åt de oäkta barnen synes vara att finna i den farhåga, som 1885 års lagutskott uttryckte så, att »en utsträckt arfsrätt för oäkta barn skulle småningom kunna utplåna skilnaden mellan den äkta och oäkta börden samt dymedelst och genom mer eller mindre skandalösa paternitets- och maternitetsprocesser lossa familjebanden».

Härvid måste jag öppet erkänna, att jag är så långt ifrån att anse det vara ett ondt, att jag tvärt om anser det vara ett positivt godt, om skilnaden mellan äkta och oäkta börd småningom skulle kunna utplånas. Efter min uppfattning borde det nemligen vara en af de högsta uppgifter för samhället att i möjligaste mått söka förekomma och häfva allt oskyldigt lidande. Och ingen kan väl påstå, att den oäkta föddes ställning af förskjuten och tillbakasatt ej är ett oskyldigt lidande.

Om förhållandet vore sådant, att den sociala missaktningens stämpel sattes, icke på barnet utan på föräldrarne, så skulle det vara möjligt att åtminstone förstå, om också ingalunda obetingadt godkänna rädslan för ett utplånande af skilnaden mellan äkta och oäkta börd. Icke som om jag för min del skulle vilja vara med om att öfver hufvud medgifva berättigandet af generella sociala brännmärken, hvilka alltid lida af det felet, att de häfta vid den enskilde, oaktadt denne enskilde i det individuella fallet kan vara alldeles tadelfri. Men den sedliga hänförelsen för upprätthållandet af begreppet »oäkta» med allt det förklenande, som råhet och obarmhertighet deri inlägga, vore, menar jag, åtminstone mera begriplig, om epitetet af allmänna meningen och språkbruket tillades en fader, hvilken har barn utom äktenskapet, än då det fastklibbar vid det alldeles oskyldiga barnet, och det kan tilläggas, att, om en sådan fader nätt och jemt gifver sitt barn den nödtorftiga uppfostran, som svenska lagen föreskrifver, då kunde man rent af önska, att, likasom barnet erhållit det kuriösa epitetet »naturligt», fadern kunde få uppbära det motsvarande — »onaturligt».

Men såsom saken nu gestaltar sig är det omöjligt att fatta annat, än att den, hvilken pläderar mot utplånandet af skilnaden mellan äkta och oäkta börd, dermed pläderar för den oskyldiges alldeles oförtjenta lidande.

Icke heller kan jag erkänna, att vare sig utplånandet af skilnaden mellan den äkta och oäkta börden eller paternitets- och maternitets-

processer böra kunna lossa familjebanden, så vidt uttrycket fattas i ädlare mening.

Det kan ju icke nekas, att om ett barn erhåller ovilkorlig arfsrätt efter sin egen moder, vare sig modern är gift eller ej, så komma derigenom andra att erhålla mindre, än de eljest skolat få (detta, om modern äfven efterlemnat äkta bröstarfvingar), eller att helt och hållet gå miste om arf (detta, om modern blott har bak- eller sidoarfvingar). Men för det första få väl icke familjebandens fasthet anses hvila uteslutande på begäret efter det materiella goda; och för det andra — och detta är lika vigtigt som ofta förbisedt — i samma mån som familjebanden skulle kunna antagas lossna på ett håll, växa de ju i styrka på ett annat. De, hvilkas argument jag anför och vederlägger, glömma alldeles, att man väl kan ställa den oäkta födde utom familjen, men att man icke kan ställa honom utom samhället. Till samhället hör han — antingen såsom hvete eller ogräs. Betraktar man således familjebanden i likhet med 1885 års lagutskott ur synpunkten af deras egenskap att vara de starkaste samhällsband, så är det ju alldeles gifvet, att det försvagande af dessa band, som kunde tänkas på det ena hållet, kommer att motsvaras af ett stärkande på ett annat håll. Ja, man kan helt visst gå ett steg längre och säga: försvagandet på det förra hållet kan ej bli på långt när så betydande som stärkandet på det andra hållet. Detta derför att det helt naturligt måste stärka samhället mera att uppflytta parian, hvilken är den fattigaste bland samhällets medlemmar, än det kan försvagas genom att till parians förmån de förut privilegierades företräden i någon grad inkräktas. Fullt rigtigt torde man fatta saken först när man inser, att det befarade försvagandet alls icke är något försvagande, i ty att rättvisans genomförande aldrig i längden skadar, utan fastmera gagnar samhället, och att till och med i längden äfven den privilegierade såsom samhällsnyttig faktor skall vinna på att icke längre vara privilegierad.

Och att emot de oäkta barnens kraf på naturlig rättvisa ställa såsom en berättigad hänsyn familj- eller slägtmedlemmarnes anspråk på frihet från skandalösa processer synes mig visa en alldeles vilsekommen uppfattning af samhällets förpligtelser att göra rätt mot alla. Ty man kan omöjligen gifva ett tydligare uttryck åt principen: olikhet för lagen, än då man vägrar den sämre lottade hans *rätt* för att icke vålla den bättre lottade ett *obehag*.

Det är för närvarande icke min mening att föreslå ett stadgande, som går längre i fråga om de oäkta barnens arfsrätt än till den punkt,

dit man i de öfriga nordiska länderna redan sedan länge hunnit, det vill säga arfsrätt för oäkta födda efter moder och mödernefränder.

En vidare gående bestämmelse lärer sakna all utsigt till framgång, dels redan såsom innebärande allt för principielt brytande med det närvarande och dels emedan ett stadgande om arfsrätt efter fader måste med nödvändighet fordra särskilda hittills i vår rätt ej upptagna regler om hvad slags paternitetsbevis som är erforderligt, när nemligen den presumtion, som består i fråga om faderskapet till ett inom äktenskapet födt barn, bortfaller.

Ej heller skall jag föreslå borttagandet af arfsrättens begränsning till barn, som ej äro aflade under moderns äktenskap eller i blodskam. Stadgandet är visserligen principielt origtigt, men i förhållande till nödvändigheten att åtminstone taga något steg framåt synes det vara mindre vigtigt, om en dylik i praktiken dock ej allt för betydande inskränkning får qvarstå.

Deremot vill jag föreslå,

dels att det nu gällande vilkoret för det oäkta barnets arfsrätt, att modern skall hafva låtit anteckna det såsom sitt i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, helt och hållet må bortfalla, så att hvarje eljest tillåten bevisning ock blifver tillåten i maternitetsprocessen,

dels att den oäkta födde jemväl må ega arfsrätt efter mödernefränder, och

dels att dess arfsrätt efter moder må blifva lika med det äkta barnets.

Att kyrkoboksanteckningen bortfaller såsom exklusivt bevismedel, tror jag vara synnerligen önskvärdt. Dels är utan tvifvel »moderns presumerade vilja», såsom den onödiga juridiska spetsfundigheten lyder, alls icke den rätta grunden till arfsrätten, utan det är fastmera blodsblandet. Dels lär nog moderns önskan om qvarlåtenskapens öfvergång till det egna barnet mycket ofta kunna presumeras, äfven då hon af okunnighet, oförstånd eller blygsel försummat att låta göra anteckning i kyrkoboken.

Att åter, såsom under frågans behandling vid något tillfälle föreslagits, vid sidan af kyrkoboksanteckningen såsom andra alternativ sätta moderns annorlunda gifna bevisliga erkännande af barnet synes vara en föga lyckad halfmesyr, då i fråga om *materniteten* (i motsats mot paterniteten) fullt lika bindande bevisning kan föreligga genom andra bevismedel som genom eget erkännande. I sjelfva verket torde väl kanske

äfven detta förslag hafva sin rot i en mer eller mindre medveten uppfattning af oäkta barns arfsrätt såsom ett slags förklädd testamentsrätt.

Det oäkta barnet har i såväl Norge som Danmark arfsrätt efter ej blott moder, utan äfven möderne fränder. Någon olägenhet deraf har icke försports, och det är svårt att förstå, hvarför samma arfsledning som *från* det oäkta barnet förmår leda arfvet *till* dess skyldenär, icke också skulle vara ledande i motsatt rigtning. I många fall har också mellan det oäkta barnet och dess möderne fränder blodsbandet vunnit i styrka genom samboende, åtnjuten vård och uppfostran o. s. v.

Hvad slutligen angår den förändringen, att det oäkta barnet inom de gränser, der arfsrätt medgifves detsamma, bör erhålla lika rätt med det äkta barnet, torde den, att döma efter frågans behandling vid föregående tillfällen, knappast komma att möta något större motstånd.

På grund af hvad jag sålunda anfört, tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen för sin del måtte besluta, att kongl. förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 april 1866 må erhålla följande förändrade lydelse:

Med ändring af hvad 8 kap. 7 § ärfdabalken stadgar derom att barn, som äro aflade i lönskaläge utan äktenskapslofven, eller i hordom, ej må taga annat arf än efter egna barn och bröstarfvingar, förordnas, att oäkta barn, som ej är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, må lika med äkta barn taga arf efter sin moder och sina möderne fränder.»

Frågan om utsträckning af oäkta barns arfsrätt har, såsom jemväl motionären erinrat, förut vid åtskilliga tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning. Den lagstiftning i ämnet, som fick sitt uttryck i kongl. förordningen den 14 april 1866, kunde icke tillfredsställa dem, som önskade en mera principiel och vidtgående förändring af 1734 års lags bestämmelser på detta område, och jemväl många bland dem, som ansett den svenska rättens principiella ståndpunkt i frågan böra bibehållas, hafva funnit den utvidgning af de oäkta barnens arfsrätt, som berörda förordning i förhållande till förut gällande lag innebär, icke tillfyllestgörande. De reformförslag, som gång efter annan förelegat, hafva dock icke föranledt till någon annan påföljd än en af Kongl. Maj:t på föranledande af skrifvelse från Riksdagen genom cirkulär den 5 juni 1885 meddelad förklaring i visst afseende af omförmälda kongl. förordning.

Redan det förhållandet, att frågan, ehuru ständigt undanskjuten, likväl ständigt åter bragts å bane, samt att de i ärendet väckta förslag städse, särskildt i Andra Kammaren, vunnit kraftig tillslutning, torde emellertid böra erkännas innebära en antydan derom, att den gällande lagstiftningen, ehuru grundad på nedärfd rättsåskådning, icke numera uppbäres af folkmedvetandet, och har det synts utskottet, som om häri låge en kraftig maning att taga under synnerligen allvarligt öfvervägande, huruvida den för de oäkta barnen stadgade undantagsställning i arfsafseende kan anses böra fortfarande bibehållas.

Vid pröfning af frågan har utskottet, som tillåter sig att i hufvudsak återgifva hvad föregående Riksdagars lagutskott, då de haft att afgifva förberedande utlåtanden öfver motioner i ämnet, vid skilda tillfällen uttalat, trott sig finna, att motståndet mot att medgifva oäkta barn utsträckt arfsrätt till väsentlig del grundats derpå, att arfsrätt såsom varande en familjerätt ansetts icke böra förekomma annat än mellan sådana personer, hvilka på grund af födsel i lagligt äktenskap äro medlemmar af den familj, inom hvilken arfvet faller. Oafsedt att uppfattningen om arfsrättens härledning ur familjebegreppet numera torde vara långt ifrån obestridd, vill lagutskottet erinra om att redan 1734 års lag, som i detta afseende otvifvelaktigt stod på angifna äldre ståndpunkt, medgifvit högst väsentliga undantag från principen, att endast lagligt äktenskap skulle gifva laglig arfsrätt. I 8 kap. 1 § ärfdabalken stadgas nemligen, att om man aflar barn i lönskaläge och sedan tillsäger qvinnan äktenskap, men endera dör, förrän vigsel åkommer, barnet får taga arf såsom barn af laggift säng, och 6 § af samma kap. innehåller, att om qvinna våldtages och blir deraf hafvande och föder barn, det barn skall njuta samma rätt som annat äkta barn. Uppenbart är, att man genom dessa stadganden frångått principen om lagligt äktenskap såsom den enda grunden för laglig arfsrätt. Lika ohållbar visar sig berörda grundsats derutinnan, att enligt stadgandet i 8 kap. 8 § ärfdabalken oäkta barns efterlemnade egendom går i arf till föräldrarne.

En annan grund till motståndet mot ifrågavarande reformsträfvanden är att finna i farhågan för att ett stadgande, hvarigenom de oäkta födde i familjerättsligt afseende erhölle mera likställighet med äkta barn, skulle inverka störande på sedernas helgd och till oberäknelig fara för samfundslifvet i dess helhet bidraga till familjebandens förslappande. Men — såsom 1892 års lagutskott med åberopande af en författare i ämnet anfört — man kan fråga, hvarifrån den menniskokännedom är hemtad, som

tror, att lättsinne och utsväfningar förekommas genom medvetandet, att frukten deraf går förlustig äkta barns rätt, och man kan med allt skäl anmärka, att den allmänna sedligheten skulle genom ett motsatt, till återhållsamhet manande system snarare befästas än försvagas, samt att äktenskapets helgd och familjelifvets renhet bäst vårdas derigenom, att handlingar, som strida mot sedlighetens lag, icke företagas. De inre sedliga banden torde böra erkännas såsom utgörande familjens enda verkliga fasta sammanhållning. Af de mångfaldiga yttre skrankor, med hvilka familjen i äldre tider omgärdades, hafva de flesta såsom föråldrade och icke motsvarande den stigande kulturens kraf längesedan försvunnit, och utskottet är förvissadt, att familjebandets styrka icke skulle äfventyras derigenom, att lagstiftningen jemväl i förevarande hänseende öfverginge till en ståndpunkt, som mera öfverensstämde med nyare tiders åskådning.

Man har vidare mot arfsrätt för oäkta barn åberopat den skandal inom familjen, densamma skulle kunna medföra, särskildt genom rättegångar, anstälda för rättighetens utkräfvande. Men, utom det att rättvisan väl icke bör offras för en genom dess tillämpning möjlig skandal, torde förtjena erinras, att skandalen ligger i sjelfva det begångna felet och icke i de anspråk, som deraf kunna uppstå. Dessutom finnes redan nu enligt lagen samma tillfälle till skandal, då oäkta barn har rättighet att af föräldrarne njuta bidrag till föda och uppfostran.

Det har vidare påståtts, att, liksom grunden till vår nu gällande lagstiftning i ämnet lades under kristendomens äldre tider i vårt land, en utsträckning af oäkta barns arfsrätt fortfarande vore från kristna kyrkans ståndpunkt förkastlig. Men det är af vigt att ihågkomma, hurusom på den tid, då kyrkan genomdref, att i princip endast de barn, hvilka blifvit födda i ett enligt kyrkans regler ingånget äktenskap, skulle åtnjuta arfsrätt, kyrkan såsom allmän uppfattning häfdade, att alla band, som icke af kyrkan helgats, borde inför lagen anses ogiltiga, och icke ens naturliga eller medborgerliga rättigheter kunna genom dem grundläggas. Man sökte sålunda och lyckades äfven utbreda den åsigt, att rättigheten för oäkta födde att taga arf vore erkännande af en osedlig princip, dermed förblandande den felande med den oskyldige. För en sant kristlig uppfattning torde det böra anses i hög grad tilltalande att upphäfva ett stadgande, på grund af hvilket barn oförskyldt straffas för felsteg, som ligga föräldrarne till last.

Slutligen har man anfört, att den befintliga testamentsrätten skulle göra en sådan lagändring som den ifrågasatta öfverflödig. Häremot torde

dock med fog kunna invändas, att här just är fråga om dispositionen af en afliden persons bo, för den händelse att han icke upprättat testamente. Med samma skäl skulle man då kunna förklara all arfsordning öfverflödig. Dessutom lär man ej böra förbise de hinder, som ofta kunna uppstå emot testamentsrättens utöfning, t. ex. genom oförmodade dödsfall, för qvinnan kanske just under sjelfva förlossningen.

Af hvad ofvan blifvit anfördt torde framgå, att utskottet i likhet med motionären anser nu gällande arfslagstiftning böra undergå förändring för att i större utsträckning bereda oäkta barn arfsrätt. Utskottet har icke förbisett, att af de skäl, på hvilka utskottet grundar denna sin uppfattning, skulle kunna dragas den slutsats, att de oäkta barnen borde i arfsafseende fullkomligt likställas med de äkta och sålunda tillerkännas arfsrätt ej mindre efter moder och mödernefränder än äfven efter fader och fädernefränder. Det lär dock med fog kunna påstås, att det nära personliga förhållande, hvari det oäkta barnet i regel står företrädesvis till modern, gör rättvisan deraf, att barnet förklaras arfsberättigadt, vida mera otvifvelaktig, då det gäller modern än i fråga om fadern, och dessutom torde med hänsyn till den svårighet, som i de flesta fall eger rum i afseende å bevisningen om faderskap, en lagstiftning, hvarigenom oäkta barn skulle tillerkännas arfsrätt jemväl efter fader och fädernefränder, möta särskilda betänkligheter. Något förslag derom föreligger i allt fall icke för närvarande.

I likhet med motionären är utskottet af den mening, att arfsrätt bör tillerkännas oäkta barn ej blott efter modern, utan äfven efter mödernefränder. Billigheten af en sådan utsträckning framträder starkare, ju närmare slägtskapen är, och torde särskildt då det är fråga om arf syskon emellan icke gerna kunna ställas i tvifvel, men äfven i fjärmare led synes densamma hafva god grund för sig.

Beträffande omfånget af oäkta barns arfsrätt är utskottet jemväl ense med motionären och anser följaktligen, att oäkta född, som har rätt till arf, bör i afseende å fördelningen af qvarlåtenskapen vara likstäld med det äkta barnet.

Vidkommande ytterligare motionärens förslag, att det oäkta barn, som framställer anspråk på arf, måtte för styrkande af sin härkomst ega använda hvarje eljest tillåten bevisning, finner utskottet detsamma synnerligen behjertansvärdt. Det nu gällande vilkoret, att moder skall hafva låtit i kyrkoboken anteckna barnet såsom sitt, är, såsom propositionen vid 1865—1866 årens riksdag angifver, grundadt på den i samband med arfsrättens uppfattande såsom en familjerätt stående åskådningen, att arfsrätt för oäkta barn, i

den mån sådan medgåfves, åtminstone företrädesvis skulle hvila på presumtionen om moderns befintliga men ej tillkännagifna yttersta vilja, och således vore hvad man kallat en förklädd testamentsrätt. Till sin principiella innebörd af tvifvelaktig rigtighet har stadgandet i tillämpningen visat sig vålla allehanda svårigheter och framträder såsom obilligt särskildt i det fall, att moder icke egt tillfälle att låta verkställa någon anteckning i kyrkoboken, såsom då hon dött under barnsbörden. Enligt lagutskottets förmenande finnes ingen anledning, hvarför annan bevisning, genom hvilken barnets härkomst göres otvifvelaktig, skall frånkännas vitsord. Särskilda regler torde emellertid måhända böra gifvas för en dylik maternitetsbevisning och möjligen äfven viss tid stadgas, inom hvilken arfsanspråk må af oäkta barn framställas för att komma under beaktande.

Af intresse för frågans bedömande synes det vara att erfara, hurusom i våra grannländer Norge och Danmark oäkta barn likasom äkta barn ärfva moder och möderne fränder. De flesta europeiska länder tillägga, om ock med vissa begränsningar, oäkta barn arfsrätt efter moder. Slutligen må nämnas, att äldre lagberedningen i sitt förslag till ärfdabalk ville tillägga oäkta barn, som ej aflats under moderns äktenskap eller i förbudna led, obegränsad arfsrätt efter moder eller hennes skyldemän.

På grund af den allsidiga pröfning frågan torde böra undergå, innan nya lagbestämmelser i ämnet antagas, har lagutskottet trott sig icke böra tillstyrka bifall till det af motionären framlagda lagförslag, utan ansett de stadganden, som kunna finnas erforderliga, lämpligast böra utarbetas genom Kongl. Maj:ts försorg; och får utskottet på grund häraf hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att lika med äkta barn taga arf efter moder och möderne fränder.

Stockholm den 13 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

af herrar *Hasselrot, Lundström* och *Hedenstierna,* hvilka ansett, att utskottet i anledning af föreliggande motion bort tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att, derest modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, lika med äkta barn taga arf efter moder; samt

af herrar *Berlin, Leman, Ekenstam* och *Fagerholm,* hvilka ansett, att utskottet bort, i likhet med 1894 års lagutskott, tillstyrka skrifvelse till Kongl. Maj:t af innehåll, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att, derest modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, *eller modern eljest bevisligen erkänt barnet såsom sitt,* lika med äkta barn taga arf efter moder.

Herrar *Sörensson* och *Almgren* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET, 1900.

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 13 februari 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård den 1 maj 1885.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 58, anför herr *J. Bengtsson* i Bjernalt:

»Sedan nästlidna års Riksdag i viss mån tillmötesgått de genom flerfaldiga motioner framstälda yrkanden om ändring i då gällande bestämmelser angående skyldighet att deltaga i byggande och underhåll af kyrka m. m. samt af tingshus och häradsfängelse, men genom afslag i Första Kammaren å i ämnet väckta motioner dylika förändrade bestämmelser med afseende å byggande och bättrande af prestgård tills vidare undanskjutits, har det varit mig angeläget att redan vid denna riksdag bringa sist berörda fråga under förnyad ompröfning.

Af den utredning, som i detta ämne förebragts af dels enskilda motionärer dels ock lagutskottet, synes mig med önskvärd tydlighet framgå, att denna, hufvudsakligen af historiska skäl föranledda, olikhet mellan fastighet och andra beskattningsföremål i afseende å skyldighet att deltaga i byggande och bättrande af prestgård nu utan olägenhet kunde försvinna.

I Första Kammaren anfördes såsom skäl för afslag af lagutskottets utlåtande i denna sak bland annat, att rikets komministrar, hvilka hörde till de svagast aflönade statstjenare, genom den föreslagna förändringen

skulle få vidkännas känbara uppoffringar. Ehuru jag fullt behjertar deras i ekonomiskt hänseende sorgliga lott, kan dock denna omständighet ej för mig utgöra något skäl, hvarför hela denna sak nu skulle skjutas åt sidan. Jag tror nemligen ej, att de skulle annat än undantagsvis i någon högre grad drabbas af ökade kostnader för dylik byggnad, hvartill kommer, att på sista tiden kraftiga åtgärder vidtagits för att genom understöd från diverse fonder bereda det svagast aflönade presterskapet, hvartill ju komministrarne i främsta rummet höra, någon lättnad i ekonomiskt hänseende.

Ehuru jag i likhet med lagutskottet anser såväl den gräns, som år 1885 sattes för andra beskattningsföremåls deltagande jemte fastighet i byggande af prestgård, som den af lagutskottet i sådant afseende nästlidna år föreslagna, ej innebära något exakt uttryck för det förhållande, i hvilket sådant deltagande rättvisligen bör ske, utan vara temligen godtyckligt vald, vill jag dock med hänsyn till de likartade bestämmelser angående byggande och underhållande af kyrka, äfvensom af tingshus och häradsfängelse, hvilka jemlikt särskilda författningar af den 30 juni 1899 numera gälla, vördsamt hemställa, att Riksdagen ville för sin del antaga följande

Lag

angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

Med upphäfvande af lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård den 1 maj 1885 förordnas som följer:

Der, enligt 26 kap. 2 § byggningabalken eller särskilda författningar, det åligger socknemän att på sin kostnad bygga eller bättra husen å prestgård, skola i sådan kostnad alle de, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder, deltaga, för fastighet efter hela samt för andra beskattningsföremål efter hälften af derå belöpande fyrktal; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, skyldige att i den kostnad deltaga endast i den mån de ej äro derifrån enligt samma privilegier befriade. Uppkommer vid beräkning, som ofvan säges, bråktal, skall det bortfalla.

Framställningar i samma syfte, som den af herr Bengtsson afgifna, hafva väckts äfven i två andra inom Andra Kammaren afgifna motioner, hvilka jemväl blifvit till lagutskottet hänvisade. I den ena, n:o 14, af herr *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra, med hvilken två kammarens ledamöter instämt, hemställes, att Riksdagen må för sin del besluta, att lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård den 1 maj 1885 erhåller följande förändrade lydelse:

»Der, enligt 26 kap. 2 § byggningabalken eller särskilda författningar, det åligger socknemän att på sin kostnad bygga eller bättra husen å prestgård, skola i sådan kostnad alla de, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder, deltaga, för fastighet efter hela samt för andra beskattningsföremål efter hälften af derå belöpande fyrktal; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, skyldige att i den kostnad deltaga endast i den mån de ej äro derifrån befriade. Uppkommer vid beräkning, som ofvan sägs, bråktal, skall det bortfalla.»

Skilnaden mellan de af herrar Bengtsson och Ericsson föreslagna formuleringarna af ifrågavarande lag är alltså endast den, att den förre bibehållit, den senare uteslutit de i den nu gällande lagen emellan orden »derifrån» och »befriade» förekommande orden »enligt samma privilegier».

Dessa ord äro uteslutna äfven i det lagförslag, som af herr *A. J. Högstedt* framlagts uti motionen n:o 61 och hvilket ytterligare skiljer sig från herrar Bengtssons och Ericssons derutinnan, att sista punkten af lagen, sådan den för närvarande lyder, blifvit uti herr Högstedts förslag utelemnad.

Angifna skiljaktigheter torde emellertid vara beroende på förbiseende, då desamma uti motiveringen till förslagen ej alls beröras. Desamma torde derför ej påkalla något yttrande från utskottets sida.

I den fråga, som för samtliga förevarande motioner är gemensam, förslaget om skyldighet för andra beskattningsföremål än fastighet att uti kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård deltaga efter hälften af fyrktalet, i stället för, såsom nu, efter fjerdedelen, intager utskottet samma ståndpunkt som sistlidet års lagutskott, och vill alltså tillstyrka bifall till detta förslag. Ett ytterligare stöd för lämpligheten af den föreslagna förändringen finner utskottet i den omständigheten, att i lagarne angående byggnad och underhåll af kyrka med hvad der-

till hörer, så ock af särskild sockenstufva, samt angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse, i öfverensstämmelse med sistlidet års Riksdags beslut, sådan ändring numera skett, att andra beskattningsföremål än fastighet skola i berörda allmänna byggnader deltaga efter hälften af derå belöpande fyrktal. Konseqvensen synes då fordra, att liknande bestämmelser meddelas angående skyldigheten att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

Hvad vid nästlidna riksdag i Första Kammaren mot då föreliggande förslag anfördes angående den ökade börda, som genom en sådan lagändring skulle läggas på vår kyrkas presterskap, må visserligen, särskildt hvad komministrarne med deras i allmänhet svaga aflöning vidkommer, vara behjertansvärdt, men lagutskottet håller bestämdt före, att derest lagförslaget i öfrigt är lämpligt och af behofvet påkalladt, hänsynen till ett så jemförelsevis ringa antal bland den stora massa inkomsttagare, som af förslaget drabbas, icke utgör fullgiltig grund att skjuta detsamma undan, utan att, derest de utgifter, som genom ökadt deltagande uti ifrågavarande byggnadsskyldighet komme att åläggas, skulle i fråga om presterskapet i dess helhet eller någon del deraf anses innebära en oskälig tunga, man bör råda bot å detta missförhållande i annan ordning än genom förslagets omintetgörande.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen måtte, med bifall till herr Bengtssons förevarande motion samt herrar Ericssons och Högstedts motioner, i hvad desamma med förstnämnda motion öfverensstämma, för sin del antaga följande

Lag

angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

Med upphäfvande af lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård den 1 maj 1885 förordnas som följer:

Der, enligt 26 kap. 2 § byggningabalken eller särskilda författningar, det åligger socknemän att på sin kostnad bygga eller bättra husen å prestgård, skola i sådan kostnad alla de, hvilka inom församlingen er-

lägga kommunalutskylder, deltaga, för fastighet efter hela samt för andra beskattningsföremål efter hälften af derå belöpande fyrktal; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, skyldige att i den kostnad deltaga endast i den mån de ej äro derifrån enligt samma privilegier befriade. Uppkommer vid beräkning, som ofvan sägs, bråktal, skall det bortfalla.

Stockholm den 13 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Hasselrot* och *Lundström*, hvilka ansett, att samtliga förevarande motioner bort af utskottet afstyrkas.

Herrar *Sörensson* och *Leman* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI, 1900.

N:o 13.

Ankom till Riksdagens kansli den 23 februari 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels justitieombudsmannens framställning om åtgärder för större skyndsamhet beträffande för brott häktade personers inställande för domstol samt en i liknande syfte afgifven motion, dels ock väckt motion om sådan ändring i gällande strafflagstiftning, att den tid, hvarunder tilltalad person suttit häktad, må kunna tillgodoräknas honom vid utmätande af straff.

Lagutskottet har för behandling fått mottaga trenne särskilda framställningar, åsyftande ändring i gällande bestämmelser rörande för brott häktade personer.

Den ena innehålles uti justitieombudsmannens vid innevarande riksdag afgifna, af båda kamrarne till lagutskottet hänvisade embetsberättelse och utmynnar i hemställan derom, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, egnade att åstadkomma större

skyndsamhet, än nu råder, beträffande för brott häktade personers instäl-lande för domstol.

Till stöd för berörda förslag har justitieombudsmannen anfört:

»Den som här i riket häktas för brott åtnjuter icke den i andra länders lagar stadgade förmånen att nästan omedelbart efter häktningen inställas för en domare, som eger magt att, i händelse häktningen befinnes vara olaglig, genast försätta den häktade på fri fot. Regeln är hos oss, att någon pröfning af häktningsåtgärdens laglighet ej förekommer förr än vid den ransakning, som vederbörande domstol håller med den häktade, och denna ransakning företages ofta först sedan två till tre veckor och under stundom ännu längre tid förflutit från häktningstillfället. Man skulle vid sådant förhållande till äfventyrs vilja antaga, att det är väl sörjdt derför, att obefogade häktningar ej kunna förekomma. Men ett sådant antagande saknar stöd i verkligheten. Häktningen verkställes vanligen af åklagaren i det genom häktningen eller dessförinnan anstälda åtalet, d. v. s. af den häktades motpart i rättegången, och de omständigheter, under hvilka åklagaren har att ingå i den grannlaga pröfningen, om laga skäl till häktning kunna anses föreligga eller icke, äro ej sällan synnerligen brydsamma. De nödiga sakuppgifterna äro ofta ofullständiga och sväfvande, likasom ock brottets karakter understundom är svår att fastställa. Ofta erfordras mycken takt för att i det föreliggande fallet rätt kunna afgöra de för pröfningen vigtiga spörsmålen, om den misstänkte kan anses hafva stadigt hemvist eller yrke, samt om det skäligen kan befaras, att han, på fri fot lemnad, afviker. Och under det åklagaren, kanske utsatt för påverkan af en förorättad målsegare eller af en folkmening i orten, söker att för sig klargöra förenämnda och andra vid pröfningen uppkommande frågor, saknar han vanligen tillfälle till rådplägning med andra samt mången gång rådrum till ett lugnt öfvervägande. Då härtill kommer, att åklagaren i vanliga fall saknar större juridiska insigter samt ej sällan är en ung och oerfaren man, lärer det ej kunna undvikas, att misstag i ifrågavarande hänseende understundom begås.

Det måste derför vara af synnerlig vigt, att domstolen så snart som möjligt sättes i tillfälle att pröfva häktningsåtgärdens laglighet. Förhållandena kunna för öfrigt vara sådana, att häktningen väl kan anses hafva varit med skäl företagen, men domstolen i allt fall med hänsyn till det förändrade skick, hvari saken för domstolen föreligger, finner skäl att lösgifva den häktade. Äfven med hänsyn till sådana fall är det uppenbar-

ligen angeläget, att häktade personer skyndsammast inställas för domstol. Såsom regel gäller härutinnan för närvarande, att vederbörande genast går i författning derom, att underrättelse om häktningen meddelas domstolen. I Stockholm och andra städer, der poliskammare finnes, är emellertid anstånd med remissen till domstol i gällande författningar uttryckligen medgifvet. Sålunda är i 4 § af instruktionen för polismästaren i Stockholm den 20 maj 1868 stadgadt, att det åligger polismästaren att, der någon blifvit för brott i häkte inmanad, ofördröjligen och, der ej omständligare förberedande undersökning eller närmare utredning i särskilda fall är af nöden, inom 24 timmar efter det rapport i målet polismästaren tillhandakommit, för ransakning vid vederbörlig domstol öfverlemna angifvelseskriften med tillhörande handlingar, hvarjemte i ett följande moment af samma § meddelats den föreskrift, att förberedande polisundersökning icke må uppehållas längre än som oundgängligen nödigt är. Hvad sålunda är stadgadt för Stockholm återfinnes i författningarna angående polisväsendet i andra städer. — Vidkommande den tid, inom hvilken domstolen skall, sedan underrättelse om häktningen ingått, anställa ransakning med den häktade, äro bestämmelser gifna i förordningen den 10 april 1810, hvari stadgas, att ransakning öfver häktad person, som inför stadsdomstol ställes för rätta, bör företagas sist inom åtta dagar från den dag, då arresteringen med orsaken dertill blifvit hos domaren behörigen anmäld, så framt den häktade till staden ankommit, samt att domaren på landet bör hålla ransakning med häktade personer inom tre veckor, efter det domaren fått underrättelse om häktningen.

Man synes på goda grunder kunna ifrågasätta, att sådana ändringar i ofvanberörda nu gällande föreskrifter måtte vidtagas, att större skyndsamhet i ifrågavarande hänseende vinnes, än som för närvarande eger rum. Förslag i sådant syfte framstäldes af Kongl. Maj:t vid 1886 års riksdag, då proposition för Riksdagen framlades med ett större förslag till lag angående vissa delar af rättegången i brottmål. Enligt detta förslag, som omfattade frågorna om den förberedande undersökningen, häktning m. m., skulle längre anstånd med hänskjutandet till domstol af mål angående häktad person ej få meddelas än fjorton dagar, räknade från den dag, då den häktade ankommit till ransakningshäktet, och skulle ransakningen börjas i stad inom tre dagar och å landet inom tio dagar, efter det hos rätten eller domaren anmälts, att målet hänskjutits till domstol. Dock skulle det ankomma på Konungen att, derest med hänsyn till särskilda förhållanden i någon ort å landet hinder mötte att der börja ransakningen

inom den stadgade tiden, bestämma en tid af högst tre veckor, inom hvilken ransakning å sådan ort skulle börjas. Lagförslaget blef antaget af Första Kammaren med vissa obetydliga förändringar, hvilka ej berörde innehållet af de här ofvan upptagna bestämmelser, men afslogs af Andra Kammaren. I en i lagutskottet framstäld reservation hade yrkats, att den tid, inom hvilken ransakning på landet senast skulle börjas, måtte bestämmas till femton i stället för tio dagar, efter det behörig anmälan till domaren inkommit om målets hänskjutande till domstolen.

Det måste anses såsom en högst betänklig brist i gällande lagstiftning, att, på sätt ofvan omförmälts, vigtiga inskränkningar i den personliga friheten stadgats i den för polismästaren i Stockholm gällande instruktion och andra polisförordningar, utan att allmän lag ens med hänsyn till de hufvudsakliga grunderna reglerat nämnda inskränkningar. Det torde derför vara angeläget, att den rätt, som i administrativa författningar tillerkänts polismyndighet att låta anstå med hänskjutandet till domstol af mål angående häktad person, varder genom allmän lag närmare bestämd. Och dervid torde det tillika, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, vara af vigt, att det nu i polisförfattningarne förekommande ganska tänjbara uttrycket, att remissen till domstol skall ske ofördröjligen, i den allmänna lagen ersättes med en föreskrift om ett bestämdt antal dagar, hvarutöfver remissen ej får fördröjas. Följden af det sväfvande stadgandet om ofördröjlig remiss har nemligen, så vidt Stockholm angår, blifvit, att polismyndigheten under stundom ända till fem eller sex veckor och någon gång ännu längre låter anstå med remissen till domstol. Från de hit insända fångförteckningarne har jag antecknat, att *under år 1898 polisundersökningarne i Stockholm räckt 54 dagar angående två, 70 dagar angående en samt 74 dagar angående två häktade personer.* Å andra sidan torde den ordinarie tiden för dessa polisundersökningar i hufvudstaden i allmänhet ej uppgå till mera än några få dagar eller någon vecka.

Under den tid dessa undersökningar pågå är den häktade betagen all möjlighet att, derest han till äfventyrs skulle blifvit utan tillräckliga skäl häktad, göra sin klagan hörd hos någon myndighet. Ett i sådant hänseende belysande exempel kan hemtas från två genom klagomål hos mig under åren 1898 och 1899 anhängiggjorda ärenden. Två personer blefvo här i staden den 18 maj 1898 häktade såsom misstänkte för bedrägligt förfarande. Polisundersökningen pågick ända till den 11 juni, då polisrapporten föredrogs i poliskammaren, som nämnde dag lösgaf de båda misstänkte personerna, hvilka sålunda varit häktade under 24 dagar utan

någon möjlighet att under denna långa tid få pröfningen af häktningsåtgärdens laglighet hänskjuten till någon domare. Den ene af de häktade hade besvärat sig öfver häktningen i Svea hofrätt, men samma den 11 juni, då fångenskapen slutade, ankom till fängelset hofrättens utslag af innehåll, att hofrätten ej kunde ingå i pröfning af saken. Båda nämnde personer begärde sedan hos mig åtal mot polismyndigheten, men på grunder, som finnas anförda i de i dessa ärenden meddelade resolutioner, ansåg jag ej tillräckliga skäl härtill föreligga. Öfvervägande voro emellertid skälen derför, att ifrågavarande häktningar ej bort ega rum.

I detta sammanhang bör ej lemnas oanmärkt, att om en grundlig polisundersökning sålunda någon gång kan vara menlig för den häktade, torde en sådan undersökning å andra sidan ofta vara till stor fördel för den häktade, i det att ransakningen vid domstolen, med anledning af förundersökningens fullständighet, kan väsentligen förkortas. I den personliga frihetens intresse torde dock en bestämd tid böra stadgas, utöfver hvilken förundersökningen ej får utsträckas. Det är nemligen vigtigare, att ett fåtal olagliga häktningar snarast möjligt upphäfvas, än att åtskilliga lagligen häktade personer komma i åtnjutande af en förkortning i ransakningstiden.

Vidkommande den tid, som lämpligen kunde stadgas såsom den längsta, under hvilken vederbörande skulle ega att låta anstå med remissen till domstol, borde en längre tid än fjorton dagar i sådant hänseende ej i något fall medgifvas. Det synes emellertid vara allenast i ett fåtal större städer, som något behof af ett stadgande om rätt till sådant anstånd hittills yppats. Att stadga sådan rättighet för polismyndigheten eller åklagaremagten i städerna i allmänhet torde derför ej vara lämpligt. Och hvad särskildt förhållandena på landsbygden angår, lärer der något behof i ifrågavarande hänseende ej förefinnas. Tvärtom synes det, till förekommande af obehörigt dröjsmål, böra uttryckligen stadgas, att den, som häktat person, som skall ransakas vid häradsrätt, bör senast dagen efter häktningen gå i författning derom, att vederbörande domare underrättas om häktningen, och torde tillika böra föreskrifvas, att underrättelsen skall meddelas domaren direkt och icke, såsom på vissa orter varit och kanske ännu är öfligt, genom länsstyrelsen såsom mellanhand. Dylika föreskrifter torde äfven böra gifvas beträffande städerna.

Skulle tiden, inom hvilken förundersökningen i hvarje fall måste vara fulländad, genom lag fastställas till fjorton dagar, skulle, så vidt jag har mig bekant, brytning med gällande praxis ej behöfva ske annorstädes än i

Stockholm, der vederbörande mera, än nu är fallet, finge vid domstolen komplettera hvad som ej medhunnits vid förundersökningen. Hvarken i Göteborg, Malmö eller Norrköping förekomma de långvariga förundersökningar, som beträffande de vidlyftigare målen i hufvudstaden anses nödvändiga.

Enligt 1886 års förberörda lagförslag skulle vid förundersökningarna göras allenast minnesanteckningar, men ej föras fullständigt protokoll. Kunde en dylik sed utbilda sig, skulle derigenom åtminstone i någon mån dröjsmål vid förundersökningarna förekommas. En sådan ordning skulle ock i ett visst annat hänseende vara till fördel för rättsskipningen. Det är ju för närvarande vanligt, icke blott i Stockholm och andra städer utan äfven på landet, att i förhörsprotokollen de inför polismyndigheten eller åklagaren afgifna vittnesberättelserna äro ganska utförligt refererade. Lika vanligt är, att i underrätternas protokoll vittnesmålen äro sålunda upptagna, att det heter, att vittnet vitsordade hvad han vid polisförhöret berättat med tillägg att etc., eller med den ändring att etc. Domaren har naturligtvis måst förvissa sig om rigtigheten af den uppfattning af vittnesmålet, som sålunda kommer till synes i protokollet, i hvilket hänseende dock större eller mindre noggrannhet kan användas. Huru härvid än må förfaras, så qvarstår alltid den faran, att de ordalag, som begagnats i förhörsprotokollet och vanligen ju äro affattade af den tilltalades motpart, komma att oförändrade öfverföras från förhörsprotokollet till rättens protokoll, ehuru uttryckssätten till äfventyrs ej äro alldeles träffande och antagligen skulle blifvit i viss mån förändrade, om det varit domaren som i första hand i skrift affattat vittnesmålet. Om målet sedan varder föredraget i högre rätt, kan det hända, att det ej är vittnesmålet i sin ursprungliga sanning, utan vittnesmålet oafsigtligen i viss mån färglagdt eller eljest felaktigt, som lägges till grund för domslutet. Mycket kan ju understundom bero på ordalag och uttryck. Det måste derför vara af den allra största vigt, att det är den opartiske domaren, som i allo författar protokollen i brottmål och dervid väljer uttryckssätten, och det är en säker vinst för lagskipningen, om domaren vid vittnesmålens affattande i skrift ej har annat material att tillgå än vittnenas muntliga berättelser.

Sedan anmälan om häktningen till vederbörande inkommit, skall, såsom ofvan nämnts, i stad ransakning hållas inom åtta dagar derefter. Att denna tid utan olägenhet skulle kunna nedsättas till tre eller fyra dagar, torde vara uppenbart.

Hvad vidare angår den för landet meddelade föreskriften, att ransak-

ning derstädes skall hållas inom tre veckor, efter det underrättelse om häktningen ingått, synes det icke vara oskäligt att nu påyrka en efter nutida förhållanden afpassad ändring i nämnda, 90 år gamla föreskrift.

Jag har trott det vara af intresse att få utredt, i hvilken utsträckning det inträffar, att för brott häktade personer af häradsrätterna vid första ransakningstillfället lösgifvas, och har derför låtit, med ledning af de hit insända fångförteckningarna för åren 1896—98, göra en undersökning i berörda hänseende. Af denna undersökning framgår, att *häradsrätterna vid första ransakningen lösgåfvo 266 häktade personer år 1896, 246 år 1897 och 307 år 1898.* Med de härstädes tillgängliga hjelpmedel har ej kunnat utredas, huru lång tid i förevarande fall vid frigifningen förflutit från den dag, då domhafvanden erhöll underrättelse om häktningen. Ej heller har det kunnat fullständigt utredas, huru lång tid i berörda fall förflutit från häktningen till frigifningen, men kan emellertid af undersökningen derutinnan inhemtas, bland annat, att minst 21 procent af ofvanbemälte år 1896 lösgifne personer, minst 17 procent af de år 1897 lösgifne samt minst 22 procent af de år 1898 lösgifne vid frigifvandet varit häktade tre veckor eller derutöfver. Och härröra omförmälta fall, i hvilka häktningen räckt tre veckor eller mera, allenast till en mindre del från rikets nordliga provinser, i motsats till hvad man möjligen kunnat vänta.

Såsom regel borde kunna stadgas, att häradsrätten inom tio dagar, efter det underrättelse om häktningen till domhafvanden ingått, skall företaga ransakning med den häktade. Dock torde med hänsyn till de olägenheter, som, i synnerhet på vissa orter, skulle uppstå för häradshöfdingarne genom allt för ofta påkommande brottmålsransakningar, kunna föreskrifvas, att, derest häradshöfdingen mottager underrättelse om häktningen å sådan tid, att inom fjorton dagar derefter skall antingen på grund af lag eller enligt eljest träffad bestämmelse å ransakningsstället hållas ting eller tingssammanträde, ransakningen må utsättas att hållas samtidigt dermed. Genom en sådan anordning skulle den förmån tillika vinnas, att statsverket besparades dryga utgifter för extra sammanträden.

Att för vissa orter bör kunna i förevarande hänseende medgifvas ännu längre tid än tio eller fjorton dagar, synes otvifvelaktigt.

Skulle en författning i det nu omhandlade ämnet varda utfärdad, kunde deri lämpligen inrymmas bestämmelser äfven om den tid, inom hvilken underrätt bör fortsätta ransakning med häktad person, derest icke särskilda omständigheter påkalla längre uppskof. Härom saknas stadganden för närvarande.»

Den andra af ifrågavarande framställningar, hvilken afgifvits inom Andra Kammaren af herr *Staaff* uti motion n:o 111, har delvis samma syfte som justitieombudsmannens här ofvan intagna. Sålunda anför herr Staaff:

»Bland de egenskaper, som må räknas till den svenska lagstiftningens mera förnämliga i fråga om personer, hvilka häktats såsom misstänkta för brott, framstår försöket att sätta åtminstone några gränser för den tid, under hvilken häktningstillståndet får fortvara. Detta försök har funnit sitt uttryck i 19 § 15 punkten af kongl. förordningen om strafflagens införande den 16 februari 1864, hvilken såsom regelbindande för frågan, inom hvad tid häktad person skall inställas vid den rätt, som har att ransaka om brottet hvarför häktningen skett, hänvisar till särskildt stadgande. Detta stadgande återfinnes i sin ordning i kongl. förordningen den 10 april 1810 och innefattar den hufvudregel för stadsdomstol, att ransakning med häktad person skall företagas sist inom åtta dagar från den dag, då arresteringen med orsaken dertill blifvit hos domaren behörigen anmäld, så framt den häktade till staden ankommit, och i fråga om landtdomstol, att ransakning med häktad person skall företagas inom tre veckor från det domaren fått underrättelse om målet.

I rättsskipningen har den sålunda uttalade regeln ansetts normerande äfven i fråga om fortsättning af påbörjad ransakning sålunda, att ransakning med häktad person i stad i allmänhet ej får uppskjutas mera än åtta dagar och på landet ej mera än tre veckor.

Det kan svårligen betviflas, att både 1810 och 1864 års lagstiftare genom dessa bestämmelser trodde sig hafva skänkt den häktade fulla garantier för att inom viss tid ovilkorligen blifva ställd inför domstol. Det synes mig således knappt på allvar kunna ifrågasättas, att för dessa lagstiftares föreställning framträdt den möjlighet, som numera i flera fall blifvit en verklighet, nemligen att en häktad person i veckor, ja, månader fått vänta, innan han ställts inför domstol. Mot förordningens ordalag strider emellertid ej en sådan möjlighet, då nemligen utgångspunkten för de åtta dagar, respektive tre veckor, inom hvilka ransakning skall börjas, räknas icke från sjelfva häktandet utan från den tid, då underrättelse kommit vederbörande domstol till handa.

Här är utan tvifvel en lucka, som undgått lagstiftarne, ty det synes otänkbart, att de skulle hafva ansett nödigt att kringgärda den tilltalades frihet gent emot domarens godtycke, men icke gent emot åklagaremyndigheternas. Och då man frågar, huru det var möjligt att förbise, att den tilltalade lika väl kunde behöfva sig till skydd en bestämd tidsgräns stadgad,

inom hvilken hans mål måste anmälas för domstolen, som en sådan gräns, inom hvilken hans mål efter anmälan måste företagas, kan förklaringen dertill, så vidt jag förstår, ej blifva annan än den, att det hvarken föll 1810 eller 1864 års lagstiftare in, att ett dröjsmål med denna anmälan skulle kunna förestafvas af ett förnuftigt motiv, utan att de ansågo för utan vidare gifvet, att en häktad person genast skulle öfverlemnas till domstol, så att ett uppskof derutinnan vore likställdt med tjenstefel. Denna uppfattning låter, hvad angår tidpunkten 1810, fullt förklara sig deraf ,att då helt visst ännu ej någon afvikelse skett från den gamla i 1734 års lag herskande grundsatsen, att domstolen i fråga om undersökningen rörande ett begånget brott är ensamt agerande, så att denna undersökning från första stund bör ligga i dess hand helt och hållet.

Väl är det sannolikt, att denna uppfattning år 1864 fått maka åt sig så till vida, att i åtskilliga mål en förberedande undersökning hölls af åklagare- eller polismyndighet. Men förmodligen hade ej något särskildt fall kommit att fästa uppmärksamheten på den egendomliga ställning, i hvilken en häktad person, hvars mål icke anmälts för domstolen, befinner sig. Eljest låter det sig svårligen tänkas, att man år 1864 skulle åtnöjt sig med att blott upprätthålla 1810 års förordning i gällande kraft.

Det närvarande förhållandet gestaltar sig nu sålunda. Vid landtdomstolarne torde i allmänhet anmälan om häktad person ske utan tidsutdrägt genom remiss, som afgår ofördröjligen efter det den häktade ankommit till häktet. Antagligen är förhållandet enahanda i de mindre städerna. Men i de större städerna, der å ena sidan anhopningen af mål gör det synbarligen önskvärdt, att målet icke inkommer till domstolen i alldeles oförberedt skick, och å andra sidan utvecklingen af polisväsendet och det egendomliga och ej fullt lyckliga nära samband, hvari polismyndigheten kommit att stå till åklagaremagten, gör en viss förundersökning möjlig, har sådan öfvergått nästan till regel.

Hvad är nu den persons rättsliga ställning, hvilken friheten på detta sätt beröfvats?

Jo, han är i sjelfva verket rent af på nåd och onåd öfverlemnad till åklagaren och polismyndigheterna.

För det första finnes, såsom jag framhållit, ingen viss tid föreskrifven, inom hvilken han ovilkorligen skall ställas för domstol, utan åklagare- respektive polis-myndigheterna kunna efter sin uppfattning om den större eller mindre nödvändigheten af en längre och allsidigare förundersökning,

och allt efter som dessa myndigheter sjelfva äro mer eller mindre upptagna med andra mål och ärenden, qvarhålla honom längre eller kortare tid.

Icke nog med det. Den sålunda qvarhållne saknar hvarje lagligt rättsmedel emot häktningen, så länge han icke är ställd inför domstol. Han kan sålunda (på sätt ett färskt exempel visar) icke vinna öfverdomstols pröfning af häktningens berättigande.

Han är med andra ord, så länge åklagare- respektive polis-myndigheten behagar qvarhålla honom, i sjelfva verket rättslös — och det i afseende å en af de vigtigaste menskliga grundrättigheterna, rätten till personlig frihet.

Då detta förhållande i sin nakenhet framträdde uti ett af mig förut antydt rättsfall, väckte det också, efter hvad jag erfor, en utomordentlig uppmärksamhet i alla intresserade kretsar.

Det är klart, att här en fullständig abnormitet föreligger. Att skydda medborgerliga rättigheter mot domstolar, som likväl kunna presumeras vara mera måna om att opåmint bevara dem, men lemna dem ovärnade gent emot myndigheter, utrustade med långt mindre förutsättningar i den rigtningen, är ju absurdt.

Vid fråga om en förändring i syfte att bättre skydda den häktade, kunde nu ifrågasättas antingen att en bestämd tid stadgades, inom hvilken häktning skall för domstol anmälas, hvarefter då domstolens skyldighet enligt 1810 års förordning att hålla ransakning vidtager, eller att införa laglig möjlighet för den häktade att få häktningen pröfvad (antingen af särskild häktningsdomare, af underrätt eller öfverrätt), eller slutligen att kombinera dessa begge garantier.

I den proposition med förslag till lag angående vissa delar af rättegången i brottmål, som konungen vid 1886 års riksdag framlade, har frågan uppmärksammats genom ett förslag i förstnämnda rigtning, då det i 3 kap. 16 § heter:

»Så snart anmälan om den häktades ankomst till ransakningshäktet blifvit gjord, skall Konungens befallningshafvande eller polismyndigheten, derest den häktade ej försättes på fri fot, hänskjuta målet till handläggning vid domstol och derom underrätta rätten eller domaren för utsättande af tid för ransakningen.

Begär åklagare att med målets hänskjutande till domstol må anstå för anställande af ytterligare efterforskningar, eger Konungens befallningshafvande eller polismyndigheten att, så framt giltigt skäl dertill förekommer, meddela det anstånd med målets hänskjutande till domstol, som finnes nödigt, dock ej för längre tid än fjorton dagar, räknade från den,

då den häktade ankommit till ransakningshäktet. Ej må anstånd beviljas, utan att den häktade blifvit öfver åklagarens begäran hörd.

Efter utgången af anståndstiden eller förut, om ändamålet med anståndet tidigare anmäles vara vunnet, skall målet genast hänskjutas till domstol.»

I sjelfva verket synes också gifvetvis en dylik tidsbegränsning vara den jemförelsevis enklaste utvägen att fylla luckan. Införandet af särskilda häktningsdomare är ju en rätt betydande förändring, och anförandet af besvär i öfverrätt öfver häktningsåtgärden har knappast direkta analogier i lagstiftningen i öfrigt och torde i många fall knappast vara synnerligen effektivt.

Då den närmare utredningen och formuleringen af ett lagförslag i ärendet torde böra öfverlemnas till regeringen, skall jag emellertid inskränka mig till att hemställa om en skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Sedan förestående motivering redan var skrifven, erhöll jag justitieombudsmannens berättelse, deri ämnet är behandladt och framställning gjorts till Riksdagen om en skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Då emellertid syftet med justitieombudsmannens framställning sträcker sig utöfver det i min motion framhållna, men ett par af de synpunkter, jag tillåter mig betona, äro något annorlunda utvecklade i min motion än i nyssnämnda framställning, vill jag icke underlåta att fullfölja motionen, då den ju i någon mån kan tjena att stödja uppfattningen, att något i saken bör åtgöras.

På grund af hvad jag anfört, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lag angående viss tid, inom hvilken anmälan, att någon blifvit såsom misstänkt för brott häktad, skall göras till vederbörlig domstol.»

Den tredje framställningen slutligen, som i detta utlåtande kommer att blifva föremål för behandling, har äfven afgifvits af herr *Staaff* uti en inom Andra Kammaren väckt motion n:o 112 af följande lydelse:

»Vid 1897 års riksdag tillät jag mig väcka en motion af följande lydelse:

»Bland de tvångsmedel, hvilka samhället understundom finner sig nödsakadt att använda emot för brott misstänkta personer, är utan tvifvel häktningen det, som djupast ingriper i individens intressen. Ty häktningen beröfvar ju, så länge den varar, den tilltalade fullständigt

hans personliga frihet, upphäfver härigenom i de flesta fall möjligheten för den häktade att fortsätta utöfvandet af sitt yrke eller sin verksamhet och afbryter med ett slag hans familjelif och allt umgänge med andra menniskor.

Det måste då vara af högsta vigt, att lagstiftningen i fråga om häktningsinstitutet vidtager alla de försigtighetsmått, som kunna tjena att i möjligaste mån förebygga obehörig häktning och att, der häktning skett, häfva dess skadliga följder.

Detta senare har man i de fall, då den häktade sedermera befunnits oskyldig, sökt vinna genom att bereda möjlighet för denne att erhålla ersättning af allmänna medel.

Men det finnes en annan sida af saken. Då den häktade verkligen fälles till det brott, för hvilket han åtalats, kan han hafva suttit häktad understundom i ganska lång tid. Redan ransakningen i underdomstolen kan ju kräfva flera månader, ja, understundom hela året och mera. Och om han sedan finner skäl besvära sig i högre rätter, kan häktningstiden utsträckas ännu mycket längre.

Härvid uppstår nu frågan: bör det lidande, som den tilltalade sålunda utstått, alls icke räknas honom till godo? Bör straffet slutligen utmätas alldeles oberoende af om den tilltalade kanske först vid sista slutet af ransakningen häktats, eller om han suttit häktad i månader, i halfva eller hela år?

På dessa spörsmål hafva olika länders strafflagstifningar gifvit olika svar.

Medan exempelvis det tyska rikets strafflag stadgar, att den tid, en person suttit häktad under undersökningen om brottet, vid domens fällande kan helt eller delvis afräknas på det ådömda straffet, och den norska strafflagen bestämmer, att om den tilltalade varit underkastad ransakningsfängelse, som icke föranledts af hans förhållande under rättsproceduren, bör fängelsetiden helt eller delvis afdragas å det straff han förskylt, så att detta till och med kan anses helt och hållet uttjent med ransakningsfängelset, saknar vår lagstiftning alla stadganden i nu ifrågavarande rigtning.

Emellertid skall det ej förnekas, att någon hänsyn äfven hos oss vid straffets slutliga utmätande understundom torde tagas till häktningstidens längd. Väl kan det icke med domstolarnes egna yttranden bestyrkas, att så är fallet, då de kriminella utslagen hos oss ju tyvärr nästan alltid sakna hvarje tillstymmelse till särskild motivering i fråga

om straffets utmätande. Men genom enskilda meddelanden från domstolarne vunnen erfarenhet gifver dock vid handen, att äfven utståndet ransakningshäkte någon gång tör betraktas som »förmildrande omständighet».

Man lärer emellertid icke misstaga sig, om man betecknar såsom sällsynta undantag de fall, i hvilka ens något afseende fästes vid att den tilltalade varit underkastad häktning. Att häktningstiden aldrig ens tillnärmelsevis tillgodoräknas den tilltalade i den utsträckning, som detta kan ske uti de länder, der lagstiftningen uttryckligen medgifvit eller föreskrifvit sådant tillgodoräknande, är höjdt öfver tvifvel, likasom det ju är gifvet, att straffet i brist på sådan lagstiftning aldrig kan helt och hållet bortfalla till följd af utståndet ransakningsfängelse.

Det synes mig vara en uppenbar brist, att vår lag ej har någon bestämmelse i nu antydd rigtning.

Om en person exempelvis häktas såsom misstänkt för ett svårt misshandelsbrott, men utredningen sedan leder till det resultat, att brottet får försonas med böter, vill det förefalla mycket rimligt, om det långt svårare lidande, som han redan på förhand utstått såsom blott misstänkt för brottet, finge tillgodoräknas honom vid utmätande af det till graden mindre lidande, hvilket han genom slutlig dom förklaras rätteligen hafva förskylt. Har en person suttit häktad i t. ex. sex veckor för ett brott, hvilket slutligen befinnes hafva förskylt ett bötesstraff af 100 kronor, tager det sig onekligen mera ut som ett formalistiskt rätthafveri än såsom verklig rättvisa, att samhället utkräfver det sålunda ådömda straffet af honom.

Och om en häktad person vill begagna sig af statens egna anordningar för rättvisans rigtiga skipande genom att från den lägre och enligt statens egen medvetna afsigt mindre väl utrustade domstolen hänvända sig till den högre och presumtivt bättre utrustade rätten, icke bör väl detta, äfven om det misslyckas eller blott lyckas till viss del, utsätta honom för ett oproportionerligt större lidande, än om han stannat vid första domstolens utslag.

Det är ganska visst, att mången sak, som väl förtjenat att dragas inför högre domstols pröfning, fått stanna vid det första afgörandet af det skäl, att den dömde funnit det klokare att godtaga ett visst enligt hans mening ej förskyldt straff än att söka vinna befrielse eller nedsättning i straffet med risk af en oviss förlängning i häktningstiden, och det behöfver icke påpekas, att det för en lagstiftning, som hvilar

på instanssystemet, är en synnerligen vigtig sak, att icke den dömde kan afskräckas från att i fall, då sådant verkligen vore skäligt, påkalla högre rätts pröfning.

Då emellertid ämnet fordrar en utredning, som bäst torde öfverlåtas åt Kongl. Maj:t, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i den nuvarande strafflagstiftningen, att den tid, hvarunder en för brott tilltalad person suttit häktad, kan komma att tillgodoräknas honom vid utmätande af det straff, hvartill han kan blifva dömd.»

Lagutskottet yttrade sig rörande denna motion sålunda:

»Lagutskottet kan icke dela motionärens åsigt om behofvet och lämpligheten af den utaf honom förordade lagändring.

Först och främst är det från principiel synpunkt betänkligt att tillmäta häktning betydelse af straff. Häktningsåtgärden har nemligen helt annat syfte än straffet; under det detta sistnämnda afser att utöfva inverkan på en brottslig vilja och således bör anordnas på ett för detta ändamåls befrämjande lämpligt sätt, är häktningen en säkerhetsåtgärd, som vidtages för att förebygga brottslingens afvikande och för att hindra honom undanrödja förefintlig bevisning.

Att häktningen medför obehag för den deraf träffas, kan visserligen ej förnekas, men detta förhållande bör ej undanskymma den väsentliga olikheten mellan densamma och straffet.

Med hänsyn härtill kan det derför, enligt utskottets mening, ej ifrågasättas, att häktningstiden för normala fall skulle frånräknas strafftiden. Är häktningstiden alltså ej längre än densamma för lagskipningens utöfvande måste vara, finnes ej något skäl att låta densamma i strafftiden ingå.

Att märka är också, att häktningstidens längd i de flesta fall beror på den häktades eget åtgörande.

Derest en häktad, såsom skyldig till det brott, hvarför han åtalats, redan vid första rättegångstillfället erkänner förbrytelsen, blir processen således i regel kort. Utslag afkunnas oftast vid första rättegångstillfället, och om den häktade sedermera, efter att i fängelset hafva haft den föreskrifna, två dagar långa betänketiden, förklarar sig nöjd med domen, får han omedelbart börja aftjena sitt straff.

För den händelse åter den häktade till en början nekar och först vid ett senare rättegångstillfälle erkänner eller blir öfvertygad om brottet,

har han sjelf förorsakat förlängningen af rättegången och bör icke få tillgodoräkna sig häktningstiden.

Understundom kan det emellertid inträffa, att utslag icke genast afkunnas, oaktadt den häktade erkänner. Åklagaren kan nemligen begära uppskof för att blifva i tillfälle att genom vittnens afhörande eller på annat sätt skaffa utredning rörande de omständigheter, som kunna vara af betydelse för ett rätt bedömande af brottet.

I detta fall skulle det ju kunna anses billigt, att den förlängning af häktningstiden, som häraf blifver en följd, tillgodoräknas den häktade vid straffets utmätande. Så torde ock i allmänhet blifva fallet. Domstolarne torde nemligen i sådant fall alltid taga hänsyn till den tid en person sålunda utan sitt förvållande suttit häktad. För denna händelse är alltså en bestämmelse i motionens syfte obehöflig.

Så är ock förhållandet i de fall, att häktningstidens förlängning är beroende på besvärs anförande mot utslag, hvarigenom den häktade blifvit till straff dömd.

Äro besvären befogade, torde nemligen öfverdomstolen vid straffets bestämmande taga hänsyn till den tid, som den tilltalade på grund af besvären får i häktet qvarblifva, och det synes ej vara skäl att för andra fall vidtaga en lagändring, som komme att uppmuntra till besvärs anförande, äfven der berättigad anledning dertill saknas.

Utskottet kan sålunda ej tillstyrka bifall till motionärens förslag utan hemställer,

att herr Staaffs ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Mot den af utskottet sålunda förda argumentationen anförde jag vid ärendets behandling i Andra Kammaren i hufvudsak följande:

»Om jag nu vidare ser på första punkten af utlåtandet, så är det klart, att jag är ense med utskottet derom, att häktningsåtgärden och straffet äro principielt skilda, så till vida att häktningen har till syfte att försäkra sig om den tilltalades person, medan straffet deremot, såsom utskottet säger, har till ändamål att rätta en brottslig vilja. Men derifrån och till den slutsats, som utskottet dragit, nemligen att det skulle vara otänkbart att inräkna häktningstiden i straffet, är ett långt språng. Ty klart är, att i fråga om afräkningen är det alldeles icke fråga om hvad *syftemålet* varit, utan frågan är, huruvida *beskaffenheten* af det ena och det andra tillståndet är lika. Om denna beskaffenhet och verkan är lika, så är det svårt att förstå, hvarför syftemålets olikhet skulle omöjliggöra

en afräkning af häktningstiden från strafftiden. Och det är ju väl bekant, att det förhåller sig icke så, att häktningstillståndet är väsentligen olikt strafftillståndet, utan snarare så, att det är väsentligen likt med det enkla fängelset, ehuru det skiljer sig från straffarbetet derigenom, att det icke är förenadt med tvång till förelagdt arbete. Derför hafva också de utländska lagstiftningar, som behjertat denna synpunkt, i allmänhet jemnstält häktningen med enkelt fängelse, men uppskattat straffarbets- eller tukthustiden så, att en dags straffarbete motsvarar två dagars häktning.

Går jag nu till nästa punkt i utskottets resonnement, der det heter: »Att märka är också, att häktningstidens längd i de flesta fall beror på den häktades eget åtgörande», skall jag något skärskåda de olika fall, utskottet der upptager, och vill då fästa mig vid första fallet, der utskottet säger, att »derest en häktad, såsom skyldig till brott, hvarför han åtalats, redan vid första rättegångstillfället erkänner förbrytelsen, blir processen således i regel kort. Utslag afkunnas oftast vid första rättegångstillfället, och om den häktade sedermera, efter att i fängelset hafva haft den föreskrifna, två dagar långa betänketiden, förklarar sig nöjd med domen, får han omedelbart börja aftjena sitt straff.» Här slutar utskottet, men jag antager väl, att utskottet menat att säga, att vid sådana fall kan det således ej anmärkas någonting, då den dömde nemligen genast får börja sitt straff, så att han icke varit utsatt för något öfverskott i lidande. Detta är väl utskottets mening; jag får väl lof att på det sätt komplettera hvad som står här i betänkandet. Men om utskottet har menat detta, så vill jag påpeka, att naturligtvis har dock häktningen i allmänhet fortfarit *någon* tid, innan det första ransakningstillfället inträffar. Vi veta ju, att det första skedet af häktningstiden, nemligen det som förflyter från den tilltalades gripande och tills målet remitteras till domstol, är icke bestämdt till tiden; det finnes icke några bestämmelser angående tiden för polisundersökningen, utan den kan fortgå huru länge som helst. Den fortvarar väl — lyckligtvis — i vanliga fall icke allt för länge, men det saknas dock icke exempel på att den fortfarit i veckotal. Om jag derefter går till det andra skedet af häktningstiden, nemligen från remissen till domstolen och till dess domstolsransakningen börjar, så är denna genom lag begränsad till tre veckor på landet och åtta dagar i stad, men det kan dock på landet draga två à tre veckor, och en häktad person, som bekänner vid första ransakningstillfället, kan således mycket väl hafva suttit häktad i tre eller fyra veckor. Jag inser derför icke, hvarför det skulle

vara omöjligt att afräkna denna tid, lika väl som utskottet i en senare punkt förklarar, att det skulle vara billigt att eljest afräkna den förlängning i häktningstiden, som icke beror på den häktade sjelf.

Utskottet säger vidare: »För den händelse åter den häktade till en början nekar och först vid ett senare rättegångstillfälle erkänner eller blir öfvertygad om brottet, har han sjelf förorsakat förlängningen af rättegången och bör icke få tillgodoräkna sig häktningstiden.»

Detta resonnement är enligt mitt förmenande icke gifvetvis rigtigt. Det är väl rigtigt, att ett nekande kan komma att tillräknas den tilltalade såsom en försvårande omständighet vid straffets utmätande, men det är också på det sättet, som detta helst bör tillräknas honom, och har hans nekande redan beaktats såsom en försvårande omständighet, då blir det i full öfverensstämmelse med öfriga fall att äfven i sådan händelse afdraga den utståndna häktningstiden. Den hemställan motionen går ut på afser ju för öfrigt ingalunda att vinna ett stadgande om *ovilkorlig* afräkning.

Utskottet säger ytterligare: »Understundom kan det emellertid inträffa att utslag icke genast afkunnas, oaktadt den häktade erkänner»; och utskottet medgifver, att i detta fall skulle det ju kunna anses billigt, att den förlängning af häktningstiden, som häraf blifver en följd, tillgodoräknas den häktade vid straffets utmätande, men utskottet påstår äfven, att så torde i allmänhet blifva fallet.

Detta påstående är emellertid efter min mening alldeles origtigt. Det är icke sant, att de svenska domstolarne i allmänhet tillgodoräkna den häktade en häktningstid, som icke berott på hans eget förvållande, men jag vet mycket väl, att hvarken utskottet skall kunna bevisa sitt påstående eller att jag skall kunna bevisa rigtigheten af mitt motsatta påstående, och jag vill också säga, hvarför vi icke kunna göra det. Det är derför, att vi här stöta på en af de byråkratiens förskansningar, som man väl i vårt land försökt att rubba, men som icke gått att rubba, nemligen den förskansningen, att domstolarne icke behaga vid afkunnande af kriminella utslag i utslaget upptaga de skäl, som hafva föranledt domstolarne att rätta straffet till just *det* måttet inom den vidsträckta latituden. Om herrarne behaga läsa en tysk kriminel dom, så skulle herrarne finna, huru den tyska domstolen med mycken omständlighet redogör för just de omständigheter, som föranledt domstolen att välja just det straffet, huru domstolen framhåller, att den och den omständigheten måste anses förmildrande och den och den omständigheten försvårande, och huru do-

men i sin helhet gifver en fullkomlig förklaring öfver domstolens val af straffmåttet. Så förhåller det sig icke hos oss. Hos oss är detta en sak, som domstolen afgör på en eller två rader, då den säger, att i följd af hvad domstolen sålunda funnit den tilltalade saker till fälles han att undergå straffarbete i så många år eller månader eller fängelse i så många år eller månader, och detta oaktadt vi ega en strafflag med så vidsträckta latituder, att de kunna gå från det lägsta bötesbeloppet till flera års straffarbete. Detta förhållande är af ganska stor vigt, derför att det hindrar den tilltalade att få full kännedom om hvarför han blifvit dömd på det sättet, som han blifvit, och det är äfven vigtigt derför, att det hindrar den allmänhet, som bör vinna tillit till domstolarne, att alltid förstå, hvarför domstolarne hafva dömt just på det sättet och icke på ett annat sätt. Det är derför, som vi så ofta höra den anmärkningen framkomma: Ja, men dessa två hafva ju begått alldeles samma brott; hvarför skall då den ene dömas till det och den andre till mycket mera? Det är mycket möjligt, att den, som blir dömd till det mindre straffet, blir dömd rättvist, och den, som får det högre straffet, också blir dömd rättvist, men det borde stå förklaradt i domen, hvarför hvar och en dömes så och så, ty tilliten till rättskipningen är en vigtig sak, äfven om denna rättskipning är rättvis.

Emellertid fins det i lagstiftningen en annan punkt, som synes gim alldeles bestämdt tala bevisande emot utskottets påstående, och det ärudə bestämmelse, som såsom ett ovilkorligt straffminimum stadgar två månaders straffarbete, då straffarbete förekommer, och en månads fängelse, då fängelse förekommer. Huru är det möjligt, att lagstiftningen kan tillåta afräkning på samma gång som den stadgar ett bestämdt minimum af det ena eller andra straffet. Om domstolen har för sig en person, om hvilken den efter moget öfvervägande säger, att han har begått ett brott, som förtjenar två månaders straffarbete, och denna person har suttit häktad fem eller sex veckor, så är det i följd af lagens egna ord omöjligt för domstolen att taga hänsyn till denna häktningstid.

Lika origtigt tror jag att utskottets påstående är att, om besvär till öfverdomstolen äro befogade, denna i allmänhet torde taga hänsyn till den utståndna häktningstiden. Jag tror, att jag uttrycker sanningen rigtigare, då jag säger, att detta visserligen händer någon gång i undantagsfall och vid en längre häktningstid, men att detta är undantagsfall och i alla händelser icke alls att likställa med den noggranna lagstift-

ning, som förekommer i utlandet och som jag här har velat ifrågasätta, då häktningstiden kan afräknas på den ådömda strafftiden.»

Jag vågar således hålla före, att utskottets argumentation punkt för punkt är origtig, och vill också tillåta mig att hålla före, att den motivering af min motion, som jag har lemnat, icke har blifvit i ringaste mån undanröjd eller försvagad genom utskottets argumentation.»

Motionen erhöll i kammaren ett kraftigt understöd. Så uppvisade herr A. Hedin med åberopande af dansk, norsk, belgisk, fransk, italiensk och schweizisk lagstiftning den fullständiga haltlösheten i utskottets yttrande, att det ej kunde ifrågasättas att häktningstiden för normala fall skall frånräknas strafftiden.

Herr Lindhagen bestred enligt »sin bestämda erfarenhet från alla tre domstolsinstanserna» utskottets ur luften gripna påstående, att domstolarne i allmänhet vid straffmätningar redan nu taga hänsyn till den föregående häktningstiden. Och samme talare anförde till och med ett särskildt exempel, då man i högsta domstolen beklagat saknaden af en sådan princip som den föreslagna i vår lagstiftning.

Jemväl herr Kronlund förordade varmt bifall till motionen.

Mot densamma anfördes egentligen endast två skäl.

Det ena var, att principens införande hos oss skulle erfordra andra reformer i strafflagen, af hvilka dock endast anfördes, att strafflatituderna måste ändras.

Det torde emellertid ej behöfvas mycken eftertanke för att visa, att detta skäl ej har någon betydelse. Det finnes alls intet, som ådagalägger, att de svenska lagstiftarne tänkt sig häktningstiden såsom en medverkande faktor vid strafflatitudernas bestämmande. Och det är för öfrigt alldeles obegripligt, huru de skulle hafva kunnat göra detta. Ty häktnings*tiden* står ju på intet sätt i proportion till brottets storlek. En person kan sitta inne i månadtal för en misshandel, som slutligen efter fullständig utredning befinnes böra medföra ett temligen ringa straff, och en annan ett par veckor för mordbrand, som är belagd med mycket svårt straff. Det är således uppenbart omöjligt, att någon tanke på hvad den brottslige kunde hafva lidit genom ett föregående häktningstillstånd kan hafva inverkat på strafflatitudernas begränsning.

Det andra skälet var en farhåga för att brottslingar skulle på beräkning att få qvarsitta i ransakningshäktet fortfara att neka för att sålunda i möjligaste mån uttjena straffet. Detta skäl hvilade emellertid på ett missförstånd i fråga om motionens syfte. Man trodde, såsom debatten vi-

sar, på flera håll, att motionens mening var att göra häktningstidens afräkning ovilkorlig.

Ehuru ett dylikt missförstånd icke synes mig ega verklig grund i motionens formulering, har jag, då jag nu upprepar densamma, velat undanrödja hvarje möjlighet till enahanda missförstånd, så att det må blifva alldeles otvetydigt klart, att jag ej afser att få införd häktningstidens afräkning i straffet såsom *regel*, utan fastmera såsom en möjlighet, hvars öfvergång till verklighet måste bero på de omständigheter, som känneteckna det särskilda fallet, — specielt på den anklagades eget förhållande under sjelfva ransakningen.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i den nuvarande strafflagstiftningen, att den tid, hvarunder en för brott tilltalad person suttit häktad, må kunna efter domstolens pröfning i hvarje särskildt fall och alltid med undantag för sådana händelser, då ransakningstidens längd varit beroende af den tilltalades eget förvållande, tillgodoräknas honom vid utmätande af det straff, hvartill han kan blifva dömd.»

De förslag, som uti föreliggande framställningar innefattas, åsyfta i hufvudsakligen tre särskilda afseenden ändringar i de bestämmelser, som för närvarande gälla rörande rättskipningens handhafvande beträffande för brott häktade personer. Det ifrågasättes sålunda dels att införa lagstadgad begränsning af den tid, inom hvilken anmälan, att någon blifvit såsom misstänkt för brott häktad, skall göras hos vederbörande domstol, dels att åstadkomma förkortning af den tid, inom hvilken efter skedd anmälan domstol skall hålla ransakning med häktad person, dels slutligen att för vissa fall medgifva häktningstidens tillgodoräknande vid straffs utmätande.

Hvad förstnämnda förslag vidkommer, hafva efter utskottets förmenande såväl justitieombudsmannen som herr Staaff till stöd för detsamma anfört skäl, egnade att ådagalägga den fara för den personliga frihetens obehöriga kränkande, som är förenad dermed, att lagen ej faststält någon bestämd tid, utöfver hvilken anmälan till domstol om häktnings verkställande ej får uppskjutas. Visserligen innehålla de i administrativ väg utfärdade instruktionerna för polismyndigheterna i städerna

en del föreskrifter i syfte att förebygga missbruk af den nämnda myndigheter medgifna frihet att efter omständigheterna afgöra, när anmälan om häktningen bör göras, men dels äro, såsom justieombudsmannen påpekat, dessa föreskrifter ganska obestämda och sväfvande, dels kan det, efter utskottets åsigt, ej vara välbetänkt att åt den administrativa lagstiftningen öfverlemna reglerandet af de ytterst vigtiga förhållanden, som angå den personliga friheten.

Äfven om den praktiska erfarenheten hittills i allmänhet ej varit af beskaffenhet att särskildt skarpt framhålla den brist uti lagstiftningen, som sålunda förefinnes, kan det ju ej förnekas, att den nuvarande saknaden af lagbestämmelser i angifvet hänseende kan lemna rum för godtycke från åklagare- och polismyndigheternas sida, och det måste derför, enligt utskottets tanke, vara angeläget, att rättelse härutinnan åvägabringas.

Då det sedermera gäller att bedöma, huruledes man lämpligast må kunna råda bot för ofvan antydda missförhållanden, kan man visserligen i allmänhet utgå derifrån, att den häktades intresse bäst tillgodoses derigenom, att tiden för fullgörande af skyldigheten att om häktningen göra anmälan sättes så kort som möjligt; men i åtskilliga fall skulle genom tillämpning af ett sådant förfarande kunna uppstå afsevärda olägenheter just för den häktade sjelf. Såsom justitieombudsmannen framhållit, länder det ofta den häktade till fördel, om polismyndigheten har tillfälle att verkställa en omfattande förundersökning rörande det brott, som föranledt häktningen, enär härigenom sjelfva domstolsransakningen kan i väsentlig mån förkortas. Det torde då vara skäl att ej lägga absolut hinder i vägen för en dylik undersöknings anställande i sådana fall, då polismyndigheten kan anses skickad att densamma företaga. Med polisväsendets utveckling i de större städerna kan enligt utskottets åsigt antagas, att polismyndigheten såväl med sakkunskap som med större snabbhet än domstolarne sjelfva är i stånd att åstadkomma utredning rörande en hel del af de omständigheter, som för målets afgörande äro af betydelse, och det bör derför, åtminstone hvad dessa städer angår, beredas polismyndigheterna lämpligt rådrum för verkställande af en förberedande undersökning. Ändamålsenligast synes derför vara, att, i likhet med hvad som föreslogs i Kongl. Maj:ts till 1886 års Riksdag aflåtna proposition angående vissa delar af rättegången i brottmål, såsom allmän regel stadgas, att anmälan om häktning utan uppskof skall göras hos domstolen, samt att undantag från denna regel medgifves endast för sådant fall, att särskilda förhållanden finnas dertill föranleda.

Dock bör, i likhet med hvad justitieombudsmannen föreslagit och som uti nämnda proposition jemväl ifrågasattes, fastslås en viss tid, exempelvis fjorton dagar, utöfver hvilken den förberedande undersökningen ej i något fall får sträcka sig.

Då utskottet härefter öfvergår att taga under ompröfning förslaget att förkorta tiden, inom hvilken domstol, efter erhållen anmälan, skall företaga ransakning med häktad person, vill utskottet visserligen medgifva, att, i anseende till de förändrade förhållanden, som inträdt efter den tid, då nu gällande bestämmelser i ämnet utfärdades, någon förkortning må utan olägenhet kunna genomföras. För städernas vidkommande lärer ej någon betänklighet böra möta att, i hufvudsaklig anslutning till hvad justitieombudsmannen föreslagit, bestämma tiden för ransaknings företagande till högst fyra dagar från det anmälan om häktningen ingått. Deremot äro förhållandena å landsbygden flerestädes sådana, att den föreslagna förkortningen från tre veckor till tio dagar skulle bereda såväl den häktade som domstolen och åklagarne afsevärda olägenheter. I trakter, der afstånden äro långa och kommunikationerna mindre utvecklade, skulle svårighet uppstå att få domstolen samlad inom så kort tid, och för åklagaren blefve det mången gång omöjligt att under de få dagar, som stode honom till buds, införskaffa prestbevis och andra handlingar, hvilka vid domstolen måste företes, eller att föranstalta om erforderlig vittnesbevisning i målet. Följden skulle alltså blifva, att ransakningen till olägenhet för den häktade måste uppskjutas. Vid öfvervägande af dessa förhållanden har utskottet ansett sig ej böra ifrågasätta större förkortning af den nu för landsbygden stadgade tiden, inom hvilken ransakning bör företagas, än till fjorton dagar. Särskilda förhållanden i vissa orter af vårt land torde till och med fordra uppehållande, hvad dem beträffar, af den nu gällande bestämmelsen om tre veckors rådrum för ransakningens företagande, och det lärer alltså böra beredas möjlighet att i sådana fall utsträcka tiden.

Det af justitieombudsmannen framstälda förslaget om bestämmelser rörande tiden, inom hvilken underrätt bör fortsätta ransakning med häktad person, finner utskottet välgrundadt, och torde dessa bestämmelser lämpligen böra affattas i analogi med de föreskrifter, som rörande ransaknings företagande pröfvas efter förhållandena bäst afpassade. Det torde emellertid ej särskildt behöfva framhållas, att domstolen bör erhålla bemyndigande att, der omständigheterna sådant påkalla, uppskjuta ransakningen utöfver den tid, som för normala fall anses tillfyllest.

Utskottet har slutligen att yttra sig öfver det af herr Staaff väckta förslaget om sådan ändring i gällande strafflagstiftning, att den tid, hvar-

under tilltalad person suttit häktad, må kunna tillgodoräknas honom vid utmätande af straff.

I denna fråga har utskottet en annan uppfattning än den, som kom till uttryck i 1897 års utlåtande öfver ett då framstäldt förslag i samma syfte som det nu föreliggande.

Utskottet förbiser visserligen icke, att det ur principiel synpunkt kan finnas åtskilligt att erinra mot ett likställande af häktning och straff, då syftet med den förra åtgärden är helt annat än straffets ändamål. Men praktiskt sedt lärer emellertid få erkännas, att häktningstillståndet till beskaffenheten har stor likhet med frihetsstraffen, sådana de för närvarande äro anordnade, och att de olika syftena med häktning och straff ej i någon vidare mån komma till synes i de sätt, hvarpå häktningen och straffen äro anordnade. Frihetens förlust utgör hufvudmomentet i såväl straffarbete som fängelse, och det bör då ej möta synnerliga betänkligheter att låta den frihetsförlust, som häktningen innebär, gå i afräkning på den frihetsförlust, som i form af straff skall å brottet följa.

Hvad böter angår, måste detta straff anses medföra ett mindre lidande än de med frihetsförlust förenade straffen, och häktningen kan då desto mera uppväga det bötesstraff, hvarmed brottet enligt lag kunnat försonas.

Hvad 1897 års lagutskott anförde derom, att domstolarne redan nu taga hänsyn till häktningstiden vid straffets utmätande, vill utskottet ingalunda jäfva; men äfven om så är fallet, bör detta efter utskottets mening ej gälla såsom skäl mot den föreslagna reformen. Först och främst har ju praxis då redan brutit mot principen att hålla häktning och straff strängt åtskilda, och dessutom måste det väl betraktas såsom en fördel att bestämda regler gifvas rörande de fall, då, och den utsträckning, hvari häktningstid får den häktade tillgodoräknas, framför att, såsom nu är fallet, det beror helt och hållet på domstolens godtfinnande att afgöra, huruvida och i hvad mån ett sådant tillgodoräknande må ega rum.

Då dertill kommer att, såsom motionären uttryckligen framhållit, meningen med det framstälda förslaget ingalunda är, att den häktade under alla förhållanden skulle ega att tillgodoräkna sig den tid, hvarunder han suttit häktad, utan att detta skulle blifva beroende af den häktades eget förhållande under ransakningstiden, har utskottet funnit förslaget vara af beskaffenhet att böra hos Riksdagen förordas.

Med stöd af det anförda och under erinran, att herr Staaffs i motionen n:o 111 väckta förslag kan anses innefattadt i det mera vidtomfattande

skrifvelseförslag, som justitieombudsmannen i sin ofvanberörda framställning framlagt, får utskottet hemställa,

1:o) att Riksdagen, i anledning af justitieombudsmannens förevarande framställning samt herr Staaffs motion n:o 111, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, egnade att åstadkomma större skyndsamhet, än nu råder, beträffande för brott häktade personers inställande för domstol; samt

2:o) att Riksdagen, i anledning af herr Staaffs motion n:o 112, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande strafflagstiftning, att den tid, hvarunder en till ansvar för brott förvunnen person suttit häktad, må, efter domstolens pröfning i hvarje särskildt fall, kunna till större eller mindre del honom tillgodoräknas.

Stockholm den 23 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Zetterstrand* och *Lindhagen,* hvilka anfört: »I utskottets utlåtande lemnas frågan öppen, huruvida häktningstiden lämpligast skall tillgodoräknas antingen genom att hänsyn tages dertill redan vid straffmätningen eller genom afdrag å det straff den tilltalade anses förskylt för sjelfva brottet. Då af principiella och praktiska skäl endast det sista alternativet bör enligt vår mening ifrågakomma, få vi såväl reservera oss mot utskottets motivering, så vidt den afser göra gällande en annan uppfattning, som äfven förklara, att vi i utskottets hemställan endast inlägga en framställning i det af oss sålunda ifrågasatta syftet.»

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET, 1900.

N:o 14.

Ank. till Riksd. kansli den 26 febr. 1900, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om dels förslag till ändring i utsökningslagens bestämmelser i fråga om meddelande af underrättelse angående utmätning, dels sådan ändring i samma lag, att utmätning äfven i enskilda utsökningsmål må kunna utföras af fjerdingsman.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 83, hvilken för förberedande behandling blifvit till lagutskottet hänvisad, anför herr *J. A. Sjö:*

»I en af mig till sistlidet års Riksdag ingifven motion föreslogs, »att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta omarbeta utsökningslagen af den 10 augusti 1877 på så sätt, att den i 59 och 60 §§ förenämnda lag föreskrifna underrättelse antingen afskaffades eller genom posten meddelades.» Min motion afstyrktes af lagutskottet, afslogs i Första Kammaren, men bifölls af Andra Kammaren. Såsom motiv för förslaget anfördes:

»Uti utsökningslagens 4 kap. 59 och 60 §§ är föreskrifvet, att, före utmätning af egendom efter utslag, utmätningsman skall för visst fall lemna gäldenär underrättelse derom, att utmätning för fordran är sökt. Enligt detta stadgande förfar utmätningsman vid fullgörandet af sina uppdrag i

allmänhet sålunda: att, derest gäldenären vid första utmätningsförsöket ej är hemma, han då i vittnens närvaro endast lemnar den föreskrifna underrättelsen för att sedan dagen derpå eller annan dag återkomma för att verkställa utmätningen. Ett sådant sätt att betunga gäldenären med dryga reseersättningar i och för underrättelse har man med skäl hört öfverklagas, och jag kan nämna, att jag för någon tid sedan, såsom utredningsman i ett sterbhus, fick se handlingar, som visade, att utmätningsman med vittne rest för att verkställa en sådan underrättelse fram och åter 10 mil, och kostnaden derför och för utmätningen, som skedde strax efter hvarandra, uppgick för hvardera resan till 37 kronor 50 öre eller tillsammans till 75 kronor. Ett annat fall kan nämnas, som inträffat i slutet af förlidet år, der underrättelsen, som meddelats af en kronofogde, kostat 30 kronor 50 öre.

Enligt Kongl. Maj:ts utslag af den 4 juli 1894 skall underrättelse efter 59 och 60 §§ icke ega rum, då utmätning verkställes för auktionsfordran. Det synes mig derför, som föreskriften om underrättelsen och dermed följande dryga kostnader före utmätningen i andra fall äfven kunde afskaffas, synnerligast som gäldenären före utslagets fällande genom stämning eller lagsökning blifver underrättad om hvad han har att iakttaga och fullgöra, eller, om underrättelse skall anses vara nödig, det då må ordnas så, att den genom posten kan meddelas.»

På grund af det anförda och af hvad under behandlingen af frågan sistlidne riksdag förekommit, (se Andra Kammarens protokoll 11, sid. 63), får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i utsökningslagens bestämmelser om meddelande af underrättelse angående utmätning, att de kostnader, som härför i vissa fall nu uppkomma, må upphöra eller minskas till det belopp, som belöper för underrättelsens meddelande genom allmänna posten.»

Frågan om ändring i utsökningslagens bestämmelser angående meddelande af underrättelse rörande utmätning har bragts under Riksdagens pröfning jemväl i en likaledes inom Andra Kammaren afgifven, till lag-

utskottet hänskjuten motion, n:o 134, af herrar *P. O. Lundell, J. E. Nordin, S. Söderberg, A. Petersson* i Påboda och *A. A. Johansson* i Möllstorp, i hvilken motion tillika väckes förslag om sådan ändring i gällande lagstiftning angående utsökningsärenden, att utmätning äfven i enskilda utsökningsmål må kunna utföras af fjerdingsman.

Sistnämnda motion är af följande lydelse:

»Ett ofta påpekadt missförhållande, som förefinnes i vår utsökningslagstiftning, är de stora omkostnader, som föranledas af exekutiva åtgärder å landsbygden, äfven då det gäller uttagande af mycket små belopp.

Detta förhållande har föranledt upprepade motioner till Riksdagen i syfte att få de öfverklagade oegentligheterna afhjelpta, utan att något resultat hittills vunnits. Vederbörande utskott hafva erkänt det öfverklagade missförhållandet, och Andra Kammaren har åtminstone en gång fattat beslut om skrifvelse till Kongl. Maj:t i ärendet, men i båda kamrarne har detta icke vunnit bifall.

De framstälda yrkandena hafva i hufvudsak afsett att åstadkomma sådana stadganden, att mindre exekutiva åtgärder skulle få utföras af inom kommunen boende fjerdingsmän eller stämningsmän, och att underrättelser om förestående utmätningar skulle kunna meddelas genom allmänna posten.

Antagligen har motståndet i Första Kammaren varit beroende på det outvecklade skick, hvari fjerdingsmanstjensten allt hittills befunnit sig, och att postföringen å landsbygden varit långsam och mindre regelbunden.

I fråga om fjerdingsmansinstitutionen har denna utan tvifvel genom den lag och instruktion af den 29 september förlidet år, som med detta års ingång blifvit gällande, vunnit en sådan utveckling, att mindre exekutiva ärenden äfven i enskilda mål numera böra kunna lemnas dem till utförande, lika väl som då det gäller uttagande af böter, krono- och kommunalutskylder.

Likaledes är ock postgången å landet i vida bättre skick nu än för få år sedan.

Jag vågar ock tro, att i Riksdagen skall finnas ett lifligt intresse för att, om så ske kan, borttaga ett ondt, som ofta kan drabba de fattiga i glest befolkade landsdelar. Det kan väl sägas, att sådana svårigheter, som föranledas af exekutiva åtgärder, ofta äro sjelfförvållade, men äfven då bör straffet icke vara hårdare, än brottet ger anledning till, hvilket nog nu oftast är fallet i detta hänseende. Men mången gång kunna ock genom olyckor och motgångar dylika trångmål träffa äfven dem, som med all den förmåga, de ega, söka hålla sig uppe under striden för tillvaron, och man bör då icke lägga sten på börda.

Till följd deraf, att utmätningsmannen på landet ofta kan vara boende 10 à 15 mil från förrättningsstället, och att i vissa delar af vårt land samma afstånd kan förefinnas till närmaste länsman, och då härtill kommer, att vittnen användas, bosatta i förättningsmannens hemort, så kunna exekutionskostnaderna uppgå till orimliga belopp i förhållande till det, som utsökes, då nemligen uttagande af 10 à 20 kronor kan medföra i omkostnader 75 à 100 kronor, och det till och med då den lagsökte kan skaffa penningar, så att det utmätta godset icke behöfver försäljas. Då man nu vet, hvad en sådan summa betyder för en fattig torpare eller mindre hemmansegare, kan man lätt förstå, att ett sådant förfarande för honom kan blifva rent ruinerande.

De svåraste af dessa missförhållanden böra kunna afhjelpas derigenom, att i vår utsökningslag och med denna sammanhörande författningar samt i instruktionen för fjerdingsmän införas sådana stadganden, att till fjerdingsmän må kunna uppdragas att verkställa utmätning och delgifning äfven i enskilda exekutionsärenden, och att underrättelser om utmätningsförrättningar må kunna meddelas genom posten. Äfvensom att så stadgas, att, då dylik förrättning företages af kronofogde eller länsman, dylik förrättningsman icke får beräkna större omkostnader, än som skolat utgå, om vederbörande fjerdingsman åtgärden utfört, såvida det utsökta beloppet icke öfverstiger 150 kronor.

På grund af hvad vi sålunda anfört, få vi vördsamligen föreslå,

det Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes i utsökningslagen af den 10 augusti 1877, kongl. förordningen den 12 juli 1878 angående ersättning till utmätningsmän m. fl. i enskilda mål och dermed sammanhörande författningar införa sådana bestämmelser, som här förut angifvits.»

I motionens syfte hafva herrar *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra och *D. Persson* i Tällberg instämt.

Såsom herr Sjö i sin motion erinrat, förelåg jemväl vid nästlidet års riksdag förslag derom, att antingen sådan underrättelse rörande förestående utmätning, hvilken i 59 och 60 §§ utsökningslagen föreskrifves såsom förutsättning för utmätnings företagande i gäldenärens frånvaro, måtte

förklaras icke vidare vara erforderlig, eller ock bestämmelse utfärdas derom, att dylik underrättelse skulle genom posten meddelas. Lagutskottet, som hade att yttra sig i frågan, anförde i afgifvet utlåtande, att bland de sålunda ifrågasatta ändringarne i gällande bestämmelser utskottet, med hänsyn till vigten för gäldenären att tillförsäkras möjlighet att vid utmätningen tillvaratagа sina intressen, icke kunde tillstyrka förslaget, att underrättelse om förestående utmätning skulle helt och hållet afskaffas, samt att jemväl förslaget derom, att utmätningsman för underrättelsens meddelande icke skulle ega anlita annan utväg än posten, mötte betänkligheter, särskildt i betraktande af det skick, hvari postförbindelserna befunne sig i stora delar af vårt land.

Innevarande års lagutskott hyser i dessa afseenden hufvudsakligen samma uppfattning. Utskottet anser sålunda stadgandet, att utmätning ej må verkställas i gäldenärens frånvaro, med mindre betryggande åtgärder vidtagits för att bereda gäldenären kännedom om att utmätningen förestode, vara förtjent af att i lagen bibehållas. Såsom nästlidet års lagutskott uttalade, är nemligen gäldenärens närvaro vid utmätningen af vigt såväl med hänsyn till den honom enligt 64 § utsökningslagen medgifna befogenheten att till utmätning uppgifva viss egendom, hvilken då i regel skall företrädesvis i mät tagas, som ock i det afseendet, att genom gäldenärens närvaro i de flesta fall kan undvikas, att af misstag egendom utmätes, som hörer annan till. Ej heller vågar utskottet med bestämdhet tillstyrka en sådan bestämmelse, som att underrättelse om utmätningen skulle endast genom allmänna posten meddelas.

Utskottet vill emellertid icke ställa sig helt och hållet afvisande mot yrkandet om förändring i gällande stadganden på förevarande område. Med den erfarenhet, som stått utskottet till buds, synes det visserligen, som om anledning till klagomål öfver missbruk af nämnda stadganden endast mera undantagsvis skulle förefinnas, och utskottet är förvissadt, att utmätningsmän i regel delgifva sådan underrättelse, hvarom fråga är, utan gäldenärens oskäliga betungande. Men å andra sidan torde det icke böra bestridas, att på grund af nuvarande bestämmelsers affattning utmätningsman eger möjlighet att utan lagöfverträdelse bereda sig oskälig förtjenst på gäldenärens bekostnad, samt att de missbruk, som i sådant afseende stundom förekommit, äro synnerligen beklagansvärda. Lagutskottet är derför af den åsigt, att, derest utmätningsmans rätt att för underrättelsens meddelande välja hvilken som helst utväg kunde begränsas utan att intresset af

gäldenärens närvaro vid utmätningen derigenom åsidosattes, en sådan lagändring vore ganska välbetänkt.

Vid öfvervägande af de möjligheter, som i sådant afseende kunde förefinnas, har utskottet helt naturligt i första hand tagit i beaktande det af båda motionärerna framlagda förslaget om underrättelsens meddelande genom allmänna posten, och ehuru utskottet, såsom ofvan nämnts, icke kunnat bestämdt ansluta sig till detsamma, har utskottet likväl funnit skäl att ifrågasätta, huruvida icke de med sådant förfarande förenade vådor hittills blifvit i viss mån öfverskattade. I de allra flesta fall torde väl numera försändelser genom posten komma adressaterna behörigen till handa, och om det föreskrefves, att underrättelsen om utmätningen skulle inlemnas på posten så tidigt, att densamma efter beräkning af postförhållandena kunde antagas anlända till gäldenären viss lämplig tid före den för utmätningen bestämda dag, vill det synas sannolikt, att gäldenären endast i sällsynta undantagsfall skulle utsättas för någon rättskränkning på den grund, att han icke om utmätningen undfått kännedom. Till stöd för den åskådningen, att postverket möjligen skulle kunna anses vara en tillräckligt betryggande förmedlare af dylika underrättelser, skulle jemväl kunna anföras, att under förhållanden, som med de här ifrågavarande äro i viss mån jemförliga, meddelandet af underrättelser allt från utsökningslagens tillkomst varit öfverlemnadt åt posten, utan att, så vidt kändt är, några olägenheter häraf försports. 100 § utsökningslagen innehåller nemligen, att, då auktion å utmätt fast egendom är förestående, de, som hafva inteckning i egendomen eller viss annan rätt, som bör derur utgå, skola, der de äro kände och inom riket boende, om auktionen underrättas genom särskilda kallelsebref, hvilka auktionsförrättaren skall till dem med posten afsända så tidigt, att kallelserna må kunna komma dem till handa minst 14 dagar före auktionen.

Utskottet har emellertid företrädesvis fäst sin uppmärksamhet vid en annan utväg att utan gäldenärens synnerliga betungande vinna erforderlig visshet om att underrättelsen om förestående utmätning må komma honom till handa. Enligt lagen om fjerdingsmansbestyrets utgörande den 29 september nästlidet år skall, utom beträffande synnerligen små, hvarandra angränsande socknar, hvilka kunna förena sig om en fjerdingsman, i hvarje socken finnas minst en sådan, och måste sålunda alltid någon fjerdingsman finnas bosatt på jemförelsevis obetydligt afstånd från en gäldenärs hemvist. Då det tillika torde kunna antagas, att fjerdingsmännen stå i fullt betryggande postförbindelser med vederbörande utmätningsmän, har utskottet tänkt sig, att

ändamålet skulle kunna nås derigenom, att utmätningsmannen medelst posten öfversände underrättelsen till den fjerdingsman, som vore bosatt närmast gäldenären, med skyldighet för fjerdingsmannen att mot bevis delgifva gäldenären samma underrättelse.

I de fall, då utmätningsman sjelf lämpligen kan på ett eller annat sätt ombesörja underrättelsens delgifning, finnes emellertid ingen anledning att fråntaga honom rätten härtill, utan synes det vara tillfyllestgörande, om allenast missbruket af denna rätt förhindras, till exempel genom bestämmelse derom, att kostnaden för underrättelses delgifvande genom utmätningsman icke må uppgå till högre belopp, än om underrättelsen blifvit genom närmaste fjerdingsman meddelad.

Af hvad ofvan anförts torde framgå, att enligt utskottets förmenande motionärernas framställning om lagförbättring i förevarande afseende icke skäligen bör afvisas på den grund, att utväg skulle saknas att tillmötesgå densamma, och vill det synas utskottet, som om under sådana förhållanden fullgiltig anledning skulle finnas att bringa frågan under Kongl. Maj:ts pröfning.

Vidkommande härefter herr Lundells med fleres motion, i hvad densamma går ut på sådan ändring i utsökningslagen, att utmätning äfven i enskilda utsökningsmål må kunna utföras af fjerdingsman, finner utskottet motionärernas framställning i berörda hänseende gifva anledning till åtskilliga erinringar.

Sålunda torde motionärerna misstaga sig deri, att yrkanden i syfte, att mindre exekutiva åtgärder skulle få utföras af fjerdingsmän eller stämningsmän, förut vid upprepade tillfällen skulle hafva varit föremål för Riksdagens pröfning. Förslag om ändring af bestämmelsen i 2 § utsökningslagen, att å landet i regel kronofogde ensam är utmätningsman inom sitt tjenstgöringsområde, har visserligen gång efter annan förevarit, men har det hittills varit länsman, som man velat i sådant hänseende likställa med kronofogde.

Hvad motionärerna åsyfta torde icke vara fullt otvetydigt. Redan på grund af nu gällande bestämmelser kan åt fjerdingsman, derest han befinnes lämplig, uppdragas att verkställa utmätning i enskilda exekutionsärenden, vare sig på eget eller på vederbörande kronofogdes ansvar. Enligt

3 § utsökningslagen kan nemligen kronofogde för bestämdt fall och på eget ansvar till utmätningsman sätta länsman eller annan man, som af Konungens befallningshafvande antagen är, och jemlikt 4 § samma lag eger Konungens befallningshafvande att för bestämdt fall eller inom visst område förordna länsman eller annan lämplig person att på eget ansvar i kronofogdes ställe vara utmätningsman. Med hänsyn härtill torde få antagas, att motionärerna med sitt förslag velat åstadkomma, antingen att fjerdingsman må förklaras utan särskildt förordnande vara utmätningsman jemte kronofogde och med samma sjelfständiga befogenhet samt ansvar som denne, eller ock att kronofogde må förpligtas att i vissa mindre utsökningsmål sätta fjerdingsman i sitt ställe. Mot båda dessa alternativ möta emellertid synnerliga betänkligheter.

Hvad det förstnämnda vidkommer, torde det till en början böra erkännas, att det vore i hög grad egendomligt, om fjerdingsman skulle vara ordinarie utmätningsman, då sådan befogenhet icke tillkommer länsman. De skäl, som föranledt, att väckta förslag om länsmans bemyndigande att jemte kronofogde vara ordinarie utmätningsman aldrig vunnit Riksdagens bifall, göra sig dessutom helt naturligt ännu mer gällande, då det är fråga om sådan myndighets öfverlemnande åt fjerdingsmännen. Det kan sålunda knappast antagas vara fallet, att desse i allmänhet ega de insigter och den ekonomiskt oberoende ställning, som man måste fordra hos tjenstemän, hvilka skola på eget ansvar verkställa förrättningar, så ingripande i den enskildes rätt som utmätningar, och härjemte skulle den omständigheten, att inom samma distrikt komme att finnas flera lika behörige utmätningsmän, lätt kunna medföra åtskilliga förvecklingar.

Så länge kronofogde, som satt annan man till utmätningsman i sitt ställe, sjelf svarar för redovisningen och den skada, som af utmätningsmannens fel eller försummelse kan komma, torde ej heller skäligen kunna ifrågasättas att ålägga kronofogde att låta vissa utmätningsförrättningar verkställas af fjerdingsman.

Af hvad motionärerna i förevarande afseende anfört torde nu till behandling återstå allenast deras förslag derom, att kronofogde, som verkstält utmätningsförrättning, der det utsökta beloppet icke öfverstigit 150 kronor, icke skulle få beräkna större omkostnader, än som skolat utgå, om vederbörande fjerdingsman åtgärden utfört. Icke heller i denna del kan utskottet instämma med motionärerna. Så länge det erkännes, att kronofogde, såsom ansvarig för förrättningen, bör ega att, derest han så önskar, sjelf verkställa densamma, måste det enligt utskottets förmenande anses obilligt,

om nedsättning skulle ske i den honom för samma förrättning enligt vanliga beräkningsgrunder tillkommande ersättning.

Utskottet hemställer alltså:

1:o) att Riksdagen, i anledning af herr Sjös förevarande motion samt herrar Lundells med fleres motion, i hvad densamma med förstnämnda motion öfverensstämmer, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida genom ändring af utsökningslagens bestämmelser må kunna förekommas, att underrättelse om förestående utmätning delgifves gäldenären på sätt, som för honom medför oskälig kostnad, samt, derest så finnes vara fallet, förelägga Riksdagen förslag till lagbestämmelser i angifvet syfte; samt

2:o) att herrar Lundells med fleres motion i öfrigt ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Hasselrot* och *Hedenstierna*, hvilka ansett, att utskottet bort helt afstyrka bifall till ifrågavarande motioner;

af herr *Husberg* mot vissa delar af utskottets motivering för dess hemställan under punkt 1:o).

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, SVENSKA TRYCKERIBOLAGET EKMAN & CO, 1900.

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 26 febr. 1900, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om mera betryggande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges egendom.

Uti två särskilda, vid innevarande års riksdag väckta och till lagutskottet hänvisade motioner, nemligen n:o 5 inom Första Kammaren af friherre *Klingspor* och n:o 1 inom Andra Kammaren af herr *P. Waldenström*, har väckts fråga om införande af mera betryggande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges egendom.

Friherre Klingspors motion är af följande lydelse:

»Vid 1899 års riksdag väcktes en motion, n:o 3, af mig i denna kammare angående införandet af mera betryggande bestämmelser rörande förvaltningen af omyndiges egendom, och i Andra Kammaren väcktes motion i samma syfte, n:o 84 af herr A. W. Nilson och n:o 165 af herr P. P. Waldenström.

Lagutskottet afstyrkte i sitt utlåtande n:o 60 af 1 maj 1899 bifall till alla tre motionerna; dock förenade sig herrar Husberg och Ohlsson uti en reservation:

»att utskottet bort i anledning af föreliggande motioner tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke mera betryggande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar kunde ernås, samt i sådant fall låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet».

Öfverläggningen om detta lagutskottsbetänkande n:o 60 började den 6 maj i denna kammare, och dervid framlades af såväl mig som af grefve Lewenhaupt, herrar Björnstjerna, Lars Berg och Sandberg tungt vägande skäl för godkännande af motionernas beaktansvärda syfte, men vid voteringen godkändes dock lagutskottets afstyrkan med 55 röster emot 38, hvilka sistnämnda röstade för reservationen.

I Andra Kammaren försvarade den 8 maj herr Husberg i ett särdeles gediget anförande sin reservation, och uti detta anförande instämde herrar Crusebjörn, Poignant, von Friesen, Hammarlund, grefve Hamilton, Höjer, Lindhagen, Ploman, friherrarne von Knorring och von Schwerin, Petri, Carlsson från Hede m. fl., tillsammans 41 kammarledamöter. Vidare yttrade sig i samma syfte nuvarande statsrådet Restadius, som bland annat sade: »Det är ett stort steg mellan de gamla lagarnes föreskrift derom, att barnagods aldrig får sjunka eller brinna, och de blott formella skyddsmurar, som nu äro gifna»; och vidare säger han »att det oefterrättlighetstillstånd, som nu förefinnes, ej bör få längre fortfara». Häruti instämde herrar Bergmark, Baaz, Björck och Andersson i Backgården. Herr Odencrantz yttrade bland annat: »Det torde vara en af mångas erfarenhet bekräftad och i vida kretsar spridd åsigt, att den i vårt land nu gällande lagstiftningen rörande de omyndige alldeles icke tillfredsställer de kraf, man är berättigad att ställa på densamma».

I reservationens syfte yttrade sig vidare herrar Ohlsson i Vexiö, Lindgren, friherre Barnekow samt herr Waldenström och ytterligare några instämmanden, under det att lagutskottets afstyrkan endast försvarades af herrar Petersson i Boestad och Petersson i Fräntorp.

Andra Kammaren afslog sedan utan votering lagutskottets förslag och biföll reservationen.

Af denna framställning torde framgå, att intresset för att bättre skydd skall lemnas omyndigs egendom, än den närvarande lagstiftningen erbjuder, är mycket stort inom Riksdagen. Jag är derför öfvertygad, att lagutskottet skall känna sig manadt att beakta de gjorda inläggen i frågan, fästa nödigt afseende vid den knappa majoriteten af 17 röster, hvarmed frågan föll i Första Kammaren, och de många uttalandena och instämmandena, som gjordes i Andra Kammaren, hvarför jag, under hänvisning till innehållet i förutnämnda motioner och uttalanden samt hvad i öfrigt i denna fråga förekommit, hvarvid ett mycket uppseendeväckande fall hvad beträffar förmyndares förskingring af omyndigs egendom varit föremål för pressens uppmärksamhet under allra sista tiden, hemställer, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke mera betryggande föreskrifter

rörande förvaltningen af omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar kunde ernås, samt i sådant fall låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.»

Af herr Waldenström anföres:

»Vid sistlidne riksdag väckte jag en motion om nödvändigheten att bereda de omyndiga större trygghet för bevarandet af dem tillhörande egendom, som staten öfverlemnar i förmyndares vård. Min motion afstyrktes af lagutskottet, afslogs vid votering i Första Kammaren, men bifölls i Andra Kammaren utan votering. Uppmuntrad af det understöd, den fann, anser jag mig böra påkalla Riksdagens förnyade uppmärksamhet för denna sak, som synes mig vara af så stor vigt, att den icke bör lemnas å sido, förrän den blifvit på fullt tillfredsställande sätt ordnad. »Man kan icke», har en gång en justitieombudsman yttrat i sin berättelse till Riksdagen år 1881, »man kan icke utan bekymmer tänka på de omyndiges ställning, och man kan icke blifva overksam i en angelägenhet, hvilken så nära rör alla och så djupt ingriper i familjelifvet som denna om de omyndiges rätt och förvaltningen af deras egendom.»

Hufvudfelet i vår sedan gammalt gällande lagstiftning angående förmynderskap är den stora magt att disponera omyndigs egendom, som tillkommer förmyndare, en magt, som — utom hvad angår fast egendom, hvilken han icke utan domstols tillstånd kan sälja eller med gäld belasta — kan sägas vara oinskränkt. Efter upprepade motioner i Riksdagen och upprepade påpekningar af justitieombudsmannen aflät Riksdagen en skrifvelse till Kongl. Maj:t den 13 maj 1869, hvari den uttalade, att en offentlig myndighet borde inrättas, »till hvilken förmyndare hade att aflemna myndlingarnes penningtillgångar antingen kontant eller i sådana värdepapper, som af samma myndighet kunde godkännas». Denna myndighet, som kallades nämnd, och som skulle »tillsättas för hvarje domkrets eller annat lämpligt område», skulle det åligga att förvalta medlen samt till förmyndarne för deras myndlingars räkning på bestämda terminer utbetala den upplupna räntan. Sedan Kongl. Maj:t funderat på denna skrifvelse i sju och ett halft år, förklarade han den 19 november 1876, att Riksdagens skrifvelse icke kunde till någon åtgärd föranleda. Orsaken dertill var emellertid säkerligen icke den, att då gällande lagstiftning ansågs tillfredsställande, utan att, såsom justitieministern redan den 12 mars 1870 hade förklarat i Andra Kammaren, sammansättningen af den föreslagna nämnden förutsatte »en allmänanda och ett kommunallif», som »ännu icke allestädes vore tillräckligt utvecklade», för att man skulle utan fara kunna lemna omyndiges medel åt »en af kommunen vald

nämnd, som svårligen kunde åläggas någon af lag bestämd ovilkorlig ansvarighet».

År 1881 bragte justitieombudsmannen saken åter på tal. Han förordade en lagstiftning efter mönstret af den norska »Lov af 28:de Sept. 1857», enligt hvilken omyndiges medel administreras under offentlig kontroll. Riksdagen accepterade icke detta förslag, men skref emellertid till Kongl. Maj:t den 19 april 1881 med anhållan om förslag till bestämmelser, som mera än de dåvarande kunde bereda trygghet för förvaltningen af omyndiges medel, ehvad det kunde ske genom ändring i 1861 års förordning med »bibehållande af dess hufvudbestämmelser» eller genom förvaltningens byggande på »andra grunder». Till svar derpå anförde justitieministern i statsrådet den 17 juli 1882, att man »åtminstone för närvarande» icke torde kunna komma längre än till en revision af förordningen den 24 september 1861. Emellertid erkände han »vigten af de skäl, som blifvit anförda för en längre gående förändring» samt stälde i utsigt möjligheten af en »successiv öfvergång till en ännu mer betryggande ordning».

Resultatet inskränkte sig emellertid till lag angående tillsyn af förmyndares förvaltning af omyndigs egendom den 18 april 1884, genom hvilken man visserligen försökte bättre ordna tillsynen, men lemnade hufvudfrågan på samma punkt som förr. Förmyndares magt att förvalta sin myndlings egendom qvarstår lika oinskränkt som förr. Och tillsynen är i verkligheten mycket mer sken än sanning. Förmyndaren skall inför af kommunerna utsedda »godemän» »afgifva räkning öfver allt, hvad han har om händer, med uppgift af den säkerhet, mot hvilken den omyndiges reda penningar äro utsatta». Han behöfver icke *uppvisa* denna säkerhet eller *förete* myndlingens värdehandlingar, derest icke godemännen särskildt begära det. Det kan gå åratal, innan detta sker, ja, i vissa fall sker det aldrig. Godemännen äro ofta försynta och vilja icke antyda något misstroende mot förmyndaren genom att begära att få se dem. Men äfven om de en gång om året se dem, så kunna handlingarna då vara för tillfället anskaffade samt redan nästa dag åter stå ute såsom säkerhet för förmyndarens egna affärsförbindelser. På detta sätt mister den ena myndlingen här, den andra der, hvad deras föräldrar, ofta under mycken försakelse, för egen del med svett och möda samlat för sina barns uppfostran.

Med rätta sade justitieombudsmannen i sin embetsberättelse till 1881 års Riksdag: »Det är just den hufvudsakliga bristen i den rättsanstalt, som genom 1861 års förordning skulle bringas till verksamhet, utvecklas och stadgas, att den nemligen icke förmår att bereda säkerhet för be-

varandet af de omyndiges tillgångar i reda penningar, fordringsbevis och andra värdepapper».

»En hvar, som gjort sig förtrogen med äldre tiders lagstiftning i detta ämne och känner den sorgfällighet, med hvilken förmyndares pligter emot de omyndige voro utstakade och öfvervakade, samt den försigtighet och omtanke, som först egnades åt bevarande af de omyndiges medel för förskingring och förstöring genom förmyndares försumlighet eller oredlighet, — hvilken omvårdnad kortast och kraftigast fann sitt uttryck i den bekanta satsen: »ej må barnagods eller penningar sjunka eller brinna» — och sedan, när en förmånsrättsordning i lagen infördes, satte de omyndiges rätt framför deras, som för sina fordringar hade inteckning i förmyndarens fasta egendom, måste förvånas, att i vår tid sist berörda rätt med ett penndrag kunnat beröfvas de omyndige, utan annat vederlag än den säkerhet, som 1861 års förordning erbjuder». Tyvärr ega dessa ord sin fulla tillämpning än i dag. 1884 års lag lemnar icke den omyndige större säkerhet än 1861 års förordning.

Nu kan invändas, att lagen förordnar, att om godemännen anse nödigt, att förmyndare lemnar inteckning eller annan säkerhet för myndlings medel, så ega de att anmäla det för rätten, som sedan efter förmyndarens hörande förordnar så som nödigt och skäligt pröfvas (§ 11). Men då kan det vara för sent. Hans egendom kan då vara så intecknad, att en inteckning derutöfver icke ens är värd så mycket som det papper, hvarpå den är skrifven, och den stämpel, hvarmed den är belagd. Och att prestera annan säkerket lär väl ej bli lätt, sedan hans ställning blifvit så tvifvelaktig, att godemännen ansett sig böra taga detta steg. När myndlingen sedan skall hafva ut sitt, finnes litet eller intet att taga, och ingen är, som ersätter honom hans förlust eller delar den med honom. Han får bära den ensam. Staten, domstolen, godemännen äro utan allt ansvar. Jag känner till en händelse, der förmyndaren hade spekulerat med sin myndlings penningar. Hade det lyckats, så hade han gjort sig en god förtjenst. Nu misslyckades det, och vid redogörelsen för sitt förmynderskap lemnade han den myndig blifne nära 120 tusen kronor i fullkomligt värdelösa värdepapper. Förmyndaren var fullkomligt insolvent; en rättegång hade endast åstadkommit skandal inom en förnäm familj utan ett öres vinst för den andre. Och så fick saken i all tysthet passera. Och i tyst sorg begrafvas nog de flesta händelser af detta slag.

I et i Upsala universitets årsskrift 1883 infördt vetenskapligt arbete, med titel: »Om tillsynen å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom samt om förmyndarekamrar enligt svensk rätt», har den nuvarande

justitieombudsmannen med stor grundlighet behandlat denna fråga. Och han slutar sin framställning med följande ord:

»Vill samhället, hvilket måste vara dess oeftergifliga pligt, gifva de myndige en fullkomlig trygghet att få behålla sina egodelar, är det nödvändigt, att detsamma ikläder sig *skyldighet att svara för de förluster, som vid förvaltningen kunna uppkomma.* Förbinder sig samhället, vare sig staten eller kommunen, till en sådan ansvarighet, lärer väl deraf med nödvändighet följa, att staten eller kommunen också öfvertager sjelfva förvaltningen, hvadan tanken att råda bot emot bristerna endast genom skärpta kontroller får öfvergifvas. Frågan blir då denna: bör staten eller bör kommunen förvalta den omyndiges egendom och garantera densamma? Vi tro det vara rigtigast, att *staten* sjelf åtager sig denna sak. Vore det endast fråga om förvaltning, kunde kommunen måhända vara lämplig att ombesörja denna; men om med förvaltningen måste förenas ansvarsskyldighet, blir bördan för tung att skäligen kunna läggas på vare sig de större eller de mindre kommunerna, hvilka måste anses mindre egnade att hvar inom sitt område ansvara för möjliga förluster än staten att bära alla riskerna för hela riket.»

»Man må ej emot ett statens öfvertagande af ifrågavarande förvaltning och ansvarsskyldighet invända, att staten derigenom skulle ådraga sig alltför känbara utgifter. Den summa, hvarför staten hade att ansvara, blefve visserligen mycket stor, men sjelfva förvaltningen borde naturligtvis så ordnas, att de omyndige finge bära kostnaderna derför, och ej heller skulle statens garanti medföra några utgifter, om det likaledes på de omyndiges bekostnad bildades en reservfond, hvilken borde kunna blifva nog stor att betäcka äfven de mest utomordentliga förluster. Genom dessa åtgärder vederfores de omyndige ingen orättvisa: kostnaderna för förvaltningen af sin egendom borde de naturligtvis, liksom alla andra, sjelfva bära, och till kostnaderna för en god förvaltning måste räknas jemväl de nödiga tillskotten till en reservfond. Ej heller skulle dessa kostnader blifva särdeles betungande för de omyndige. Visserligen är det antagligt, att desse ej kunde påräkna fullt så hög ränta å sina medel, som de nu i allmänhet åtnjuta; men sådant vore ju i sin ordning, enär säkerheten för medlen nu ej kan sägas vara fullgod, men densamma, om staten öfvertoge förvaltningen och ikläddc sig ansvaret, blefve den bästa möjliga.»

»Danmark gifver ett exempel på genomförandet i detalj af dessa grundsatser. Vi vilja ej inlåta oss på den frågan, huruvida med lagstiftningen i detta land till förebild en central, för hela riket (möjligen med undantag af vissa nordliga delar) gemensam förmyndarekammare i

hufvudstaden lämpligen kunde inrättas och förses med filialkontor i orterna hos dertill egnade embetsmyndigheter eller penninginrättningar, eller om möjligen flera förmyndarekamrar blefve af nöden. Dermed vare huru som helst. Hufvudvigten ligger deruppå, att *staten* tager förvaltningen i sin hand, och att *staten* i sammanhang dermed ikläder sig skyldighet att svara för de förluster, som kunna uppkomma. Förr än man kommit derhän, tro vi ej, att frågan fått sin rätta lösning.»

Det torde bli svårt att jäfva dessa ord. Och det lär väl icke heller vara nödvändigt att antaga, att det »*ännu icke*», som justitieministern uttalade i Andra Kammaren den 12 mars 1870, och det »åtminstone icke för närvarande», som han uttalade i statsrådet den 17 juli 1882, måste räcka till dagarnes ände. Det torde år 1900 kunna ändras till ett »*nu, just nu*».

Under frågans behandling i Andra Kammaren vid förlidet års riksdag yttrade sig ej mindre än 59 af kammarens ledamöter dels i särskilda anföranden, dels genom instämmanden, och af dessa 59 var det endast två, som förordade lagutskottets afstyrkande hemställan. Alla de öfriga förordade en vid lagutskottets betänkande fogad reservation. Af dessa 57 voro 3 landshöfdingar, 2 landskamrerare, 1 hofrättsråd, 2 hofrättsassessorer, 1 borgmästare, 1 rådman, 2 häradshöfdingar. Alla dessas erfarenhet, samlad från olika trakter i vårt land på administrationens och jurisdiktionens område och bekräftad af en så stor mängd andra, såväl landt- som stadsrepresentanter, torde böra tillmätas den största vigt. Inom Första Kammaren uppträdde två ledamöter af lagutskottet, förordande bifall till lagutskottets hemställan, men *utan att någondera af dem kunde taga utskottets motivering i försvar*. Den ene (utskottets ordförande) hade nemligen icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet och den andre (professor Trygger) hade icke sett utskottets motivering förrän den dag, då ärendet förekom till afgörande inom kammaren. Mot dessa ledamöters optimistiska uppfattning af det närvarande tillståndet torde emellertid herr Lars Berg hafva träffat den nakna verkligheten, då han i sitt anförande mot herr Trygger, dervid stödd på en vidtomfattande erfarenhet, yttrade: »Jag skall endast med några ord bemöta, hvad den siste talaren sade om, att den nuvarande lagen icke har ledt till förskingring eller förlust af myndlings gods. Det verkliga förhållandet är enligt min erfarenhet det motsatta, enär det tvärtom inträffar mycket ofta, att myndlingars gods går förloradt till följd af bristande redovisning från förmyndare. Oförklarlig synes mig okunnigheten härom hos både utskottet och nämnde talare vara, då exemplen härpå stundligen visa sig, och då följderna af den bristande kontrollen för icke länge sedan

framträdt till och med bland denna kammares ledamöter och föranledt både förmyndarens och de anförtrodda medlens uppseendeväckande undergång. Att detta icke ofta kommer till domarens eller häradsrättens officiella kännedom, är helt naturligt, ty det gäller förhållandet mellan barn och föräldrar och mellan äldre och yngre skyldemän, och dem kan myndlingen icke gerna tänkas hvarken vilja eller förmås att draga inför rätta.»

Som en illustration till sanningen af dessa herr Bergs ord tillåter jag mig meddela följande:

Jag har, sedan jag väckte min motion år 1899, till följd af slägtskapsförhållanden haft anledning att efterforska ett testamente på 24,000 kronor, hvars fleste delegare befinna sig i mycket bekymmersamma ekonomiska omständigheter. Resultatet var det ej ovanliga: medlen längesedan förskingrade; ej ett öre att få, absolut ingen utsigt att genom rättegång vinna något.

Allom bekant är ock den sorgliga historien om vice häradshöfding Arfvidsson i Jönköping, en äldre, aktad och väl betrodd man, som för kort tid sedan afhände sig lifvet efter att hafva förskingrat förmyndaremedlen till belopp af mer än 60 tusen kronor.

Herr professor Trygger, hvars ord ju måste tillmätas en betydande vigt, då han är juris professor vid vårt största universitet, yttrade också bland annat: »Carl XII utfärdade ett påbud, att de omyndiges medel skulle skickas till Stockholm för att läggas i en stor kassa. Hvarför? Jo, för att användas till kriget. Så skedde också, och en stor del af de omyndige fingo säkerligen aldrig dessa medel tillbaka. Jag tror icke, att det vore fördelaktigt att hafva en stor kassa, som toge hand om alla förmyndaremedel, ty man kan tänka sig situationer, då denna kassa skulle kunna behöfva tagas i anspråk för landets vigtigaste intressen. Det är visserligen bra, öfver hufvud taget, att vid kritiska tillfällen hafva så många och stora kassor som möjligt, innehållande första klassens papper, men om det vore lyckligt för de omyndige, vågar jag sätta i fråga.»

Men vore dessa ord verkligen bevisande för den åsigt, som han försvarade, då skulle — för att anföra endast ett exempel — inrättandet af postsparbanken vara ett af de gröfsta misstag, som Konung och Riksdag på senare tider begått, då ju denna bank afser att öfver hela landet samla småfolkets besparingar till en stor kassa, som kanske vid »ett kritiskt tillfälle» kunde komma att — tillgripas för krigsändamål utan utsigt för de skinnade att »få sina medel tillbaka». För resten må anmärkas, att ingen af 1899 års motionärer i frågan föreslagit bildandet af en enda sådan der stor kassa af förmyndaremedel.

Att en under statens kontroll och ansvar stående förvaltning af omyndiges medel skulle vålla, att afkastningen af myndlingens medel blefve mindre än nu, är en ofta upprepad invändning mot alla förslag i nämnda rigtning. Dels skulle nemligen, menar man, förvaltningskostnaderna medtaga en del af nämnda afkastning, dels skulle förmyndaren beröfvas den rätt, han nu eger, att begagna sig af gynsamma konjunkturer för att placera sin myndlings penningar i papper eller företag, som gåfve honom högre ränta, än han annars kunde beräkna.

Hvad då först angår förvaltningskostnaderna, så är den närvarande förvaltningen alls icke utan omkostnader, ty ingen förmyndare är skyldig att göra sitt arbete för intet. Bekant är ock, att åtskilliga förmyndare hafva högst afsevärda inkomster af sitt förmynderskap. Den i vissa fall möjliga skilnaden i »förvaltningskostnader» till myndlingens nackdel under en eventuel statsförvaltning torde derför icke förtjena något afseende.

Hvad vidare beträffar den andra invändningen, är det, enligt min mening, så långt ifrån, att den har något skäl för sig, *att det tvärtom bör vara en af den åstundade reformens vigtigaste uppgifter att förhindra användningen af myndlingens penningar i lockande affärsspekulationer*, ty

1:o) är det just på sådana spekulationer, som de största och flesta förlusterna ske, vanligen desto större, ju mer lofvande saken såg ut;

2:o) är det väl det vanliga, att om spekulationen lyckas, så betalar förmyndaren sin myndling *den ränta, som han är skyldig*, men ingenting mer; resten stannar i hans egen ficka;

3:o) kan det under inga förhållanden vara rätt att utsätta somliga myndlingars penningar för risken att gå förlorade och försvara detta på den grund, att andra myndlingar derigenom möjligen kunna vinna högre inkomst af sina.

Man har också anmärkt, att föräldrar kunna genom särskildt testamente bestämma till förmyndare någon person, som de kunna lita på. Men dels kommer det sällan i fråga hos oss, att man upprättar särskilda testamenten, när man lemnar efter sig bröstarfvingar, dels är det icke sagdt, att den, som en fader önskar till förmyndare för sina barn, kan vid hans frånfälle åtaga sig uppdraget, äfven om han förut under andra förhållanden lofvat det, dels är det alls icke gifvet, att föräldrars omdöme om eventuelt efterlefvande personers pålitlighet är rigtigare än domstolens.

Att vid en lagstiftning i här antydda rigtning åtskilliga praktiska svårigheter skola uppstå, det är nog att vänta. De framhöllos ock vid senaste riksdag särskildt af lagutskottets ärade ordförande. Sådana svårigheter äro väl dock förenade med *hvarje* lagstiftning. Men är principen rigtig, och är krafvet på trygghet för de omyndiges egendom berättigadt,

så lider det intet tvifvel, att lagstiftaren skall kunna öfvervinna svårigheterna.»

På grund af hvad sålunda anförts hemställer herr Waldenström, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke mera betryggande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar kunde ernås, samt i sådant fall låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Utskottet uppskattar till fullo betydelsen deraf, att formerna för förvaltning af omyndiges egendom äro i möjligaste måtto betryggande, och utskottet vill alltså för sin del gerna bidraga till afhjelpande af de brister, som kunna anses vara med de nu gällande föreskrifterna härutinnan förenade. Att, såsom uti föreliggande motioner blifvit ifrågasatt, öfverflytta förvaltningen af omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar till en eller flere af staten garanterade förmyndarekammare, kan utskottet emellertid ej förorda. Väl skulle man genom en sådan åtgärd hafva fullständigt afvärjt och förebyggt faran, att denna de omyndiges egendom förskingras eller vårdslöst handhafves, men å andra sidan skulle deraf, enligt utskottets åsigt, uppstå följder af öfvervägande skadlig art äfven för de omyndige sjelfva. Under nuvarande förhållanden, då förmyndare få på eget ansvar och efter eget bepröfvande förvalta sina myndlingars medel och de alltså kunna liksom enskilde i allmänhet begagna sig af yppade gynsamma tillfällen att fördelaktigt placera tillgångarne, kunna de omyndige merendels tillförsäkras ganska god ränta å sina penningar, utan att säkerheten för kapitalets bestånd i nämnvärd mån äfventyras. Skulle deremot medelsförvaltningen öfvertagas af offentlig myndighet, komme placeringen att ske efter vissa på förhand faststälda allmänna normer, och räntan måste sjunka.

Redan detta förhållande är egnadt att väcka betänkligheter mot den af motionärerna ifrågastälda lagändringen, i all synnerhet som det i vårt land torde vara regel, att de omyndiges tillgångar äro så knappa, att afkomsten deraf endast i händelse af synnerligen fördelaktig placering förslår till kostnaderna för uppehälle och uppfostran. Då derjemte de omyndige sjelfva finge vidkännas kostnaderna för den offentliga förvaltningsmyndighetens organisation och verksamhet, komme efter all sannolikhet afkastningen af de omyndiges kapital att högst väsentligt reduceras. För det stora flertalet omyndige skulle deraf uppstå afsevärda svårigheter, och i

många fall blefve kapitalets successiva nedgång och slutliga förintelse den medelbara följden af det nya förvaltningssystemet.

Äfven för förmyndarne skulle vållas ej ringa olägenheter. Desse blefve underkastade ganska mycket besvär genom den skriftvexling med förvaltningsmyndigheten, som allt som oftast måste förekomma, och genom iakttagande af de formaliteter, som måste fordras för utfående af hos förvaltningsmyndigheten innestående medel. Särskildt för sådana orter, som komme att ligga på långt afstånd från den plats, der förvaltningsmyndigheten hade sitt säte, blefve olägenheterna i antydda hänseende ganska betydande.

Slutligen bör uppmärksammas, att högst väsentliga svårigheter mången gång skulle uppstå, då omyndiges andelar, för att ställas under förvaltningsmyndighetens vård, måste utbrytas ur något affärsföretag eller annan dittillsvarande egendomsgemenskap. I de talrika fall t. ex., då en familjs samfälda egendom består uti någon jordbruksfastighet med dertill hörande inventarier eller någon industriel anläggning, skulle, derest vid ena makans frånfälle barnens andelar deri eller åtminstone deras andelar i det erforderliga rörelsekapitalet ovilkorligen måste uttagas och ställas under offentlig myndighets förvaltning, det ofta blifva omöjligt för den efterlefvande maken att behålla egendomen, enär han saknade medel att lösa barnens lotter. Det blefve då ej annan utväg än att låta densamma gå till försäljning och sålunda splittra ett hem, som, derest barnens andelar finge åtminstone tillsvidare innestå, kunnat till fördel för såväl maken som barnen sammanhållas. Det lärer ej kunna anses billigt att i sådana fall som de nu nämnda tillgodose de omyndiges intresse af betryggande säkerhet utan hänsyn till de ogynsamma följder, som kunna uppstå för den, som törhända genom egen omtanke och sparsamhet hopbringat boets alla tillgångar.

Jemför man nu angifna olägenheter med de fördelar, som af den ifrågasatta lagändringen vore att förvänta, måste man enligt utskottets åsigt komma till det resultat, att de förra äro betydligt öfvervägande. Än mera framstår olämpligheten af att rubba de nu gällande grunderna för förmyndareförvaltningen, om man tager hänsyn till erfarenhetens vittnesbörd, att det endast i jemförelsevis sällsynta fall förekommit, att omyndige genom förmyndarens åtgöranden fått vidkännas förlust af eller större minskning uti sina tillgångar. Att till förebyggande för framtiden af sådana falls upprepande vidtaga en åtgärd, som skulle lända de ojemförligt fleste omyndige till skada, kan efter utskottets mening ej anses välbetänkt, desto mindre som utskottet vågar hålla före, att de förluster, som inträffat, oftast kunnat, med iakttagande af nödig uppmärksamhet och utöfvande af

tillbörlig kontroll, undvikas, utan att fråntaga förmyndare i allmänhet förvaltningen af omyndiges kontanta medel och värdehandlingar.

Skall någon ändring vidtagas i bestämmelserna om förvaltningen af omyndigs medel, bör derför efter utskottets mening denna afse kontrollen å förmyndareförvaltningen och ej förmyndares allmänna befogenhet att handhafva förvaltningen.

Nu kunde ju såsom en utväg tänkas, att man utan att stadga skyldighet för förmyndare att till offentlig förvaltningsmyndighet öfverlemna omyndiges kontanta medel och värdehandlingar borde bereda dem, som det önskade, tillfälle att i offentlig myndighets vård anförtro dylika medel. I och för sig torde intet vara att häremot erinra, men då behofvet ej är synnerligen framträdande, lärer ej vara skäl att härför vidtaga särskild åtgärd. Kommer åter, på sätt af justitiekansleren ifrågasatts uti det yttrande han afgifvit i anledning af Riksdagens skrifvelse angående kontroll öfver vården och förvaltningen af fromma stiftelser, en sådan anordning till stånd, att sådana fonder få öfverlemnas till förvaltning af någon statens myndighet, lärer anledning föreligga att taga under öfvervägande, huruvida ej rättighet kunde medgifvas att i samma myndighets vård anförtro jemväl omyndigs medel.

Den kontroll å förmyndareförvaltningen, som redan finnes föreskrifven, kan nog, rätt använd, besitta en hög grad af effektivitet, men utskottet vill ej förneka, att densamma understundom ej utöfvas med nödig skärpa och att förty möjlighet kan förefinnas för förmyndare att missbruka sin förvaltningsmyndighet. Utskottet anser sig derför såsom en åtgärd att förebygga dylikt böra ifrågasätta, huruvida ej, i likhet med hvad på andra områden, exempelvis sparbanksväsendet, eger rum, kunde tillsättas särskilde inspektörer med uppdrag att hvar inom sitt distrikt utöfva tillsyn å förmyndareförvaltningen och efterse, att gode männen så som sig bör fullgöra sitt granskningsuppdrag. Genom en sådan åtgärd skulle man ernå ett kraftigare skydd, än nu finnes, mot förmyndares bedrägliga eller vårdslösa handhafvande af omyndiges tillgångar utan att, till de omyndiges skada, rubba den ordning för förvaltningen af omyndiges medel, som hos oss af ålder varit beståndande och som i stort sedt bör anses hafva väl fylt berättigade anspråk.

Med stöd af det anförda får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke mera betryggande föreskrifter rörande kontrollen öfver för-

myndares förvaltning af omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar kunde ernås, samt i sådant fall låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Stockholm den 26 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Husberg*, *Zetterstrand*, *Jansson*, *Lindhagen* och *Wiklund*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till det i motionerna framlagda skrifvelseförslag.

Herrar *Sörensson* och *Sandqvist* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

N:o 16.

Ank. till Riksd. kansli den 21 februari 1900, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål den 4 juni 1886.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 82, hvilken blifvit till lagutskottet hänvisad, anför herr *C. Hj. Wittsell:*

»Den i lag angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål stadgade ersättning af 1 krona 50 öre om dagen, hvilken vittne, som så äskar och af domaren pröfvas skäligt, för sitt uppehälle under resan och vistandet vid domstolen erhåller, är enligt mitt förmenande för låg, och kan vittnet under nuvarande förhållanden derför icke erhålla nödtorftigt uppehälle. Erfordras flera dagar för vittnets inställelse, tillkommer derjemte logi, som ensamt tager minst hela dagtraktamentet, hvarför vittnet måste göra en för obemedlad ganska känbar förlust vid uppfyllandet af sina medborgerliga pligter. Stränga äro bestämmelserna för uraktlåtenhet att på erhållen kallelse infinna sig vid tingsstället, men bör lagen derjemte vara så affattad, att den enskilde ej lider skada. Under andra förhållanden, der den enskilde medborgarens person tages i anspråk för det allmännas räkning, står i de flesta fall ersättningen derför i öfverensstämmelse med kostnaderna för uppehället.

Jag får derför vördsamt föreslå, att Riksdagen måtte besluta den förändring i lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål den 4 juni 1886, att ersättningsbeloppet åt vittnen höjes från nuvarande 1 krona 50 öre till 3 kronor.»

Mot hvad motionären sålunda föreslagit har utskottet till en början den erinran att göra, att detsamma är bygdt på ett i viss mån felaktigt återgifvande af hvad gällande lag i ämnet innehåller. Lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål den 4 juni 1886 föreskrifver nemligen, att den ersättning, som en person, hvilken i brottmål, der allmän åklagare å tjenstens vägnar för talan, af åklagaren åberopats eller enligt domstols förordnande inkallats såsom vittne eller för att upplysningsvis höras, eger att, så framt ersättning äskas och domaren pröfvar sådant skäligt, åtnjuta till uppehälle för hvarje dag, som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, skall utgöra *högst* 1 krona 50 öre, och bestämmer domaren inom angifna gräns ersättningens storlek. Den pröfningsrätt i fråga om ersättningsbeloppet, som sålunda för närvarande tillkommer domaren, har i motionärens framställning lemnats utan beaktande, och i anslutning härtill är det förslag, som i motionen innehålles, så affattadt, att enligt detsamma, efter ordalagen att döma, någon dylik pröfningsrätt icke skulle vara domaren medgifven, utan vittnesersättningen för hvarje fall utgå med lika belopp, enligt förslaget 3 kronor för dag. Det torde dock knappast kunna förutsättas, att detta varit af motionären åsyftadt, och i allt fall synes det utskottet otvifvelaktigt, att hans hemställan i det afseendet icke förtjenar bifall, utan att, hvar helst än gränsen sättes för den ersättning, som i berörda hänseende må kunna vittnen tillerkännas, domaren bör ega att inom denna gräns bestämma ersättningsbeloppet efter hvad för hvarje fall kan finnas skäligt.

Äfven under förutsättning af dylik jemkning i motionärens förslag synes emellertid detsamma vara egnadt att väcka betänkligheter. Vittnespligten är ett medborgerligt åliggande, hvars fullgörande icke bör anses i och för sig grundlägga någon som helst rätt för vittnet att undfå ersättning af allmänna medel, och stadgandet derom, att under vissa förutsättningar dylik ersättning likväl kan utgå, torde hafva tillkommit uteslutande i afsigt att förebygga, att vittnespligtens fullgörande kunde för obemedlade personer blifva allt för betungande. I sådant afseende lära, enligt utskottets förmenande, nu gällande bestämmelser i ämnet kunna anses i regel vara tillfyllestgörande. För det fall, att vittnet är bosatt på eller i omedelbar närhet till den plats, der vittnesförhöret eger rum, lär nemligen en ersättning af intill 1 krona 50 öre för dag vara tillräcklig att skydda vittnet mot afsevärd ekonomisk förlust. Annorlunda kan visserligen förhållandet synas vara med vittnen, som äro så aflägset boende, att de på grund af inställelsen få att gälda kostnader för underhåll och nattqvarter på främmande ort, men utskottet håller före, att lagens bestämmelser jemväl för detta fall äro ganska betryggande. Så snart

ett vittne är bosatt på minst 5 kilometers afstånd från det ställe, der domstolen sammanträder, eger vittnet enligt lagen att åtnjuta resekostnadsersättning, hvilken i den af naturliga skäl oftast förekommande händelsen, att jernvägs- eller ångbåtslägenhet icke kan för resan eller någon del deraf begagnas, oafsedt verkliga kostnaden utgår med skjutspenningar efter en häst fram och åter, och som resekostnaden för ett obemedladt vittne endast undantagsvis lär behöfva uppgå till det i lagen sålunda förutsatta belopp, samt vittnet alltså eger möjlighet att på resekostnadsersättningen bereda sig vinst, större ju längre vägen är, torde äfven i fråga om långväga vittnen det fall vara mycket sällsynt, att de få vidkännas ekonomisk förlust genom inställelsen.

Något missnöje med bestämmelserna i ämnet har ej heller, såvidt för utskottet är bekant, bland allmänheten gjort sig gällande, utan torde tvärtom den ersättning, som på grund af desamma tillerkännes vittnen i brottmål, i regel anses tillfredsställande.

Den af motionären föreslagna lagändring synes alltså icke vara af något verkligt behof påkallad. Som det dessutom finnes grundad anledning antaga, att en bestämmelse sådan som den ifrågasatta skulle föranleda dertill, att anspråken i fråga om dagtraktamentets belopp allmänt stegrades jemväl i de fall, då intet fog dertill förefunnes, samt att, huru försigtigt bestämmelsen än komme att tillämpas, statsverkets utgifter för vittnesersättningar väsentligt förhöjdes, föranlåtes utskottet, på grund af hvad sålunda anförts, hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 februari 1900.

På utskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *af Ekenstam*, som ansett, att utskottet bort, i anledning af motionen, föreslå Riksdagen att för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 4 juni 1886 angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål.

Härigenom förordnas, att 1 § i lagen den 4 juni 1886 angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål skall erhålla följande ändrade lydelse:

Hvar som i brottmål, der allmän åklagare å tjenstens vägnar för talan, af åklagaren åberopas såsom vittne och inställer sig vid domstol, eger att, så framt vittnet äskar ersättning och domaren pröfvar sådant skäligt, för sin inställelse njuta ersättning af allmänna medel med högst *3 kronor* till vittnets uppehälle för hvarje dag, som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, och dessutom, derest vittnets hemvist är beläget på minst 5 kilometers afstånd från det ställe, der domstolen sammanträder, skjutspenningar för en häst fram och åter eller, der jernvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del deraf begagnas, afgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt.

Enahanda rätt till ersättning tillkommer den, som i mål af nämnda beskaffenhet blifvit enligt domstols förordnande inkallad såsom vittne, eller af åklagaren åberopats eller enligt domstols förordnande inkallats för att upplysningsvis höras.

Herrar *Husberg* och *Leman* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI, 1900.

N:o 17.

Ank. till Riksd. kansli den 27 febr. 1900, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i 117 § skiftesstadgan.

Till lagutskottets förberedande behandling har hänvisats en af herr *A. Wiklund* inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 64, af följande lydelse:

»Vid sistlidne års riksdag föreslog jag uti motion n:o 101 sådan ändring af § 117 i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket, att ledamot af egodelningsrätt skulle väljas för viss bestämd tid. Detta förslag godkändes af Andra Kammaren, men blef af Första Kammaren afslaget, hvadan frågan om en lagförändring i ofvan angifna syfte alltså förföll.

De oegentligheter, som jag uti nyss nämnda motion påpekade, qvarstå emellertid fortfarande. Allt för ofta händer, att personer inväljas till ledamöter i egodelningsrätten, hvilka visserligen vid tiden för valet äro kända för att ega de förutsättningar, som göra dem lämpliga för utöfvandet af detta uppdrag, men hvilka dock inom kort tid genom oordentlighet, ja till och med oredlighet fullständigt hunnit förverka det förtroende, som genom valet blifvit dem lemnadt. Äfven i andra hänseenden kunna inträffa, att de nära nog blifva oförmögna att fortfarande på ett tillfredsställande sätt fullgöra sitt uppdrag, men, valda som de äro på obestämd tid, qvarstå de dock som ledamöter i ego-

delningsrätten till föga belåtenhet för vare sig ordföranden eller parterna. Gent emot ett sådant förhållande står man dock magtlös, så länge de valberättigade ej ega någon möjlighet att återkalla det en gång gifna uppdraget.

Den stora vigt och betydelse, som uppdraget att vara ledamot i egodelningsrätt innebär, lär väl ändock fordra, att personer, som dertill inväljas, böra ej allenast vid valet utan allt framgent ega nödiga förutsättningar för utöfvandet af denna sin befattning, och säkerligen skola valmännen vara angelägna om att omvälja dessa och derigenom åt egodelningsrätten bevara den insigt, erfarenhet och skicklighet, som en längre tjenstgöring derstädes kunnat skänka. Äfven godemän i skiftesverket väljas numera för viss bestämd tid. Det oaktadt heter det i ofvan åberopade paragraf: »Uppstår laga förfall för ledamot, kalle ordföranden ojäfvig godman i dess ställe». Detta förhållande synes mig äfven gifva stöd åt den uppfattningen, att ledamöter af egodelningsrätt kunna, utan olägenhet för frågornas allsidiga utredning och behöriga afgörande, väljas för viss bestämd tid.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt hemställa, det Riksdagen för sin del ville besluta, att 117 § Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Första domstol i skiftesmål å landet är egodelningsrätt i hvarje härad eller tingslag. Ordinarie domaren i orten är deri ordförande, derest icke, vid hans förfall, efter hvad särskildt stadgadt är, annorlunda af vederbörande hofrätt förordnas, eller Kongl. Maj:t, på invånarnes gjorda anhållan eller eljest förekomna anledningar, för större eller mindre distrikt skulle i nåder finna godt att särskild person dertill utse. Ledamöterna i rätten utgöras af tre i landthushållning kunnige, inom häradet eller tingslaget boende, bofaste män, hvilka, på föranstaltande af domaren i orten, inför häradsrätten, genom socknefullmägtige, efter förmedlade hemmantalet utväljas *för en tid af sex år. Afgående ledamot kan återväljas.* Uppstår laga förfall för ledamot, kalle ordföranden ojäfvig god man i dess ställe. De inom socknarne i häradet eller tingslaget valde gode män kunna ock till ledamöter uti egodelningsrätten utses; dock få de icke såsom domare handlägga skiftesmål, dervid de som gode män biträdt.»

I samband med denna motion har lagutskottet till behandling förehaft en af herr *E. Persson* i Borrby inom samma kammare väckt och till utskottet hänskjuten motion, n:o 8, hvilken äfvenledes afser ändring i 117 § skiftesstadgan. Sistnämnda motion är af följande lydelse:

»För embets- och tjenstemän i allmänhet samt särskildt för domare, såväl af Kongl. Maj:t utnämnde som af kommuner valde, är viss tid stadgad, vid hvilken de skola från sina embeten och tjenster afgå.

Ett undantag härifrån finnes, nemligen beträffande ledamöter af egodelningsrätt, hvilka, jemlikt 117 § i Kongl. Maj:ts förnyade stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866, på föranstaltande af domaren i orten utväljas inför häradsrätten genom sockenfullmägtige efter förmedlade hemmantalet, utan att viss tid för dem att utöfva befattningen är föreskrifven, hvarför de, om de ej efter ransakning och dom afsättas, kunna bibehålla sitt uppdrag, så länge de för godt finna. — Med hänsyn till egodelningsrättsledamöters befogenhet inom rätten, och jemväl i afseende å sättet för deras tillsättande torde dessa domare vara närmast jemförliga med rådmän i landsortsstäderna.

Under nästlidet års riksdag väcktes af en ledamot i Andra Kammaren motion om sådan ändring af nämnda § i skiftesstadgan, att egodelningsrättsledamot skulle utses för viss tid, sex år, hvarvid jemförelse anstäldes med godemän i skiftesverket och nämndemän, hvilka numera väljas för viss bestämd tid. Men egodelningsrättsledamotens ställning inom rätten är en helt annan än t. ex. den enskilde nämndemannens inom häradsrätten, och torde fördenskull samt på grund af vigten utaf de frågor, som kunna komma under hans bedömande, en duglig egodelningsrättsledamot böra vid sitt uppdrag bibehållas, så länge kropps- och själskrafter anses räcka, hvarigerom åt rätten bevaras den insigt, skicklighet och erfarenhet, som genom en längre tids praktik förvärfvas.

Deremot torde egodelningsrättsledamoten i likhet med annan domare böra vara skyldig, att, sedan ålderdomen inträdt och den dermed följande svagheten gjort honom mindre lämplig att utöfva sitt magtpåliggande värf, afgå från sin befattning. Då nu i vårt land uppnådda 65 lefnadsår i allmänhet bestämts såsom åldersgräns för behörighet att utöfva anförtrodd tjenst, torde lämpligen samma åldersgräns böra vara gällande för ledamot af egodelningsrätt.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen för sin del behagade besluta, att ledamot i egodelningsrätt skall vid fyllda 65 år från denna sin befattning afgå; samt att 117 § i

Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866 i öfverensstämmelse härmed ändras.»

Då vid nästlidet års riksdag lagutskottet hade att afgifva utlåtande öfver af herr Wiklund väckt motion i samma syfte som hans nu förevarande, yttrade utskottet, bland annat, följande:

»Grundsatsen, att domare ej utan ransakning och dom må afsättas, i nästan alla kulturländer erkänd såsom en hörnsten i samfundsordningen och hos oss omgifven af grundlags helgd, är enligt utskottets förmenande af den vigt, att hvarje förslag, syftande till rubbning af eller inskränkning i densamma, bör upptagas med största betänksamhet. Såsom ett steg i sådan rigtning måste emellertid betraktas, om de folkvalda ledamöterne i egodelningsrätterna i enlighet med motionen gjordes beroende af omval efter vissa år.

Utskottet instämmer visserligen med motionären deri, att på grund af den stora vigten af de frågor, som enligt skiftesstadgan kunna komma under egodelningsrätts pröfning, det är önskligt, att endast sådana personer väljas till egodelningsrättsledamöter, som ega erforderliga egenskaper att tillfredsställande fullgöra uppdraget, men utskottet finner på samma gång i dessa frågors betydelse och ofta särdeles svåra beskaffenhet en anledning, hvarför man bör söka åt egodelningsrätten bevara den insigt, skicklighet och erfarenhet, som i regel endast en längre tids tjenstgöring derstädes kan skänka. Man kunde visserligen säga, att föga anledning finnes att befara, att ett stadgande rörande val på viss tid skulle medföra för täta ombyten inom rätten, då en afgående ledamot, som visat sig lämplig för uppdraget, antagligen der han sjelf så önskade, oftast komme att vid tidens utgång omväljas. Men erfarenheten talar ett annat språk. Inom flera delar af vårt land har det nemligen visat sig, att bestämmelsen, att nämndemän väljas endast på vissa år, medfört betänkliga rubbningar i kontinuiteten inom häradsrätterna. Så eftersträfvansvärdt, som uppdraget att vara ledamot i egodelningsrätt på grund af dermed förenade ersättning och sociala anseende lär betraktas, torde det vara grundad anledning att befara, att, derest den i motionen föreslagna ändringen genomfördes, ombyte ännu oftare än beträffande nämndemän komme att ega rum.

Den af motionären åberopade analogien med nämndemän synes utskottet för öfrigt icke utgöra något skäl för den ifrågasatta lagändrin-

gen. Dels har, enligt utskottets mening, förändringen i bestämmelserna rörande den tid, för hvilken nämndemän väljas, ingalunda visat sig vara af så lycklig verkan, att densamma manar till efterföljd, och dels lär det böra komma i betraktande, att de folkvalda ledamöterna inom egodelningsrätten ega en väsentligt annan ställning än nämdemännen inom häradsrätten. Under det de senare ega endast kollektiv rösträtt, hafva egodelningsrättens ledamöter personlig sådan, och med det stora ansvar och inflytande på rättens beslut, de i följd häraf ega, vore det synnerligen betänkligt, om de genom att underkastas omval stäldes i ett beroende af sina valmän, hvaraf de kanske icke alltid skulle känna sig oberörda.

Otvifvelaktigt förekommer stundom, att en egodelningsrättsledamot förverkar det förtroende, som legat till grund för hans utseende till befattningen, men utskottet kan icke inse, att detta förhållande, hvilket lika väl kan ega rum i fråga om andra domare, utgör någon anledning att särskildt beträffande egodelningsrättsledamöter bereda möjlighet att återkalla uppdraget. Lika litet kan utskottet finna någon sådan anledning deri, att egodelningsrättsledamöterna utses på grund af val inom kommunerna. Så är förhållandet jemväl med andra domare, såsom rådmän i de flesta städer, utan att någon ifrågasatt, att desse skulle kunna aflägsnas från sina befattningar annat än efter laga dom. Den rätt, som i vissa fall tillerkänts menigheterna att få välja sina domare, har nog sin stora vigt och betydelse, men längre än till sjelfva valet synes denna rätt icke skäligen böra sträckas. Så snart den sålunda utsedde domaren är vald, kräfver intresset af rättsskipningens lugna och af personliga inflytanden oberörda gång, att han tillerkännes samma säkra ställning som andra domare.»

Hvad nästlidet års lagutskott sålunda uttalade finner sig utskottet i allt väsentligt böra biträda, och är utskottet förty af den mening, att det af herr Wiklund framstälda förslag ej bör vinna Riksdagens bifall.

Några sådana principiella betänkligheter, som gjort sig gällande vid behandlingen af herr Wiklunds motion, förefinnas icke mot det af herr Persson framlagda förslag om bestämmelse, att folkvald ledamot i egodelningsrätt skall vid fylda 65 år från denna sin befattning afgå.

Då utskottet i allt fall icke kan skänka förslaget sitt understöd, beror detta derpå, att utskottet, efter pröfning af förhållandena, icke

känner sig öfvertygadt om, att fastställandet af sådan åldersgräns vare sig är af behofvet påkalladt eller ens skulle komma att från praktisk synpunkt visa sig hafva öfvervägande fördelaktiga verkningar.

Såvidt utskottet har sig bekant, hafva några allmännare olägenheter icke försports af nuvarande bestämmelser i ämnet. Utskottet föreställer sig, att det fall lär vara jemförelsevis sällsynt, att en egodelningsrättsledamot qvarstår i befattningen, sedan kropps- och själskrafters aftagande satt honom ur stånd att tillfredsställande utöfva densamma. Särskildt torde den mången gång ganska ansträngande beskaffenheten af de undersökningar ute på marken, hvari ledamöter af egodelningsrätt måste deltaga, föranleda dertill, att sådana ledamöter, hvilka börjat i afsevärd grad lida af ålderdomssvaghet, i regel snart skola komma till insigt om sin oförmåga att fortfarande fullgöra uppdraget samt på grund häraf finna sig föranlåtne att sjelfmant afsäga sig detsamma.

För det fall åter att en ledamot i egodelningsrätt, trots hög ålder, är vid den kroppsliga och andliga styrka, att i sådant afseende anledning till erinran mot honom icke förefinnes, vore det säkerligen ofta nog ganska beklagligt, om på grund af en fastslagen åldersgräns han skulle nödgas afgå och rätten sålunda i förtid beröfvas den insigt i ärendena och den mognade erfarenhet, en ledamot vid den åldern i allmänhet bör hafva förvärfvat.

Utskottet hemställer alltså,

1:o att herr Wiklunds motion, n:o 64, icke må af Riksdagen bifallas, samt

2:o att herr E. Perssons motion, n:o 8, ej heller må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer

mot utskottets hemställan under 1:o af herrar *N. Nilsson, F. Andersson* och *Wiklund*, hvilka ansett, att herr Wiklunds motion bort af utskottet tillstyrkas;

mot utskottets hemställan under 2:o af herr *Hasselrot*, som ansett, att utskottet bort till herr Perssons motion tillstyrka bifall.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

N:o 18.

Ank. till Riksd. kansli den 27 febr. 1900, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående tillägg till § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Lagutskottet har till behandling fått mottaga en inom Andra Kammaren af herr *N. Andersson* i Pettersborg afgifven motion, n:o 7, af följande lydelse:

»Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse på landet föreskrifver visserligen revision af de kommunala räkenskaperna, men då nämnda förordning icke lägger hinder i vägen för att kommunalnämnds ledamöter eller andra redovisningsskyldiga väljas till revisorer, så måste medges, att garantierna för en opartisk revision icke äro tillräckliga, helst då man tager i betraktande, att vid revisorsvalet nämndens ledamöter äro berättigade deltaga i valet. Om nu någon oegentlighet skulle förefinnas i de kommunala räkenskaperna, så ligger det nära till hands, att nämndens ledamöter söka att genom sina i regeln höga röstetal inverka på valutgången, så att granskningen kan blifva efter deras sinne. Då det väl måste anses ostridigt, att närmare lagbestämmelser i detta hänseende äro behöfliga, vågar jag taga Riksdagens uppmärksamhet i anspråk genom att föreslå, att § 17 af Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse på landet af den 21 mars 1862 måtte erhålla följande tillägg:

17 §.

»Tre ordinarie kommunalstämmor — — — — — — — — — — — —
— —
— —
— —
skall ske å vinterting.»

Till revisorer kunna icke väljas de som äro ledamöter i kommunalnämnd eller i kommunalfullmägtige eller de, som äro redovisningsskyldige inför kommunen; och ege de ej heller rätt att deltaga i val af revisorer.»

Det är, enligt utskottets åsigt, alldeles sjelfklart, att de, som handhafva en förvaltning, ej böra vare sig deltaga i val af revisorer för granskning af denna förvaltning eller sjelfva fungera såsom revisorer deraf, och utskottet vågar hålla före, att detta i regel iakttages oafsedt huruvida det blifvit genom uttryckliga lagbestämmelser fastslaget eller ej. Den naturliga känslan af det principielt oegentliga och otillbörliga uti ett motsatt förfarande är, efter utskottets mening, i allmänhet tillfyllest att förhindra deltagande i revisorsval och mottagande af revisorsuppdrag från deras sida, hvilkas förvaltningåtgärder skola utgöra föremål för revisorernas granskning.

Å andra sidan måste det dock betecknas såsom en brist hos lagstiftningen, om denna ej genom bestämda föreskrifter förebyggt missbruk i angifna hänseende. I likhet med motionären anser således utskottet, att förordningen om kommunalstyrelse på landet bör innehålla uttryckligt förbud för kommunalnämnds ordförande och ledamöter samt öfriga inför kommunen redovisningsskyldige personer att deltaga i val af revisorer för granskning af kommunalförvaltningen eller att åtaga sig dylikt revisorsuppdrag.

Deremot synes motionären hafva gått för långt, då han ifrågasatt, att äfven kommunalfullmägtiges ledamöter såsom sådana skulle betagas valrätt och valbarhet vid omförmälda revisorsval. Kommunalfullmägtige äro nemligen ej någon sådan *förvaltande* myndighet, hvars räkenskaper och förvaltning enligt 72 § af förordningen om kommunalstyrelse på landet skola af revisorerna granskas; kommunalfullmägtige äro i stället en med kommunalstämmas rätt och befogenhet, med vissa inskränkningar, *beslutande* myndighet och hafva i denna egenskap sig förelagdt

att utse revisorer för granskning af kommunalnämndens och andra af kommunalstämma eller kommunalfullmägtige tillsatta styrelsers räkenskaper och förvaltning.

Går motionen således i detta afseende för långt, bör å andra sidan ej förbises, att densamma i andra hänseenden är af alltför ringa omfattning.

Samma brister, som, enligt hvad ofvan sagts, känneteckna förordningen om kommunalstyrelse på landet, vidlåda nemligen äfven andra kommunalförfattningar; och det synes ej vara skäl att ensidigt rubba den likformighet emellan dessa hvarandra närstående författningar, som för närvarande förefinnes. Åtminstone bör efter utskottets åsigt förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i antydt hänseende ändras samtidigt med förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Härom föreligger för närvarande ej något förslag, och får utskottet alltså, under åberopande af det anförda, hemställa,

att ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda

Stockholm den 27 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *Hedenstierna*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka skrifvelse i motionens syfte.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 27 febr. 1900, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 36 i förordningen om landsting.

Lagutskottet har från Andra Kammaren fått till sig hänvisad en inom nämnda kammare af herr *O. Nylander* afgifven motion, n:o 66, af följande lydelse:

»Genom 1894 års Riksdags beslut infördes den bestämmelsen i kongl. förordningen om landsting den 21 mars 1862, att landstingets ordförande skall bland tingets ordinarie ledamöter utses, och blef § 25 i samma förordning i öfverensstämmelse härmed ändrad. Ännu qvarstå dock i sagda förordning uttryck, som tyda på, att fall skulle kunna förekomma, då ordföranden ej vore ledamot af landstinget, såsom t. ex. då det i § 36 heter: »Ordföranden eger att i landstingets öfverläggningar och, *derest han bland landstingets medlemmar utsedd är,* jemväl i dess beslut deltaga.»

Då något undantag från den regeln, att ordföranden skall bland tingets ordinarie ledamöter utses, ej gifves, och sålunda ingen möjlighet förefinnes, att någon person utom landstinget kan få såsom dess ordförande fungera, så synes det uppenbarligen obehöfligt, att stadganden under någon annan förutsättning i förordningen intagas. Den i förommnämnda § 36 införda mellanmeningen — derest han bland landstingets medlemmar utsedd är — torde fördenskull obetingadt kunna utgå. Jag vågar alltså vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att § 36 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning om landsting den 31 mars 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

§ 36.

Ordföranden eger att i landstingets öfverläggningar och beslut deltaga.»

Den af motionären föreslagna lagändringen är, såsom synes, endast af formel innebörd och har ej någon som helst reel betydelse. Oförnekligt är emellertid, att den ifrågasatta lydelsen af landstingsförordningens § 36 är mera tillfredsställande än den nuvarande affattningen, hvilken grundar sig å en förutsättning, som numera upphört; och anser sig utskottet derför böra hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af § 36 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 36 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall hafva följande ändrade lydelse:

Ordföranden eger att i landstingets öfverläggningar och beslut deltaga.

Stockholm den 27 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Stockholm, P. A. Nymans Eftertr. 1900.

N:o 20.

Ank. till Riksd. kansli den 2 mars 1900, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af 10 kap. 2 § giftermålsbalken.

Lagutskottet har till förberedande behandling mottagit en af herr *J. A. Lundström* i Andra Kammaren väckt motion, n:o 57, af följande lydelse:

»Uti 10 kap. 2 § giftermålsbalken stadgas: »Man och hustru hafva giftorätt till hälften hvardera i all boets lösa egendom samt i den fasta egendom, som under äktenskapet förvärfvas. I den fasta egendom, som man eller hustru före eller under äktenskapet ärft eller förut förvärft, eger ej andra maken giftorätt; dock vare all inkomst deraf under lös egendom räknad.»

I en särskild inom vissa delar af Norrland ej sällan förekommande fråga rörande giftorätt hafva här ofvan anförda bestämmelser icke åstadkommit enig uppfattning och derpå grundad likformig tillämpning, nemligen i frågan om sådant förvärf af fast egendom, som sker genom skatteköp. Vid en del uppteckningar i dödsbo förfares så, att, när kronohemman eller kronotorp under äktenskapet blifvit på endera makens ansökan från krono till skatte omfördt, denna fastighet upptages såsom gemensamt förvärfvad egendom, under det vid andra dylika uppteckningar sådan fast egendom upptages såsom enskild tillhörighet åt den af makarne, som före äktenskapet innehaft åborätt till densamma.

Den först nämnda tillämpningen stöder sig derpå, att den egentliga eganderätten just genom skatteomföringen öfvergår från kronan till den

enskilde, hvarför i likhet med annat laga fång skatteköp efter den 1 januari 1876 skola lagfaras, den senare åter derpå, att den lagbefästade åborätt, som mannen eller hustrun före äktenskapet innehaft, åtminstone bör tillerkännas lika stor betydelse som ett köpekontrakt, när just denna åborätt och fullgörandet af dermed förenade skyldigheter utgjort förutsättningen för att samme person kunnat skatteköpa kronojorden. Enligt denna tolkning betraktas skatteköpet mera såsom en administrativ förändring af fastighetens natur än en sådan handling, som vanligen inbegripes under uttrycket förvärf.

I de landsdelar, der allmänna afvittringen under senare tiden blifvit afslutad och numera ett större antal nyare hemman från krono till skatte omförda, förekomma icke sällan bouppteckningar, vid hvilkas upprättande den ena eller den andra af här antydda principer blifvit följd, och hafva mig veterligt häradsrätterna icke inlåtit sig på någon pröfning af bouppteckningsåtgärderna, utan lemnat såväl det ena som det andra förfaringssättet utan anmärkning. Och vid enskilda förfrågningar, som i denna sak blifvit gjorda, har det visat sig, att bland rättslärda jurister funnits ungefär lika delade meningar som bland lekmän.

Då det såväl för ett ordentligt erläggande af behörig stämpel- och arfsskatt som för efterlefvande makar och arfvingar är af vigt, att en viss princip blir rådande i fråga om makars giftorätt i fast egendom, som af mannen eller hustrun före äktenskapet med åborätt innehafts och under äktenskapet af endera maken blifvit skatteköpt, synes mig lämpligt och nödigt, att bestämmelser härom blifva i lagen sammanförda och tydligt utsatta, och får jag derför härigenom vördsamt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändring af eller tillägg till 2 § af 10 kap. giftermålsbalken, innefattande bestämmelse derom, att lika giftorätt skall tillkomma makar i sådan fast egendom, som af mannen eller hustrun under äktenskapet blifvit af kronan skatteköpt.

Utskottet kan icke dela motionärens uppfattning om behofvet af lagbestämmelser på ifrågavarande område, utöfver hvad 10 kap. 2 § giftermålsbalken enligt dess nuvarande lydelse innehåller. Det är i utskottets tanke otvifvelaktigt, att den rätt, som tillkommer åbo å kronohemman, är af nyttjanderätts natur, samt att eganderätten öfvergår från kronan till

åbon först när skatteköp sker. Vid bedömande af makars giftorätt i bo bör alltså åborätten betraktas såsom lös egendom, och torde för ett under äktenskapet af endera maken skatteköpt kronohemman gälla samma regler som för annan under äktenskapet förvärfvad fast egendom.

Motionären har ej heller påvisat något fall, då domstol anslutit sig till annan mening i ämnet än den ofvan uttalade. Om nemligen, såsom motionären uppgifvit, domstolarne till inregistrering mottagit bouppteckningar, vid hvilkas upprättande man följt en härifrån afvikande åskådning, lär sådant hafva sin förklaring deri, att frågan, huruvida egendom varit enskild eller gemensam, i de fall, då inregistrering medgifvits, saknat betydelse för bestämmande af den å bouppteckningarne belöpande stämpelafgift eller att i allt fall domstolen härom ej ingått i någon pröfning.

Utskottet föranlåtes alltså hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Stockholm, Victor Pettersons Boktryckeri, 1900.

N:o 21.

Ank. till Riksd. kansli den 5 mars 1900, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående ändring af § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Andra Kammaren har till lagutskottet hänvisat en af herr *A. Johansson* i Möllstorp inom nämnda kammare afgifven motion, n:o 30, af följande lydelse:

»I kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 upptagas åtskilliga kommunala befattningar och bestyr, hvilka de dertill af kommunalstämman valde icke må afsäga sig utom i de fall, som omförmälas i 14 § af nämnda kongl. förordning. Bland dessa uppdrag kan exempelvis nämnas ordförandebefattningen i kommunalstämma, kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse, hvilka uppdrag kunna understundom vara både arbetsamma och svårskötta; och mycken tid tages i allmänhet i anspråk, om dessa befattningar skola på ett tillfredsställande sätt fullgöras. Jemlikt § 51 i omberörda kongl. förordning skola dylika uppdrag som de ofvan anförda fullgöras utan annan ersättning än till skrifmaterialier, postporton m. m., hvilket belopp det ligger i kommunalstämmans hand att godtyckligt bestämma. I åtskilliga större kommuner är måhända detta arfvode något rundligare tilltaget, men i allmänhet torde 10 à 25 kronor för år vara det vanliga. Vore det nu så, att alla fyrkinnehafvare eller å kommunalstämma röstberättigade personer inom kommunen finge i tur och ordning bestrida dylika skyldigheter och menighetsbestyr, vore härom mindre att säga. Men detta är alldeles icke förhållandet. Tvärtom äro enligt § 41 af ofta åbe-

ropade kongl. förordning vissa samhällsmedlemmar genom sitt embete och tjenst befriade från sådana kommunala uppdrag. Andra åter äro på grund af åtskilliga orsaker, såsom ålderdom, sjuklighet m. fl., befriade från dessa bestyr. Många medlemmar af en kommun kunna gifvetvis icke väljas att sköta dessa befattningar af det skäl, att de anses derför sakna nödiga förutsättningar. Att emellertid *alla* medlemmar af en kommun hafva fördel af och äro intresserade i att dessa meninghetsbestyr och kommunala befattningar väl skötas, torde vara obestridligt. Det har händt och händer väl ganska ofta, att personer emot sin vilja och sina egna berättigade intressen påtvingas dylika svåra uppdrag utan att vara i besittning af förmåga att sköta desamma, hvarför de af egna medel nödgas att betala annan person för befattningens bestridande. Att en sådan extra beskattning icke är rättvis, ligger i öppen dag.

Men äfven andra omständigheter böra vid bedömande af dessa förhållanden tagas i öfvervägande.

Under de sista årtiondena har jordbrukarnes ställning i högst väsentliga delar förändrats. Genom de högt stegrade arbetsprisen och den ofta förekommande totala bristen på lefvande arbetskrafter har den mindre jordbrukaren och yrkesidkaren kommit i det läge att nödgas för att kunna existera begagna sin tid och hela sin energi till eget arbete, hvarför någon tid för honom till skötandet af större allmänna göromål icke blifver öfrig.

Under de år, som förflutit, sedan kommunal sjelfstyrelse infördes, hafva dessutom en sådan mängd af nya författningar och cirkulär utkommit och komma årligen allt fort, att arbetet i högst väsentlig grad ökats för kommunalnämndens ordförande. Jag tillåter mig blott nämna om hans skyldighet att lemna alla dessa statistiska uppgifter, som af vederbörande myndigheter infordras.

Att sådana uppdrag, som jag nu omnämnt, varit och måhända ännu betraktas som förtroendeuppdrag, torde icke kunna omintetgöra eller ens förringa betydelsen af de sakförhållanden, jag nu tillåtit mig vidröra.

Man kan icke bortvisa det rättskraf, att ett tungt och mångårigt arbete för det allmänna, hvaraf alla inom samhället hafva gagn, och som icke kan utföras utan afsevärda uppoffringar af den enskilde, bör af allmänheten betalas. Ett stöd för denna min uppfattning hemtar jag af den omständigheten, att vi helt nyss fått en lag, som stadgar aflöning åt fjerdingsman, hvilken tjenst dock fortfarande betraktas som ett menighetsbestyr.

Då jag anser, att åtskilliga kommunala befattningar äro af den beskaffenhet, att deras innehafvare borde tillerkännas skälig ersättning, men det å andra sidan skulle blifva allt för betungande för kommunerna, som redan nu flerstädes äro belastade af tryckande kommunala skattebördor, vill jag inskränka mig till att vördsamt föreslå, att Riksdagen genom underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, huruvida icke sådan ändring af § 51 af kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 kunde vidtagas, att ordföranden i kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse måtte ega rätt uppbära lön för sin tjenst, samt att härom aflåta förslag till Riksdagen.»

Utskottet kan för sin del ej förorda det af motionären framstälda förslaget. Dettas antagande skulle på ett betänkligt sätt rubba den princip, som genomgår vårt kommunala förvaltningssystem, att nemligen de kommunala förtroendeuppdragen fullgöras utan ersättning för dermed förenadt arbete. Något praktiskt behof af den föreslagna förändringen har ej heller, så vidt utskottet känner, gjort sig gällande, och det möter i allmänhet ej några svårigheter att finna personer, villiga och lämpliga att bekläda ordförandebefattningarne i kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse. Att, såsom motionären antydt, dessa befattningar föranleda direkt ekonomisk förlust för innehafvarne, lärer höra till undantagen och behöfver ej förekomma, då kommunalstämman, vid fastställande af godtgörelse för skrifmaterialier, postporto, samt skrifvare- och räkenskapshjelp, har tillfälle att taga hänsyn till och afpassa ersättningsbeloppet efter omständigheterna i hvarje särskildt fall. I regel plägar också, så vidt utskottet känner, nämnda ersättning bestämmas vida högre än motionären påstått och torde ofta uppgå till 100 à 150 kronor om året och ej sällan betydligt derutöfver.

Af det sålunda anförda föranlåtes utskottet hemställa,

att föreliggande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

N:o 22.

Ank. till Riksd. kansli den 5 mars 1900, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 33 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 72, anför herr *A. Petersson* i Påboda:

»Vid förlidet års riksdag väckte jag motion om ändrad lydelse af § 33 i förordningen om kyrkostämma m. m. i syfte att i denna förordning få intagen en tydlig bestämmelse rörande kyrkorådens och skolrådens såväl rättighet som skyldighet att utse kassaförvaltare. Denna motion dristar jag härmed med någon ändring förnya, och må af motiveringen följande återgifvas.

»År 1896 beslöt Riksdagen för sin del, att i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 11 mars 1862 skulle under § 56 intagas följande nya stadgande: 'Kommunalnämnden utser för hvarje år inom sig en kassaförvaltare'. Detta beslut godkändes af Kongl. Maj:t, hvadan förändringen sedan 1897 är lag. Då en hvar ledamot i kommunalnämnden gemensamt med de öfrige, enligt samma förordning, är ansvarig för de medel nämnden har under sin förvaltning, var det endast rätt och billigt, att med ansvarsskyldigheten förenades rätten att bestämma hvem ibland dem som skulle handhafva medlen, och att en fullt tydlig bestämmelse härom intogs i lagen.

I kongl. förordningen om kyrkostämma m. m. den 21 mars 1862 stadgas emellertid i § 33 för kyrko- och skolråd alldeles samma ansvars-

skyldighet i fråga om medel, hvilka stå under dess förvaltning, som för kommunalnämnd äro gällande, men någon bestämmelse rörande handhafvandet eller förvaltningen af medlen finnes icke. I följd häraf har den praxis äfven i detta fall naturligen utbildat sig, att ordföranden, här sjelfskrifven, också blifvit den sjelfskrifne kassaförvaltaren. Äfven om man icke med skäl kan påstå, att synnerligt afsevärda eller ofta upprepade olägenheter härigenom uppstått — sådana exempel saknas likväl icke — så kan det dock för de ansvarige ledamöterna stundom vara önskvärdt, att kassan lägges i andra händer. Men äfven om så är förhållandet och om än lagen icke lägger bestämdt hinder i vägen härför, är det tydligen af grannlagenhetsskäl svårare att bryta med den häfdvunna seden, så länge det tydliga stadgandet om val af kassaförvaltare saknas i lagen.»

Lagutskottet angaf som skäl för sin hemställan om afslag å motionen, dels att kyrkoråd och skolråd redan nu vore oförhindrade att åt annan än ordföranden uppdraga förvaltningen af de åt dem öfverlemnade kassorna, och dels att det icke vore välbetänkt att i lag bestämma, att kassaförvaltaren skulle, såsom i kommunalnämnd, nödvändigt utses bland ledamöterna sjelfva.

Hvad beträffar rätten i förevarande afseende, har jag icke bestridt densamma, men visst är, att frånvaron af hvarje bestämmelse derom i förordningen föranleder dertill, att i en mängd fall å landsbygden förvaltningen af medlen icke uppdrages hvarken åt ordföranden eller annan person, utan anses ordföranden, oafsedt allt slags bemyndigande, genom tyst påbud sjelfskrifven att handhafva dem. Utskottet erkände också, att det stundom möter svårigheter att begagna sig af rättigheten att utse kassaförvaltare, enär en sådan åtgärd lätt komme att betraktas som ett uttryck af misstroende mot ordföranden. Genom en obligatorisk skyldighet att hvarje år föredraga kassaförvaltningsfrågan minskas dessa svårigheter i betydlig grad, en omständighet, som nog torde förtjena beaktande, icke minst efter den allra senaste tidens händelser med uppdagade kassabrister m. m. på skilda områden.

Hvad det senare af de ofvan omförmälda skälen mot förslaget angår, skall dess betydelse gerna erkännas, i synnerhet som det i städerna ofta torde vara lämpligast att välja kassaförvaltare utom kyrko- och skolråden. Detta föranleder mig också till sådan ändring i förslaget, att förvaltningen må kunna uppdragas åt person inom eller utom rådet.

Jag tillåter mig sålunda vördsamt föreslå, att Riksdagen ville för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af § 33 i förordningen om kyrkostämma m. m. den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 33 i förordningen om kyrkostämma m. m. den 21 mars 1862 skall hafva följande ändrade lydelse:

§ 33. Kyrkoråd och skolråd utse för hvarje år inom eller utom sig en kassaförvaltare.

En hvar ledamot af kyrkorådet eller skolrådet ansvarar gemensamt med de öfriga för de medel, detsamma under sin förvaltning haft, äfvensom för de säkerhetshandlingar, mot hvilkas antaglighet han icke till protokollet gjort anmärkning. Denna ansvarighet fortfar, till dess förvaltningen blifvit antingen af kyrkostämman eller, om klander anställes, af vederbörlig domstol godkänd, eller ock till dess natt och år efter räkenskapernas aflemnande förflutit, utan att klander i laga ordning blifvit anstäldt.»

Enligt utskottets uppfattning är den uti förevarande motion ifrågasatta lagändringen lämplig och välbetänkt. Visserligen måste kyrkoråden och skolråden anses redan enligt gällande lagstiftning ega rätt att sjelfva bestämma, hvilken person inom eller utom deras egen krets skall handhafva den närmaste vården öfver de medel, som stå under kyrko- och skolrådens förvaltning och för hvilka de särskilda rådens ledamöter stå i gemensam ansvarighet, men saknaden af uttrycklig föreskrift om skyldighet för kyrko- och skolråden att utse kassaförvaltare medför den olägenheten, att ett begagnande af nämnda rätt lätt får sken af ett misstroendevotum mot ordföranden i kyrko- eller skolrådet. Den af motionären föreslagna anordningen är egnad att undanrödja eller åtminstone väsentligt minska denna olägenhet och såmedelst tillförsäkra kyrko- och skolråden större verklig frihet, än de nu ega, att öfverlemna kassaförvaltningen åt den person, de derför finna lämpligast.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af § 33 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 33 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 skall hafva följande ändrade lydelse:

Kyrkoråd och skolråd utse för hvarje år inom eller utom sig en kassaförvaltare.

En hvar ledamot af kyrkorådet eller skolrådet ansvarar gemensamt med de öfriga för de medel, detsamma under sin förvaltning haft, äfvensom för de säkerhetshandlingar, mot hvilkas antaglighet han icke till protokollet gjort anmärkning. Denna ansvarighet fortfar, till dess förvaltningen blifvit antingen af kyrkostämman eller, om klander anställes, af vederbörlig domstol godkänd, eller ock till dess natt och år efter räkenskapernas aflemnande förflutit, utan att klander i laga ordning blifvit anstäldt.

Stockholm den 5 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI, 1900.

N:o 23.

Ank. till Riksd. kansli den 9 mars 1900, kl. 1 e. m.

Memorial, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande lagutskottets utlåtande n:o 11 i anledning af väckt motion om ändring af kongl. förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 april 1866.

I utlåtande n:o 11, i anledning af en utaf herr Staaff inom Andra Kammaren väckt motion om ändring af kongl. förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 april 1866, hemstälde lagutskottet, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att lika med äkta barn taga arf efter moder och möderne-fränder.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har Andra Kammaren bifallit denna utskottets hemställan, hvaremot Första Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, biträdt en vid utlåtandet fogad, af herr Berlin m. fl. afgifven reservation, deri yrkats, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att, derest mo-

dern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, *eller modern eljest bevisligen erkänt barnet såsom sitt*, lika med äkta barn taga arf efter moder.

Enligt 63 § riksdagsordningen åligger det lagutskottet att söka sammanjemka de skiljaktiga meningar, hvari kamrarne sålunda stannat.

För sådant ändamål torde först böra något närmare skärskådas innebörden af hvardera kammarens beslut, stäldt i jemförelse med hvad gällande lagstiftning i ämnet innehåller.

Kongl. förordningen den 14 april 1866 tillerkänner oäkta barn arfsrätt efter moder lika med äkta barn, dock endast i den egendom, som ej utgör bröstarfvinges laglott, samt under följande förutsättningar:

a) att det oäkta barnet ej är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, och

b) att modern låtit i kyrkoboken för den församling, der hon då var kyrkoskrifven, anteckna barnet såsom sitt.

Första Kammarens omförmälda beslut innebär alltså godkännande af en utvidgning af de oäkta barnens arfsrätt i tvenne särskilda hänseenden, dels derutinnan att moderns bevisliga erkännande af barnet såsom sitt förklarats skola till sin verkan jemställas med att anteckning i kyrkoboken blifvit, såsom förordningen nu förutsätter, af modern verkstäld, dels sålunda, att arfsrätten utsträckts att gälla all egendom, som modern efterlemnar.

Andra Kammaren har å sin sida uttalat sig för en än större utsträckning af oäkta barns arfsrätt.

Dels göres denna ej vidare beroende af vare sig anteckning i kyrkoboken eller moderns i annan ordning gifna bevisliga erkännande af barnet såsom sitt, utan lemnas det oäkta barnet fullständig frihet att för arfsrätts erhållande styrka sin härkomst med hvilka bevismedel som helst, dels hafva de oäkta barnen tillerkänts arfsrätt lika med äkta barn uti all egendom efter såväl moder som mödernefränder.

För åstadkommande af en formelt tillfredsställande sammanjemkning gifves, efter utskottets uppfattning, tvenne utvägar. Den ena vore att, i öfverensstämmelse med Första Kammarens beslut, binda de oäkta barnens arfsrätt vid den förutsättning, att modern låtit i kyrkoboken anteckna barnet eller eljest bevisligen erkänt det såsom sitt och, å andra sidan, i enlighet med Andra Kammarens mening tillerkänna de oäkta barnen arfsrätt ej blott efter moder, utan jemväl efter mödernefränder; den andra utvägen skulle vara att i fråga om förutsättningarna för arfsrätt biträda Andra Kammarens beslut, men deremot begränsa arfsrättens omfång i öfverensstämmelse med Första Kammarens uttalande.

Af dessa utvägar har utskottet ansett den sistnämnda vara att i sakligt hänseende föredraga, då det synes vida mera angeläget att förmånen af arfsrätt kommer till godo alla oäkta barn, hvilka ej äro aflade under moderns äktenskap eller i förbudna led, än att vissa bland dem få arfsrätten utsträckt till fjermare anförvandter än modern sjelf.

Utskottet får alltså i sammanjemkningsändamål hemställa,

att kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt förut i ämnet fattade beslut, ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att lika med äkta barn taga arf efter moder.

Stockholm den 9 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Stockholm 1900. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

N:o 24.

Ank. till Riksd. kansli den 9 mars 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 64 § skiftesstadgan.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 96, anför herr *J. Johnsson:*

»Bestämmelsen i § 64 af Kongl. Maj:ts förnyade stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866, hvilken afser egograderingen, är ej af beskaffenhet att lemna full säkerhet, att vid jemförelse af värdet å de olika egoslagen hänsyn tages till alla de förhållanden, som kunna inverka på detta värde.

Väl kan synas vid en flygtig genomläsning af paragrafens nuvarande lydelse, som hade lagstiftaren genom föreskriften, att egorna vid graderingen »böra jemföras med hvarandra samt, med afseende å större eller mindre svårighet och kostnad vid bruket, den större eller mindre nytta och behållna afkastning beräknas», velat uttrycka den grundsatsen, att alla de förhållanden, som inverka på värdet såväl beträffande de olika egoslagen som läge och andra förhållanden böra dervid komma till sin fulla rätt; men den praktiska tillämpningen har utvecklats i en helt annan rigtning.

Svårigheterna att vid laga skifte erhålla en på rättvisa och objektiva grunder fotad gradering få ej underskattas, och dessa svårigheter förringas ej deraf, att en del af landtmäterikåren saknar den praktiska

utbildning i frågan, som möjliggör ett rätt bedömande af värdet å de olika egoslagen, och godemännen kunna jemväl sakna nödig erfarenhet. Såsom exempel härpå kan åberopas det alltför ofta i vissa landsorter förekommande fall, att mylla på godartad lerbotten, hvilken otvifvelaktigt bör sättas ganska högt i värde, genom bristande insigt om jordartens beskaffenhet förblandas med sämre lerjord, s. k. »jäslera», hvilken trots jordbrukarens alla ansträngningar ej frambringar en försvarlig skörd, men icke förty åsättes ett högt gradvärde just af det skälet, att jorden hvilar å lerbotten; och enahanda är förhållandet med andra jordformationer, såsom mergel och mossjord, för hvilkas rätta bedömande fordras insigt och erfarenhet — men som ofta saknas hos dem, hvilka hafva att handlägga dylika spörsmål. Att ordförande i egodelningsrätterna, derest graderingen drages under denna domstols pröfning, skall på något verksammare sätt kunna bidraga till utjemning af ifrågavarande missförhållanden, kan man enligt sakens natur ej heller fordra.

Men möjligheten att erhålla ett rättvist värde å de olika egorna försvåras än ytterligare genom det i paragrafen intagna tillägget »allt i förhållande till jordartens naturliga godhet och beskaffenhet», ty härigenom har den tolkning vunnit insteg, att vid egograderingen endast jordens beskaffenhet, men icke *dess läge* och *andra förhållanden*, som kunna på värdet inverka, må tagas i beräkning.

Följden häraf har blifvit de största rättskränkningar. En by t. ex. med jord af ett för dess egare invid byn fördelaktigt läge och af stort värde har utskiften af dålig beskaffenhet och ofördelaktigt läge. En af delegarne i byn, som derpå tror sig göra en vinst, begär laga skifte, hvarunder en eller flere delegare blifva ålagda att utflytta och således tvingade afträda den i fördelaktigt läge belägna, af dem egda jorden mot ett till läget ofördelaktigt område, som af antydd anledning icke ens har hälften så stort värde som det område, han lemnar. Den som icke närmare satt sig in i saken antager nu, att vid graderingen tagits nödig hänsyn till dessa förhållanden, och att graden utjemnat den relativa olikheten af jordens och lägets beskaffenhet. Så är emellertid ej förhållandet.

Till den afträdda jordens i förhållande till den erhållna fördelaktigare läge, vare sig för afsättning af jordbruksalster eller betingade högre pris vid försäljning, tages vid graderingen ingen hänsyn; och då läget, som i vår tid mera än tillförene är af genomgripande vigt för jordbruket, icke får göra sig gällande, begås vid skiften den största orättvisa. Bekräftelse härpå är lätt att vinna genom en jemförelse af värdet mellan olika hemman, som undergått laga skifte. Härvid visar sig, att af hemman, som före

skiftet i förhållande till mantalet haft enahanda värden, har det utflyttade hemmanet genom det vid skiftet erhållna ofördelaktigare läge icke ens hälften så stort värde som de i byn qvarboende, hvilka fått öfvertaga den del af det utflyttade hemmanets jord, som just genom sitt läge haft det högsta värde. Detta missförhållande bör afhjelpas.

Nu kan den invändningen göras, att ett rättvist bedömande af värdet å de olika egoslagen är beroende mera på tillämpningen af lagbestämmelsen än på dess form, och att föga således skulle i sak vinnas genom ändrade lagbestämmelser.

Häremot vill jag erinra, att för erhållande af ett, så vidt ske kan, rättvist resultat genom graderingen, förordningen bör gifvas den form, att deraf tydligen må framgå, att vid gradering af jord alla de förhållanden, som kunna på värdet inverka, skola vinna tillämpning, och följaktligen icke allenast de olika jordarternas beskaffenhet, den större behållna afkastningen genom minskade brukningskostnader den bättre jorden lemnar i förhållande till den sämre, än äfven jordens läge med afseende å afsättning af jordbrukets alster och andra förhållanden, som kunna inverka på värdet, såsom jordens användning till annat ändamål än jordbruk med mera.

Ehuru af äldre författningar framgår, att vid skiften utflyttningar endast i de fall förekommit, då delegarne derom varit ense, och att någon större rubbning af hemmanens läge dervid således icke egt rum, har uti 1783 års skiftesstadga, beträffande graderingen, intagits den bestämmelsen, 'att i et skäligt öfvervägande äfven komma bör, att sådane til vidd större, men til godhet sämre ägor fordra både mer arbete och vidlyftigare stängsel, än the til vidd mindre, men til godhet bättre ägor'.

Genom denna föreskrift, som icke återfinnes i 1827 års skiftesstadga, synes lagstiftaren velat anvisa, att det är den nettobehållning, jorden på ett eller annat sätt lemnar egaren, som bör vara bestämmande för åsättande af värdet eller graden, men icke den qvantitativa skörden.

På grund af det anförda får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen för sin del ville besluta, att § 64 af Kongl. Maj:ts förnyade stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866 må hafva följande förändrade lydelse:

Förrän om lotternas läge afgjordt varder, företages egograderingen eller den gradering, hvarmedelst egor, som, i anseende till deras naturliga beskaffenhet, äro sämre *eller hafva ett ogynsammare läge*, och derför, oaktadt lika skötsel, gifva mindre afkastning, än andra af bättre

jordmån *eller fördelaktigare läge* kunna, genom en derefter lämpad tillökning i vidden, med hvarandra jemföras och till vederlag beräknas. Vid denna gradering, som skall under egornas besigtning och undersökning på marken verkställas, böra egorna efter ofvan nämnda grunder jemföras med hvarandra, samt, med afseende å större eller mindre svårighet och kostnad vid bruket, den större eller mindre nytta och behållna afkastning beräknas, som af hvarje till godheten olika egostycke må kunna i vanliga år erhållas och såsom stadigvarande, icke såsom tillfällig, anses. Härvid böra egorna indelas i sådana grader eller proportioner, att ett till alla delar rigtigt förhållande emellan den sämre och bättre jorden må uppkomma; och ty bör all inrösningsjord uppskattas efter enahanda grund, så att, om den bästa jorden anses till 1, den sämre sättes till 1,1, 1,2, 1,3, 1,4 o. s. v., 2, 3, 4 o. s. v., hvarigenom en qvadratref af den bästa jorden kommer att svara mot 1,1, 1,2, 1,3, 1,4 o. s. v. 2, 3, 4 o. s. v. qvadratref af den sämre, allt i förhållande till jordartens naturliga godhet och beskaffenhet, *samt jordens mer eller mindre gynsamma läge och andra förhållanden, som kunna på värdet inverka.* Afrösningsjorden — — — — — — — — — —
— —
hvartill de kunna anse sig befogade.»

Vid bedömande af föreliggande fråga har lagutskottet trott sig böra fästa särskild vigt vid den synpunkten, att gällande skiftesstadga tillkommit i syfte att på rättvis grund åstadkomma en för vårt lands modernäring, jordbruket, möjligast fördelaktig delning af landets jord, samt att det varit med hänsyn till detta stadgans syftemål, som fördelningen blifvit byggd på en enda grund af ständigt fortvarande betydelse, nemligen markens naturliga beskaffenhet från jordbrukssynpunkt. Utskottet håller ock före, att ingen grund för fördelningen så som denna är egnad att bereda trygghet såväl för behörigt tillgodoseende af jordbrukets intressen som ock derför, att delningen kommer att innebära ett i högsta möjliga mån rättvist utskiftande af deras rättsanspråk, hvilka egt del i den oskiftade samfälligheten.

I förstberörda afseende synes utskottets uppfattning icke skäligen böra möta någon gensägelse. Det torde nemligen vara oförnekligt, att jordbrukets kraf kunna antagas säkrare vinna beaktande vid en fördelning, som sker allenast efter markens lämplighet för jordbruk, än

förhållandet skulle blifva, derest vid fördelningen äfven andra hänsyn finge göra sig gällande.

Deremot kan det visserligen förefalla, som om, långt ifrån att skiftesstadgans bestämmelser i ämnet särskildt befrämjade en rättvis fördelning af jorden mellan förutvarande delegare, det tvärtom mången gång skulle leda till ett rigtigare resultat, derest, på sätt motionären föreslagit, vid egograderingen icke allenast markens naturliga beskaffenhet i jordbruksafseende, utan äfven dess läge och andra på värdet inverkande omständigheter finge tagas i betraktande. Men utskottet föreställer sig, att, åtminstone i regel, så icke komme att blifva förhållandet. De omständigheter, som sålunda skulle tillmätas betydelse, äro nemligen, såvidt utskottet kan finna, icke sådana, att med ledning af dem någon betryggande värdesättning å jorden skulle kunna ega rum.

Enär med laga skifte åsyftas en varaktigt bestående fördelning af den mark, som i skiftet ingår, torde också det värde, som vid graderingen åsättes olika egor i förhållande till hvarandra, i den mån möjligt är, böra vara sådant, att det kan antagas göra sig gällande för en längre framtid samt i hvilken egares hand marken kommer; och lära med hänsyn härtill omständigheter af tillfällig och vexlande beskaffenhet icke kunna anses utgöra lämplig grund för graderingen. Det vill emellertid synas utskottet, som om i sådant afseende betänkligheter skulle möta mot hvarje annan grund än den för närvarande stadgade.

Motionären har i första hand fäst uppmärksamhet på det inflytande, som belägenheten utöfvar på jordens värde. Oförnekligt är också, att sådant inflytande ofta gör sig i hög grad gällande såväl då marken användes till jordbruk, i hvilket fall ett för afsättning af jordbrukets produkter fördelaktigt läge är af stor betydelse, som ock på det sätt, att jordens läge kan göra densamma eftersökt för andra ändamål än jordbruk, t. ex. om den lämpar sig att sönderstyckas till tomtplatser. Men sällan torde det vara möjligt att ens för den närmaste framtiden med någon högre grad af tillförlitlighet beräkna det ökade värde, som af sådana anledningar borde tilläggas välbelägen jord framför mindre välbelägen. Fördelarne af läget vexla hastigt. Särskildt förändringar inom kommunikationerna kunna ofta inom få år medföra sådan omgestaltning af förhållandena å en ort, att en dessförinnan ogynsam belägenhet derefter kommer att innebära synnerliga fördelar, medan samtidigt andra egor gå miste om de förmåner, som med deras läge förut varit förbundna.

Några andra omständigheter, som skulle kunna ifrågasättas att

komma i betraktande vid egors gradering, äro icke af motionären angifna, men utskottet föreställer sig, att han med sin framställning åsyftat, förutom läget, sådana med marken förenade naturliga rikedomar, hvilka, utan att förhöja dess användbarhet för jordbruk, kunna, särskildt för industriella ändamål, vara af högt värde, såsom lertägter, torfmossar o. d. Äfven för dem gäller emellertid, enligt utskottets tanke, att deras värde är alltför skiftande och ovisst att böra läggas till grund för egogradering. Den synpunkten torde ej heller böra lemnas utan beaktande, att egors värde i industrielt afseende väsentligen är beroende af huruvida den person, hvilken desamma tillskiftas, är lämplig och villig att tillgodogöra sig befintliga naturliga förutsättningar för industriella anläggningar. Ofta skulle det innebära uppenbar orättvisa, derest industriel verksamhet rent af framtvingades genom åsättande af högre värde, än som motsvarade markens användbarhet för jordbruksändamål.

Motionären har, i utskottets tanke fullkomligt oberättigadt, uttalat tvifvel, huruvida våra skiftesmyndigheter och egodelningsrätter ega förmåga att på ett tillfredsställande sätt tillämpa gällande bestämmelser angående egogradering. Med vida mera fog skulle det kunna ifrågasättas, huruvida tillförlitlig egogradering skulle kunna åstadkommas, derest sådana förhållanden, som de af motionären föreslagna, måste komma under betraktande. Det torde nemligen kunna anses hardt när omöjligt att finna någon fast grund för bestämmande af det ökade värde, som med hänsyn till berörda omständigheter kunde böra åsättas vissa egor i förhållande till andra, och vill det derför synas utskottet, som om just dylika faktorers införande skulle föranleda dertill, att ett visst godtycke komme att vid graderingen göra sig gällande.

Utskottet vill ytterligare erinra om att man redan enligt skiftesstadgans nuvarande lydelse ingalunda saknar utvägar att förebygga den orättvisa, som någon gång kunde vållas af markens fördelning uteslutande med hänsyn till dess naturliga beskaffenhet i jordbruksafseende. Sålunda torde det böra beaktas, att skiftesstadgans bestämmelser icke böra anses helt och hållet utesluta möjligheten att vid graderingen taga hänsyn till jordens läge. Tvärtom lärer för det fall, att läget medför särskild svårighet och kostnad vid bruket, denna omständighet både kunna och böra komma i betraktande. Ej heller torde det böra förbises, att, med stöd af gällande bestämmelser om undantag af mark för delegarnes allmänna behof, sådan mark, som i ett eller annat afseende har öfverlägset naturligt värde, kan afsättas såsom en samfällighet för skifteslaget.

Till sist ligger en enligt utskottets uppfattning ganska tillfredsställande garanti mot orättvis fördelning deri, att, derest jord, som skall skiftas, på grund af läge eller andra förhållanden är af allt för olika värde, hvarje delegare, såvidt möjligt, lärer böra beredas del i de olika slagen jord, för hvilket ändamål, om omständigheterna dertill föranleda, flera skiften kunna utläggas.

På grund af hvad sålunda anförts, föranlåtes utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 9 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Zetterstrand* och *Jansson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka skrifvelse till Kongl. Maj:t i motionens syfte.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900.

N:o 25.

Ank. till Riksd. kansli den 9 mars 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15, 18, 19 och 33 §§ i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

Från Andra Kammaren har lagutskottet fått till behandling emottaga en af herr *Höjer* inom nämnda kammare väckt motion, n:o 126, af följande lydelse:

»Vid 1898 års riksdag väcktes af sex bland Andra Kammarens medlemmar en motion (n:o 7) om ändrad lydelse af 15, 18, 19 och 33 §§ i kongl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, i syfte att åt hufvudstadens kommunalrepresentation vindicera en densamma alltför länge förhållen rätt att inom sig sjelf utse sin ordförande. Motionärernas yrkande, som var baseradt på den sjelfstyrelsens princip, hvilken går igen i hela den svenska kommunallagstiftningen och inom Sveriges öfriga stadskommuner fått sin tillämpning, föregicks af en mycket utförlig motivering, i hvilken, efter påpekande af det faktum, att öfverståthållarens sjelfskrifna presidium i hufvudstadens kommunalrepresentation aldrig var ifrågasatt under de vidlyftiga förhandlingar, som föregingo kommunallagarnes utfärdande, både anfördes de många och tungt vägande skälen för reformen och uppvisades tydligt och klart de många orimligheterna och motsägelserna i nu gällande bestämmelser. Denna motivering blef icke af 1898 års Riksdags lagutskott i en *enda punkt* vederlagd och kunde allra minst vederläggas genom anförande af *den* omständigheten, att majoriteten af Stockholms stadsfullmägtige, under hvars bedömande frågan genom motion

samtidigt blifvit hänskjuten, af personlig hänsyn och i följd af vanans magt uttalat sig för bibehållandet af en ordning, som för hufvudstadens kommunalrepresentation måste anses vara allt annat än smickrande. Stockholms kommun, hvilken »saken närmast rör», kunde utan tvifvel hafva rätt att af sina förtroendemän fordra ett vaknare intresse för hufvudstadens kommunala sjelfständighet och måhända mera känsla för sin egen värdighet.

När undertecknad nu tager sig friheten att underställa ifrågavarande reformförslag Riksdagens förnyade ompröfning, sker det under den vissa förhoppning, att lagutskottet vid 1900 års riksdag skall taga under allvarlig granskning *alla* de skäl, som af 1898 års motionärer anfördes och som jag gör till mina egna. Till hvad som för trenne år sedan blef sagdt har jag ej mycket att tillägga. Jag endast vill understryka och skarpt betona den motsägelse, som ligger i § 15 af kongl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, der det heter, att »öfverståthållaren, som enligt § 18 vid stadsfullmägtiges sammanträden förer ordet, då han tillstädes är, icke kan till stadsfullmägtig väljas». Således, samme höge embetsman, som just på grund af sin embetsställning icke *kan* eller bör vara *medlem* af hufvudstadens kommunalrepresentation, han är i följd af samma sin embetsställning samma representations *sjelfskrifne* ordförande. Det synes icke finnas ett spår af logik i dylika lagbestämmelser. Denna motsägelse försvinner deremot, om öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap upphör och honom endast gifves rätt att vid stadsfullmägtiges sammanträden »i öfverläggningarne, men ej i besluten, deltaga». Han skulle då komma i samma ställning till stadsfullmägtige som landshöfdingarne till landstingen enligt kongl. förordningen af den 9 augusti 1894 eller i samma ställning, som han sjelf intager till stadsfullmägtiges nämnder och afdelningar enligt kongl. förordningen af den 22 juni 1883.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med uttryckligt åberopande af *hela* motiveringen till den i Andra Kammaren vid 1898 års riksdag väckta motionen n:o 7, såsom vore denna motivering ord för ord här införd, hemställer jag vördsamt,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att nedannämnda paragrafer i kongl. förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelee i Stockholm må erhålla följande förändrade lydelse:

§ 15.

Nedannämnda personer må, med hänsigt till deras embets- eller tjenstemannaställning, icke vara stadsfullmägtige, nemligen öfverståthålla-

ren, underståthållaren, polismästaren och stadens fiskaler, äfvensom de tjenstemän och betjente, hvilka i och för sina befattningar äro inför stadsfullmägtige eller under dem stälda nämnder eller afdelningar redo skyldige.

Vid stadsfullmägtiges sammanträden eger öfverståthållaren eller, der han hindrad är, underståthållaren att vara tillstädes och i öfverläggningarna, men ej i besluten deltaga.

§ 18.

Stadsfullmägtige välja årligen bland sig en ordförande och en vice ordförande, om hvilka val underrättelse skall till öfverståthållareembetet insändas.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att vid något stadsfullmägtiges sammanträde närvara, välja de, som tillstädes äro, en annan ordförande för tillfället.

Fullmägtige antaga ock en sekreterare, hvars åligganden bestämmas i den instruktion, som de kunna finna skäligt för honom utfärda.

§ 19.

Stadsfullmägtige, för hvilka tjenstgöringsåret börjar den 1 april, sammanträda å första helgfria dag i februari, april, juni, oktober och december samt deremellan så ofta ordföranden finner sådant af nöden. Kallelse till sammanträde bör ock utfärdas, då tio eller flere af fullmägtige med uppgift om anledningen skriftligen derom anhålla.

§ 33.

Stadsfullmägtige utse bland sig högst tio personer att jemte ordföranden och vice ordföranden hos fullmägtige utgöra ett särskildt utskott, som har att med sin uppmärksamhet följa förvaltningen af stadens angelägenheter i alla rigtningar; till fullmägtige göra framställningar och förslag, som i ett eller annat hänseende häraf kunna föranledas; till föredragning bereda alla de ärenden för öfrigt, i hvilka fullmägtige skola utlåtanden eller beslut meddela, samt å stadsfullmägtiges vägnar företrädesvis öfvervaka verkställigheten af fullmägtiges beslut. Detta beredningsutskott eger att från de under stadsfullmägtige lydande nämnder, afdelningar eller

tjenstemän infordra de yttranden och upplysningar, som för ärendenas utredande äro af nöden, äfvensom att hos öfverståthållareembetet omedelbart göra framställning om upplysningars infordrande från embetsmyndigheter på sätt för stadsfullmägtige i § 28 medgifvet är.

Öfverståthållaren är obetaget att beredningsutskottets sammanträden öfvervara samt att i öfverläggningarne, men ej i besluten deltaga.

Den hos stadfullmägtige anstälde sekreterare tjenstgör ock i sådan egenskap hos beredningsutskottet.»

Den af herr Höjer åberopade motiveringen för hans vid 1898 års riksdag i ämnet afgifna motion lydde sålunda:

»Genom kongl. förordningen af den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm är vordet stadgadt, att Stockholms stads öfverståthållare skall på grund af sitt innehafvande embete fungera såsom kommunalrepresentationens *sjelfskrifne* ordförande. Detta stadgande, som i sig innebär en flagrant kränkning af den sjelfstyrelsens grundsats, på hvilken vår kommunallagstiftning skall vara byggd, är för Sveriges hufvudstad så mycket mer förödmjukande, som stadsfullmägtige i rikets öfriga städer äfvensom kommunalstämmorna på landet ega den rätt att utse sin ordförande, hvilken väl må anses vara ett af kännemärkena på en rådplägande församlings sjelfständighet. Äfven våra minsta småstäder, hvilka till äfventyrs icke ega stadsfullmägtige, utan låta sina angelägenheter handläggas å allmän rådstuga inför magistraten och under borgmästarens ordförandeskap, äro så till vida i en bättre ställning än Stockholm, som dessa städers invånare, i det afseende, hvarom fråga är, när som helst kunna undandraga sig magistratens och borgmästarens förmynderskap genom att i stadgad ordning öfverlåta sin beslutanderätt åt stadsfullmägtige, hvilka då ega att sjelfva sin ordförande utse. Oanmärkt bör icke lemnas, att tanken på herr öfverståthållarens sjelfskrifna presidium i hufvudstadens kommunalrepresentation, om den ens var väckt, åtminstone icke tog sig något tydligare uttryck under de vidlyftiga förhandlingar, som föregingo kommunallagarnes utfärdande. Den synes hafva varit fullkomligt främmande för 1858 års kommunalkomité, hvars förslag till förordning om kommunalstyrelse i stad uttryckligen var afsedt att gälla äfven Stockholm, ändock den i sig inneslöt en landshöfding och flere andra tjenstemän. De komiterade åter, som i april 1861 af hufvudstadens magistrat och dess borgerskaps femtio äldste tillsattes för att granska kommunalkomiténs arbete och som slutade med att framlägga ett eget förslag till förordning om kommunalstyrelse i Stockholm, gingo ända derhän, att döma efter deras utlåtande, att de funno herr öfverståthållarens personliga närvaro vid

stadsfullmägtiges sammankomster vara för ärendenas lyckosamma gång fullkomligt obehöflig. Magistraten och femtio äldste sjelfve tänkte på samma sätt, och öfverståthållareembetet, som visserligen icke till fullo delade deras mening, »ansåg sig i magistratens och borgerskapets förslag i nu ifrågavarande afseende icke böra tillstyrka annan förändring, än att, i likhet med hvad i kommunalkomiténs förslag till förordning om landsting vore med hänsyn till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länen stadgadt, öfverståthållaren förklarades berättigad att stadsrepresentationens sammanträden öfvervara och i dess öfverläggningar, men ej i besluten deltaga.» Regeringen gick ett steg längre. Den öfvergaf i en vigtig punkt en af den kommunala sjelfstyrelsens principer och införde i kommunalförordningen för Stockholm ett undantagsstadgande, som visserligen »icke var en utifrån hemtad bestämmelse, utan grundadt på äldre, vid förordningens tillkomst bestående förhållanden», men som icke derför blef rimligare eller med författningen i öfrigt mera öfverensstämmande. Måhända hade det icke varit ur vägen, om vederbörande hade tänkt, hvad samtiden tänkte, eller att Stockholms stadsfullmägtige möjligen egde förmåga att sjelfve, utan en påtvungen officiel ledning, på ett förnuftigt sätt sköta kommunens angelägenheter. Vederbörande skulle hafva haft så mycket större skäl för en sådan tanke, som det redan vid tiden för kommunallagarnes utfärdande var alldeles uppenbart, hvad erfarenheten sedermera fulleligen bekräftat, att bland Stockholms stads kommunala representanter alltid skulle komma att finnas icke blott administrativt och juridiskt bildade män med vana vid handläggandet af offentliga värf, utan äfven personer med vilja, tid och kompetens att öfvertaga det ordförandeskap, som den af tusende bestyr öfverhopade öfverståthållaren fått sig anförtrodt. Säkert är, att den glädjande beredvillighet, hvarmed fullt qvalificerade och dugande män allt hitintills låtit sig år efter år inväljas i kommunalrepresentationen och dess delegationer, inklusive det mycket arbete fordrande beredningsutskottet, icke häntyder på någon oroande motvilja hos samhällets ypperste att, vore det äfven på hedersposten såsom stadsfullmägtiges ordförande, offra tid och krafter i kommunens tjenst.

Den påtagliga anomalien i bestämmelserna om öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige framkallade inom kort förslag att förhjelpa hufvudstaden ur dess undantagsställning och på samma gång befria dess högste styresman från en börda, som andra möjligen hade kraft att bära lika väl som han. Redan vid 1869 års riksdag framlades inom Andra Kammaren motion i detta syfte af dåvarande representanten för Stockholms stad friherre J. Liljencrantz, och åtminstone tvenne gånger, 1874 och 1886, har frågan varit föremål för behandling inom

Stockholms stadsfullmägtige på grund af väckta förslag, af hvilka det från 1874 var undertecknadt af 10 bland kommunalrepresentationens medlemmar. Att den föreslagna reformen mötte motstånd hos majoriteten af stadsfullmägtige, var, skulle vi nästan vilja säga, psykologiskt förklarligt eller åtminstone lika sjelffallet, som att den på grund af de goda skälen fann understöd af 1869 års lagutskott och vann en lysande seger inom den då mer än nu reformvänliga Andra Kammaren. Allt, som *mot* densamma kunde sägas, sades under Riksdagens debatter och vederlades punkt för punkt med en bevisning, som efter tre årtionden icke förlorat, utan vunnit uti styrka. Den förut ofta åberopade, men från början mycket haltande jemförelsen mellan landshöfdingarnes ordförandeskap i landstingen och öfverståthållarens ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige torde numera hafva förlorat det mesta af sin öfvertygande förmåga, sedan genom den kongl. förordningen af den 9 augusti 1894 blifvit faststäldt, att Kongl. Maj:t vid valet af landstingens ordförande har att hålla sig inom kretsen af tingets ordinarie ledamöter, och landshöfdingens befogenhet sålunda blifvit inskränkt till att »landstingets sammanträden öfvervara och i dess öfverläggningar, men ej i besluten deltaga». Och skulle någon icke för ty vilja vedervåga en jemförelse mellan landstingen och Stockholms stadsfullmägtige på *den* grund, att beggedera fortfarande sakna rätt att sjelfve utse sin ordförande, så kan derpå svaras, att det knappast förefinnes någon verklig analogi mellan öfverståthållarens *sjelfskrifna* ordförandeskap å ena sidan och Kongl. Maj:ts rätt att för hvarje lagtima landsting *bland tingets egna ledamöter* utse ordförande å den andra. För öfrigt må det vara sagdt en gång för alla, hvad redan förut blifvit offentligen uttaladt, att Stockholms stadsfullmägtige, såsom representerande *en enda* kommun, icke utgöra något slags landsting, utan en kommunalrepresentation i likhet med stadsfullmägtige i de större städer, som icke i landsting deltaga, men hvilkas kommunala representanter dess bättre ega rätt att sjelfve utse sin ordförande.

Såsom skäl för bibehållandet af öfverståthållarens ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige har man anfört nödvändigheten att åstadkomma och upprätthålla sambandet *dels* mellan kommunens olika förvaltningsgrenar inbördes, *dels* mellan dem å ena sidan och den högsta administrativa myndigheten å den andra. Hvad då först angår sambandet mellan de olika kommunala förvaltningsgrenarna, så utgör beredningsutskottet med dess, efter hvad erfarenheten visat, öfverraskande stabila sammansättning ett fullt tillräckligt enande ferment, hvartill må läggas, att, *om* för ändamålets vinnande öfverståthållarens *personliga* inflytande skall anses vara af behofvet påkalladt — hvilket kan ifrågasättas — detta

inflytande kan honom tillförsäkras genom bibehållandet i lagen af den i sammanhang med ordförandeskapet honom förlänade rättigheten att i kommunalrepresentationens och dess delegationers öfverläggningar deltaga. Hvad åter beträffar sambandet mellan den kommunala förvaltningen och den högsta administrativa myndigheten, synes oss detta samband, oafsedt det nära förhållande, som *i hvarje fall* mellan stats- och kommunalförvaltningen förefinnes, vara mer än nog betryggadt icke blott genom öfverståthållarens nyss omförmälda rättighet att i stadsfullmägtiges och dess nämnders deliberationer deltaga, utan fastmer genom hans lagstadgade initiativ samt icke minst genom hans visserligen alldeles för långt utsträckta magt att pröfva ej mindre lämpligheten än lagligheten af stadsfullmägtiges fattade beslut. Vi kunna för vår uppfattning i detta fall, åtminstone i hufvudsak, åberopa det yttrande, som vid frågans föregående behandling i Andra Kammaren afgafs af en högt stående embetsman, sedermera Konungens rådgifvare, hvars strängt konservativa och byråkratiska rättrogenhet är öfver hvarje vårt loford. För öfrigt, när man idkeligen talar om öfverståthållarens *ordförandeskap* såsom nödvändigt för hans personliga inflytande i kommunalrepresentationen, så glömmer man, att det förra icke är bevisadt vara ett oundgängligt vilkor för det senare, och man förbiser dessutom å andra sidan allt för mycket, att i den sjelfstyrelse, kommunallagarne åsyfta, ingår såsom ett hufvudmoment, att kommunen inom det i lag utstakade området för sin verksamhet skall intaga en fullt sjelfständig ställning gent emot statsadministrationen.

Ett hufvudargument, såsom sådant åtminstone af vederbörande ansedt, *för* bibehållandet af öfverståthållarens ordförandeskap anfördes 1886 vid frågans behandling inom Stockholms stadsfullmägtige af beredningsutskottet i dess afgifna utlåtande. Utskottet förmenade, att just på grund af öfverståthållareembetets långt utsträckta pröfningsrätt öfverståthållarens ordförandeskap, i synnerhet i beredningsutskottet, och hans deraf härflytande *personliga* beröring med kommunens representanter vore af yttersta vigt för att »hindra slitningar» mellan stadsfullmägtige och den högsta administrativa myndigheten, »utjemna mindre skiljaktigheter» dem emellan och dymedelst *förekomma* den vägran af stadfästelse å stadsfullmägtiges beslut, som eljest vore att befara. Således, på det att Stockholms stadsfullmägtige i ett och annat fall icke må exponeras för en baklexa af öfverståthållaren i öfverståthållareembetet, är det öfvermåttan önskvärdt, att under samme öfverståthållares högt värderade presidium »alla saker i god enighet, sämja och kärlek må utföras» i Stockholms stadsfullmägtige; och på det att detta fortfarande måtte ske, bör en af den kommunala sjelfstyrelsens grundprinciper kränkas, och hufvudstadens kommunalrepresen-

tation alltjemt vara beröfvad en rätt, som tillkommer stadsfullmägtige i Trosa. *Den* uppfattningen kunna vi ej dela. Vid utskottets hela argumentation hafva vi dessutom en särskild anmärkning att göra. Utskottet, hvars egendomliga resonnement vittnar om en långt gången ringaktning för stadsfullmägtiges förmåga att af sig sjelfva, utan öfverståthållarens benägna medverkan, fatta både formelt rigtiga och för kommunen obestridligt gagneliga beslut, förbiser, synes det oss, väl mycket, att det *rätta* korrektivet mot ett allt för ofta återkommande bruk eller missbruk af öfverståthållareembetets äfven enligt vår tanke nog långt utsträckta pröfningsrätt ligger i en på laglig väg åstadkommen inskränkning af denna rätt, men deremot alls icke i det största möjliga ökandet af öfverståthållarens mycket omtalade »personliga inflytande» vid de gemytliga privatdiskussionerna i beredningsutskottet.

Man har äfven på många håll ansett såsom gifvet, att ordförandeskapet i stadsfullmägtige och nämnder innebure för öfverståthållaren en helsosam uppfordran eller rent af ett tvång att arbeta för kommunen och lära känna alla dess olika intressen, och man har fruktat, att, om detta tvång bortfölle, den höge embetsmannen skulle sakna hvarje kraftigare eggelse att sätta sig in i kommunens angelägenheter, ja, att han kanske icke skulle egna dem någon närmare uppmärksamhet annat än vid de fall, då han hade att med ledning af inkomna skriftliga handlingar pröfva stadsfullmägtiges understälda eller öfverklagade beslut. Denna syn på tingen röjer emellertid en pessimism vid uppfattningen af den högre byråkratiens vilja och förmåga att uppfylla sina skyldigheter, som vi för vår del äro långt ifrån att dela. Utan att på minsta sätt förneka möjligheten, att äfven Stockholms stad någon gång kan komma att begåfvas med en oduglig eller för sitt embetes höga pligter likgiltig högste styresman, våga vi likväl hysa den förtröstan, att i vanliga fall motsatsen skall inträffa och att i spetsen för Sveriges hufvudstad i regeln skall komma att stå en samvetsgrann och upplyst man med lefvande intresse för kommunens bästa och med vilja att om förefallande frågor inhemta upplysningar äfven på annat sätt än genom det undervisningsmaterial, som förefinnes i öfverståthållareembetets kansli. En sådan man skall, tänka vi, fylla sin pligt, äfven om han *icke* sitter såsom *ordförande* i kommunalrepresentationen och dess delegationer. Han skall utan tvifvel, lika väl som sina dugande kolleger i orterna, söka förvärfva sig den största möjliga kännedom om personer och förhållanden, hvartill hans embetes mångskiftande natur kan gifva honom ständigt återkommande tillfällen, samt efter förmåga tillgodose kommunens välförstådda intressen, och han skall säkerligen derjemte vid vigtiga frågors afgörande infinna sig både i stadsfullmägtige och berednings-

utskott för att från sin hedersplats vid ordförandens sida, om icke anställa några »kompositionsförsök» eller »förfäkta sina åsigter», så åtminstone gifva och emottaga sakliga upplysningar, allt under iakttagande af den takt och reserverade grannlagenhet, som räddar honom från faran att på något sätt kompromettera sitt höga embetes auktoritet. Han skall på samma gång vara befriad från den skefva och besynnerliga dubbelställning, som öfverståthållaren för närvarande innehar, då han såsom stadsfullmägtiges ordförande har att med klubbslag befästa beslut, hvilka han sjelf sedermera skall såsom hufvudstadens högsta administrativa myndighet pröfva — och måhända underkänna. Orimligheten af denna anordning framhölls med all önskvärd tydlighet af 1869 års lagutskott i ord, som utskottet efter vederbörliga förändringar lånat ur den stora kommunalkomiténs utlåtande i den punkt, som rörde förslaget att göra landshöfdingarne till ordförande i landstingen. Enligt utskottets mening stod öfverståthållarens ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige redan i och för sig i uppenbar strid med de principer för kommunal sjelfstyrelse, som i kommunallagarna funnit sin tillämpning, men det blef ännu betänkligare genom den ofvan omnämnda, öfverståthållaren tillkommande rätten att pröfva stadsfullmägtiges beslut. »Ty», säger utskottet, »utom det att öfverståthållaren under nuvarande förhållanden ganska lätt kunde blifva försatt i en skef ställning, egnad att framkalla missförstånd och misstydningar, bör ej heller förbises, att det strider mot andan af vår lagstiftning i öfrigt att låta samma ärende i två instanser af samma person handläggas.» Vi erkänna gerna, att hänsynen till detta förhållande varit ett hufvudskäl för oss att å nyo framlägga frågan till Riksdagens upplysta bedömande.

Man skall slutligen säga, att den nuvarande anordningen icke gifvit anledning till något missnöje eller förorsakat några olägenheter, och att *således* något skäl att företaga en förändring i lagen icke förefinnes. Utom det att vi för vår del ej kunna godkänna logiken i det anförda resonnementet såsom ovilkorligt bindande, våga vi mycket vördsamt förneka rigtigheten af sjelfva förutsättningen. Det torde knappast lida något tvifvel, att den motion om upphäfvandet af öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige, som väcktes på 1869 års riksdag, var uttryck af ett missnöje, berättigadt eller icke — vi lemna det derhän — med dåvarande öfverståthållarens sätt att uppfatta sin dubbelställning såsom på en gång kommunalrepresentationens ordförande och Konungens höge förtroendeman, och att detta missnöje hystes af andra än motionären sjelf. Det bör ej heller anses alltför djerft att uttala den förmodan, att när de 10 ansedda motionärerna i stadsfullmägtige år 1874, vid ett vaktombyte i öfverståthållareembetet, framlade sitt ofvannämnda förslag, de gjorde detta,

icke af lust att i otid kritisera och opponera, utan efter vunnen insigt om de väsentliga olägenheterna i den nuvarande anordningen. För öfrigt behöfver man alls icke gå till längesedan försvunna tider för att om tillvaron af dessa olägenheter låta sig öfverbevisas. En för allmänheten välbekant händelse från ett af Stockholms stadsfullmägtiges sammanträden under sistlidne december månad vittnade oförtydbart derom, huru ytterligt svårt, ja omöjligt det är för en öfverståthållare, äfven med den största personliga älskvärdhet och de bästa afsigter, att alltid draga sig till minnes, att, när han sitter såsom stadsfullmägtiges ordförande, han *bör* vara endast *detta* med skyldighet att under bevaradt lugn till det yttersta hålla på de parlamentariska formerna och öfverläggningens frihet. Nu bröt han mot de förra och respekterade icke i tillbörligt mått den senare. Och så länge den nuvarande anordningen består, skall det aldrig kunna förekommas, att icke någon gång, såsom vid omförmälda tillfälle, intressekonflikter uppstå mellan öfverståthållaren såsom kommunens högsta administrativa myndighet och öfverståthållaren såsom ordförande i stadsfullmägtige, hvarvid den senare får vika för den förre till förfång för yttrandefriheten och ärendenas allsidiga behandling.»

Enligt 18 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 föres ordet ibland stadsfullmägtige af öfverståthållaren, när han tillstädes är, med rätt för honom att i öfverläggningarne, men ej i besluten, deltaga. Och vidare stadgas i 33 §, att stadsfullmägtige skola välja visst antal personer att jemte öfverståthållaren och vice ordföranden hos fullmägtige utgöra ett beredningsutskott, hvilken bestämmelse tillämpas så, att öfverståthållaren inom detta utskott intager enahanda ställning, som, på sätt ofvan sägs, tillagts honom ibland stadsfullmägtige.

Fråga om ändring af dessa föreskrifter, såvidt angår öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap, har tidigare varit föremål för såväl stadsfullmägtiges som Riksdagens öfverläggningar. Inom fullmägtige gjordes derom under åren 1874, 1886 och 1898 särskilda framställningar, hvilka dock afslogos af fullmägtiges flertal, sista gången med 61 röster mot 20. Och vid riksdagen har ärendet förevarit dels år 1869, då Andra Kammaren i enlighet med lagutskottets tillstyrkan biföll, men Första Kammaren afslog en motion i ämnet, och dels år 1898, då en motion blef på lagutskottets hemställan af Riksdagen ogillad, i Andra Kammaren dock efter votering med 109 röster mot 92, som tillföllo motionen.

Det utlåtande, 1869 års lagutskott afgaf, var af följande lydelse:

»Utskottet kan icke annat än erkänna giltigheten af de skäl, på hvilka motionären grundat sin framställning i hvad den afser rättighet för stadsfullmägtige i Stockholm att inom sig utse ordförande. Föreskriften att öfverståthållaren, när han är tillstädes, skall föra ordet, synes ej betingad af några för hufvudstaden egendomliga förhållanden. Om ändamålet med inrättandet af hufvudstadens kommunalrepresentation endast varit det att af denna bilda en rådgifvande församling, hvilken öfverståthållaren egde sammankalla, för att med henne ingå i rådplägningar om medlen att befordra kommunens ekonomiska väl, hade det varit i sin ordning, att ordförandeplatsen blifvit honom tillerkänd. Sådan är likväl icke denna institution; det är en inom lagliga gränser beslutande församling, bildad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de principer för den kommunala sjelfstyrelsen, som genom kongl. förordningen den 21 mars 1862 vunnit tilllämpning i fråga om rikets öfriga städer. En anordning, hvarigenom ordförandeskapet för Stockholms stadsfullmägtige förbehållits öfverståthållaren, såsom sådan, synes derför föga förenlig med institutionens idé.

Enligt 31 och 49 §§ af ifrågavarande kongl. förordning ankommer det på öfverståthållare-embetet dels att, efter underställning, antingen fastställa eller gilla vissa hos stadsfullmägtige fattade beslut, dels ock att upptaga och afgöra besvär öfver fullmägtiges beslut i stadens gemensamma angelägenheter. Den pröfning, som sålunda tillkommer öfverståthållaren, utgör ett särdeles vigtigt skäl till att vidtaga föreslagna förändringen; ty utom det att, på sätt motionären anmärkt, öfverståthållaren under närvarande förhållande ganska lätt kunde blifva försatt i en skef ställning, egnad att framkalla missförstånd och misstydningar, bör ej heller förbises, att det äfven strider mot andan af vår lagstiftning i öfrigt att låta samma ärende i två instanser af samma person handläggas, hvilket derför torde böra, så vidt möjligt är, undvikas. Den större tillgång på intelligens, förenad med administrativa och juridiska insigter samt vana vid offentliga förhandlingar, som i hufvudstaden finnes koncentrerad och som tvifvelsutan aldrig kommer att sakna representanter bland stadsfullmägtige derstädes, innebär en säker borgen för det antagandet, att inom denna korporation städse skall finnas män, hvilka ega vilja och förmåga att med nit och skicklighet bestrida ordförandebefattningen.

Lika med motionären anser utskottet, att öfverståthållaren, i kraft af sitt embete, må stadsfullmägtiges sammanträden öfvervara och i öfverläggningarne, men ej i besluten, deltaga. Enahanda rättighet torde ock böra honom förbehållas i afseende på beredningsutskottets sammanträden.»

I dessa uttalanden vill utskottet för sin del till alla delar instämma. Äfven 1898 års lagutskott erkände såsom obestridligt, att den för Stockholm gällande bestämmelsen om en sjelfskrifven ordförande i stadsfullmägtige icke står i öfverensstämmelse med den våra kommunallagar eljest genomgående sjelfstyrelseprincipen, hvilken beträffande öfriga städer tagit sig ett uttryck bland andra uti den kommunalrepresentationen tillerkända rätt att sjelf och inom sig utse den, som skall leda dess förhandlingar.

Då denna princip ej är, såsom i förevarande fall mången vill göra gällande, ett blott teoretiskt hugskott, utan framgått ur historiens erfarenheter, så ligger i principens rätta tillämpning äfven en förvissning om att derigenom vinnas betydelsefulla praktiska fördelar af såväl allmännare som mera enskild natur. Vid vigtiga tillfällen kan det mången gång till och med gestalta sig så, att det för kommunen blir ett lifsintresse, att den person, som skall representera enheten och ledningen i kommunalförvaltningen, är efter kommunalrepresentationens val framgången ur dess egna led. Af dessa skäl och då det ej bör på allvar kunna ifrågasättas, att Stockholms stadsfullmägtige mer än andra kommunala representationer skulle sakna utsigter att inom sig finna någon lämplig ordförande, anser lagutskottet den af motionären ifrågasatta lagändringen vara för Stockholms kommun gagnelig.

Men den nuvarande anordningen förrycker enligt utskottets uppfattning äfven den ställning, som jemlikt sakens natur och lagens mening den administrativa myndigheten å sin sida skall intaga i förhållande till kommunalrepresentationen.

Fullgörandet af öfverståthållarens rätt och pligt att i vigtiga frågor, som beröra hans embetsutöfning, vid öfverläggningarne i stadsfullmägtige göra sin uppfattning gällande måste nemligen blifva illusorisk i följd af bestämmelsen, att han tillika samtidigt skall tjenstgöra såsom fullmägtiges ordförande. Öfverståthållarens befattning med ärendena under fullmägtiges sammanträden har äfven, såsom 1886 års beredningsutskott yttrar, »inskränkt sig till att leda förhandlingarne, dervid han enligt häfdvunnet bruk, som har goda skäl för sig, icke yttrat sin egen mening». Under sådana förhållanden kan öfverståthållaren, såsom ock erfarenheten lärer visat, lätt vänta att mötas af ogillande, i fall han hos fullmägtige framför sin egen åsigt i någon angelägenhet. Ty i och genom fullgörandet af sitt statsembetes skyldigheter i detta afseende bryter han mot de i fullmägtiges ögon ännu vigtigare förpligtelser, som ordförandeskapet enligt häfdvunnet bruk pålägger honom.

Såsom icke mindre skef framträder öfverståthållarens dubbelställning vid utöfvandet af hans pröfningsrätt i afseende å de beslut af stadsfullmägtige,

hvilka genom underställning eller besvär hänskjutas till honom. Enligt 1886 och 1898 års beredningsutskotts yttrande, är nemligen särskildt den långt utsträckta underställningsskyldigheten afgörande för den föreliggande frågan. Så länge denna i stadens sjelfstyrelse gjorda stora inskränkning funnes, vore det, ansåg beredningsutskottet, af största betydelse, att stor varsamhet iakttoges vid utöfvandet af den magt, som derigenom vore lagd i öfverståthållarens hand. Och det med öfverståthållarens egenskap af ordförande i stadsfullmägtige oskiljaktigt förenade ordförandeskapet i beredningsutskottet hade, säger samma utskott, visat sig ega »förmåga att neutralisera den i öfverståthållarens hand lagda magten att vägra fastställelse å stadsfullmägtiges beslut», hvaremot borttagandet af ifrågavarande befattning skulle medföra ett för kommunen mindre tillfredsställande bruk af denna magt. Då sålunda genom öfverståthållarens ordförandeskap det verkliga inflytandet i de ojemförligt flesta fall låg i kommunalrepresentationens hand, ansåg beredningsutskottet, att de praktiska fördelarne af öfverståthållarens ordförandeskap i kommunalstyrelsen, i korthet sammanfattade, just bestodo i häfdandet i realiteten af den kommunala sjelfstyrelsens grundsats.

Detta åskådningssätt, som må vara förklarligt från stadens sida, kastar emellertid, såvidt lagutskottet förstår, en bjert belysning öfver de nuvarande bestämmelsernas ofullkomlighet.

Utom det att lagen med all sannolikhet ej afsett att genom öfverståthållarens ordförandeskap i stadsfullmägtige och dess beredningsutskott neutralisera hans rätt till pröfning af stadsfullmägtiges beslut, bekräftar dock sålunda erfarenheten hvad som redan ligger i sakens natur, nemligen att i följd af öfverståthållarens berörda befattning hans pröfningsrätt är ofri och sålunda lätteligen bunden äfven i de fall, då den bör visa sig verksam, hvilket väl får förutsättas någon gång kunna inträffa.

Icke heller synes man ega rättighet utan vidare antaga, att särskildt inom förevarande förvaltningsområde den administrativa myndigheten skulle, ställd på sin rätta plats, missbruka sin pröfningsrätt. Och allraminst bör i detta afseende kunna dragas obestämda slutsatser deraf, att samarbetet hitintills med den nuvarande ordningen varit godt. Ty detta har väl närmast berott på öfverståthållarens personlighet, och ingen torde föreställa sig, att de män, hvilka sedan den nya kommunallagens tillkomst beklädt öfverståthållareembetet, skulle under andra förhållanden vållat staden några synnerliga bekymmer genom mindre skickligt utöfvande af sin lagstadgade myndighet. Snarare kunde då befaras, att derest till öfverståthållare utnämnes någon för uppdraget mindre lämplig person — och sådant kan inträffa —, skulle genom öfverståthållarens omedelbara inblandning i detalj-

arbetena oförenligheterna i uppfattning lätt skärpas och i de minsta frågor komma till uttryck.

Hvad slutligen angår den i detta ämne ofta framförda invändningen, att Stockholms stad vore i territorielt afseende att likställa med ett län, hvars representation, landstinget, ej egde utse sin egen ordförande, så saknar tydligen denna invändning i sakligt afseende all befogenhet och bör äfven från formell synpunkt kunna nu ännu mindre än förr åberopas, sedan numera föreskrifvits, att landstingets ordförande skall utses bland dess egna ledamöter, hvaraf följer, att landshöfdingen ej vidare kan dertill ifrågakomma.

På grund af hvad sålunda anförts, anser utskottet motionärens förslag vara att förorda i såväl kommunens som statens intresse. Och utskottet vill ej underlåta härtill jemväl framhålla, att denna fråga uppenbarligen hör till dem, som städse återkomma, till dess de vunnit sin lösning, och att det synes ej kunna vara annat än önskligt, att förevarande angelägenhet ordnas, innan författningens anmärkta bristfällighet hunnit gifva anledning till ännu mera framträdande missförhållanden.

Utskottet, som vid den formella granskningen af motionärens lagförslag ej funnit anledning till annan erinran, än att ordställningen i § 33 bör något jemkas för vinnande af öfverensstämmelse med nuvarande lydelsen af § 36, hemställer alltså,

att Riksdagen, med anledning af motionärens förslag, måtte för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af §§ 15, 18, 19 och 33 i kongl. förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att §§ 15, 18, 19 och 33 i kongl. förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm skola erhålla följande förändrade lydelse:

§ 15.

Nedannämnda personer må, med hänsigt till deras embets- eller tjenstemannaställning, icke vara stadsfullmägtige, nemligen öfverståthållaren, underståthållaren,

polismästaren och stadens fiskaler, äfvensom de tjenstemän och betjente, hvilka i och för sina befattningar äro inför stadsfullmägtige eller under dem stälda nämnder eller afdelningar redo skyldige.

Vid stadsfullmägtiges sammanträden eger öfverståthållaren eller, der han hindrad är, underståthållaren att vara tillstädes och i öfverläggningarna, men ej i besluten deltaga.

§ 18.

Stadsfullmägtige välja årligen bland sig en ordförande och en vice ordförande, om hvilka val underrättelse skall till öfverståthållareembetet insändas.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att vid något stadsfullmägtiges sammanträde närvara, välja de, som tillstädes äro, en annan ordförande för tillfället.

Fullmägtige antaga ock en sekreterare, hvars åligganden bestämmas i den instruktion, som de kunna finna skäligt för honom utfärda.

§ 19.

Stadsfullmägtige, för hvilka tjenstgöringsåret börjar den 1 april, sammanträda å första helgfria dag i februari, april, juni, oktober och december månader samt deremellan så ofta ordföranden finner sådant af nöden. Kallelse till sammanträde bör ock utfärdas, då tio eller flere af fullmägtige med uppgift om anledningen skriftligen derom anhålla.

§ 33.

Stadsfullmägtige utse bland sig högst tio personer att jemte ordföranden och vice ordföranden hos fullmägtige utgöra ett särskildt utskott, som har att med sin uppmärksamhet följa förvaltningen af stadens angelägenheter i alla rigtningar; till fullmägtige göra fram-

ställningar och förslag, som i ett eller annat hänseende häraf kunna föranledas; till föredragning bereda alla de ärenden för öfrigt, i hvilka fullmägtige skola utlåtanden eller beslut meddela, samt å stadsfullmägtiges vägnar företrädesvis öfvervaka verkställigheten af fullmägtiges beslut. Detta beredningsutskott eger att från de under stadsfullmägtige lydande nämnder, afdelningar eller tjenstemän infordra de yttranden och upplysningar, som för ärendenas utredande äro af nöden, äfvensom att hos öfverståthållareembetet omedelbart göra framställning om upplysningars infordrande från embetsmyndigheter på sätt för stadsfullmägtige i § 28 medgifvet är.

Öfverståthållaren är obetaget att öfvervara beredningsutskottets sammanträden samt att deltaga i öfverläggningarne, men ej i besluten.

Den hos stadsfullmägtige anstälde sekreterare tjenstgör ock i sådan egenskap hos beredningsutskottet.

Stockholm den 9 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Hasselrot*, *Husberg*, *Lundström*, *Sörensson*, *Björlin*, *Almgren*, *Sandqvist* och *af Ekenstam*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till ifrågavarande motion.

Herrar *Leman* och *Redelius* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Stockholm 1900. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

N:o 26.

Ank. till Riksd. kansli den 12 mars 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående ändring af § 3 i lagen angående tillsättning af presterliga tjenster den 26 oktober 1883.

Andra Kammaren har till lagutskottet hänvisat en af herr *O. W. Redelius* inom nämnda kammare afgifven motion, n:o 13, af följande lydelse:

»Af samma skäl, på grund af hvilka andra tjenstemän ega befordringsrätt inom hela riket, torde samma rätt böra tillerkännas äfven presterna. Till de allmänna grunder, enligt hvilka presterna böra likställas med öfriga tjenstemän i afseende på befordringsrätten, kommer nu den särskilda omständigheten, att Riksdagen begärt en omreglering af de presterliga tjensterna inom riket. Omregleringen kommer antagligen att medföra indragning af många nu befintliga och inrättandet af flera nya presterliga tjenster. Deraf kan, åtminstone för en tid, prestbrist uppstå i ett stift och öfverflöd på prester i ett annat. Sådant missförhållande torde till någon del kunna afhjelpas genom en sådan lagstiftning, att befordringsrätt till presterlig tjenst skall stå öppen för hela rikets presterskap utan inskränkning till det stift prest tillhör. Derför dristar jag vördsamt hemställa, att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lag om sådan ändring

af § 3 i lagen om tillsättning af presterliga tjenster den 26 oktober 1883, att befordringsrätt till presterlig tjenst i rikets alla stift må stå öppen för hela rikets presterskap.»

Utskottet vill till en början erinra, att den i § 3 af lagen angående tillsättning af presterliga tjenster stadgade inskränkningen uti presterskapets ansöknings- och befordringsrätt utgör en qvarlefva af den förr i tiden gällande indigenatsrätten, enligt hvilken prestman i allmänhet ej egde att söka anställning och befordran annorstädes än inom det stift, der han var född. I denna sin egentliga och mera omfattande betydelse bibehöll sig indigenatsrätten, i trots af upprepade förslag om dess afskaffande, till den 4 november 1876, då Kongl. Maj:t, i enlighet med Riksdagens beslut och efter inhemtande af kyrkomötets samtycke, förordnade, att hvad lag och särskilda författningar innehölle derom, att ej någon kunde vinna inträde i prestembetet inom annat stift, än der han vore född, skulle upphöra att vara gällande. Sedan den tiden existerar indigenatsrätten — såsom beteckningen allt fortfarande lyder — endast i den öfverflyttade bemärkelsen, att prestmans ansökningsrätt i regel är inskränkt till det stift, han tillhör.

Äfven mot denna inskränkning hafva tid efter annan höjts röster, som påyrkat prestmans fulla likställighet i fråga om rätt till befordran med andra statstjenare. Förslagen härom hafva emellertid hittills ej ledt till önskad påföljd, utan allt fortfarande qvarstår i antydda hänseende prestens undantagsställning.

Detta sakernas tillstånd är, efter utskottets uppfattning, ur flere synpunkter mindre tillfredsställande. Derigenom förryckes nemligen den likformighet i befordringsförhållandena inom landets olika stift, som måste betraktas såsom högeligen önskvärd ej blott med hänsyn till intresset för presterna att, i mån uteslutande efter begåfning och lämplighet för prestembetet, sins emellan ega lika rätt och utsigt att vinna befordran inom sitt kall, utan äfven ur synpunkten af församlingarnas intresse att, vid tillsättandet af en presterlig befattning, få pröfva och göra sitt val emellan personer af bästa möjliga kompetens och ej sättas i beroende af en mera eller mindre tillfällig brist på lämpliga kandidater inom det stift, der församlingen är belägen.

Redan då den unge prestmannen efter afslutad studiekurs skall afgöra, till hvilket stift han vill förlägga sin verksamhet, måste han,

derest hans rätt till befordran skall för all framtid vara bunden och inskränkt till detta stift, taga särskild hänsyn till de olika befordringsutsigterna inom olika stift, och det kan under sådana förhållanden allt som oftast inträffa, att inom det ena stiftet uppstå de största svårigheter att erhålla det för den kyrkliga verksamhetens behöriga upprätthållande erforderliga antalet prester, medan i ett annat stift, just i följd af mera gynsamma utsigter till snabb och god befordran, antalet i stiftet inträdesvilliga prestmän blifver större, än behofvet egentligen kräfver.

Denna bristande likställighet emellan landets olika stift har numera större sannolikhet än förr att framträda, sedan den egentliga indigenatsrätten blifvit upphäfd. Medan dessförinnan hvarje stift kunde af dem, som egnade sig åt prestkallet, med säkerhet påräkna åtminstone dem, som voro födda inom stiftet, kan under nuvarande förhållanden ett stift, inom hvilket befordringsutsigterna äro mera eller mindre tillfälligt mörka, lätteligen gå miste äfven om de prestmän, som af födseln tillhöra stiftet och hvilka sannolikt, derest befordringsrätten ej vore på angifvet sätt begränsad, af naturlig fallenhet skulle känna sig manade att åtminstone till en början erbjuda stiftet sina tjenster.

Ifrågavarande inskränkning uti presternas befordringsrätt kan äfven i ett annat afseende medföra olägenhet. Derigenom komma nemligen tillfälliga förhållanden inom ett stift att mera än skäligt utöfva inflytande på befordringsmöjligheterna. Medan således i ena stiftet till följd af stor dödlighet eller afgång bland innehafvarne af de ordinarie prestbeställningarna de obefordrade prestmännen redan tidigt kunna ernå goda befattningar, kan i ett annat stift, der förhållandena äro motsatta, befordran för presterna öfver höfvan fördröjas.

Ofvan omförmälda förhållanden förtjena efter utskottets tanke att allvarligt uppmärksammas och uppväga till fullo de olägenheter, man förutsett skola blifva en följd af att utsträcka presternas befordringsrätt till hela riket. Dessa olägenheter hafva uttömmande angifvits af 1868 års kyrkomöte i dess uttalande med anledning af Riksdagens i skrifvelse den 14 maj 1867 gjorda framställning om indigenatsrättens upphäfvande; hvilket uttalande ej mindre föranledde, att någon åtgärd till följd af nämnda Riksdagens skrifvelse ej kom till stånd, än äfven torde få anses hafva utgjort orsaken, hvarför inskränkningen i presternas befordringsrätt upptogs i den nya lag angående tillsättning af presterliga tjenster, som den 26 oktober 1883 utfärdades. Såsom skäl mot en utsträckning af presternas ansökningsrätt till hela riket anförde 1868 års kyrkomöte,

att det hvarken för presten eller församlingsvården kunde vara gagneligt, att för presterskapet i allmänhet utsigter öppnades till pre-

sterlig befordran inom ett allt för stort område, alldenstund derigenom utan tvifvel transportsökandet skulle blifva vida allmännare än nu vore händelsen;

att, då icke vore fråga om församlingarnas kallelserätt, utan om presternas ansökningsrätt, genom rättigheten att söka prestsysslor öfver hela riket fördelarne för presterskapet i sjelfva verket icke blefve större än för närvarande, enär vid hvarje lägenhet ansökningarna, om de blefve från hela riket tillåtna, skulle blifva i samma mån talrikare;

att den vigtiga kontinuiteten vid uppsigten från stiftsstyrelsernas sida öfver prestens lära och lefverne skulle i väsentlig mån rubbas och i följd häraf samma styrelser komma att sakna den närmare personliga kännedom om presterskapet, hvilken, genom föreskriften att vid förslags upprättande afseende skall fästas å personernas nit och försigtighet i embetets handhafvande, vore af så synnerlig vigt och betydelse; och slutligen,

att derigenom grunden för hela den närvarande stiftsindelningen blefve rubbad och församlingarna möjligen kunde komma att till stor del betjenas af församlingslärara, hvilka vore främmande för de särskilda orternas egendomliga förhållanden.

Hvad förstnämnda betänklighet vidkommer, bör, efter utskottets förmenande, åt densamma ej tillerkännas vidare vigt. Äfven om till en början ett borttagande af inskränkningen uti presternas befordringsrätt skulle hafva till påföljd, att transportsökandet blefve mera allmänt än nu är fallet, skulle förhållandena helt visst af sig sjelft ganska snart tillfredsställande regleras, och för öfrigt förefunnes ju intet hinder att, derest så ansåges nödigt, emot ett öfverdrifvet transportsökande vidtaga särskilda åtgärder utan att binda presternas befordringsrätt i allmänhet.

Beträffande invändningen, att det för presterna ej skulle blifva någon större fördel att få ansökningsrätt inom hela riket, eftersom ansökningarnas antal komme att i motsvarande proportion ökas, kan denna nog hafva sitt berättigande i fråga om presterna i de uti befordringsafseende mera lyckligt lottade stiften, men eger uppenbarligen ej någon tillämpning för sådana fall, då det egna stiftet ej erbjuder några som helst befordringsmöjligheter, och utsigten till befordran alltså har sin grund uteslutande i rättigheten för prestmannen att söka beställningar äfven utom detta.

Att stiftsstyrelserna skulle få svårare än under nuvarande förhållanden att handlägga de presterliga befordringsärendena, må villigt erkännas, men denna omständighet kan efter utskottets mening ej vara

till fyllest att motivera en inskränkning uti presternas befordringsrätt, som ej har någon motsvarighet inom öfriga grenar af statsförvaltningen. För öfrigt torde nämnda svårigheter väsentligt öfverskattas. Stiftsstyrelserna ega ju vid befordringsärendenas handläggning tillgång till intyg från vederbörande stiftsstyrelse om en sökandes skicklighet och lämplighet för sitt kall, och om för något fall de upplysningar, som derigenom kunde inhemtas, vore ofullständiga och otillräckliga, torde svårighet ej möta att genom skriftvexling komplettera hvad som i ett eller annat afseende kan brista.

Hvad slutligen angår farhågan, att, derest den ifrågasatta utsträckningen af presternas befordringsrätt genomfördes, församlingarna skulle allt som oftast utsättas för att till församlingslärare erhålla personer, hvilka vore främmande för de särskilda orternas egendomliga förhållanden, förefinnas deremot ganska verksamma garantier uti prestens eget intresse att ej blifva ställd på en plats, som ej lämpar sig för honom, samt uti församlingens pröfning af en sökandes lämplighet för en viss presterlig befattning. Det torde ej behöfva befaras, att församlingarna komme att sakna den närmare kännedom om sökandens person och åskådning, som för bedömande af denna lämplighet kunde i särskilda fall erfordras.

Dessutom bör uppmärksammas, att ansökningsrätten för folk- och småskolelärarne, beträffande hvilka det torde vara lika angeläget som i fråga om presterna, att de ega kännedom om egendomligheterna i befolkningens lynne och åskådning å den ort, der de skola verka, för närvarande är utan inskränkning till vissa på förhand bestämda delar af riket, och att detta förhållande, så vidt utskottet känner, ej föranledt några olägenheter af den beskaffenhet, som senast antydts.

Slutligen förtjenar såsom en omständighet af vigt att framhållas, hurusom den i motionen föreslagna förändringen är egnad att befordra enheten och sammanhållningen inom kyrkan och motverka uppkomsten af ensidiga rigtningar derinom; hvilket förhållande, efter utskottets tanke, måste anses såsom en väsentlig fördel för kyrkan sjelf.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag om upphäfvande af den uti § 3 mom. 1

af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af presterliga tjenster stadgade inskränkningen uti presternas befordringsrätt.

Stockholm den 12 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Hasselrot*, *Husberg*, *Lundström*, *Sörensson* och *Sandqvist*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till ifrågavarande motion.

Herrar *Leman*, *Almgren* och *Jönsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARE. 1900.

N:o 27.

Ank. till Riksd. kansli den 19 mars 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande lagstiftning om väghållningsbesvärets utgörande.

Lagutskottet har till behandling fått mottaga elfva särskilda motioner, åsyftande ändringar i eller tillägg till gällande lagstiftning angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Samtliga dessa motioner hafva afgifvits inom Andra Kammaren, nemligen n:o 2 af herr *C. Sandquist*, n:o 10 af herr *O. Anderson* i Hasselbol, n:o 17 af herr *M. Andersson* i Löfhult, n:o 20 af herr *J. Hjelmérus*, n:o 27 af herr *J. Larsson* i Presstorp, n:o 29 af herr *A. J. Högstedt*, n:o 35 af herr *J. A. Lundström*, n:o 43 af herr *P. Pehrson* i Törneryd, n:o 131 af herr *C. G. Johansson* i Aflösa, n:o 139 af herr *G. A. E. Kronlund* och n:o 142 af herr *E. A. Lindblad*.

Herr Sandquists motion är af följande lydelse:

»Vid förra årets riksdag väckte undertecknad motion (n:o 39) i syfte att vinna följande tillägg till 63 § uti lag af den 23 oktober 1891, angående väghållningsbesvärets utgörande på landet: »Stående dock väghållningsskyldige fritt att sjelfva ombesörja vägskattens debitering och indrifning, med rättighet att få de resterande utskylderna indrifna på sätt om resterande kommunala utskylder stadgadt är».

Uti sitt afstyrkande utlåtande (n:o 58) säger lagutskottet beträffande detta yrkande: »Uppbörd genom vägstyrelse skulle vara förenad med

stora olägenheter, vida större än de, som åtfölja det nu stadgade uppbördssättet genom kronobetjeningen.» Synnerligen svåra skulle dessa olägenheter komma att blifva, menar utskottet, i sådana väghållningsdistrikt, som bestå af »flera kommuner».

I det fall, att väghållningsdistrikt består af allenast »en kommun», medgifver dock utskottet, att dessa »olägenheter icke skulle blifva så afsevärda».

Alldenstund min motion icke hade till syftemål att åstadkomma något tvång för väghållningsdistrikt att öfvergifva det nu föreskrifna uppbördssättet, utan endast åsyftade att erhålla en välbehöflig frihet för de väghållningsdistrikt, som önska att begagna sig af ett både lämpligare och billigare uppbördssätt, än det nu lagstadgade, alltså följer derutaf, att de af utskottet anförda svårigheterna icke kunna utgöra några giltiga skäl emot motionens syftemål. Under sådant förhållande dristar jag hoppas, att motionen, å nyo väckt, skall såsom fullt berättigad beaktas.

Rörande vägskattens debitering, indrifning och redovisning finnes stadgadt uti väglagens 63 § som följer:

»Konungens befallningshafvande ombesörjer, på vägstyrelsens derom framstälda begäran, att vägskatten varder genom vederbörande i sammanhang med kronoskatterna debiterad, indrifven och redovisad, på sätt om landstingsmedel är föreskrifvet, egande Konungens befallningshafvande jemväl att förordna om afskrifning af sådana afgifter till vägkassan, som i anseende till bristande tillgångar icke kunnat indrifvas.» Strax efter den nya väglagens tillkomst hade man temligen allmänt den uppfattningen inom flera väghållningsdistrikt, att denna paragraf icke lade något hinder i vägen för väghållningsskyldige att antingen anlita kommunalnämnden eller uppdraga åt annan pålitlig person att debitera, indrifva och redovisa afgifter till vägkassan.

Undantagsvis åtminstone medgaf ock vid den tiden Konungens befallningshafvande i Stockholms län väghållningsskyldige inom ett väghållningsdistrikt frihet att sjelfva ombesörja, »på sätt de bäst funno lämpligt», vägskattens debitering, indrifning och redovisning.

Inom ett och annat väghållningsdistrikt dristade man ock, utan någon som helst förfrågan hos Konungens befallningshafvande, efter eget godtfinnande ombesörja vägskatteuppbörden i förlitande derpå, att obetalade afgifter till vägkassan skulle indrifvas på samma sätt som om resterande kommunala utskylder stadgadt är. Men snart nog nödgades man inom dylika väghållningsdistrikt erfara, att så ingalunda vore förhållandet. Enligt hvad man berättat för mig, har ett sådant väghållningsdistrikt

blifvit hotadt med att »gå miste om statsanslaget», om man icke stälde sig väglagens 63 § till efterrättelse.

Inom det väghållningsdistrikt, till hvilket jag räknas, debiteras och indrifves vägskatten ännu, enligt väghållningsskyldiges beslut, af dertill utsedd person. Och detta enkla och billiga uppbördssätt har visat sig vara utmärkt bra, så långt det »sunda bondförståndet» fått gälla, men tyvärr icke längre; ty väghållningsskyldige i närmast liggande stad hafva vägrat, så har man sagt mig, erlägga vägskatt för ett staden tillhörigt, inom väghållningsdistriktet liggande hemman för att sålunda framtvinga tvångsuppbördssättet, enligt anförda 63 §. Då vägskatten uppbäres och användes inom väghållningsdistriktets kommun, frågar man sig med rätta: hvarför skola väghållningsskyldige inom samma kommun vara fråntagna rättigheten att sjelfva, »på sätt de för godt finna», låta debitera och indrifva vägskatten?

Då kommunerna i flera årtionden ansetts mogna för att ombesörja debitering och uppbörd af kommunalutskylderna genom af dem valda kommunalnämnder, så borde väl ock väghållninggsskyldige anses mogna nog för att sjelfva ombesörja vägskattens debitering och indrifning genom af dem valde uppbördsmän. Men icke blott frihet för och mognad hos de väghållningsskyldige äro talande skäl för denna sjelfombesörjningsrättighet.

Kändt är, att inom alla sådana väghållningsdistrikt, der inga industriella inrättningar finnas, måste den i mantal satta jorden nästan ensam ännu vidkännas väghållningsbördan, ty den ringa del af vägskatten, som inflyter ifrån lägenhetsegare, några få handlande och kapitalister, förmår icke att i någon nämnvärd mån minska densamma.

Väghållningsskyldige hafva derför af nöden att på sådant sätt få ombesörja sina väghållningsangelägenheter, att förvaltningskostnaderna icke blifva allt för känbara.

På grund af det anförda får jag vördsamt föreslå, att Riksdagen måtte för sin del besluta: att 63 § uti lag den 23 oktober 1891, angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, måtte erhålla tillägg af följande innehåll:

»Stående dock väghållningsskyldige fritt att sjelfva ombesörja vägskattens debitering, indrifning och redovisning, med rättighet att få de resterande utskylderna indrifna, på sätt om resterande kommunala utskylder stadgadt är.»»

Herr O. Anderson anför uti sin motion:

»Att en rättvisare grund för väghållningsbesvärets utgörande på landet blef lagd vid antagandet af väglagen af den 23 oktober 1891, är utan allt tvifvel.

Det myckna klandret öfver nämnda lag är dels berättigadt, dels oberättigadt. Att en allmän lag skall vara fullt passande i alla förhållanden och för alla, är icke tänkbart; att en ny och så omfattande lag skulle blifva svårhandterlig och i vissa fall missförstådd under öfvergången till det nya med åtföljande nyintagna vägar och vägdelningar, är icke underligt, och att full rättvisa i fördelningen af vägunderhållskostnaden skulle på en gång få inrymmas i lagen, torde vara för mycket begärdt. Men att brister kunde upptäckas vid tillämpningen af en så omfattande lag är icke heller så underligt, och inom Riksdagen erkännes, att det är brister i lagen och behof af ändringar i densamma, fastän olika meningar gjort sig gällande om tiden och sättet för dess afhjelpande.

Undertecknad har studerat väglagens såväl text som tillämpning i praktiken från dess början och kan icke inse behofvet af en allmän revision af densamma, men mycket väl behofvet af lagändringar, dels för vinnande af mera rättvis fördelning af underhållskostnaden och dels ändringar till förtydligande och bristers afhjelpande.

I likhet med flere motionärer samt det ärade lagutskottets förslag och Andra Kammarens beslut vid förliden riksdag anser jag rättvist och billigt, att punkt 3 af mom. d i 6 § af väglagen bör utgå.

I 47 § väglagen fins ingen bestämmelse angående hvilka myndigheter som hafva att föranstalta om val af två ledamöter i den omförmälda särskilda nämnden, och bör för den skull införas ett tillägg, att kallelse till ifrågavarande val skall utfärdas af kommunalstämmas ordförande då valet förrättas å kommunalstämma, af vederbörande domhafvande då valet sker inför häradsrätten, och för den händelse något val eger rum inför Konungens befallningshafvande eller annan af Konungens befallningshafvande bestämd myndighet, af den myndighet som valet förrättar.

I 51 § väglagen fins icke uttryckt någon bestämmelse, hvilken som skall bekosta tryckningskostnaden i länskungörelsen för nämndens uppskattningsinstrument. Med stöd af ordalydelsen i paragrafen ha säkert de allra flesta antagit, att kungörandet skulle ske på statens bekostnad, och detta antagande vinner stöd genom bestämmelsen i 47 §, att Konungens befallningshafvande väljer ordförande och halfva antalet af nämnden, samt att nämndens uppskattning hufvudsakligast afser att få utrönt, huru mycket staten skall betala till de vägunderhållningsskyldige in natura, hvarför mycket missnöje uppstått, då krafräkningar kommit väghållningsskyldige

till handa. Det bör intagas i paragrafen ett tillägg, att kungörandet skall ske på statens bekostnad.

I 39 § väglagen bestämmes om fyrktalssättningen, men det är en brist i lagen, att det icke fins någon bestämmelse om hvem skyldigheten åligger att upprätta vägfyrktalslängder, ej heller om längdens justering, hvilket åstadkommit många olägenheter, och torde vara lämpligt att vid 59 § väglagen införa ett nytt moment derom, att skyldigheten att upprätta vägfyrktalslängder torde lämpligast åläggas vederbörande kommunalnämnder, som ändock ha taxeringslängderna till hands, och att längderna underkastas enahanda granskning, som i fråga om kommunens fyrktalslängd finnes föreskrifven.

Då den tolkning af väglagens 60 § gjort sig gällande, att statsbidrag vägrats för sådana oindelta vägar, som underhållas af vägstyrelsen på vägkassans bekostnad och uttaxerade medel af väghållningsskyldige in natura, men då sådana vägar äro af lika beskaffenhet och sammanhang med de indelta, så bör 60 § ändras till ordalydelsen så, att statsbidrag skall utgå för all landsväg och bygdeväg, som underhålles antingen in natura af de väghållningsskyldige eller ock gemensamt af hela distriktet eller dess vägkassa, som de in natura underhållsskyldige deltaga i.

Underhåll af broar, som icke ingå uti vägdelning, samt färjor, hvilka underhållas af vägkassan och medel, uttaxerade af väghållningsskyldige in natura, har ett så nära samband med vägarne, att jemväl för dessa bör på samma skäl statsbidrag till samma belopp utgå. Vinter- och sommarvägunderhållet är en känbar tunga för jordbrukaren. Visserligen blef bördan utjemnad och för en stor del af dem lindrigare genom den nya väglagen, men i de många distrikt, der nya vägar intagits ända till samma väglängd som förut underhållits, så att efter ny vägdelning dubbelt så lång väg skall underhållas, är det gifvet, att naturavägunderhållet blir dyrare och derigenom klagan öfver vägunderhållsbördan berättigad.

Statsbidraget till in-natura-underhållet å indelta vägarne sommartid ansågs från början vara för lågt tilltaget, och tiden synes nu vara inne att öka statsbidraget till en femtedel af uppskattade in-natura-underhållskostnaden sommartid, hvarför jag vördsamt skall föreslå, att 60 § i väglagen ändras till femtedel af statsmedel i stället för en tiondedel.»

På grund af hvad sålunda anförts föreslår motionären, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändringar af lagen an-

gående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 i syfte,

a) att skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af allmän väg, bro och färja utsträckes till inkomst genom aflöning eller med enskild tjenstebefattning förenad förmån, pension, årligt understöd, gratifikation, lifränta och undantagsförmån, för de fall att sådan inkomst uppgår till minst ett tusen kronor;

b) att föreskrift meddelas angående hvilka myndigheter som hafva att föranstalta om val af ledamöter i den i 47 § af berörda lag omförmälda särskilda nämnd;

c) att stadgande meddelas derom, att kostnaden för offentliggörande i länskungörelserna af det i 51 § af nämnda lag omförmälda uppskattningsinstrument skall af allmänna medel gäldas;

d) att föreskrift meddelas angående tid och sätt för anförande af besvär öfver beslut, som fattas vid det i lagens 58 § omförmälda sammanträde med de väghållningsskyldige;

e) att föreskrift meddelas derom, att vederbörande kommunalnämnd skall vara skyldig upprätta vägfyrktalslängd;

f) att statsbidrag förklaras skola utgå för all landsväg, bygdeväg, broar och färjor, som underhållas antingen in natura af de väghållningsskyldige eller ock gemensamt på hela distriktets eller dess vägkassas bekostnad, såvida vägskatt för sådant ändamål utgöres af de in natura väghållningsskyldige, samt att utaf den för vägunderhåll in natura uppskattade kostnad lemnas en femtedel af statsmedel.

Uti de af herrar M. Andersson, Hjelmérus, Larsson och Högstedt afgifna motionerna hemställes, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 60 § 1 mom. i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet skall erhålla följande förändrade lydelse:

Utaf den för vägunderhåll in natura uppskattade kostnad lemnas en femtedel af statsmedel, hvilket bidrag utbetalas till vederbörande vägstyrelse för att på lämpligt sätt tillhandahållas dem, som berörda vägunderhåll bestrida.

Till stöd för berörda yrkande anför herr Larsson:

»Uti 60 § 1 mom. af lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet stadgas, att »utaf den för vägunderhåll in natura uppskattade kostnad lemnas en tiondedel af statsmedel, hvilket bidrag utbetalas till vederbörande vägstyrelse för att på lämpligt sätt tillhandahållas dem, som berörda vägunderhåll bestrida»; och motiveras denna

bestämmelse uti lagutskottets utlåtande n:o 31 vid 1891 års riksdag med följande ord:

»Sålunda har utskottet, ehuru utskottet håller före, att de lindringar, som särskilda utskottets förslag (1889) erbjöd jordbruket, voro ganska afsevärda, likväl ansett sig böra, i syfte att bereda ytterligare lindring åt dem, som bestrida naturaunderhållet, och på samma gång i någon mån minska de nya beskattningsföremålens börda, förorda ett statsbidrag med belopp, som motsvarar en tiondedel af nämnda underhålls uppskattade värde.

För billigheten af ett statsbidrags beviljande talar onekligen den omständighet, att underhållet af de allmänna vägarne, såsom många gånger blifvit framhållet, i viss mån kan betraktas som ett statsändamål, till hvars fyllande alla samhällsmedlemmar böra bidraga. Ett dylikt bidrag, väl afpassadt, synes äfven vara den lämpligaste formen för deras deltagande i väghållningsbesväret, hvilka ansetts böra befrias från medverkan till vägkassans bildande. Detta statsbidrag kommer visserligen direkt allenast naturaunderhållet till godo, men genom en bestämmelse i den rigtning, att statsbidraget skall afräknas från det belopp, hvartill sagda underhåll värderats, kommer detsamma att verka till lindring äfven för dem, som hafva att endast lemna penningebidrag till vägkassan, då ju utdebiteringen till nämnda kassa i viss mån bestämmes af naturaunderhållets uppskattade värde. De motionärer, som förordat ett statsbidrag, hafva emellertid, enligt utskottets åsigt, gått för långt i sina anspråk. Utskottet föreställer sig nemligen, att med de lindringar, som särskilda utskottets förslag innebär, ett statsbidrag af den storlek, utskottet här ofvan angifvit, måste anses vara tillräckligt och egnadt att i väsentlig mån förringa betydelsen af de mot särskilda utskottets förslag rigtade anmärkningar i fråga om dess förmenta oförmåga att bereda tillräcklig lindring åt det af väghållningsbördan tryckta jordbruket.

Vid tillämpningen af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet har emellertid i verkligheten visat sig, att i följd af statsbidragets otillräcklighet den sålunda afsedda »lindringen åt det af väghållningsbördan tryckta jordbruket» i regeln alldeles uteblifvit, och att lagens syfte i det hänseendet kan anses förfeladt, hvadan uppmärksamheten helt naturligt redan rigtats å behofvet att genom nya förslags framställande eftersträfva ändamålets vinnande. Bland dessa förslag synes mig det om ökandet utaf »bidraget af statsmedel» vara det, som å ena sidan bäst löser svårigheten och å andra sidan bör hafva största utsigt till framgång, enär det ju kan åberopa sig på efterföljansvärda föredömen i utlandet och det obestridliga behofvet af lindring i de tryckande kommunala

bördorna genom anlitande af statsverkets öfverflöd. Så hafva till exempel, enligt den af statistiska centralbyrån utarbetade statistiken öfver »kommunernas fattigvård och finanser», i landsbygdskommunerna utgifterna ökats från 14,998,509 kronor år 1874 till 32,142,563 kronor år 1897 och de utkräfda »utskylderna» från 10,834,285 kronor år 1874 till 20,757,107 kronor år 1897.

Under sådana förhållanden som de nu anförda synes mig billighet och rättvisa fordra, att staten än ytterligare bispringer den af utgifter för ett så allmänt ändamål som vägunderhållet tryckta landsbygden, hvilken ju för sina behofs fyllande icke åtnjuter de rika inkomster, som städerna erhålla.»

De öfrige motionärerna motivera sitt yrkande med en hänvisning till hvad vid förra årets riksdag anfördes uti då afgifna motioner i ämnet.

Uti den af herr Hjelmérus afgifna motionen hafva sju af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Herr Lundströms motion är af följande lydelse:

»Under den tid, som förflutit sedan lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet af den 23 oktober 1891 trädde i kraft, har vid tilllämpningen af 60 § i nämnda lag gjort sig gällande den princip, att statsbidrag vägrats för sådana icke indelade vägar, som underhållas på vägkassans bekostnad, oaktadt underhållskostnaden för dessa vägars underhåll sommartiden uttagits endast af sådana fastighetsegare, som enligt väglagen haft att vägunderhållet in natura bestrida.

I ett inom öfre Norrland beläget väghållningsdistrikt hade på grund af Kongl. Maj:ts bref — den 20 november 1883 — Konungens befallningshafvande föreskrifvit, att i fråga om en viss omlagd väg densamma skulle underhållas af de hemmansegare, som deltagit i underhållet af den gamla vägen, i förhållande till deras förra underhållsskyldighet af sagde väg, äfvensom rörande en nyanlagd väg, att underhållet af denna skulle bekostas af vägdistriktet gemensamt och utbjudas på entreprenadauktion i skilda utrop om 1/10 mil och anbuden pröfvas af de fullmägtige, som af kommunerna årligen utsågos för tingslagets angelägenheter.

Vid 1895 års ingång, då väglagen trädde i kraft, fans således inom distriktet dels indelad väg, som underhölls af respektive vägunderhållsskyldige hemmansegare, dels icke indelad väg, som skulle underhållas af sådana fastighetsegare, hvilka blifvit befriade från underhåll af lotter å annan indelad väg, och slutligen icke indelad väg, som underhölls gemen-

samt af hela vägdistriktet. Härtill kom, att samtidigt med nya väglagens tillämpning genomfördes ändring i vägdistriktets omfång, hvarigenom en del förut indelad väg kom att falla inom ett annat väghållningsdistrikt, och derigenom kommer ett antal vägunderhållsskyldige att befrias ifrån sina väglotter utan att öfvertaga annan väg i utbyte.

För att undkomma alla dessa ojemnheter i vägunderhållsbördan, beslutades och begärdes vägdelning. Men innan denna hunnit mer än knappt påbörjas, inträffade emellertid, att Kongl. Maj:t genom resolution — den 24 april 1896 — ålade vägdistriktet att öfvertaga och för framtiden underhålla en under anläggning varande väg af något öfver 5 nymils längd. Med anledning deraf erhölls Konungens befallningshafvandes medgifvande att uppskjuta vägdelningen, hvarefter samtlige in natura väghållningsskyldige öfverenskommo att öfverlemna sina väglotter till vägstyrelsen, som på deras bekostnad skulle ombesörja vägunderhållet sommartiden, till dess ny vägdelning inom vägdistriktet blifvit faststäld, med rätt för vägstyrelsen att hos vederbörande myndigheter uttaga vägdistriktet tillkommande statsbidrag enligt 60 § af väglagen.

Enligt dessa bestämmelser och med ledning af upprättadt och laga kraftvunnet uppskattningsinstrument, hafva vägdistriktets fastighetsinnehafvare, som det vill synas, i öfverensstämmelse med 60:de paragrafens mening åtnjutit statsbidrag med en tiondedel af uppskattade värdet för underhållet af distriktets vägar, intill dess vederbörande nu till en början för åren 1895—97 återfordrat viss del af det utlemnade statsbidraget på den grund, att sådana vägar, som icke varit till natura-underhåll indelade, ingått i den uppskattade vägunderhållskostnaden.

Enär det utan tvifvel varit lagstiftarnes mening, att statsbidrag bör komma dem till godo, som vägunderhållet bestrida, och då förhållanden kunna inträffa, som göra det nödvändigt för ett väghållningsdistrikt att för någon tid ombesörja vägunderhållet på annat sätt än genom vägarnes indelning, samt då inga skäl torde förefinnas att för statsbidrags erhållande göra skilnad mellan de vägar, som underhållas genom arbete, och dem, som underhållas medelst penningsammanskott, synes det lämpligt att genom ändring af 60 § i väglagen fastslå den grundsats, att statsbidrag skall utgå för all landsväg och bygdeväg jemte broar och färjor, som underhållas antingen af de väghållningsskyldige eller ock gemensamt på hela distriktets eller dess vägkassas bekostnad, såvida vägskatt för sådant ändamål utgöres af de in natura väghållningsskyldige.

På grund af det ofvan anförda får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändring af 60 § i

lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 i syfte:

att statsbidrag förklaras skola utgå för all landsväg, bygdeväg, broar och färjor, som underhållas antingen in natura af de väghållningsskyldige eller ock gemensamt på hela distriktets eller dess vägkassas bekostnad, såvida vägskatt för sådant ändamål utgöres af de in natura väghållningsskyldige.»

Herr Pehrson lemnar uti sin motion till en början en redogörelse för antalet motioner om ändringar i väglagen, som från denna lags tillkomst afgifvits, samt för den behandling, ändringsförslagen undergått inom lagutskottet vid de tre senaste riksdagarne, och fortsätter derefter:

»Af det nu sålunda meddelade, sammanstäldt med den behandling af ifrågavarande ämne, som föreligger i hithörande komitébetänkande och de deröfver afgifna utlåtandena, i Kongl. Maj:ts proposition till 1889 års Riksdag och de talrika motionerna vid flera riksdagar, i utlåtanden från särskildt utskott och lagutskottet samt i kamrarnes protokoll, torde tydligt nog framgå, att antalet särskilda fall, i hvilka ändring af gällande väglag med fog kan ifrågasättas, är ganska stort och i verkligheten större, än motionernas hemställanden angifva, samt att framför allt annat just *»några af lagens hufvudgrunder»* äro väl förtjente att granskas och *lämpas efter de mycket olika lokala förhållanden*, som faktiskt förefinnas i så stor omfattning i vårt vidsträckta land. Så synnerligen vigtiga omständigheter som indelningen i väghållningsdistrikt, utjemnandet på bästa sätt af väghållningsbördan för de henne bärande samt formen för de mest gagnande och rättvisa understöd från statens sida till samma bördas lättande och utjemnande hafva nemligen, i samband med påvisandet af den gällande lagstiftningens bristande förmåga att motsvara de billiga anspråk, man måste ställa på densamma i afseende på just dessa hennes väl allra vigtigaste *»hufvudgrunder»*, allt mer lagt i dagen behofvet af en fullständig revision af samma lagstiftning.

På grund af hvad sålunda anförts, får jag härmed hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes underkasta gällande väglag en fullständig revision, i syfte af *dels* ett rättvisare utjemnande och ett kraftigare underlättande genom statsunderstöd af väghållningsbördan, *dels* äfven en behöflig förbättring af lagens detaljföreskrifter, samt derefter till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill denna revision kunnat föranleda.»

Herr Johansson anför uti sin motion:

»Vid förlidet års riksdag aflemnade undertecknad m. fl. till Andra Kammaren motionen n:o 59, hvari yrkades dels sådan förändring af väglagens 6 § d), att 3 punkten skulle derur utgå, och dels att 59 § i samma lag förändrades derhän, att debiteringsgrunden för annan fastighets deltagande i väghållningsbesvären blefve densamma som för jordbruksfastighet.

Den ifrågasatta förändringen af 6 § tillstyrktes af lagutskottet och bifölls af Andra Kammaren, men i afseende på 59 § gjorde sig motsatta åsigter gällande. Detta senare skedde dock ej derför att utskottet ansåg den begärda förändringen vara obefogad, utan blott, så vidt jag kunnat finna, af den orsaken, att det ej syntes utskottet lämpligt att *då* utsträcka skyldigheten för väghållningsbesvärets utgörande. Den åsyftade reformen borde följaktligen först framdeles genomföras.

För min del kan jag dock ej gilla utskottets uppfattning i detta afseende. Ty jag håller tvärt om före, att tiden för den sålunda önskade lagändringen redan var inne, då den nu gällande väglagen trädde i kraft. Och det är med anledning häraf jag, under åberopande af den motivering, som förlidet år åtföljde ofvan angifna motion, äfven i år återkommer med densamma, och hemställer, att Riksdagen beslutar: dels att 6 § d) punkten 3 får ur väglagen utgå, och dels att 59 § a) och b) får följande förändrade lydelse:

a) att fastighet, med undantag af staten och menighet tillhöriga allmänningsskogar, påföres en vägfyrk för hvarje 100 kronor af taxeringsvärdet;

b) att dessa skogar och frälseränta påföres en vägfyrk för hvarje 400 kronor af taxeringsvärdet.»

Uti motionen hafva två af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Herr Kronlunds motion är af följande lydelse:

»Sedan jag i en till förra årets Riksdag afgifven motion utförligt redogjort för de stora ojemnheter, som förefinnas i nuvarande fördelningen af vägunderhållsskyldigheten, och föreslagit åtgärder afseende afhjelpande af dessa, men lagutskottet, der motionen behandlats, afstyrkt densamma, med antydan, att den särskildt inom Norrland tryckande vägbördan borde kunna lindras genom statsunderstöd till de af vägunderhållet särskildt betungade väghållningsdistrikt äfvensom genom förändringar i distriktens storlek, samt Riksdagen derpå bifallit lagutskottets hemställan, så tillåter jag mig äfven i år återkomma till

samma ämne. Jag åberopar dervid den utredning, jag till förra årets riksdag åvägabragt.

De för hvarje år till stort antal återkommande motioner om ändringar i väglagen visa otvetydigt behofvet af en omarbetning af densamma.

De hufvudpunkter, som dervid synas mig böra komma under ompröfning, äro frågan om en rättvisare fördelning af vägbördan mellan de olika väghållningsdistrikten, ett ökadt statsbidrag, dess utgående i förhållande till vägbördans relativa storlek inom de särskilda väghållningsdistrikten samt vägbördans fördelning på flere skatteobjekt, än hvad nu är fallet, äfvensom ett ökadt deltagande i vägbördan från vissa skatteobjekt.

Då emellertid en förändring i väglagen i dessa delar torde medföra nödvändigheten af en omarbetning af väglagen jemväl i andra delar, och detta lämpligen torde ske vid en allmän revision af samma lag, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta i nu antydda rigtning omarbeta nu gällande väglag och för Riksdagen framlägga förslag till de förändrade bestämmelser, som deraf kunna blifva en följd.»

Herr Lindblad anför:

»Alltsedan nya väglagen började tillämpas och dess bestämmelser således ifrån att stå på papperet komma till praktisk användning, ha tid efter annan talrika ändringsförslag sett dagen och vid riksdagen gifvit anledning till årligen återkommande motioner. Om också en del af önskemålen hafva befunnits gå tvärtemot hvarandra, så torde dock mängden af motionärer nogsamt vittna derom, att lagen ej arbetar fullt till nöjes. Visserligen har Riksdagen hittills stält sig afvisande mot hvarje ändring och framförallt önskat att låta erfarenheten vid lagens tillämpning stadga åsigterna; och detta förfaringssätt har ju mången ansett vara klokt och berättigadt. Men det börjar nu föreligga snart tio års erfarenhet sedan lagen antogs, och man kan med visshet förutsäga, att, innan vederbörlig utredning hinner att blifva verkstäld, och i all synnerhet innan Riksdagen hunnit att ena sig om en definitiv ny lydelse af lagen, hafva vi nog hunnit ett godt stycke in på det andra decenniet. Det kan ej heller vara rätt klokt, att, då man på många orter redan kommit till insigt om att ändrade bestämmelser äro nödvändiga, och då under tiden nya vägdelningar pågå och hinna afslutas,

hvilka borde vara ämnade att ega bestånd för långliga tider, man ej nu skulle börja att draga nytta af den redan vunna erfarenheten, utan alltjemt pålägga de nya väghållningsdistrikten nya lärpenningar, likasom om man ej redan hunnit experimentera tillräckligt. Bör derför lagen verkligen ändras, så bör den ändras snart. Det nya seklet kan ju få utgöra en anledning att önska de ändrade förhållandena genomförda vid dess början.

Hvilka åsigter i detalj man nu än må hysa om vägbesväret och väglagen, så kan man dock töras påstå, att det är två hufvudprinciper, som numera kämpat sig fram och så godt som blifvit fastslagna, och de äro, den ena, att vägarna fylla ett statsändamål (ej som förr ett enbart jordbruksintresse), den andra, att vårt land är för vidsträckt, dess natur och resurser för vexlande, för att kunna intvinga vägbesvärets praktiska utgörande i en enda form. Man behöfver blott tänka på den ofantliga olikheten mellan det bördiga, tätt bebyggda Skåne och det vidsträckta Norrland.

För utjemnande af detta besvär, som enligt sin egen natur måtte vara ganska ojemnt, sökte man en tid (se vägkomiténs betänkande) att medelst stora distrikt — landstingsområdet — och en för dessa anordnad förvaltning och vägkassa finna en jemnare, om också icke billigare fördelning. Det är emellertid påtagligt, att vägbesväret är af den natur, att det måste lokaliseras så mycket som möjligt, och att de olikheter, som till följd häraf nödvändigtvis uppstå, endast kunna utjemnas med *penningar.* Staten kan nog icke direkt åtaga sig vägunderhållet, som då lätt nog blefve för dyrt; men medelst statsbidrag — olika i mån af svårare vägtunga — borde man kunna utjemna olikheterna bättre än måhända medelst landstingsbidrag.

Entreprenadsystemet har, i synnerhet i Norrland, sina stora anhängare. Mot detsamma kan man hysa sina betänkligheter, att genom öfverenskommelser på förhand kostnaden skulle bli oskäligt dyr; häremot finnas visserligen korrektiv, om man inrättade sommarväghållningen ungefär i likhet med vinterväghållningen förmedelst tvångsentreprenader. I alla händelser torde det dock i flertalet jordbruksdistrikt i södra och mellersta delarne af landet qvarstå önskan, att hvarje hemman skall få sin andel in natura att underhålla, och man torde derför ännu länge böra räkna med detta sätt.

Vill man derför, såsom naturligt är, utgå från den nuvarande lagen, så gäller det endast att i densamma söka åstadkomma de förändringar och tillägg, som nu ofta framhållits och delvis gillats, delvis också sparats till en samfäld, grundligare revision. Allt för väl känner jag,

att sjelfva lagtexten ingalunda kan tillfredsställande formuleras af mig så att säga på rak arm, men för att få ett åskådningsmaterial, som ansluter sig till nu gällande väglag och blott inför de ändringar, som synas allra nödvändigast böra ifrågasättas, framställas härmed paragrafvis såväl utkast till ny lydelse af vissa punkter, som äfven de motiv, som kunna tala för dessa ändringar.

§ 5. I fråga om byggande och underhåll af allmän väg, bro och färja utgör hvarje härad en gemensamhet för sig.

Är vid den tid, då denna lag träder i kraft, härad deladt i två eller flere väghållningsdistrikt, eller äro två eller flere härad eller delar deraf då förenade till ett distrikt, må dervid förblifva.

Delning af härad i särskilda väghållningsdistrikt eller förening af härad eller delar deraf till ett sådant distrikt må derefter *ske i sammanhang med vägdelning på sätt nedan sägs.*

På grund af stadgandet i 82 § hafva väghållningsdistrikten blifvit bestämda och kunna icke ändras utan i sammanhang med förnyad vägdelning. Det låter dock tänka sig och har jemväl i praktiken framträdt behof af att, äfven då vägdelning efter nya väglagen *första* gången förekommer, kunna förändra den förut bestämda indelningen i väghållningsdistrikt. För att möjliggöra detta, tarfvas såväl ändringen här ofvan i 5 § som äfven i kommande 41 §.

§ 7. Vägunderhållet in natura, hvarmed förstås arbetet för vägs hållande i laggildt skick, åligger all jordbruksfastighet *med minst 500 kronors taxeringsvärde* med undantag af staten eller menighet tillhöriga allmänningsskogar, *som ej äro till enskild disposition upplåtna, s. k. rekognitionsskogar.*

De beskattningsföremål, hvilka icke utgöra vägunderhåll in natura, bidraga till väghållet allenast med penningar, som ingå till en för väghållningsdistriktet gemensam vägkassa.

Som jordbruksfastighet under 500 kronors taxeringsvärde i regel saknar egna dragare, och då vägunderhållet för en sådan liten del blir onödigt mycket dyrare in natura än med penningar, föreslås, att dylika små jordbruk endast påföras vägskatt enl. 60 § mom. 3 a) och b). Skall statsbidraget såsom hittills utbetalas till väghållaren, då bli dylika små belopp mycket besvärliga att fördela.

Egostyckningsförfarandet har visserligen åberopats såsom ett teoretiskt giltigt skäl häremot, i praktiken skulle dermed endast blifva medgifvet ett litet steg i rigtning mot entreprenadsystemets delvisa införande.

I § 10 finge man såsom konseqvens af föregående ändring i § 7

införa samma förbehåll: jordbruksfastighet *med minst 500 kr. taxeringsvärde.*

§ 12. Är jordbruksfastighet afsides liggande — — — laga kraft. *I fråga om sådant vägunderhåll, som är den väghållningsskyldige tilldeladt utom hans socken, eger vägstyrelsen ej att motsätta sig den väghållningsskyldiges i behörig tid gjorda begäran.*

Ofvannämnda bidrag — — — ombesörja.

Om vägstyrelsen i allmänhet kan finnas mindre böjd för att bli väghållare, får man ej undra på, men man torde böra söka någon garanti beträffande de för den enskilde mest betungande fallen. Genom det föreslagna tillägget skulle man kunna befordra, att »hvar och en får stanna med väggrusning inom sin egen socken», och att vägkassan får förmedla bortlemnandet på entreprenad af förekommande »utsocknesbitar».

§ 12 b [13]. *I trakter, der afstånden mellan bebyggda gårdar lägga svåra hinder för en jemn fördelning mellan naturapligtige väghållare, äfvensom för undvikande af större förskjutningar af väglotterna in i annan socken, ega de väghållningsskyldige rätt att besluta om vägunderhållets utgörande helt och hållet eller å större eller mindre delar af vägen förmedelst entreprenad, hvarvid på förslag af vägstyrelsen Konungens befallningshafvande eger att fastställa lämpligt förfaringssätt för en tid af tio år, sedan de väghållningsskyldige blifvit tvenne gånger derom hörde.*

Konungens befallningshafvande kan dervid, om kostnaden skulle ställa sig väsentligt högre än efter uppskattning, som i 46 § omförmäles, så väl bestämma, hvilka hemman som må vägunderhållet in natura utgöra som ock efter skälighet jemka och fastställa ersättningsbeloppen.

Som det vid många vägdelningar visat sig nyttigt att kunna afskilja vissa väglängder och upplåta dessa på entreprenad att betalas af vägkassan och såmedelst undvika en del svårare förskjutningar, och då derjemte hufvudsakligen inom Norrland och möjligen på andra platser intresset är stort för hela vägbesvärets upplåtande på entreprenad, så har det synts rimligt att inrycka bestämmelser härom såsom möjliga. Det har dock förefallit nödvändigt att åt Konungens befallningshafvande uppdraga skyddet af minoritetens berättigade intressen äfvensom möjlighet att, på sätt 69 och 72 §§ medge i fråga om vinterväghållningen, förekomma att entreprenadsummorna för sommarväghållningen stiga oskäligt högt. Att såsom nu en enda väghållare skulle kunna genom att klaga förhindra en utväg, som kan bevisligen vara till nytta för så godt som hela distriktet, måste anses origtigt. Erfarenhet saknas ej heller derom, att så praktiseras.

§ 33. Å kronans allmänning må sand, grus eller sten till vägs underhåll utan ersättning tagas efter vederbörande skogstjenstemans anvisning.

Vill någon å annan mark taga — — ersättning derför skall utgifvas. *Ligger grustaget på kronans mark, må, äfven om denna är utarrenderad, ersättningen derför endast utgå med det belopp, som kan finnas skäligt att utgöra ersättning för intrånget och för vägs underhåll till grustaget.*

Före 1895 hade man enl. 25 kap. byggningabalken rättighet att gratis taga grus och sand till allmänna vägarne från all utmark. Visserligen har jordeganderätten genom nya väglagen blifvit strängare proklamerad, men det synes ingalunda vara lämpligt, att, då staten har skyldighet att gifva kontanta bidrag till väghållet, staten samtidigt tar betaldt för grus, som kan förefinnas på kronoegendom. Om denna är utarrenderad, bör ju ej heller arrendatorn tillförsäkras någon extra inkomstkälla deraf, utan den ersättning, som bör ifrågakomma, kan lämpligen inskränkas till bekostandet af ordentlig väg samt betalning för skada och intrång. På sådana vilkor synes tillrådligt att öppna grustag äfven på kronans inegojord, då antagligen i grusfattig ort såväl kronoarrendatorn som den öfriga allmänheten dermed äro mest betjenta, och kronan gerna kan och bör föregå med liberala exempel, som befordra ett allmännyttigt ändamål, förutsatt att man bibehåller full garanti mot missbruk och full ersättning för skada.

§ 41. *Sedan förrättningsmannen från Konungens befallningshafvande erhållit vägtalslängd för vägdistriktet*, skola till en början följande frågor, på sätt här nedan sägs, till handläggning företagas, nemligen:

1:o) bestämmes om de vägar, som skola i vägdelningen ingå samt deras egenskap af landsväg eller bygdeväg;

2:o) föreslås till urskiljande de broar, som ej böra till vägtrummor hänföras och som således skola från delningen undantagas för att medelst vägkassan underhållas, samt

3:o) om väghållningsdistriktets delning i mindre områden eller om två eller flera väghållningsdistrikts förening till ett, i fall fog dertill kan förefinnas.

§ 42. *Så snart sammanträde om dessa frågor hållits med de väghållningsskyldige, fortsättes förrättningen medelst vägarnes uppmätning och gradering;* åliggande förrättningsmannen att, innan förrättningen åter företages, minst 14 dagar förut låta i väghållningsdistriktets kyrkor kungöra dagen och stället för förrättningens fortsättande.

Vid vägs gradering — — deremot beräknas.

§ 43. *Sedan förrättningsmannen vid uppmätning och gradering af vägen haft tillfälle att äfven granska och komplettera förslaget rörande de broar, som skola af vägkassan underhållas, hålles ett nytt sammanträde, hvarvid de väghållningsskyldige med ledning af gjorda beräkningar må söka ena sig om lämpligaste sättet för delningens verkställande.*

Kan enighet härom ej uppnås, upprättar förrättningsmannen med gode männen eget förslag, som i samband med öfriga frågor hänskjutes under Konungens befallningshafvandes pröfning, som meddelar beslut, hvarvid lämplig hänsyn bör tagas till att vägunderhållet in natura — med aktgifvande på tillbörlig jemnhet — blir ordnadt med minsta möjliga förskjutningar för de väghållningsskyldige.

Vägdelningar ske nu i allmänhet på så sätt, att, sedan första sammanträdet hållits, som afgjort hvilka vägar som skola ingå i delningen, och hvarvid föreslagits, hvilka broar må öfvertagas af vägkassan, vägdelningsförrättaren och uppskattningsmännen företaga en resa genom hela distriktet, för att bese broarna och såmedelst kunna upprätta det förslag, som 42 § omtalar. Hela denna rundresa synes kunna inbesparas och i stället förenas med den sedermera förekommande uppmätnings- och raderingsgången. Derjemte synes det vara alldeles för tidigt att enligt 42 § Konungens befallningshafvande slutligen afgör någon del af vägdelningsfrågan, innan någon grundlig undersökning och gradering företagits. Uppskjutes denna Konungens befallningshafvandes åtgärd att företagas i sammanhang med öfriga frågor, så vinnes en på verklig undersökning grundad kännedom, och man blefve i tillfälle att lämpligare behandla *hela* frågan. Man kan nemligen tänka sig och det har förekommit, att enligt ett först upprättadt delningsförslag svåra förskjutningar uppstå. Sättet att afhjelpa dessa kan då försiggå olika: graderingen kan visserligen på enstaka platser justeras, men i stort sedt torde ändring af densamma ej låta sig göra; men måhända har man förut tvekat, men kan nu inse fördelen af att taga med i delning en mer eller mindre behöflig väg i en trakt, som just behöfver flere vägar att dela på för att ej skjutas för långt hemifrån med grusningen, *eller också* kan man afskilja en viss väg eller väglängd till entreprenad, *eller* kan man med afseende på *natura*underhållet inrätta vissa underafdelningar inom distriktet t. ex. på så sätt, att vissa socknar toge hufvudsakligen sina vägar, just för att slippa en minutiös rättvisa, som kanske i verkligheten blott existerar — på papperet! Men förslag om allt detta kan ej göras eller få någon betydelse, förrän en verklig undersökning föreligger; landtmätaren kan nu uppgöra alternativa förslag,

och först sedermera böra de väghållningsskyldige försöka komma till en slutlig öfverenskommelse, liksom Konungens befallningshafvande kan meddela ett praktiskt bedömande.

§ 44. *Fördelningen af väglotterna på marken företages slutligen, hvarefter* det åligger förrättningsmannen att hos Konungens befallningshafvande göra anmälan *om vägdelningens afslutande samt* att tillställa hvarje länsman inom väghållningsdistriktet ett exemplar af vägdelningslängden för att vara för vederbörande tillgängligt.

Konungens befallningshafvande utfärdar derefter *kungörelse om ett afslutningssammanträde inför förrättningsmannen; egande derefter* den som är med delningen missnöjd — — inom trettio dagar, dock att menighet som klagan — — — — att der förvaras.

Det synes lämpligt att afsluta vägdelningsförrättningen med ett *sammanträde*, hvarvid delningsförrättaren blir i tillfälle att för intresserade påvisa, hvar de få sina väglotter, och skälen hvarför vissa åtgärder företagits. Från detta *sammanträde* må sedan klagotid räknas, då ju densamma blir bättre känd, men likafullt klagomål antagligen lättast uteblifva. Som det nu sker, afslutas vägdelningsförrättningen så att säga mera omärkligt.

§ 46. För bestämmande — — arbetet.

Underhålles väg eller vägdel medelst entreprenad, så verkställes äfven sådan uppskattning för utrönande af storleken af det statsbidrag, som skall ingå till vederbörande vägkassa.

Med anledning af § 12 b (13) torde konseqvensen fordra, att vägkassan får uppbära samma bidrag som andra väghållare, och att uppskattning derför sker i samma ordning af de vägar, som underhållas på entreprenad.

§ 58. De väghållningsskyldige skola vid sammanträde, hvartill vägstyrelsen, så snart ske kan, utfärdar kallelse genom *socknevis valda* ombud pröfva — — röstvärdet efter vägfyrktal, *en hvar enskild väghållare obetaget att vid väghållningssammanträde deltaga i öfverläggningar och beslut efter befogenhet, hvarvid motsvarande reduktion göres i sockenombudets röstetal.*

Som erfarenheten visat, att väghållningssammanträdena besökas mycket ojemnt, praktiseras mångenstädes att välja sockenombud, som äro skyldige att infinna sig. För att ordna röstberäkningen mellan på så vis valda sockenombud och enskilda väghållare torde stadgandet böra gifvas föreslagna lydelse.

§ 60. *Mom. 1.* Utaf den för vägunderhåll in natura — — — — bestrida. *De väghållningsskyldige ega dock äfven besluta, att förenämnda*

statsbidrag får ingå till vägkassan, och må Konungens befallningshafvande stadfästa ett sådant beslut för en tid af tio år, sedan de väghållningsskyldige blifvit tvenne gånger derom hörda.

Mom. 2. Sådant bidrag lemnas äfven att ingå till vägkassan för underhåll af färja eller bro äfvensom för vinterväghållningen, så snart som uttaxering af allmän vägskatt enligt mom. 3 b) för sådant ändamål förekommer. Statsbidraget utgår med 1/10 af den för hvarje föregående år enligt de reviderade och godkända räkenskaperna utbetalda kostnaden härför, men kan i de distrikt, der vägbesväret visat sig synnerligt betungande, efter ansökan från vägstyrelsen och på tillstyrkan af Konungens befallningshafvande förhöjas af Kongl. Maj:t intill halfva utbetalda kostnaden.

Mom. 3 a). Den af särskilda nämnden uppskattade kostnad för underhåll af all indelad väg inom distriktet skall *fördelas på de enligt 7 § till vägunderhåll in natura förpligtade vägfyrkar efter afdrag af statsbidraget, der som detta uppbäres af hvarje naturapligtig väghållare, eller utan dylikt afdrag, der som Konungens befallningshafvande faststält beslut om statsbidragets inbetalning till vägkassan. Det belopp, som enligt den för hvarje distrikt tillämpliga fördelningsgrunden finnes belöpa sig på hvarje naturapligtig vägfyrk, skall såsom särskild* vägskatt påföras hvarje annan vägfyrk.

b) Hvad derutöfver erfordras för bestridande af vägkassans utgifter enligt den faststälda utgiftsstaten, påföres *såsom allmän vägskatt* samtliga vägfyrkar till lika andel för en hvar af dem.

Det är ett gammalt önskemål att slippa den besvärliga utportioneringen af statsbidragen. Samma rättighet fins ju på sätt och vis redan nu, om alla äro öfverens, men det torde vara oegentligt, att en enda väghållare skall kunna kullkasta ett sådant beslut. Det behöfs ju t. ex. blott, att den minsta ojemnhet i uppskattningen förekommer, eller kan man tänka sig ren bråkighet. Då man mycket väl kan träffa de »icke naturapligtige» väghållarne genom att bestämma deras »*särskilda*» vägskatt jemt upp så mycket högre, så bortfaller det skäl, som hittills brukat anföras mot denna fakultativa rättighet. Och ingen kan gerna föreställa sig, att ett distrikt beslutar sig för att lemna statsbidraget till vägkassan, om ej vägkassan *behöfver* beloppet och vägskatt således också erfordras.

Mom. 2. Att statsbidrag lemnas för underhållet af färja och bro samt för vinterväghållningen, synes blott vara en rättvisa så snart man erkänt, att vägarne fylla ett statsändamål. Att man bekommer ersättningen genom att medlen inflyta i vägkassan, torde vara lämpligast; man befordrar dermed vägväsendets allt bättre handhafvande både i jordbruksdistrikten och i dem, som hafva en del andra vägfyrkar; i dessa senare öppnas dermed lättare möjlighet till vägarnes makadamisering.

Sist i mom. 2 är införd bestämmelsen om högre statsbidrag för de trakter, der vägunderhållet visat sig synnerligt betungande i förhållande till befintliga skatteobjekt. Derigenom skulle staten kunna uppträda reglerande och utjemnande för landet i sin helhet. Full rättvisa är ju alltid svår att träffa; man kan endast gå försöksvägen och på så sätt, att Riksdagen ställer till Konungens förfogande erforderligt anslag dertill.

Mom. 3 visar i *a)* den »*särskilda*» vägskattens beräkning för icke naturapligtige vägfyrkar, olika allt efter som distriktet beslutar, att de naturapligtige fyrkarne sjelfva uppbära statsbidraget eller låta det ingå till vägkassan; b) talar om den »*allmänna*» vägskattens beräkning.

§ 61 utgår.

Uppgiften, som åsyftas i denna paragraf, blir, om än aldrig så korrekt från häradsskrifvaren, dock till sin användning endast approximativ, ty då vid fyrktalssättningen alla bråk bortfalla, så slår beräkningen efter den summariska uppgiften alltid fel. Det kan derför ifrågasättas, om icke paragrafen helt och hållet bör utgå, och man kan anse sig hafva nog ledning af föregående års debitering m. m. för att leta sig till den lämpliga nya debiteringen.

Deremot torde det vara mera praktiskt, om man i stället finge ålägga häradsskrifvaren en annan skyldighet enligt ny lydelse af § 63.

§ 63. *Mom. 1. Vägstyrelsen låter upprätta vägfyrktalslängden, och bör denna granskas på det i 58 § omförmälda sammanträde, hvarefter densamma öfversändes till häradsskrifvaren för införande af hvad som till följd af årets taxeringsförrättningar eller eljest kan finnas nödigt.*

Mom. 2. Konungens befallningshafvande ombesörjer —»— indrifvas.

Mom. 3. De väghållningsskyldige ega dock besluta att mot ersättning, hvarom öfverenskommelse kan träffas, låta verkställa debitering och uppbörd af vägskatten genom kommunalnämnderna i väghållningsdistriktets socknar eller genom vägstyrelsen, der distriktet utgöres af en enda socken, samt med rättighet att få de resterande utskylderna indrifna på sätt om kommunalutskylder är stadgadt.

På det i 58 § omförmälda sammanträde må efter vägstyrelsens yttrande beslutas om afskrifning af sådana afgifter till vägkassan, som på grund af bristande tillgång icke kunnat indrifvas.

Hvem ombestyr vägfyrktalslängden? Olika inom olika distrikt. I regel torde vägstyrelserna hafva bästa förutsättningarna derför, så snart man ej vill betunga häradsskrifvarne härmed.

Vägstyrelsen har dock icke några taxeringslängder och kan icke lätt följa ändrade taxeringar år från år. Det blir nog derför nödvändigt att anlita kommunalnämnderna, åtminstone med lån af taxeringslängd. Och kommunalnämnderna behöfva sjelfva en vägfyrktalslängd att tillhandahållas å kommunalstämma vid val enligt 47, 54 och 58 §§. Deraf framkommer sjelfmant frågan om såväl debiteringens som uppbördens förrättande genom kommunalnämnderna, hvarvid vägfyrktalslängden också kunde upprättas sockenvis, och vägstyrelsen blott öfvervakade och sammanförde materialet. Upprättandet af fyrktalslängden blir alltid det besvärligaste; att sedermera uträkna skattebeloppet blir en enkel multiplikation, som kontrollerar sig sjelf, och uppbörden sker lätt nog i samband med annan uppbörd.

Till följd häraf har man, förklarligt nog, velat sätta i fråga att få hela det egentliga arbetet härmed verkställdt på ett och samma håll och mot in alles 3 procent i ersättning, som nu åtgår till kronans uppbördsmän.

Rättigheten att träffa en dylik öfverenskommelse borde väl ej nekas. Fordra kommunalnämnderna mera för sitt besvär, så qvarstår ju alltid samma rätt alternativt som nu.

Man har emot uppbördens verkställande genom kommunalnämnderna anfört besvärligheten af en vidlyftig korrespondens med flere kommunalnämnder i stället för med *en* uppbördsman, kronans; men redan nu måste vägstyrelsen anlita kommunalnämnderna för utportionering af statsbidraget samt ersättningen för vinterväghållningen, och dermed brytes också udden af den gjorda anmärkningen. Flerstädes få kommunalnämnderna det besväret för intet.

Man har äfven anfört den betryggande säkerheten för att debiteringen blir rigtig, då kronans uppbördsmän handhafva densamma. Någon absolut visshet i det fallet är dock ej skäl att hysa, alldenstund erfarenhet kan anföras derom, att kronans uppbördsmän under 2:ne år fortsatt med debiteringsåtgärder, som aldrig af respektive vägstyrelse begärts. För sent gjordes anmärkning härom för att kunna *lagligen* framdrifva en rättelse, men de väghållningsskyldige kunde sjelfva på sammanträde besluta om restitution.

Det sist åberopade fallet har visat nödvändigheten af att fyrktalslängderna undergå en granskning. En sådan kan väl ske vid det ordinarie höstsammanträdet, men som pröfningsnämndens siffror ej alltid då kunna vara kända och äfven andra taxeringsåtgärder under året kunna vara förbisedda, borde väl häradsskrifvaren åläggas att verkställa en jemförelsevis lätt eftergranskning, hvarigenom förvissning kunde uppstå, att, hvem som

än förrättar debitering och uppbörd, densamma stämmer med den upprättade fyrktalslängden.

§ 64. Vid sammanträde . . . . vidtagas.

Väghållningsskyldig, som icke åtnöjes med beslut fattadt på vederbörligen utlyst sammanträde, eger rätt att der han tilltror sig kunna visa att beslutet kränker hans enskilda rätt eller eljest hvilar på orättvis grund eller att det icke i laga ordning tillkommit eller att det står i strid med allmän lag eller författning eller annorledes öfverskrider deras befogenhet, som beslutet fattat, deruti söka rättelse genom besvär, som jemte det öfverklagade beslutet böra till Konungens befallningshafvande ingifvas inom 30 dagar efter sammanträdet, dagen då det afhölls likväl oräknad.

I Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län må i mål, som från lappmarkskommun till Konungens befallningshafvande fullföljes, dubbelt så lång tid, som nu är sagd, den klagande till godo komma.

Tillägg erfordras om rättighet att klaga öfver de på utlyst sammanträde fattade beslut. Man har redan nu anfört önskvärdheten att göra denna klagorätt analog med den kommunala.

§ 67. Vinterväg skall — — — märkas ut.

Finnes utmed väg stängsel af trä, som visat sig föranleda bildande af snödrifvor å vägen, kan den, som håller stängslet, af Konungens befallningshafvande åläggas att under vintertid hafva detsamma nedtaget.

En snarlik bestämmelse föreslogs af vägkomitén, och det må erkännas som en brist, att ej lagen känner något korrektiv, om en oefterrättlig jordinnehafvare ville uppföra ett måhända mindre behöfligt, förut kanske ej alls befintligt stängsel på en plats, der en annan åtagit sig att undanskaffa snön för en förut redan måttligt tilltagen ersättning. Att onödigtvis betunga det allmänna med dryga ersättningsbelopp för snöhinder i bygator och dylikt kan ej heller vara rigtigt.

Flere mindre ändringar bli nog ytterligare nödvändiga och må liksom erforderliga öfvergångsstadganden åstadkommas vid en noggrannare utredning, hvarjemte en del nu befintliga sådana synes kunna utgå. Man kan tänka sig, att, äfven der vägdelning nyligen skett, de nyare medgifvandena i allmänhet skola kunna småningom tillämpas, äfven utan besvär och kostnad med ny vägdelning.

Ändringen i § 7 kan naturligen ej komma till användning förr än vid ny delning, men är också af den obetydliga räckvidd, att den ej mycket inverkar på det stora hela: den kan aldrig åberopas som skäl till förnyad delning, men väl medgifvas åt de distrikt, som ej fått sin vägdelning afslutad.

§ 12 kan tillämpas, blott man medger nya 6 månader efter lagens ikraftträdande för att kunna öfverlåta dylikt vägstycke efter befogenhet på vägstyrelsen.

Det nu framlagda förslaget gör ingalunda anspråk på att vara den slutliga eller absolut rätta lösningen af väglagsfrågan, som så länge stått på dagordningen. Men det är ett försök att, med bibehållande af den nuvarande väglagens bestämmelser i hufvudsakliga delar, söka få en del önskemål från olika orter införda såsom *fakultativa rättigheter*, möjliga att besluta af de väghållningsskyldige sjelfva och med iakttagande af att Konungens befallningshafvande eger rätt och tillfälle att säga sitt ord, äfvensom att skydda minoritetens rätt. *Positiva* nya bestämmelser ges det helt få, och de gälla i stort sedt endast de af Riksdagen redan med sympati mötta förslagen om *större bidrag från staten*, nemligen för färja, bro och vintervägshållning, hvilka bekostas af vägkassan och der bidraget således kommer *alla* skattskyldige till del, samt slutligen tanken att med *vexlande statsbidrag* kunna utjemna vägtungan så långt ske kan öfver hela landet. Frågan, huruvida och efter hvilka grunder löntagare och en del andra skatteobjekt böra deltaga äfven i vägunderhållet, må kunna anstå, till dess ett fullständigt förslag föreligger till Riksdagens afgörande, och till dess kunde man möjligen äfven taga under öfvervägande, huruvida ej det extra, förhöjda bidrag, som nu kräfves af staten, må kunna motsvaras af ett liknande bidrag från en af landstinget omhänderhafd kassa, bildad genom tillskott från hvarje vägdistrikt i vissa procent af inflytande s. k. särskild vägskatt af ej naturapligtige fyrkar. Dermed skulle i viss mån motverkas den *öfverflödande rikedom*, som nu faller en del vägkassor till del.»

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer motionären, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om en revision af väglagen samt att Kongl. Maj:t, så snart ske kan, ville framlägga förslag till de ändrade bestämmelser, hvartill en sådan revision kan föranleda.

Uti motionens syfte hafva tio af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Då utskottet nu går att öfver berörda motioner afgifva utlåtande, vill utskottet till en början fästa uppmärksamheten å den olikhet, som dem emellan förefinnes derutinnan, att somliga afse allmän revision af gällande väglag, andra endast speciella ändringar deri. Till förstnämnda grupp höra, såsom af ofvan lemnade redogörelse framgår, de förslag, som framstälts af herrar Pehrson, Kronlund och Lindblad, till den senare åter de

af herrar Sandquist, O. Anderson, M. Andersson, Hjelmérus, Larsson, Högstedt, Lundström och Johansson afgifna motionerna.

Denna omständighet har föranledt utskottet att, för vinnande af öfverskådlighet, så anordna detta sitt utlåtande, att utskottet först afgifver yttrande rörande de speciella ändringsförslag, som i motionerna antingen uttryckligen framstälts eller på grund af den gifna motiveringen kunna anses deri innefattade, hvarefter utskottet öfvergår att uttala sig om den åtgärd, som enligt utskottets tanke bör i anledning af motionerna från Riksdagens sida vidtagas.

Utskottet gör således början med det af herr Lindblad framstälda förslag, som berör

5 §,

och hvilket, jemte en af honom ifrågasatt ändring i 41 §, åsyftar att möjliggöra förändring uti väghållningsdistrikts storlek redan vid den vägdelning, som enligt nya väglagen första gången förekommer. Detta kan efter lagens nuvarande affattning ej ske. Sedan väghållningsdistriktets område blifvit, på sätt 82 § föreskrifver, efter de väghållningsskyldiges hörande af Konungens befallningshafvande bestämdt, måste nemligen dervid förblifva, intill dess Konungens befallningshafvande med hänsyn till väsentligen förändrade förhållanden kan finna ny vägdelning erforderlig, då äfven frågan om väghållningsdistriktets storlek kan upptagas till förnyad pröfning.

Utskottet kan ej heller finna, att den af motionären föreslagna förändringen skulle vara på något sätt lämplig. Erfarenheten har redan visat, huru svårt det är att i fråga om väghållningsdistriktets omfattning vinna enhet bland de väghållningsskyldige och hurusom meningarna härutinnan skarpt bryta sig mot hvarandra; och det kan då ej vara skäl att, sedan beslut i frågan ändtligen kommit till stånd, omedelbart upprifva detsamma genom att medgifva en med den närmast följande vägdelningen missnöjd väghållningsskyldig rätt att bringa frågan om väghållningsdistriktets storlek under förnyad pröfning. Faktiskt skulle emellertid detta blifva fallet, då det helt visst alltid skall finnas någon del af distriktet, der man är missnöjd med vägdelningen och således gerna vill begagna alla möjligheter att få densamma undanröjd. Ett antagande af motionärens förslag skulle alltså gifvetvis verka förlängning af vägdelningsproceduren, utan att, såvidt utskottet kan finna, deraf skulle uppstå några verkliga fördelar.

Hvad derefter vidkommer

6 §,

hafva herrar O. Anderson och Johansson framstält ändringsförslag, som afse inskränkning i den enligt gällande lag stadgade regel, att inkomst genom aflöning, arfvode och traktamente eller annan med allmän eller enskild tjenstebefattning förenad förmån, pension, årligt understöd, gratifikation, lifränta och undantagsförmån ej deltager i vägunderhållsskyldigheten.

I sådant syfte föreslår herr Johansson, att punkten 3 af mom. d) i 6 § väglagen skall utgå, hvaraf skulle följa, att ifrågavarande inkomst, såvidt den uppgår till minst 1,000 kronor, skall, i likhet med annan inkomst till samma belopp, deltaga i väghållningsskyldigheten.

Herr O. Andersons förslag är, af motiveringen att döma, af alldeles samma innebörd som herr Johanssons, ehuru formuleringen af hans hemställan gör hans yrkande mindre omfattande.

Ändring uti berörda paragraf kan anses ifrågasatt jemväl uti herr Pehrsons yrkande om ett rättvisare utjemnande af vägbördan och uti herr Kronlunds förslag om vägbördans fördelning på flera skatteobjekt.

Hvad nu vidkommer samtliga dessa förslag, vill utskottet för sin del biträda det af herr Johansson framstälda. Såsom lagutskottet vid några föregående tillfällen uttalat, lärer det ej kunna förnekas, att personer, som hafva en inkomst af angifvet slag af 1,000 kronor eller derutöfver, äro, hvad beträffar förmågan att i väghållningsbesvärets utgörande deltaga, i minst lika god, ja, bättre ställning än åtskilliga andra, som enligt nu gällande lag få dertill bidraga, och särskildt vid jemförelse med egare eller innehafvare af smärre fastigheter ter sig ifrågavarande inkomsttagares ställning i detta afseende sådan, att den dem medgifna fördel näppeligen kan på goda grunder försvaras.

Beträffande

7 §,

hvari stadgas, att vägunderhållet in natura åligger all jordbruksfastighet med undantag af staten eller menighet tillhöriga allmänningsskogar, hemställer herr Lindblad, att jordbruksfastighet med taxeringsvärde understigande 500 kronor måtte befrias från skyldighet att utgöra dylikt underhåll samt i stället åläggas att bidraga till väghållet med penningar.

Denna ändring kan utskottet icke tillstyrka. Dels skulle härigenom rubbas den af ålder gällande principen om jordbruksfastighetens deltagande i berörda besvär, dels skulle den föreslagna förändringen kunna hafva till följd, att skyldigheten till vägunderhåll in natura blefve för öfriga jordbruksfastigheter väsentligt mera betungande än nu är fallet. I detta hän-

seende må påpekas, hurusom t. ex. i Dalarne det redan nu finnes en mängd fastigheter, hvilkas taxeringsvärde understiger 500 kronor, detta beroende derpå att åbyggnaderna icke taxeras i sammanhang med jordbruksfastigheten utan särskildt för sig såsom annan fastighet, samt att fastigheter, som äro afsides belägna, i allmänhet åsättas mycket låga värden. Den föreslagna förändringen skulle således på många ställen redan under nuvarande förhållanden verka en betydlig förskjutning af väghållningsbördan in natura och än mera skulle detta blifva fallet, sedan egostyckningsförfarandet erhållit en allmännare användning. På sistnämnda sätt skulle man kunna undandraga fastigheter af stort värde från deltagande i vägunderhållet in natura.

Att detta ej kan vara lämpligt, ligger i öppen dag, och utskottet vill dessutom erinra, att det för egarne af ifrågavarande små fastigheter oftast torde vara vida mera betungande att utbetala kontanta bidrag till vägkassan än att utgöra de dagsverken, som kunna erfordras för att underhålla de vägstycken, hvilka tilldelats deras fastigheter.

Hvad sedermera angår herr Lindblads förslag, att i paragrafen måtte införas ett stadgande i syfte, att till enskild disposition upplåtna så kallade rekognitionsskogar alltid skola deltaga i vägunderhållet in natura, anser utskottet en dylik bestämmelse obehöflig, alldenstund enligt utskottets åsigt rekognitionsskogar böra upptagas i taxeringsvärdet för den jordbruksfastighet, till hvilken de höra, och vägunderhåll in natura alltså redan efter gällande lag skall för dem utgöras.

10 §.

Såsom en följd af den utaf herr Lindblad föreslagna ändringen i 7 §, att jordbruksfastighet med taxeringsvärde understigande 500 kronor måtte befrias från vägunderhåll in natura, hemställer herr Lindblad om en ändring i 10 § i syfte, att vägtal icke skall åsättas sådan jordbruksfastighet. Då utskottet emellertid icke kunnat tillstyrka berörda ändring i 7 §, torde förevarande ändringsförslag beträffande 10 § icke föranleda vidare yttrande af utskottet.

12 §.

I denna paragraf stadgas, att jordbruksfastighet, som är afsides liggande från densamma tilldeladt vägstycke eller eljest obeqvämt belägen med afseende å fullgörande af dess vägunderhåll in natura, må, der innehafvaren sådant hellre vill och vägstyrelsen dertill samtycker, i stället bidraga med

penningar efter det belopp, hvartill underhållskostnaden bestämmes af den i IV Kap. väglagen omförmälda nämnd, samt att berörda bidrag skall ingå till vägkassan mot skyldighet för vägstyrelsen att vägunderhållet ombesörja.

Herr Lindblad påyrkar nu sådan ändring af paragrafen, att i fråga om vägunderhåll, som är den vägskyldige tilldeladt utom hans socken, vägstyrelsen ej må ega motsätta sig den väghållningsskyldiges begäran att få bidraga med penningar i stället för att fullgöra vägunderhåll in natura.

Utskottet kan icke biträda detta förslag. I de fall, då väghållningsdistrikt består af flere socknar samt i synnerhet om dessa äro små, inträffar det ofta, att man för att få en lämplig vägdelning måste tilldela nära sockengränsen liggande fastigheter underhåll af vägstycken, hvilka äro belägna inom en annan socken. Någon olägenhet lärer dock i allmänhet icke derigenom förorsakas vederbörande väghållningsskyldige, enär det väl torde vara regel, att fastigheter, som sålunda få vägstycken utom socknen, icke derigenom komma att ligga på större afstånd från sina väglotter än de fastigheter, hvilka tilldelats vägstycken inom socknen. Deremot skulle, om den ifrågasatta rättigheten medgåfves, samt väghållningsskyldige i större utsträckning begagnade sig af densamma, stort besvär tillskyndas vägstyrelsen, samt väghållningsdistrikten mången gång få vidkännas dryga kostnader. Det ställer sig nemligen jemförelsevis dyrt för en vägstyrelse att upplåta vägunderhåll på entreprenad, och det lärer derför kunna inträffa, att det belopp, hvartill den särskilda nämnden uppskattat underhållskostnaden af ett vägstycke, som sålunda skall komma att underhållas af vägkassan, icke förslår till entreprenadsummans betalande. Det synes derför vara lämpligast, att omförmälda i 12 § medgifna rättighet alltid göres beroende på samtycke af vägstyrelsen, som icke lärer underlåta att, om verkligt behof förefinnes, gifva sitt tillstånd till en väghållares begäran att få bidraga med penningar, i stället för att fullgöra vägunderhållet in natura.

Vidare hemställer herr Lindblad om ett tillägg till paragrafen, i syfte att majoriteten af de väghållningsskyldige inom ett distrikt måtte, under vissa garantier, kunna bestämma, att vägunderhållet delvis eller i dess helhet skall upplåtas på entreprenad. Att emellertid medgifva rätt åt majoriteten att besluta, att vägunderhållet i dess helhet inom ett distrikt skall på entreprenad upplåtas, kan utskottet lika litet nu som vid de föregående tillfällen, då dylika förslag förelegat, tillstyrka. Entreprenadsystemet komme nemligen, enligt utskottets tanke, att i de allra flesta fall ställa sig dyrare för de väghållningsskyldige än det enligt väglagen gällande systemet om vägunderhållets in natura utgörande af jordbruksfastighet, och det synes utskottet derför icke billigt

att, der enhällig öfverenskommelse om entreprenad ej kan träffas, låta en majoritet inom distriktet tvinga minoriteten att betala för sitt vägunderhåll i stället för att sjelf få verkställa detsamma.

Deremot anser utskottet, att majoriteten, under förutsättning att lämpliga garantier stadgas, må kunna medgifvas rätt bestämma, att ett visst vägstycke icke skall indelas till underhåll in natura utan öfvertagas af vägkassan. En väg kan nemligen, t. ex. derigenom att den ligger långt ifrån de mera odlade och bebyggda delarne af distriktet, hafva sådant läge, att dess intagande i vägdelningen skulle förrycka denna samt omöjliggöra en lämplig fördelning af vägunderhållet. Det synes utskottet derför vara fördelaktigt att i väglagen införa en bestämmelse i syfte att flertalet väghållningsskyldige inom ett distrikt må kunna besluta, att underhållet af väg eller vägstycke, som dertill särskildt lämpar sig, må på entreprenad upplåtas. I likhet med hvad motionären föreslagit och på sätt nu eger rum beträffande vinterväghållningen, lärer det böra öfverlemnas åt Konungens befallningshafvande att, derest godvillig öfverenskommelse om entreprenaden icke kan träffas, tillse, att entreprenadsummorna icke stiga oskäligt högt.

Till

33 §

har herr Lindblad föreslagit ett tillägg, hvarigenom skulle bestämmas, att ersättning för väglagningsämnen, som tagas ur på kronans mark belägna grustag, må, äfven om marken är utarrenderad, utgå med endast det belopp, som kan finnas skäligt att utgöra ersättning för intrånget och för vägs underhåll till grustaget.

Beträffande ett vid förra årets riksdag väckt förslag om införande af tillåtelse att, för underhåll af allmän väg, å all kronans utmark afgiftsfritt taga sand, sten och grus efter vederbörande jägmästares utsyning, yttrade lagutskottet, att utskottet hölle före, att en sådan rätt att å annan kronans egendom än allmänning — hvartill enligt af Kongl. Maj:t den 3 juni 1897 meddeladt utslag äfven räknas kronopark, som bildats af indraget boställe — utan ersättning taga väglagningsämnen skulle i många fall bereda afsevärda kostnader och olägenheter för egendomens brukare. Vägen till grustaget skulle i följd af det trägna trafikerandet kräfva kostsammare underhåll, än eljest vore behöfligt, och i många fall skulle derjemte annan skadegörelse å egendomen blifva en följd af den medgifna friheten.

Ehuru motionären nu så modifierat förslaget från förra årets Riks-

dag, att han vill medgifva ersättning för intrånget och för vägs underhåll till grustaget, kan utskottet dock icke tillstyrka motionärens förslag. Utskottet anser nemligen anledning saknas att göra någon skilnad mellan rätten att taga väglagningsämnen å utarrenderad kronojord och på jord, som är i enskilda personers ego. Derest den af motionären ifrågasatta lagändringen vidtages, torde för öfrigt de förändrade bestämmelserna endast kunna vinna tillämpning i den mån nya kontrakt uppgöras med arrendatorer af kronoegendomar och i dessa kontrakt intages förbehåll om skyldighet för arrendatorn att tåla, att väglagningsämnen tagas å den af honom arrenderade jorden mot erläggande af allenast den af motionären föreslagna godtgörelse.

41, 42 och 43 §§.

Enligt nu gällande bestämmelser skola, innan graderingen af vägarne företages, följande tre frågor vara slutligen afgjorda, nemligen:

1:o) om bestämmande af de vägar, hvilka skola i vägdelningen ingå, samt deras egenskap af landsväg eller bygdeväg;

2:o) om urskiljande af de broar, hvilka ej böra till vägtrummor hänföras och således skola från delningen undantagas för att medelst vägkassan underhållas; samt

vid förnyad vägdelning;

3:o) om väghållningsdistriktets delning i mindre områden, eller om två eller flera väghållningsdistrikts förening till ett, derest förslag derom blifvit väckt.

Herr Lindblad påyrkar nu, att dessa frågor icke skola på förhand afgöras utan först i sammanhang med graderingen.

Utskottet håller emellertid före, att det för vinnande af ordning och reda är nödvändigt, att berörda frågor äro slutligen afgjorda, då graderingen sker. Deras afgörande i sammanhang med graderingen skulle förorsaka förlängning i vägdelningsförrättningen och hafva många svårigheter till följd. Hvad särskildt angår den af motionären framhållna fördelen af förändringen, att man skulle inbespara kostnaden för den rundresa genom distriktet, som vägdelningsförrättaren och uppskattningsmännen pläga företaga för att afgöra, hvilka vägar som skola ingå i delningen och hvilka broar som skola öfvertagas af vägkassan, så torde denna kostnad icke böra tillmätas någon afgörande betydelse.

Utskottet kan icke heller tillstyrka den af herr Lindblad föreslagna förändrade lydelsen af

44 §,

enligt hvilken vägdelningsförrättningen skulle afslutas med ett af Konungens befallningshafvande kungjordt afslutningssammanträde inför förrättningsmannen, från hvilket sammanträde klagotiden skulle räknas. Detta förfaringssätt lärer hvarken vara bättre eller enklare än det nuvarande, enligt hvilket Konungens befallningshafvande utfärdar allmän kungörelse om förrättningens afslutande och besvärstiden räknas från den dag, då kungörelsen blifvit i väghållningsdistriktets kyrkor uppläst.

För ett af herr Lindblad väckt förslag om ett tillägg till

46 §

tillåter sig utskottet redogöra i sammanhang med ett förslag, som berör 60 §.

47 §.

Hvad angår det af herr O. Anderson gjorda yrkandet, att föreskrifter måtte meddelas angående hvilka myndigheter, som hafva att föranstalta om val af ledamöter i den uti paragrafen omförmälda särskilda nämnden, finner utskottet bestämmelser härutinnan önskvärda och behöfliga, och har utskottet intet att erinra deremot, att dessa bestämmelser, på sätt motionären föreslagit, gifvas sådan affattning, att kallelse till ifrågavarande val skall utfärdas af kommunalstämmans ordförande, då valet förrättas å kommunalstämma, af vederbörande domhafvande, om valet sker inför häradsrätten, och, för den händelse valet eger rum inför Konungens befallningshafvande eller annan af Konungens befallningshafvande bestämd myndighet, af den myndighet, som valet förrättar.

Hvad beträffar det i fråga om

51 §

af herr O. Anderson framstälda förslag om uttrycklig bestämmelse derom, att det i paragrafen föreskrifna offentliggörandet i länskungörelserna af uppskattningsinstrumenten skall ske på statens bekostnad, anser utskottet, i likhet med 1899 års lagutskott, att ett dylikt förslag har goda grunder för sig, särskildt som lagtillämpningen visat, att paragrafen i oförändradt skick tolkas såsom innefattande skyldighet för kommunerna att gälda kostnaden för införandet af ifrågavarande uppskattningsinstrument.

Uti

58 §

stadgas nu, att de väghållningsskyldige skola vid sammanträde, hvartill vägstyrelsen, så snart ske kan, utfärdar kallelse, sjelfve eller genom ombud pröfva och fastställa inkomst- och utgiftsstaten för vägkassan och i sammanhang dermed äfven det belopp, hvilket skall såsom vägskatt uttaxeras på de till utgörande deraf skyldige, samt att vid omröstning härvid röstvärdet beräknas efter vägfyrktal.

Herr Lindblad föreslår, att de väghållningsskyldige skola genom sockne-vis valda ombud pröfva och afgöra de i paragrafen omförmälda frågor, en hvar enskild väghållare dock obetaget att vid väghållningssammanträde deltaga i öfverläggningar och beslut efter befogenhet, hvarvid motsvarande reduktion göres i sockenombudets röstetal.

Utskottet anser emellertid den af motionären ifrågastälda lagändringen mindre lämplig. De större kommunerna skulle derigenom vinna en obehörig öfvervigt öfver de mindre, och då vid meningsskiljaktigheter mellan ombud och enskilde väghållningsskyldige ombuden, såsom representerande ett flertal väghållningsskyldige, i de flesta fall skulle göra sin vilja gällande, skulle lagändringen dessutom antagligen hafva till följd, att de enskilde väghållningsskyldige icke komme att så ofta deltaga uti ifrågavarande sammanträden, hvarpå åter frågornas behandling mången gång skulle blifva lidande.

Vidare hemställer herr O. Anderson, att föreskrift måtte meddelas angående tid och sätt för anförande af besvär öfver beslut som fattas vid det i 58 § omförmälda sammanträde med de väghållningsskyldige.

I detta sammanhang torde böra behandlas jemväl herr Lindblads yrkande om ett tillägg till 64 §, hvarigenom samma bestämmelser, som nu gälla rörande besvär öfver kommunalstämmobeslut, jemväl skulle föreskrifvas för anförande af besvär öfver beslut, som fattats å sammanträde med de väghållningsskyldige, endast med det undantag att besvärstiden, som i fråga om besvär öfver kommunalstämmobeslut räknas från den dag, då klaganden af beslutet erhöll del, skulle räknas från dagen för sammanträdet.

I likhet med förra årets lagutskott håller utskottet före, att det är en brist uti väglagen, att bestämmelse uti ifrågavarande afseende saknas. Visserligen har den praktiska tillämpningen visat sig kunna härför råda bot, i ty att Kongl. Maj:t uti flera särskilda genom besvär inkomna ärenden förklarat, att det tillkommer Konungens befallningshafvande att till pröf-

ning upptaga besvär öfver de i 58 § angifna beslut; men antydda brist har likvisst redan förorsakat olägenheter och tidsutdrägt; och anser utskottet, att bestämmelserna om besvär öfver kommunalstämmobeslut må kunna blifva i förevarande fall tillämpliga.

59 §.

I fråga om denna paragraf hemställer herr Johansson om sådan ändring, att i paragrafen omförmäld »annan fastighet» skall likställas med jordbruksfastighet, och att således all fastighet, med undantag af staten eller menighet tillhöriga allmänningsskogar, skall påföras en vägfyrk för hvarje ett hundra kronor af taxeringsvärdet.

Ehuru utskottet vid det förhållande, att, innan väglagen af år 1891 utfärdades, hela vägunderhållet ålåg jordbruksfastigheten, icke anser det lämpligt att uti ifrågavarande hänseende redan nu vidtaga en lagändring i den omfattning, som af motionären föreslagits, håller utskottet dock före, att goda skäl finnas för att utsträcka den skyldighet att deltaga i kostnaden för vägunderhållet, som nu åligger annan fastighet än jordbruksfastighet. Utskottet har dervid särskildt fäst sig vid de nu på så många ställen å landsbygden befintliga industriella anläggningarne af olika slag. Vid forslandet af råmaterialier och varor m. m. till och från dessa anläggningar slitas vägarne ofta i betydligt högre grad än genom de körslor, som förekomma vid jordbruksfastigheter, och på många ställen å landsbygden, der fabriker anlagts, har vägunderhållet i trakten omkring fabrikerna så försvårats, att det endast med de största ansträngningar och stora kostnader är möjligt att hålla vägarne i närheten af fabrikerna i farbart skick. Utskottet anser det derför vara önskvärdt, att en lagändring vidtages i syfte att annan fastighet än jordbruksfastighet och särskildt sådan fastighet, som är använd för industriella ändamål, i större omfattning än hittills må komma att deltaga i kostnaden för vägunderhållet.

Herr O. Anderson har väckt förslag om införande af bestämmelse derom, att kommunalnämnd skall vara skyldig upprätta vägfyrktalslängd. I sammanhang härmed bör omnämnas herr Lindblads förslag om dylik fyrktalslängds upprättande genom vägstyrelsen samt att, sedan längden granskats på det i 58 § omförmälda sammanträde, den skall öfversändas till häradsskrifvaren för införande af hvad som till följd af årets taxeringsförrättningar eller eljest kan finnas nödigt. I denna fråga hyser utskottet den uppfattningen, att, då saknaden af bestämmelse om hvem skyldigheten att upprätta vägfyrktalslängd åligger, lätteligen kan förorsaka olägenheter,

en sådan bestämmelse är af behofvet påkallad, likasom utskottet håller före, att en dylik skyldighet lämpligast bör åläggas vederbörande kommunalnämnd; utskottet anser jemväl, att nämnda längd bör underkastas enahanda granskning, som beträffande kommunens fyrktalslängd finnes föreskrifven.

I fråga om

60 §

föreligger ett flertal ändringsförslag.

Vidkommande till en början herr Lindblads förslag, att de väghållningsskyldige måtte medgifvas rätt bestämma, att statsbidraget lägges till vägkassan, vill utskottet framhålla, att de väghållningsskyldige redan nu hafva rätt dertill, såvida de alla äro ense. Detta anser utskottet lämpligt och rigtigt, men icke att en väghållningsskyldig skulle kunna af majoriteten tvingas att till vägkassan afstå det honom tillkommande statsbidraget. Genom den föreslagna lagändringen skulle för öfrigt förorsakas, att, der särskild extra utdebitering å de väghållningsskyldige icke ifrågakomme, de, som fullgjorde vägunderhåll in natura, skulle kunna nödgas till vägkassan öfverlemna den dem tillerkända ersättning af statsmedel utan att erhålla någon deremot svarande nedsättning i vägskatten.

Beträffande derefter de af herrar O. Anderson, Lundström och Lindblad väckta förslagen om ändring af reglerna för statsbidragets utgående, vidhåller utskottet den uppfattning i ämnet, som utskottet förra året uttalade.

Då vid tillämpningen af 60 § den princip gjort sig gällande, att statsbidrag vägrats för sådana vägar, som underhållas på vägkassans bekostnad, är således enligt utskottets åsigt, då ej skäl förefinnes att för statsbidrags erhållande göra skilnad mellan de vägar, som underhållas genom arbete, och dem, som underhållas medelst penningsammanskott, välgrundad anledning att genom ändring af paragrafens ordalydelse fastslå den grundsats, att statsbidrag skall utgå för all landsväg och bygdeväg, som underhålles antingen in natura af de väghållningsskyldige eller ock gemensamt på hela distriktets eller dess vägkassas bekostnad, såvida vägskatt för sådant ändamål utgöres af de in natura väghållningsskyldige.

Vidare anser utskottet det önskligt, att staten, i likhet med hvad som redan nu eger rum beträffande broar, hvilka såsom hänförliga till vägtrummor ingått i vägdelningen, lemnar bidrag till underhållskostnaden för gemensamt på hela distriktets eller dess vägkassas bekostnad underhållna

broar och färjor, såvida vägskatt för sådant ändamål utgöres af de in natura väghållningsskyldige.

Broar och färjor stå nemligen i sådant samband med vägarne, att samma skäl, som tala för att staten bidrager med en del af underhållskostnaden för vägarne, jemväl synas betinga, att statsbidrag i samma utsträckning lemnas till broar och färjor. För den händelse för öfrigt statsbidrag kommer att utgå äfven för sådana vägar, som underhållas gemensamt på hela distriktets eller dess vägkassas bekostnad, följer såsom en konseqvens deraf, att statsbidrag äfven bör lemnas för på samma sätt underhållna broar och färjor.

Deremot kan utskottet icke tillstyrka, att statsbidrag lemnas till vinterväghållningen.

Af hvad utskottet sålunda anfört framgår, att utskottet äfven anser sig böra biträda herr Lindblads förslag om ett tillägg till 46 §, hvarigenom skulle stadgas, att den i paragrafen föreskrifna uppskattningen jemväl skall verkställas beträffande väg eller vägdel, som underhålles medelst entreprenad, och synes sådan uppskattning jemväl böra ega rum beträffande på vägkassans bekostnad underhållna broar och färjor.

Vidare hafva herrar O. Anderson, M. Andersson, Hjelmérus, Larsson och Högstedt framstält yrkande om att en femtedel af den för vägunderhåll in natura uppskattade kostnad skall lemnas af statsmedel, och herr Lindblad föreslår, att statens bidrag måtte kunna i de distrikt, der väghållningsbesväret visat sig synnerligen betungande, höjas till hälften af kostnaden. Slutligen hemställer herr Kronlund om en rättvisare fördelning af vägbördan mellan de olika väghållningsdistrikten samt om ett ökadt statsbidrag och dess utgående i förhållande till vägbördans relativa storlek inom de särskilda distrikten, och herr Pehrson påyrkar ett kraftigare underlättande genom statsunderstöd af väghållningsbördan.

Att utan åtskilnad för hela vårt land höja det bidrag, som staten lemnar dem, hvilka fullgöra vägunderhållet in natura, kan utskottet icke tillstyrka, då många väghållningsdistrikt finnas, der vägunderhållet, delvis till följd af de rikliga bidragen till vägkassan från andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet, icke är så betungande, att något ytterligare understöd från statens sida synes nödvändigt. Deremot anser utskottet det rättvist och billigt, att staten till de distrikt, der vägbördan är mest tryckande, lemnar större bidrag, än nu eger rum. Derigenom skulle vägunderhållsskyldigheten, hvilken onekligen är i hög grad olika betungande inom olika delar samt inom olika väghållningsdistrikt i vårt land, kunna utjemnas, utan att de grunder, enligt hvilka vägunderhållet nu utgöres, behöfde rubbas. I fråga om sättet för bestämmande af hvilka som skola

komma i åtnjutande af förhöjdt statsbidrag och med hvilka belopp detta skall utgå, lärer det böra öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att, efter pröfning af omständigheterna i hvarje fall, från ett af Riksdagen för ändamålet beviljadt anslag till vederbörande anvisa erforderliga medel.

61 §

i gällande väglag stadgar, såsom bekant, skyldighet för häradsskrifvarne att till ledning för vägskattens bestämmande hvarje år efter slutade taxeringsförrättningar till vägstyrelsens ordförande insända förteckningar, som för hvarje kommun summariskt upptaga, beträffande fastigheter och frälseränta, taxeringsvärdet samt beträffande inkomst, som i väghållet deltager, den beskattningsbara andelen deraf.

Denna paragraf anser herr Lindblad böra ur väglagen utgå, såsom skäl hvarför anföres i hufvudsak, att de uppgifter, som i paragrafen åsyftas, blifva till sin användning endast approximativa, eftersom vid fyrktalssättningen alla bråk bortfalla.

Då emellertid ifrågavarande af häradsskrifvarne lemnade förteckningar efter utskottets uppfattning åtminstone tjena till god ledning för vägskattens bestämmande, äfven om de måste kompletteras med andra uppgifter, kan utskottet ej biträda motionärens förslag om uteslutande af 61 §.

63 §.

Herr Sandquist föreslår, att 63 §, hvari nu stadgas, att vägskatten skall debiteras, indrifvas och redovisas i sammanhang med kronoskatterna, må erhålla ett tillägg af följande innehåll:

»Stående dock väghållningsskyldige fritt att sjelfva ombesörja vägskattens debitering, indrifning och redovisning, med rättighet att få de resterande utskylderna indrifna, på sätt om resterande kommunala utskylder stadgadt är.»

Herr Lindblad å sin sida hemställer, att de väghållningsskyldige måtte medgifvas rätt besluta att mot ersättning, hvarom öfverenskommelse kan träffas, låta verkställa debitering och uppbörd af vägskatten genom kommunalnämnderna i väghållningsdistriktets socknar eller genom vägstyrelsen, der distriktet utgöres af en enda socken, samt med rättighet att få de resterande utskylderna indrifna på sätt om kommunalutskylder är stadgadt.

På det i 58 § omförmälda sammanträde skulle efter vägstyrelsens yttrande beslutas om afskrifning af sådana afgifter till vägkassan, som på grund af bristande tillgång icke kunnat indrifvas.

Utskottet vidhåller sin vid föregående tillfällen uttalade åsigt, att en lagändring i det syfte, som af motionärerna ifrågasatts, icke är lämplig.

Uppbörd genom vägstyrelse skulle vara förenad med stora olägenheter, vida större än dem, som åtfölja det nu stadgade uppbördssättet genom kronobetjeningen.

Och hvad angår vägskattens uppbörd genom kommunalnämnd, så skulle i det fall, att väghållningsdistriktet består af allenast en kommun, det möjligen utan afsevärda olägenheter låta sig göra att åt kommunalnämnden uppdraga vägskattens debitering, uppbörd och redovisning. Men detta är ett undantagsfall. I de ojemförligt flesta fall äro flera kommuner förenade till ett väghållningsdistrikt, och mångenstädes är kommunernas antal inom distriktet ganska stort. I sådana distrikt skulle det af motionärerna ifrågasatta förfarandet medföra omgång och svårigheter, ej minst för vägstyrelsen, som finge skriftvexla med alla de särskilda kommunalnämnderna i stället för, såsom nu, med en enda myndighet.

För ett af herr Lindblad föreslaget tillägg till

64 §

har utskottet redogjort under 58 §.

Slutligen har herr Lindblad hemstält om ett tillägg till

67 §,

hvarigenom skulle föreskrifvas, att, derest utmed väg finnes stängsel af trä, som visat sig föranleda bildande af snödrifvor å vägen, den, som håller stängslet, kan af Konungens befallningshafvande åläggas att under vintertid hafva detsamma nedtaget.

Ett liknande stadgande var intaget uti det förslag till väglag, som af särskildt utsedde komiterade afgafs den 14 december 1880.

I detta förslag fans nemligen intagen en paragraf af följande lydelse:

»Finnes utmed väg stängsel af trä, som kan föranleda bildande af snödrifvor å vägen, vare den, som håller stängslet, pligtig att under vintertid hafva detsamma nedtaget.»

Uti underdånigt yttrande, som kammarkollegium afgaf öfver lagförslaget, anförde kollegium beträffande berörda paragraf:

»Utom det att sjelfva ordställningen »som kan föranleda bildande af snödrifvor» synes väl mycket obestämd och kunna föranleda till tvistigheter, torde stadgandet i sig sjelft innebära ett alltför starkt ingrepp i

den enskildes sjelfbestämmelserätt; hvarför ock, då det synes lämpligast att i hvarje särskildt sådant fall får förfaras såsom förut brukligt varit, kollegium hemställer, att denna § måtte utgå.»

Med anledning af hvad kammarkollegium sålunda erinrat, uteslöts paragrafen i den proposition angående ny väglag, som afgafs till 1889 års Riksdag; och finnes något dylikt stadgande icke heller intaget uti nu gällande väglag.

Fastän motionären nu så till vida modifierat det af bemälde komiterade afgifna förslaget, att skyldigheten att nedtaga stängslet skulle göras beroende af Konungens befallningshafvandes pröfning, och att en förutsättning för denna skyldighet skulle vara att stängslet visat sig föranleda bildande af snödrifvor å vägen, kan utskottet dock icke tillstyrka motionärens förslag, då den ifrågasatta skyldigheten att nedtaga stängsel enligt utskottets åsigt skulle blifva alltför betungande för den, som håller stängslet. Det synes derför böra såsom hittills öfverlemnas åt ploglagen att med vederbörande träffa öfverenskommelse om på hvilka vilkor ploglagen må erhålla rätt att nedtaga stängsel, som visat sig bilda snödrifvor å vägen, och någon svårighet för ploglagen att få en sådan rätt lärer hädanefter liksom förut i allmänhet icke uppstå.

Dessutom vill utskottet påpeka, att ersättningen till ploglagen för vinterväghållningen skall utgå med det belopp, som motsvarar den verkliga kostnaden för detta arbete, och att, om någon gång denna kostnad blifvit för lågt beräknad, rättelse snart kan ske, då betingen med ploglagen gälla högst tio år och merendels förnyas hvart femte år. För öfrigt tillämpas på flere ställen i vårt land med fördel den anordningen, att, der stängsel eller andra föremål föranleda bildande af större snödrifvor, bivägar utstakas vid sidan af vägarne. Genom en sådan åtgärd kunna ploglagen mången gång slippa besväret att genom skottning eller plogning hålla vägarne på de svåraste ställena öppna.

Redogörelsen för de detaljerade ändringsförslag, som uti förevarande motioner finnas innefattade, har härmed nått sitt slut, och det återstår för utskottet att uttala sig, huruvida någon åtgärd, och i sådant fall hvilken, bör, i anledning af de framstälda förslagen, af Riksdagen vidtagas. Såsom af redogörelsen framgår, beröra de ändringsförslag, som utskottet funnit förtjenta af godkännande, endast detaljbestämmelser uti väglagen och afse icke rubbning af några utaf lagens hufvudgrunder. Vid sådant förhållande kunde det måhända anses ligga närmast till hands, att utskottet

tillstyrkte Riksdagen att hos Kongl. Maj:t begära utarbetande och framläggande af förslag till de speciella ändringar, som funnits önskvärda. Utskottet anser sig emellertid ej böra stanna dervid. Visserligen håller utskottet före, att väglagens hufvudgrunder böra i allt väsentligt orubbade bibehållas, men en allmän revision af nämnda lag är ändock, efter utskottets mening, lämplig och önskvärd. Dels kunna de af utskottet förordade detaljändringarna för sitt genomförande kräfva omarbetning af andra bestämmelser i väglagen, dels ligger den tanken nära, att en af Kongl. Maj:t åvägabragt fullständig utredning i frågan skall ådagalägga behöfligheten af flera ändringar i nämnda lag än dem, som beröras utaf de af utskottet tillstyrkta detaljändringarna; ett antagande, hvartill utskottet kan hafva desto större anledning som väglagens tillämpning under de år, som gått, bör hafva ådagalagt, om några andra än här ofvan berörda brister uti lagens bestämmelser kunna hafva gjort sig bemärkta och erfordra rättelse.

Utskottet anser sig alltså böra, under åberopande af det ofvan anförda, hemställa,

att Riksdagen, i anledning af samtliga förevarande motioner, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om revision af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 samt för Riksdagen framlägga det förslag till ändrade bestämmelser i nämnda lag, hvartill en dylik revision kan föranleda.

Stockholm den 19 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

mot utskottets uttalande i fråga om ändringsförslagen beträffande 6 § af herr *Sörensson*, som ansett den af utskottet förordade ändring af berörda paragraf ej lämplig;

mot utskottets motivering rörande 60 § af herr *M. Andersson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den af herr Andersson m. fl. föreslagna ändringen af berörda paragraf.

Herrar *Husberg* och *Jönsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Likaledes skulle antecknas, att herrar *Lundström* och *Zetterstrand* icke deltagit i behandlingen af de i förevarande motioner innefattade förslag, i hvad de afse ändring af paragraferna 5—60 uti väglagen.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI, 1900.

N:o 28.

Ank. till Riksd. kansli den 19 mars 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående ändringar i lagstiftningen rörande inteckning.

Vid nästlidet års riksdag förelågo till behandling förslag, som af enskilde motionärer väckts om dels allmän revision af lagstiftningen rörande inteckning i fast egendom, dels sådan förändring i lagstiftningen, att förnyelse af inteckning för fordran icke längre måtte utgöra förutsättning för inteckningens bibehållande vid gällande kraft. Lagutskottet, hvars yttrande inhemtades, afstyrkte förslaget om revision, men hemstälde om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående upphäfvande af inteckningsförnyelse; och bifölls utskottets hemställan i förstberörda afseende af båda kamrarne, hvaremot i den senare delen kamrarne stannade i olika beslut. Sedan på grund häraf förslagen i ämnet för den gången förfallit, har vid innevarande riksdag frågan i samma omfattning åter bragts å bane. Fullständig revision har sålunda uti en inom Andra Kammaren afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, n:o 135, föreslagits af herr *P. O. Lundell*, hvilken, under erinran om den utgång frågan förra året erhöll och hänvisning till en af honom då afgifven motion i ämnet, i öfrigt anfört:

»Då enligt mitt förmenande åtskilliga bestämmelser i lagen angående inteckning i fast egendom af den 16 juni 1875 äro att anse som öfver-

gångsstadganden, beroende af att erfarenhetsrön i vissa afseenden behöfde vinnas, såsom om tillförlitligheten af de påbjudna inteckningsböckerna m. m., så anser jag, att då nu en så lång tid som 25 år förflutit sedan den kongl. förordningen om inteckning utfärdades, det ingalunda är för tidigt att underkasta författningen i fråga en någorlunda genomgripande granskning och i densamma införa sådana nya stadganden, hvartill granskningen och den under tiden från 1875 vunna erfarenheten kunna föranleda. Visserligen anser jag, att frågan om ett fullständigt upphäfvande af bestämmelserna om inteckningsförnyelserna dervid är det vigtigaste att taga i öfvervägande, men jag kan ingalunda finna annat, än att det äfven bör vara af vigt att samtidigt dermed taga i ompröfning andra bristfälligheter, som kunna förefinnas i lagstiftningen i fråga, synnerligen som redan frågan om en så vigtig förändring som förnyelsernas upphörande nog tarfvar genomgående ändringar i lagens stadganden, såsom om inteckningsböckernas vitsord, om registers förande öfver egare till inteckningar, om hvilka åtgärder i inteckningsärenden, som skulle kunna öfverlåtas till domhafvanden på landet och till enskilde rättsledamöter i städerna, samt hvilka som nödvändigt måste ske inför vederbörlig rätt.

Yrkandena om förenklingar och förbättringar i vårt inteckningsväsende synas ock från många håll omfattas med synnerligt intresse: derom vittna förhandlingarna hos hypoteksföreningar, fastighetsegareföreningar m. fl. Och det torde icke heller förnekas, att en för kreditväsendet så vigtig sak som lagstiftningen om inteckning i fast egendom har stor betydelse i våra ekonomiska förhållanden. För både låntagare och långifvare är, då inteckning användes såsom pant, icke blott kostnaden för inteckningsförnyelsen, utan ock möjligheten att inteckningsrätten genom glömska eller annat kan förfalla till stort men. Jag kan dervid påpeka en händelse, då en i Smålands m. fl. provinsers hypoteksförening belånad inteckning å 70,000 kronor förlorade inteckningsrätten på det sätt, att den intecknade egendomen blifvit öfverflyttad till annan domsaga, hvarom vederbörande tjensteman saknade kännedom, och då han fick kännedom om att förnyelse vid den domstol, som beviljat inteckningen, icke kunde ske, var det för sent att vid vederbörlig rätt förnya inteckningen. Mången inteckningshafvare har ock förlorat sin rätt derigenom att den intecknade egendomen blifvit exekutivt försåld utan hans kännedom, och den inteckning han innehar till följd deraf dödad utan hans vetskap — detta i följd af att ingen skyldighet nu finnes att underrätta innehafvaren om en dylik försäljning annat än genom annons i tidningar, som denne aldrig läser. Dessa

olägenheter kunna undvikas, om för inteckningsinnehafvaren bereddes tillfälle att hos ortens domhafvande i inteckningsboken få sitt namn inskrifvet, och någon giltig exekutiv försäljning af fastigheten icke finge ske, utan att den inskrifne egaren till inteckningen derom underrättades, och han sålunda på ett bättre sätt än nu sattes i tillfälle att bibehålla sin rätt. Jag vill särskildt påpeka, hvilka fördelar detta skulle bereda de många fonder och sparbanker, som mot inteckning utlåna sina medel, och hvilkas tjenstemän ständigt måste vara uppmärksamma på alla annonser om exekutiv försäljning af fastigheter, hvari de hafva inteckning under sin vård, samt oroliga öfver att de möjligen förbisett någon sådan annons. Dessa svårigheter blifva naturligtvis ännu större för utländingar, om de lemna lån å fastighet i vårt land.

Skulle nu särdeles stora svårigheter kunna framdragas mot möjligheten att alldeles upphäfva stadgandet om inteckningsförnyelse, så anser jag, att väsentliga fördelar dock kunna beredas genom att utsträcka tiden emellan förnyelserna till 20, 30 eller 50 år, hvilken sistnämnda siffra ju redan är gällande i fråga om inteckning af nyttjanderätt i fast egendom.»

Med stöd af det anförda hemställer herr Lundell, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta förslag till ny lagstiftning rörande inteckning i fast egendom och dervid taga under ompröfning såväl ofvan anmärkta brister i nu gällande lagstiftning som ock öfriga delar af samma lagar, deri erfarenheten visat ändring vara behöflig, samt för Riksdagen snarast möjligt framlägga sålunda utarbetadt förslag.

Två andra motionärer hafva berört allenast frågan om upphörande af inteckningsförnyelse och hemstält om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, huruvida gällande bestämmelse om sådan förnyelse måtte kunna upphäfvas, samt, derest sådant finnes kunna ske, vidtaga åtgärder för lagändring i detta syfte.

Herr *A. G. G. Törner*, som inom Första Kammaren väckt en derifrån till lagutskottet öfverlemnad motion, n:o 27, af sådant innehåll, har i densamma anfört följande:

»Sedan flere år tillbaka hafva klagomål försports öfver lagens föreskrift rörande inteckningsförnyelse. Att dessa klagomål under sist förflutna åren i väsentlig mån ökats, torde nog för en hvar bland

kammarens ledamöter vara ett kändt förhållande. Inom Riksdagen hafva också tid efter annan motioner väckts om upphäfvande af stadgandet om intecknings förnyelse.

Att olägenheterna af detta stadgdnde äro många, kan väl ej heller med fog förnekas.

Redan den utgift, som blir en följd af intecknings förnyelse för enskilda fastighetsegare, är mången gång afsevärd. Af större betydelse är den dock för flera penninginrättningar, särskildt våra hypoteksföreningar. Sålunda belöpa sig omkostnaderna inom Smålands m. fl. provinsers hypoteksförening för inteckningsförnyelser årligen i medeltal till 25,000 kronor, hvartill derjemte komma betydande omkostnader för upprättande af förnyelselängder öfver inteckningar till 30,000 låneakter. Då flere af dessa akter äro försedda med många inteckningar, kan man lätt föreställa sig vidden af detta arbete, hvilket hädanefter, så länge nuvarande lagstadgande eger bestånd, nödvändiggör behofvet af ett väsentligt ökadt förvaltningsbidrag af delegarne.

Tager man vidare i betraktande, att vid uppgörandet af dessa längder någon eller några bland så många inteckningar möjligen kunna förbises, framstår en annan och mera betydande olägenhet, den stora ekonomiska risken för vederbörande tjensteman eller, vid oförmåga för honom att undanrödja densamma, för hypoteksföreningen, d. v. s. låntagarne.

En dylik af flera skäl lätt förlåtlig underlåtenhet kan för den enskilde långifvaren blifva lika med ekonomisk ruin.

En annan och ofta framhållen samt mycket beaktansvärd olägenhet är svårigheten under nuvarande förhållanden att i utlandet belåna inteckningar och på så sätt åt vårt land anskaffa penningar, genom hvilka jordbruket och industrien skulle kunna mot en lägre ränta än inom landet erhålla ett välbehöfligt och gagnande rörelsekapital.»

Herr *M. Dahn*, hvilken jemväl för nästlidet års Riksdag framlade motion i ämnet, har till stöd för af honom nu i Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänskjuten motion, n:o 25, i berörda syfte åberopat följande af honom förra året afgifna framställning:

»Tid efter annan har så väl inom som utom Riksdagen gjorts framställning om upphäfvande af stadgandet angående inteckningsförnyelse — det har äfven skett beträffande inteckning af nyttjanderätt, undantag m. m. — och hufvudmotivet till sådan framställning har helt visst varit att genom denna lagändring möjliggöra konkurrensen för utländskt kapital och såmedelst till fromma för så väl vårt jordbruk

som industri åstadkomma lägre ränta eller billiga pengar. Att äfven andra vigtiga skäl till inteckningsförnyelses borttagande ur vår lag förefinnas, kan väl ej bestridas (t. ex. den himmelsskriande orätt, som ligger deri, att med nuvarande lagbestämmelser en förmyndare kan ruinera sin myndling, om förnyande af inteckning blir försummad och förmyndaren är insolvent).

Emellertid har motståndet mot ofvannämnda reform eller lagändring städse kommit från herrar jurister, dock ej från alla, som deltagit i ärendets behandling, och ej heller med framhållande af samma skäl för afslag på den gjorda framställningen. Vare det långt ifrån mig att tro frågan om borttagande af inteckningsförnyelse vara en sportelfråga, som ju uttalats i Första Kammaren, dertill har jag för hög tanke om våra domares hederskänsla och opartiskhet vid bedömande af en dylik sak. Och om i anledning af sådan lagändring minskning i berättigade inkomster för någon komme att ega rum, kan jag ej föreställa mig annat, än att ersättning skulle erhållas af allmänna medel.

Jag har deremot den uppfattningen, att de, som ega speciel lagkännedom eller tro sig ega det, hysa betänkligheter för vidtagande af en så genomgripande lagändring, ty äfven de jurister, som finna saken rättvis och ekonomiskt gagnelig, hafva alltid framhållit, att för reformens genomförande fastighetsboken måste ega vitsord och ett nöjaktigt mortifikationsförfarande åstadkommas.

Nu äro fastighetsböcker upplagda, och ett betryggande mortifikationsförfarande torde väl ej vara svårare att åstadkomma hos oss än i våra praktiska grannländer Danmark och Tyskland. Mortifikationsförfarandet enligt vexellagen synes ej hafva medfört någon olägenhet.

Man kan ju tänka sig den obligatoriska skyldigheten att förnya inteckning hvart 10:de år, för att den skall förblifva vid gällande kraft, upphäfd, men att det stode hvar och en fritt att låta förnya sin inteckning.

Om en innehafvare af inteckning finge rätt att låta i fastighetsboken derom göra anteckning och den sålunda antecknade inteckningsinnehafvaren ovilkorligen skulle höras angående inteckningen, innan den finge dödas, så vore ju trygghet mot bedrägeri i så fall vunnen. Det är ju klart, att det blefve väsentligen de större inteckningarne, som hamnade i utlandet, men derigenom blefve inhemskt kapital lättare och följaktligen billigare att erhålla för mindre jordbruk och industri.

Hvad frågan om utfärdande af gravationsbevis angår, sedan omnämnda lagändring blifvit genomförd, så synes 1888 års lagutskott i sitt utlåtande hafva nöjaktigt besvarat den. Det kan måhända synas

omotiveradt att komma fram med denna sak nu, då Riksdagen för endast några få år sedan afslog ett väckt förslag angående densamma, men hufvudmotivet till min framställning förefans ej då i så hög grad som nu, enär räntan då redan gått ner, under det den på senare tiden höjts i oroväckande grad.»

Härutöfver hade herr Dahn velat fästa uppmärksamheten derå, att en fastighet kan efter förutgången utmätning för en icke intecknad fordran till huru ringa belopp som helst varda försåld utan att inteckningshafvare, hvars rätt kan vara af försäljningen beroende, derom eger kännedom, då sådana auktioner icke bekantgöras på annat sätt än genom den legala annonseringen.

I syftet af herr Dahns motion hafva åtta Andra Kammarens ledamöter instämt.

Beträffande till en början förslaget att gällande lagstiftning rörande inteckning i fast egendom skulle underkastas allmän revision, hyser utskottet i detta afseende samma uppfattning som nästlidet års lagutskott. Så vidt för utskottet är bekant, har denna lagstiftning icke befunnits lida af felaktigheter, som påkalla en så genomgripande åtgärd, utan torde tvärtom inteckningslagen i det hela anses verka fullt tillfredsställande.

Rörande särskilda bestämmelser i samma lag hafva deremot visserligen olika meningar förekommit, men de förslag, som i anledning häraf framlagts, torde, derest de skulle anses ega fog för sig, endast böra föranleda till detaljändringar i lagen.

Af dylika förslag till inteckningslagens omarbetande i vissa stycken lärer utskottet för det närvarande hafva att yttra sig *dels* öfver förslaget om upphörande af inteckningsförnyelse, hvilket förslag genom samtliga förevarande motioner å nyo framlagts till Riksdagens pröfning, *dels* ock rörande herr Lundells i hans ofvannämnda motion vid nästlidne riksdag afgifna och medelst hänvisning till denna motion nu återupptagna framställningar om förenkling i expeditionen vid domstolarne, så att t. ex. anteckning å inteckningshandling om förnyelse, postponering o. s. v. finge ske genast inför sittande rätt, samt om afhjelpande af de brister i inteckningslagen, som bestode i frånvaron af bestämmelser, huru trasig eller fullskrifven inteckningshandling skall kunna med annan ersättas, och att inteckningshafvare må ega rätt att få bevis om inteckningshandlings öfverlemnande till domstol.

I fråga om sistnämnda af herr Lundell sålunda framstälda an-

märkningar mot gällande lagstiftning i ämnet yttrade förra årets lagutskott följande, hvari lagutskottet finner sig föranlåtet att instämma:

»Vidkommande sålunda först saknaden af stadgande, huru man skall förfara, då en inteckningshandling kommit i bristfälligt skick eller ej eger utrymme för anteckningar om förnyelser och dylikt, föreställer sig utskottet, att särskildt lagstadgande i sådant afseende ej är erforderligt, då derförutan hädanefter såsom hittills i förekommande fall lämpliga åtgärder torde stå att finna till afhjelpande af berörda olägenheter.

Af gällande förordning angående expeditionslösen kan inhemtas, att allmänheten har rätt att mot lösen erhålla bevis rörande de handlingar, som till myndigheter ingifvas; och ega inteckningshafvare således redan enligt nuvarande bestämmelser befogenhet att, derest de så anse behöfligt, begära qvitto å till domstolarne öfverlemnade inteckningshandlingar.

Att, såsom motionären ifrågasatt, låta domstolarne omedelbart i sittande rätt å inteckningshandlingarne meddela påskrift rörande de rättsliga åtgärder, som vidtagas med desamma, lär åtminstone vid de domstolar, der inteckningar till större antal förekomma, möta oöfverstigliga praktiska svårigheter.»

Vid undersökning af den gamla omtvistade frågan om upphörande af inteckningsförnyelse har utskottet trott sig finna hufvudsakligen följande skäl anförda för den åsigten, att sådan lagändring är behöflig och önskvärd. Förutom det att förnyelseskyldigheten vore stridande mot naturen af den genom inteckning i fastighet uppkommande sakrätten, föranledde denna skyldighet ej ringa besvär och omkostnader samt medförde tillika en ständigt återkommande risk för inteckningshafvaren att på grund af underlåten förnyelse gå förlustig den realsäkerhet, som genom inteckningen vunnits; och vore dessa förhållanden förtjenta af uppmärksamhet särskildt i det afseendet, att de med förnyelseskyldigheten sålunda förbundna olägenheter i allmänhet afhölle utländska kapitalister från att belåna inteckningar här i landet samt alltså utestängde våra fastighetsegare och industriidkare från möjligheten att draga nytta af det billigare utländska kapitalet. Från motsatt sida åter har erinrats om fördelarne deraf, att den intecknade rättens fortvaro vore i viss mån begränsad. Om hvarje inteckning skulle qvarstå såsom gällande tills densamma med företeende af skuldebrefvet dödades, skulle mången gång och särskildt i de fall, då intecknade skuldebref förstörts eller eljest förkommit, egendom komma att anses allt framgent besvärad af inteckningar för inlösta skuldebref, och dess-

utom skulle utfärdande af gravationsbevis blifva förenadt med väsentligt ökade svårigheter, då undersökningen af inteckningsprotokollen icke längre kunde, hvad fordringsinteckningar vidkomme, inskränkas till de tio sista åren.

Nästlidet års lagutskott, som under åberopande af de för upphörande af inteckningsförnyelse ofvan angifna skäl förordade lagändring i sådant syfte, stödde denna sin uppfattning i ämnet jemväl derpå, att de af sådan förändring befarade olägenheter syntes utskottet kunna förekommas genom införande af rätt för fastighetsegare att få den till säkerhet för ett sedermera inlöst och förkommet skuldebref meddelade inteckningen dödad utan skuldebrefvets företeende samt genom föreskrift derom, att gravationsbevis skulle grundas på inteckningsböckerna. I samband med stadganden härom och för att hindra eventuella missbruk till inteckningshafvarens skada af sådan dödningsrätt, ifrågasatte utskottet bestämmelse, att inteckningshafvare skulle vara berättigad att låta i inteckningsboken anteckna sig såsom innehafvare af intecknadt skuldebref, samt att fastighetsegare, som utan att kunna förete inteckningshandlingen i hufvudskrift önskade få inteckning dödad, skulle åligga att icke allenast om ansökningen särskildt underrätta den, som enligt inteckningsboken senast varit innehafvare af handlingen, derest någon sådan anteckning der förekomme, utan ock genom kungörelse i allmänna tidningarne lemna annan, som af handlingen kunde vara innehafvare, tillfälle att yttra sig i ämnet. Vidkommande förslaget att grunda gravationsbevis på inteckningsböckerna yttrade utskottet i hufvudsak, att, då inteckningsböcker numera vore införda allestädes i vårt land och rik erfarenhet vunnits om bästa sättet att ordna desamma, oöfverstigliga hinder icke syntes möta mot att tillerkänna dessa böcker vitsord, så mycket mindre som å de flesta ställen domaren redan torde utfärda gravationsbevis med ledning af inteckningsboken.

I hvad nästlidne Riksdags lagutskott sålunda uttalat instämmer utskottet så till vida, som jemväl utskottet anser, att en lagändring i syfte att upphäfva stadgandet om inteckningsförnyelse kan teoretiskt försvaras och är praktiskt genomförbar samt otvifvelaktigt vore egnad att undanrödja vissa med inteckningsväsendet för närvarande förbundna olägenheter. Men jemte det utskottet föreställer sig, att de af sådan lagändring följande fördelar i allmänhet blifvit i viss mån öfverskattade, hyser utskottet den öfvertygelsen, att minst lika svåra olägenheter skulle föranledas af de bestämmelser, hvilka i utskottets tanke vore behöfliga, derest berörda stadgande skulle kunna undvaras.

Utan att vilja helt och hållet förneka möjligheten att jemväl i vårt land åstadkomma ett mortifikationsförfarande, som med nödig

effektivitet förenade skälig hänsyn till inteckningshafvarens intressen, anser sig utskottet böra påpeka den särskilda svårighet i sådant afseende, som föranledes deraf, att hos oss, i motsats till hvad utomlands lär ega rum, intecknade skuldebref i allmänhet äro af löpande beskaffenhet och ofta vexla innehafvare. På grund häraf kan nemligen den myndighet, hos hvilken i förekommande fall intecknings dödande skulle begäras, endast undantagsvis ega kännedom om inteckningshafvaren och sålunda vara i stånd att genom direkt kallelse bereda denne tillfälle att yttra sig öfver ansökningen. Visserligen skulle, på sätt ifrågasatt blifvit, denna olägenhet kunna undanrödjas derigenom, att inteckningshafvare finge rätt att låta hos inteckningsmyndigheten anteckna sig såsom innehafvare af intecknadt skuldebref samt, derest någon sådan anteckning förekomme, den senast antecknade innehafvaren blefve om ansökningen särskildt underrättad. Men med hänsyn till det ofvan omförmälda förhållandet, att inteckningar i regel jemförelsevis ofta gå ur hand i hand, håller utskottet före, att, om hvarje ny inteckningshafvare skulle nödgas anmäla sig till anteckning, detta skulle leda till fullt ut lika mycket besvär för inteckningshafvarne, som stadgandet om intecknings förnyelse hvart tionde år. Ej heller i fråga om kostnaderna för inteckningsrättens bevarande torde af sådan lagändring någon vinst vara att förvänta, vare sig nu dylik anmälan skulle ske till rätten samt bevis härom och om anteckningens verkställande meddelas genom protokollsutdrag och utdrag af inteckningsboken eller någon enklare form i sådant afseende föreskrefves.

Utskottet kan icke dela den uppfattningen, att inteckningsböckerna, på det sätt vårt fastighetsboksystem för närvarande är ordnadt, skulle kunna tilläggas vitsord vid utfärdande af gravationsbevis, och hyser utskottet härutinnan betänkligheter särskildt med hänsyn till den bristande permanens i fastighetsböckernas förande, som, åtminstone på landsbygden, måste föranledas deraf, att detsamma är förbundet med domareembetet. Det torde nemligen icke kunna förutsättas, att de vikarier, som för någon kortare tid förvalta domareembetet inom en domsaga, städse skola erbjuda tillräckliga garantier för att de magtpåliggande anteckningarna i inteckningsböckerna verkställas med erforderlig tydlighet, fullständighet och tillförlitlighet, och denna omständighet, hvars betydelse under nuvarande förhållanden förringas deraf, att inteckningsbokens uppgifter icke ega vitsord utan jemförelse med inteckningsprotokollens, skulle utan sådan kontroll säkerligen mången gång föranleda till origtiga gravationsbevis, till så mycket större fara för allmänheten, som det just i sådana fall ofta torde möta svårigheter

för den, som lede skada af bevisets origtighet, att utbekomma skadeersättning af den för felet ansvarige. Gravationsbevisens stora betydelse för det ekonomiska lifvet manar i utskottets tanke till synnerlig varsamhet i fråga om grunderna för desammas utfärdande, och utskottet håller för sin del före, att inteckningsböckerna näppeligen kunna antagas blifva af den fullt tillförlitliga karakter, att vitsord i sådant afseende bör dem tillerkännas, med mindre förandet af dylika böcker och dermed handhafvandet af inteckningsväsendet i dess helhet anförtroddes åt särskilda dertill inrättade myndigheter. Rörande lämpligheten af en sådan åtgärd — hvarmed väl skulle följa, att äfven vårdnaden om lagfartsväsendet afskildes från domaregöromålen och öfverlemnades åt de nyinrättade myndigheterna — lära emellertid olika meningar kunna hysas. Otvifvelaktigt torde vara, att densamma skulle medföra afsevärda kostnader för statsverket, och synes den redan af denna anledning icke böra ifrågakomma med mindre motsvarande fördelar vore att förvänta deraf, att ett ibland hindren för upphäfvande af stadgandet om inteckningsförnyelse sålunda blefve undanröjdt.

Så är i utskottets tanke icke förhållandet. Såsom utskottet förut uttalat, hyser utskottet den åsigten, att vinsten af förnyelseskyldighetens upphörande icke skulle motsvara de förhoppningar, hvarmed dylik lagändring emotses af dem, som yrka på densamma. Förutom hvad i sådant afseende ofvan blifvit anfördt, vill utskottet nu ytterligare framhålla sina tvifvel, huruvida det åsyftade ändamålet att bereda jordbruket och industrien ökad tillgång till utländskt kapital skulle genom ifrågavarande lagändring i väsentligare utsträckning vinnas. Så vidt utskottet har sig bekant, lär förhållandet vara, att utländska kapitalister, i den mån de för öfrigt äro benägna att placera penningar uti inteckningar här i landet, afhållas derifrån mindre af stadgandet om inteckningsförnyelse än af den osäkerhet beträffande inteckningsrättens bestånd, som föranledes af den inverkan, exekutiv försäljning af intecknad egendom i sådant afseende utöfvar.

För den händelse att i herr Lundells motion kan anses innefattadt ett förslag derom att, derest stadgandet om inteckningsförnyelse icke skulle kunna alldeles upphäfvas, tiden emellan de särskilda förnyelserna måtte utsträckas till tjugu, trettio eller femtio år, vill utskottet uttala sina betänkligheter mot en sådan lagändring. Den nuvarande bestämmelsen, enligt hvilken förnyelse af inteckning för fordran skall ske inom tio år — samma tid inom hvilken fordringspreskription i regel skall afbrytas — eger i utskottets tanke företräde såväl derutinnan, att de med föreskriften om inteckningsförnyelse förbundna fördelar ge-

nom densamma bättre ernås, som ock i det afseendet, att utsträckning af tiden skulle medföra ökad sannolikhet för förnyelsers underlåtande på grund af glömska. Utskottet hemställer alltså:

1:o att herrar Törners och Dahns föreliggande motioner ej må af Riksdagen bifallas; samt

2:o att herr Lundells motion ej heller må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *N. Nilsson*, *Sjöberg* och *M. Andersson*, hvilka ansett, att utskottet bort till herr Dahns motion tillstyrka bifall.

Herrar *Husberg*, *Björlin* och *Jönsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, NYA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET, 1900.

N:o 29.

Ank. till Riksd. kansli den 23 mars 1900, kl. 3 e. m.

Memorial, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut, beträffande lagutskottets utlåtande n:o 15, i anledning af väckta motioner om mera betryggande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges egendom.

I utlåtande n:o 15, i anledning af tvenne, utaf friherre *Klingspor* och herr *P. Waldenström* väckta motioner om mera betryggande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges egendom, hemstälde lagutskottet, att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke mera betryggande föreskrifter *rörande kontrollen öfver förmyndares förvaltning* af omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar kunde ernås, samt i sådant fall låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har denna utskottets hemställan blifvit af Första Kammaren bifallen, hvaremot Andra Kammaren, med afslag derå, bifallit en af herr Husberg m. fl. afgifven, vid utskottets utlåtande fogad reservation, deri upptagits det i motionerna framstälda yrkandet, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke mera betryggande föreskrifter *rörande förvaltningen* af

omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar kunde ernås, samt i sådant fall låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Jemlikt 63 § riksdagsordningen åligger det nu lagutskottet att söka sammanjemka de skiljaktiga beslut, hvari kamrarne sålunda stannat.

För bedömande, huruvida och på hvad sätt en sådan sammanjemkning lämpligen må kunna komma till stånd, är först och främst nödigt att närmare skärskåda, hvad kamrarnes olika beslut hvart för sig egentligen innebär. Tager man då hänsyn till den för motionerna i ämnet afgifna motiveringen jemte de uttalanden, som vid ärendets behandling inom kamrarne gjordes af anhängarne till motionärernas förslag, lärer vara uppenbart, att Andra Kammarens beslut åsyftar en ganska genomgripande förändring af förmynderskapslagstiftningen, den nemligen att omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar åtminstone till hufvudsaklig del ej längre skulle stå under förmyndarnes omedelbara förvaltning, utan ställas under vård af särskilda, utaf staten garanterade förmyndarekammare eller dermed jemförliga inrättningar. Första Kammaren deremot har, med bibehållande af förmyndares befogenhet att sjelfve handhafva förvaltningen af omyndiges ifrågavarande tillgångar, velat bereda ökad trygghet för de omyndige genom skärpt kontroll öfver sjelfva förmyndareförvaltningen.

Den af Första Kammaren förordade ändringen är således af väsentligt mindre omfattning än den, för hvilken Andra Kammaren uttalat sig. Formelt sedt måste derför ett sammanjemkningsförslag innebära, å ena sidan en utvidgning af Första Kammarens ståndpunkt och å andra sidan en begränsning af Andra Kammarens beslut.

Vid öfvervägande, hvilken af de många möjligheter till sammanjemkning, som sålunda formelt erbjuda sig, skulle i sakligt hänseende vara mest tillfredsställande, har utskottet funnit sig böra förorda en sådan sammanjemkning, hvarigenom å ena sidan, i öfverensstämmelse med Första Kammarens beslut, såsom regel bibehålles förmyndares rätt att sjelf handhafva förvaltningen af den omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar — dock med införande af skärpt kontroll öfver förmyndareförvaltningen — men å andra sidan, i enlighet med Andra Kammarens uttalande, möjlighet beredes att, der särskilda förhållanden sådant påkalla, öfverflytta förvaltningen af ifrågavarande tillgångar från förmyndaren till någon allmän inrättning.

I sistberörda hänseende har utskottet tänkt sig, att ett öfverlemnande af omyndiges kontanta medel och värdehandlingar i allmän inrättnings vård borde kunna ega rum, såväl då förmyndaren sjelf det

önskade, som då den domstol, hvilken vårdnaden öfver förmynderskapet ålåge, funne sådant nödigt.

Åfven om det under nuvarande förhållanden i regel ej torde möta svårighet för förmyndare att mot betryggande säkerhet och mot skälig ränta placera förmyndaremedel samt i säker vård låta förvara värdehandlingar, sker dock sådant på hans egen risk; och då en person ej kan utan laga skäl afsäga sig ett förmynderskap, utan mången gång mot sin vilja nödgas öfvertaga en dylik befattning, synes det både lämpligt och billigt, att tillfälle beredes honom att utan egen risk kunna fullgöra den skyldighet, han sålunda fått sig ålagd.

Då på yrkande af gode män eller den omyndige sjelf eller hans fränder en förmyndare ålägges att ställa säkerhet för innehafvande medel, möter sådant ofta svårighet. Ett blott uppvisande af värdehandlingar, som uppgifvas tillhöra myndlingen, kan stundom ej anses tillräckligt, då dessa värdehandlingar omedelbart derefter kunna af förmyndaren för egen räkning användas, och en vederhäftig borgen kan det för förmyndaren ofta vara svårt eller obehagligt att anskaffa. Kunde han deremot i en under statens garanti ställd inrättning få insätta medel eller deponera värdepapper, vore sådant ej blott för förmyndaren det enklaste sättet att ställa fordrad säkerhet, utan medförde jemväl för myndlingen erforderlig trygghet.

Genom vidtagande af åtgärder af sådan beskaffenhet vore enligt utskottets åsigt ej ringa vunnet i det syfte, som ligger till grund för Andra Kammarens beslut, då derigenom just för det fall, der nuvarande bestämmelser rörande sjelfva förvaltningen kanske visat sig minst effektiva, erforderlig säkerhet för myndlingens tillgångar kan ernås, under det att förmyndarens förvaltningsrätt lemnas orubbad i alla de fall, der ingen anledning förefinnes att ifrågasätta hans vederhäftighet.

Utskottet anser emellertid, att det ej nödvändigtvis skulle behöfva för ändamålet inrättas särskilda förmyndarekammare, utan att det kunde ombetros åt t. ex. vissa bankinrättningar att i förekommande fall förvalta och vårda ifrågavarande tillgångar. Naturligtvis måste för syftets vinnande bestämmelser gifvas, som förhindra förmyndaren att, efter det han fullgjort domstols åläggande att i allmän inrättnings vård öfverlemna omyndigs kontanta medel eller värdehandlingar, åter taga ut dem utan behörigt medgifvande.

Å andra sidan torde, till förmyndares tryggande mot godtycklig inblandning i förvaltningen, domstolens befogenhet att gifva förmyndaren ett sådant åläggande böra uttryckligen inskränkas till sådana fall, då på grund af anmälan från gode männen eller andra särskilda

omständigheter förmyndarens ekonomiska ställning pröfvades ej erbjuda tillräckliga garantier för omyndigs medel, derest förmyndaren bibehölles vid förvaltningen af tillgångarne.

Under åberopande af det nu anförda får utskottet, i sammanjemkningsändamål, hemställa,

att kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt i ämnet förut fattade beslut, ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke rörande förmyndares förvaltning af omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar större säkerhet mot förluster skulle kunna vinnas *dels* genom meddelande af mera betryggande föreskrifter i afseende å kontrollen öfver dylik förvaltning, *dels ock* genom bestämmelser rörande inrättning, i hvars vård omyndiges kontanta medel och värdehandlingar kunde öfverlemnas vare sig på grund af förmyndares egen önskan eller vederbörande myndighets derom meddelade föreskrift.

Stockholm den 23 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

af herr *Husberg*, som ansett, att utskottet bort i sammanjemkningsändamål hemställa, att kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt i ämnet förut fattade beslut, ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke rörande förmyndares förvaltning af omyndiges tillgångar i kontanta medel och värdehandlingar större säkerhet mot förluster skulle kunna vinnas *dels* genom meddelande af mera betryggande föreskrifter i afseende å kontrollen öfver dylik förvaltning, *dels äfven* genom be-

stämmelser, hvilka, utan att medföra någon mera omfattande rubbning af nu gällande regel om förmyndares rätt att sjelf handhafva den omyndiges tillgångar, dock innebure, att omyndiges kontanta medel och värdehandlingar komme under vård af någon offentlig inrättning i alla de fall, då den ökade trygghet mot förluster, som en dylik anordning innefattade, kunde ernås utan att medföra några mera afsevärda olägenheter, samt att Kongl. Maj:t ville, om förhållandena funnes dertill föranleda, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet;

af herrar *Leman* och *Bremberg,* hvilka ansett, att, derest öfver hufvud taget någon sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut skolat ske, sådan, med hänsyn till förmyndares *förvaltning,* icke bort afse de fall, då förmynderskap utöfvas af omyndiges fader eller moder, så länge han eller hon är enkling eller enka;

af herrar *Lundström, Hedenstierna, F. Andersson* och *Sjöberg,* hvilka ansett, att någon sammanjemkning mellan kamrarnes skiljaktiga beslut ej kan åvägabringas, och att utskottet alltså bort för Riksdagen anmäla, att frågan för denna riksdag förfallit.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRADARES TRYCKERI, 1900.

N:o 30.

Ank. till Riksd. kansli den 27 mars 1900 kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Lagutskottet har till förberedande behandling fått från Andra Kammaren mottaga tre särskilda motioner, hufvudsakligen åsyftande ändring i gällande bestämmelser om den kommunala rösträtten å landet.

I den ena af dessa motioner, n:o 41, hvilken afgifvits af herrar *Ollas A. Ericsson, Carl Sandqvist, Nils Hansson, Nils Andersson* och *J. A. Lundström* anföres:

»Krafvet på en begränsning af den kommunala rösträtten på landet vinner i styrka år från år. Den blomstrande industrien på alla områden skapar det ena företaget efter det andra, som vanligtvis, för att drifvas i större skala, omhändertages af bolag. Deraf följer, att antalet af de samhällen, der ett eller flera bolag med sina höga fyrktal beherska det kommunala inflytandet, ökas i oroväckande grad. Den kommunala sjelfstyrelsen råkar härigenom i största fara.

Det skäl, som lagutskottet vid sistförflutne riksdag använde för sitt afslag å framställningar härutinnan, nemligen att frågan om ändrade grunder för den kommunala beskattningen först bör framläggas och afgöras, eger föga om ens någon giltighet, enär härvidlag föreligger ett verkligt trängande behof, som kräfver frågans snara lösning, utan åratals afvaktan på en eventuel reform af det kommunala skatteväsendet.

För öfrigt åberopa och hänvisa vi till de skäl, hvarpå Andra Kammaren grundade sitt beslut den 26 mars 1898 angående kommunala rösträttsfrågan, och hemställa vördsamt, att Riksdagen för sin del må besluta, att §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, § 11, sådan den lyder enligt förordningen den 26 oktober 1888, och § 59, sådan samma paragraf lyder enligt nyssnämnda förordning och förordningen den 8 mars 1889, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej af aktiebolag rösträtt utöfvas för mera än en tjugondedel och af annan röstegande för mera än en tiondedel af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar ett tusen fyrkar.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

§ 21.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med *ja* eller *nej* besvaras.

Ordföranden tillkännagifver derefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, der omröstning ej begäres, med klubbslag. Äskas omröstning, verkställes den öppet och efter upprop.

Till beslut i andra frågor än dem, hvarom i §§ 27, 36 och 73, punkt b), sägs, erfordras blott enkel pluralitet af de afgifna rösterna, enligt den vid omröstningen följda röstgrund.

Falla rösterna lika för olika meningar, gäller den mening, hvilken de fleste röstande efter hufvudtalet bifallit. Äro äfven efter sådan beräkning rösterna lika delade, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

§ 59.

Kommunalnämnden skall verkställa fyrktalssättningen och deröfver upprätta en längd, upptagande, särskildt för hvarje skattskyldig och i

särskilda kolumner: för i mantal satt jord, för jordbruksfastighet utan mantal och för annan fastighet debiterad bevillning enligt gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst (eller, der bevillning ej utgår, det belopp, som, uträknadt efter taxeringsvärdet, mot sådan bevillning svarar); för öfriga beskattningsföremål debiterad enahanda bevillning; det åsatta fyrktalet för i mantal satt jord; fyrktalet för jordbruksfastighet utan mantal; fyrktalet för annan fastighet; fyrktalet för alla öfriga beskattningsföremål och summan af den skattskyldiges fyrktal, hvarjemte i längden skall antecknas kommunens hela fyrktal; allt på sätt det under litt. A bifogade formulär till fyrktalslängd närmare utvisar.

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag §§ 8, 9 och 11 innehålla, tillika kommunens röstlängd. Har, sedan längden justerades, ny egare eller brukare tillträdt fast egendom, och varder sådant inför kommunalstämman styrkt, uppföres den nye egaren eller brukaren i längden såsom röstberättigad för fastigheten; börande kungörelse om stämma, der dylikt ärende skall förekomma, från predikstolen uppläsas minst en vecka förut. I den för anmärkningar afsedda kolumn antecknas, dels om af ofvan angifven orsak rösträtt för fast egendom öfvergått till annan person, dels, der begränsning enligt § 11 eger rum, röstetalet, dels ock om och på hvilken grund i följd af bestämmelserna i §§ 8 och 9 någon i längden uppförd skattskyldig icke eger utöfva rösträtt. Längden upprättas i två exemplar, af hvilka det ena i sockenstugan anslås och det andra hos kommunalnämnden förvaras.

§ 73.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmans beslut underställas Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som, för något dess gemensamma nytta afseende ändamål, genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet eger; och

b) upptagande af lån, ställdt på längre återbetalningstid än två år.

Kongl. Maj:ts nådiga pröfning skola ock underställas de af kommunalstämman antagna förslag till nya eller förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro- och färjpenningar, m. m.

Till beslut i fråga angående upptagande af lån, hvarom här ofvan sägs, erfordras två tredjedelar af de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet.

Beslut eller förslag, som bör Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall insändas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarna, jemte eget utlåtande, till Kongl. Maj:t öfverlemna.

Den andra af ifrågavarande motioner, n:o 89, har afgifvits af herrar *Gullbrand Elowson, Johan Nydahl, David Holmgren, D. Persson* i Tällberg, *Lars Eriksson, G. Jansson, Joh. Er. Nordin, E. G. Åkerlind, Olof Guldbrandsson, Joh. Nordin, A. Thylander, Johan Olofsson, S. J. Kardell, P. Olsson, J. Bromée, Oswald Emthén, A. F. Broström, J. E. Ericsson, Carl Jansson, C. J. Hammarström, Gustaf Olofsson, S. H. Kvarnzelius, Hj. Sjövall, G. Lindgren, Arvid Kempe, A. Hansson* i Solberga, *Johan Ericsson, E. Norman, K. G. Karlsson, Halvar Eriksson, J. Persson, J. G. Spangenberg, S. M. Olsson, Curt Wallis, Magnus Höjer, And. Olsson* i Mårdäng, *W. Johansson* i Öija, *W. Styrlander, L. Gust. Broomé, Chr. Olsson, Oskar Berg, August Cervin, Elof Biesért, Emil Hammarlund, Jakob Pettersson, Berndt Hedgren, J. P. Jansson* samt *Henrik Hedlund* och är af följande lydelse:

»Otvifvelaktigt beteckna kommunallagarne af år 1862 ett betydande framsteg i afseende på den kommunala sjelfstyrelsen. Vid deras första framträdande blefvo de för den skull ock med tillfredsställelse af allmänheten mottagna.

Emellertid visade det sig ganska snart, att bestämmelserna rörande en hufvudpunkt i dessa lagar icke voro väl afpassade. Den ifrån år 1817 härflytande urkund, som reglerade förhandlingarna vid sockenstämma och kyrkoråd, var med hänsyn till rösträtten bygd på den grundsatsen, att röstvärdet skulle utan någon begränsning uppåt beräknas i direkt proportion af skattebidraget till kommunens kassa.

Beträffande landsbygden är samma grundsats ännu bibehållen. Likvisst tedde sig förmögenhetens fördelning bland medlemmarne inom en och samma kommun under de första decennierna af 1800-talet helt annorlunda än nu. Det kommunala lifvets intressen intaga ock i våra dagar en väsentligen annan betydelse, än de gjorde för ungefär hundra år sedan.

Då grunden för beräkningen af röstvärdet vid kommunalstämmas förhandlingar skall fastställas, är det uppenbart, att val mellan flera möjligheter kan företagas. Tvenne ytterlighetsgränser träda så godt som

omedelbart fram i dagen för lagstiftaren. Å ena sidan finner han sig hänvisad till egendomen och å andra sidan till personen såsom grund för rösträtten. Emellan båda dessa kunna mangfaldiga kombinationer tänkas avägabragta.

Gifvetvis må ändamålsenligheten hafva ett afgörande inflytande pa valet af rösträttsgrund. Nu är det så, att kommunen är ett organiseradt samhälle, bland hvars uppgifter det ingår att tillgodose ej allenast materiella, utan äfven kulturella intressen. Det kommunala samhället står högre än sådana sammanslutningar, som fått namn af bolag. Detta visar sig bland annat derutinnan, att hvarje medborgare har förpligtelse att tillhöra en viss kommun, medan det står i hans eget skön, om han vill inga såsom delegare i ett bolag eller icke. En ändamålsenlig grund för beräkningen af röstvärdet vid behandlingen af kommunala angelägenheter lär alltså icke kunna ernås med mindre, än att hänsyn tages såväl till skattebidragen som till personlighetsprincipen.

Angående behofvet och önskvärdheten af en begränsning i den kommunala rösträtten på landet finnes, kan man väl säga, numera blott *en* mening så inom som utom Riksdagen. Andra Kammaren har vid de flesta riksdagar, som hållits under det nya riksdagskicket, fattat mer eller mindre långt gående beslut i detta syfte, och Första Kammaren har genom att 1894 biträda aflatandet af en riksdagsskrifvelse i ämnet gifvit sitt principiella erkännande åt reformens behöflighet. Onekligt är också, att detta reformkraf uppbäres af en synnerligen stark folkmening.

Skiljaktiga åsigter hafva dock gjort sig gällande såväl beträffande den frågan, huruvida den nuvarande tidpunkten kan anses lämplig för genomförande af en sådan reform, som ock rörande den omfattning, reformen bör erhålla.

Så har från en sida framhållits, att det med reformen i fråga bör ansta i afvaktan på utgången af den pågående utredningen af den kommunala beskattningsfrågan. Det torde emellertid kunna anses såsom visst, att, hvilket resultatet än må blifva af denna utredning och hvilka förändrade bestämmelser till äfventyrs än må komma att införas i den kommunala skattelagstiftningen, behofvet af en inskränkning i den större förmögenhetens herravälde inom landskommunerna skall qvarstå oförminskadt, och den olägenhet, som kunde uppstå deraf, att det ifrågavarande lagstiftningsarbetet i sinom tid möjligen kan komma att påkalla någon ändring i grunderna för den kommunala rösträttens utöfning, kan ej tänkas blifva synnerligen afsevärd, i allt fall icke så stor, att den bör under åratal få förhindra en så nödig och så länge efterlängtad reform. Kongl. Maj:t har ock i proposition till 1898 års Riksdag ansett, att åtminstone en partiel

lösning af rösträttsfrågan kan ske oberoende af den väckta frågan om en förändrad kommunal skattelagstiftning, och det synes svårt att förstå, hvarför sistnämnda fråga skulle lägga väsentligen större hinder i vägen för en fullständigare reform än för en blott partiel sådan.

Vidkommande åter den omfattning, som bör gifvas åt en begränsning af den kommunala rösträtten på landet, så hafva under de två senaste riksdagarne tvenne till sin räckvidd ganska olika förslag hvar sin gång vunnit majoritet inom Andra Kammaren. Vid 1898 års riksdag godkände Andra Kammaren med 141 af 208 afgifna röster ett förslag, enligt hvilket af aktiebolag rösträtt ej finge utöfvas för mer än $^{1}/_{20}$ och af annan röstberättigad för mer än $^{1}/_{10}$ af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar 1,000 fyrkar. Vid sistlidne riksdag åter voterade samma kammare med 91 röster af 178 afgifna ett förslag, hvari samma relativa röstmaxima voro upptagna, men det absoluta maximum deremot blifvit uteslutet. Att Andra Kammaren vid det senare tillfället kunde åtnöja sig med en begränsning af så väsentligt mindre effektivitet än det beslut, som den vid nästföregående riksdag hade biträdt, torde ha sin tillfyllestgörande förklaring i den stora skilnaden i antalet af de vid de båda tillfällena närvarande ledamöterna.

För att åstadkomma en äfven inom de större kommunerna effektiv begränsning måste vid sidan af ett relativt maximum ställas ett absolut. Ty då verkan af det förra står i omvändt förhållande till kommunernas storlek, så verkar det senare på ett alldeles motsatt sätt. De båda begränsningstyperna komplettera således hvarandra. Och att man icke bör reformera på ett sådant sätt, att de jemförelsevis låga röstetalen inom de små kommunerna underkastas en starkare reduktion än de höga röstetalen inom de stora kommunerna, torde bäst framgå deraf, att det hufvudsakligen är inom de senare, som behofvet af en dylik reduktion gjort sig förnummet och som de stora aktiebolagen, hvilkas kommunala röstöfvervigt i synnerhet förorsakat missnöje, företrädesvis äro till finnandes. — Så utgjorde det procenttal, som uttrycker aktiebolagens andel i kommunens hela fyrktal, enligt den kommunala rösträttsstatistiken för år 1892, 7,6 procent i de kommuner, hvilka kunna rubriceras som små, men 26,7 procent inom de stora kommunerna. — Det är således tydligt, att om man med begränsningen vill träffa aktiebolagen lika väl som andra röstegande, så måste man jemte det relativa maximum använda en begränsningstyp, hvars effektivitet i synnerhet gör sig gällande inom kommuner med högt fyrktal; och detta är just förhållandet med det absoluta röstmaximum.

Om endast *ett* dylikt fastställes, finnes intet skäl att för aktiebolagen tillämpa ett skarpare relativt maximum än för andra röstegande. Ty hvarje

relativt begränsningstal bör, såsom redan påpekats, för att begränsningen må verka jemnt och likformigt inom både små och stora kommuner, fullständigas med ett absolut röstmaximum. Om, såsom Andra Kammaren vid de båda senaste riksdagarne beslutit, två relativa röstmaxima bestämmas nemligen för aktiebolagen till 1/20 och för andra röstberättigade till 1/10 af kommunens hela fyrktal, blir följden den, att den minskning i röstvärde, aktiebolagsfyrkarne erhålla i förhållande till andra fyrkar, visserligen gör sig gällande inom kommuner, som hafva mindre antal fyrkar än 20 gånger det högsta medgifna röstetalet, men upphör, så snart kommunens sammanlagda fyrktal uppgår till minst denna summa. Så skulle, för att taga ett exempel, vid tillämpning af ett absolut begränsningstal af 1,000 röster verkan af ett till 1/20 satt relativt maximum alldeles upphöra inom kommuner, som hafva 20,000 fyrkar och deröfver. Tydligt är, att om man för aktiebolagen vill fastställa ett särskildt relativt begränsningstal, så bör detta kompletteras med ett motsvarande absolut sådant.

Det torde dock icke vara ändamålsenligt att på nu antydda sätt stadga några undantagsbestämmelser i fråga om aktiebolagens kommunala rösträtt, utan torde frågan, huruvida någon *särskild* begränsning i den aktiebolag tillkommande rösträtt må vidtagas, lämpligen böra uppskjutas, till dess någon erfarenhet vunnits om verkningarna af den *allmänna* begränsning, som vi i denna motion gå att föreslå.

Vi anse således, att frågan om en begränsning af den kommunala rösträtten på landet för närvarande bäst löses genom antagandet af ett gent emot alla kategorier röstegande likformigt gällande relativt och absolut röstmaximum. Beträffande åter de båda begränsningstalens storlek, synes oss det relativa böra sättas till 1/10 af kommunens hela fyrktal och det absoluta till 1,000 röster.

Af dessa siffror motsvarar den sistnämnda fullständigt det för stadskommuner redan år 1869 faststälda absoluta maximum och den senare, såsom öfverdirektör Sidenbladh påvisat i sin till den kommunala rösträttskomiténs betänkande (sid. 90) afgifna reservation, i anseende till sina verkningar ganska nära det för stadskommunerna faststälda relativa maximum. Nämnda begränsningstal hafva jemväl af Andra Kammaren godkänts åren 1875 och 1898, det senare året, såsom redan förut framhållits, med tillägg af en starkare begänsning för aktiebolagens rösträtt

Samma mått för den kommunala rösträttens begränsning har ock chefen för kongl. statistiska centralbyrån såsom komitéledamot angifvit uti nyssnämnda reservation, hvilken nio af Kongl. Maj:ts befallningshafvande uti deras öfver komiténs betänkande infordrade utlåtanden förordat såsom

en tillfredsställande lösning af den på dagordningen stående frågan om begränsning af den kommunala rösträtten på landet.

På grund af hvad vi sålunda anfört. få vi härmed vördsamt hemställa:

dels att § 11 i kongl. förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla följande förändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar ettusen fyrkar.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden;

dels att lagutskottet må afgifva förslag ej mindre till ändring af formuläret för fyrktalslängden i öfverensstämmelse med föreslående hemställan än ock till nödiga ändringar af de i kommunalstämmoförordningen intagna paragrafer, som innehålla föreskrifter om fyrktalssättningen och deraf beroende uppbördslängd.»

I den tredje motionen slutligen, n:o 113, hvilken afgifvits af Herrar Friherre *I. von Knorring*, *Oskar Erickson*, *Ivar Månsson*, *Adolf Ericson*, *A. P. Johansson*, *Johan Hjelmérus*, *A. J. Högstedt*, *W. Bengtsson*, *Hans Holmlin*, *Pär Larsson*, *C. A. Carlsson*, *Rob. Petersson*, *Nils Olsson*, *B. Dahlgren*, *E. L. M. Hedin* i Torp, *Oscar Larsson*, *J. P. Zakrisson*, *C. E. Johansson* i Berga, *J. Bengtsson*, *Alfred Petersson*, *Anders Olsson* i Tyllered, *C. J. Carlsson* i Smedstorp, *Nils Åkesson*, *Per Jönsson* i Färeköp, *P. O. Lundell*, *Fr. Pettersson*, *Elof Nilsson*, *J. Johanson*, *Gustaf Anderson*, *O. H. Svensson*, *Adolf Johansson*, *J. Eriksson*, *S. M. Petersson*, *C. W. Hultstein*, *Ernst Lindblad*, *Knut Almqvist*, *Gustaf Odqvist*, *L. Dahlstedt*, *A. Sundblad*, *Ad. Wiklund*, *Jöns Andersson* och *E. Åkerlund* anföres:

»De från i öfrigt mycket olika tänkande medlemmar af Andra Kammaren allt oftare framkommande motionerna om ändring i bestämmelserna för den kommunala rösträtten på landet ådagalägga en fast opinion, att

den nuvarande lagstiftningen härom ej är tillfredsställande. Samma enighet råder naturligtvis icke angående förändringens beskaffenhet, i det flere önska göra densamma mera genomgripande, men andra anse lämpligare att åtnöja sig med en moderat. Genom sitt beslut i frågan vid förra riksdagen visade sig Andra Kammaren gilla den senare riktningen, enär kammaren då antog en på friherre I. von Knorrings m. fl. motion grundad, af herrar Husberg, F. Andersson, Redelius och N. Jönsson afgifven reservation mot lagutskottets alla motioner i ämnet afstyrkande utlåtande.

Undertecknade våga derför föreslå i öfverensstämmelse med denna reservation, att Riksdagen för sin del behagade besluta nedanstående ändring af § 11 i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862:

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej af aktiebolag rösträtt utöfvas för mera än en tjugondedel och af andra röstegande för mera än en tiondedel af kommunens hela fyrktal.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

Härmed sammanhängande nödiga ändringar af andra paragrafer i samma kongl. förordning torde lagutskottet föreslå och redigera.»

Hufvudsyftet med nu föreliggande motioner är, såsom redan nämnts, förändring af de i § 11 af gällande förordning om kommunalstyrelse på landet stadgade bestämmelser angående den kommunala rösträtten. Herr Elowsons m. fl. samt friherre von Knorrings m. fl. motioner inskränka sig till framställningar i nu nämnd riktning samt till förslag om de ändringar i sagda förordning, som af 11 §:s omformulering direkt föranledes. Uti den af herr Ollas A. Ericsson m. fl. afgifna motionen har emellertid derutöfver upptagits Kongl. Maj:ts för 1898 års riksdag framlagda förslag om ändring af 21 och 73 §§ i förordningen om kommunalstyrelse på landet i ändamål att erhålla föreskrift om två tredjedelars majoritet såsom förutsättning för beslut om upptagande af lån, stäldt på längre återbetalningstid än två år.

Hvad sistberörda förslag vidkommer, har utskottet intet att mot detsamma erinra. Den sålunda ifrågasatta förändringen synes utskottet väl egnad att förebygga förhastade beslut i riktning af ökad skuldsättning för

landskommunerna och inskränker, såsom sig bör, möjligheterna för dessa kommuner att upptaga lån på längre tid till de fall, då en dylik åtgärd påkallas af ett mera allmänt intresse bland kommunens medlemmar. Förändringen i fråga kan hafva sin särskilda betydelse för den händelse begränsning af den kommunala rösträtten på landet kommer till stånd. I sådant fall rubbas nemligen den nu bestående regeln, att inflytandet på de kommunala angelägenheternas afgörande växer i samma proportion som skattskyldigheten inom kommunen, och det kan då lätt inträffa, att kommunens beslut i en utgiftsfråga går i en annan riktning än den, som anses önskvärd af dem, hvilka skola bära den öfvervägande delen af utgiften i fråga. Genom den föreslagna majoriteten af två tredjedelar minskas väsentligt risken för de högst beskattade inom en kommun att mot sin vilja få sig påtvingadt ett beslut om upptagande af lån på längre tid.

Beträffande sedermera de i motionerna innefattade förslag om begränsning af den kommunala rösträtten anser sig utskottet böra till behandling först upptaga yrkandet om fastställande af ett *absolut* röstmaximum af 1,000 röster. En sådan lagändring kan utskottet ej tillstyrka. Genom stadgande om ett dylikt maximum skulle personer i samma ekonomiska förhållanden och hvilkas skattskyldighet är af alldeles samma omfattning, komma att erhålla en högst väsentligt olika ställning i fråga om inflytandet inom kommunerna. Medan i en mindre kommun ett sådant röstetal som för 1,000 fyrkar städse kommer att innebära en ganska vidsträckt magt vid afgörandet af kommunens angelägenheter, skulle i de större kommunerna ett fastställande af nämnda gräns för rösträtten beteckna en fullständig omkastning af de bestående förhållandena. Personer, som under nuvarande förhållanden ega afgörande inflytande på ledningen af en större kommuns angelägenheter, skulle i många fall just på grund af kommunens storlek förlora möjligheten att ens i nämnvärd mån göra sin vilja gällande inom kommunen. I den ojemna verkan, som det absoluta röstmaximum sålunda skulle medföra, ligger efter utskottets förmenande ett bestämdt hinder mot dess antagande. Lagstiftningen måste, efter utskottets tanke, med sorgfällighet undvika bestämmelser, som bära godtyckets prägel och hvilkas verkan blifver beroende på omständigheter, som äro tillfälliga eller i allt fall af beskaffenhet att ej böra utöfva någon inverkan.

Från nu angifna synpunkt möter ej någon betänklighet emot ett *relativt* röstmaximum såsom form för begränsning af den kommunala rösträtten. Detta har åtminstone det företrädet framför det absoluta röstmaximum att dess verkan är likformig. Utskottet vill ej heller förneka att ett fastställande af ett dylikt maximum skulle i många fall kunna vara till verklig fördel för det kommunala lifvet och undanrödja en hel del

olägenheter, som följa af den för närvarande obegränsade magtökningen jemsides med skattskyldighetens höjande. Utskottet anser emellertid, att man med mycken varsamhet bör inslå på begränsningens väg och endast steg för steg gå framåt på densamma. Derigenom undvikas våldsamma omkastningar i bestående förhållanden och förebygges att man tilläfventyrs genomför en begränsning, som i sina verkningar visar sig gå långt utöfver hvad man dermed afsett. Utskottet har af denna anledning funnit sig böra stanna vid att föreslå införande af den begränsning af den kommunala rösträtten, som ifrågasattes i Kongl. Maj:ts till 1898 års riksdag aflåtna proposition. Deri föreslogs, såsom man torde erinra sig, begränsning af aktiebolagens rösträtt för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet till $^1/_{20}$ af kommunens hela fyrktal, och derjemte innehöll förslaget en allmän begränsning af rösträtten så till vida, att ej någon må rösta för högre röstetal än som sammanlagdt tillkommer öfriga röstegande inom kommunen.

Aktiebolagens stora inflytande på den kommunala förvaltningen blifver derigenom väsentligen reduceradt; och man förebygger äfvenledes för enskilde röstegande möjligheten att utöfva kommunalt envälde. Dermed har man efter utskottets uppfattning rådt bot för de mest framträdande missförhållanden, som visat sig förenade med nu gällande bestämmelser om den kommunala rösträtten på landet. Man bör dermed kunna vara tillfreds åtminstone till dess den s. k. kommunalskattekomitén framlagt sitt förslag om ändrade grunder för den kommunala beskattningen, då anledning möjligen föreligger att upptaga frågan om genomgripande omarbetning af de nuvarande rösträttsbestämmelserna.

Under åberopande af det ofvan anförda får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, med afslag å herr Elowsons m. fl. förevarande motion, ville, i anledning af de utaf herrar Ollas A. Ericsson m. fl. samt friherre von Knorring m. fl. afgifna motionerna N:ris 41 och 113, för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars

1862, § 11, sådan densamma lyder enligt förordningen den 26 oktober 1888, och § 59, sådan samma paragraf lyder enligt nyssnämnda förordning och förordningen den 8 mars 1889, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej af aktiebolag rösträtt för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet utöfvas för mera än en tjugondedel af kommunens hela fyrktal. Ej heller må någon rösta för högre röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfrige röstegande inom kommunen.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

§ 21.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med *ja* eller *nej* besvaras.

Ordföranden tillkännagifver derefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, der omröstning ej begäres, med klubbslag. Äskas omröstning, verkställes den öppet och efter upprop.

Till beslut i andra frågor än dem, hvarom i §§ 27, 36 och 73, punkt b), sägs, erfordras blott enkel pluralitet af de afgifna rösterna, enligt den vid omröstningen följda röstgrund.

Falla rösterna lika för olika meningar, gäller den mening, hvilken de fleste röstande efter hufvudtalet bifallit. Äro äfven efter sådan beräkning rösterna lika

delade, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

§ 59.

Kommunalnämnden skall verkställa fyrktalssättningen och deröfver upprätta en längd, upptagande, särskildt för hvarje skattskyldig och i särskilda kolumner: för i mantal satt jord, för jordbruksfastighet utan mantal och för annan fastighet debiterad bevillning enligt gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst (eller, der bevillning ej utgår, det belopp, som, uträknadt efter taxeringsvärdet, mot sådan bevillning svarar); för öfriga beskattningsföremål debiterad enahanda bevillning; det åsatta fyrktalet för i mantal satt jord; fyrktalet för jordbruksfastighet utan mantal; fyrktalet för annan fastighet; fyrktalet för alla öfriga beskattningsföremål och summan af den skattskyldiges fyrktal, hvarjemte i längden skall antecknas kommunens hela fyrktal; allt på sätt det under litt. A bifogade formulär till fyrktalslängd närmare utvisar.

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag §§ 8, 9 och 11 innehålla, tillika kommunens röstlängd. Har, sedan längden justerades, ny egare eller brukare tillträdt fast egendom, och varder sådant inför kommunalstämman styrkt, uppföres den nye egaren eller brukaren i längden såsom röstberättigad för fastigheten; börande kungörelse om stämma, der dylikt ärende skall förekomma, från predikstolen uppläsas minst en vecka förut. I den för anmärkningar afsedda kolumn antecknas, dels om af ofvan angifven orsak rösträtt för fast egendom öfvergått till annan person, dels, der begränsning enligt § 11 eger rum, röstetalet, dels ock om och på hvilken grund i följd af bestämmelserna i §§ 8 och 9 någon i längden uppförd skattskyldig icke eger utöfva rösträtt. Längden upprättas i två exemplar, af hvilka det ena i sockenstugan anslås och det andra hos kommunalnämnden förvaras.

§ 73.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmans beslut underställas Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som, för något dess gemensamma nytta afseende ändamål, genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet eger; och

b) upptagande af lån, ställdt på längre återbetalningstid än två år.

Kongl. Maj:ts nådiga pröfning skola ock underställas de af kommunalstämman antagna förslag till nya eller förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro- och färjpenningar, m. m.

Till beslut i fråga angående upptagande af lån, hvarom här ofvan sägs, erfordras två tredjedelar af de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet.

Beslut eller förslag, som bör Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall insändas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarne, jemte eget utlåtande, till Kongl. Maj:t öfverlemna.

Stockholm den 27 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Formulär Litt. A.

Fyrktalslängd för

Personer.	Fastigheter.
Prosten N. N.	Skrintorp N:o 2, stom 1/2 mantal, Kyrktomta N:o 1, skatte, 1 mantal
Landbonden Sven Persson	Lugnås N:o 1, pastorsboställe, 1 mantal . . . .
Anders Svensson	Berga, 1 mantal, Brunby utjord . . . .
Skomakaren N. N. å Vantinge . . .	. . . .
Landtbrukaren N. N.	Mora kungsladugård, 1 mantal . . . .
N. N. aktiebolag	Utby N:o 1, 3 mantal, Utby ångsåg . . . .
Majoren N. N.	Glittringe säteri, 11 mantal, Ys qvarn . . . .
o. s. v.	
	Summa

Nordbo den 2 december 1900.

På kommunalnämndens vägnar:

N. N.

Ordförande.

Nordbo socken år 1900.

Bevillning enligt förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst.								Påfördt fyrktal.					Anmärkningar.
för i mantal satt jord.		för jordbruksfastighet utan mantal.		för annan fastighet.		för alla öfriga beskattningsföremål.		för i mantal satt jord.	för jordbruksfastighet utan mantal.	för annan fastighet.	för alla öfriga beskattningsföremål.	Summa.	
Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre	Kr.	öre.						
12	—	—	—	—	—	16	—	120	—	—	160	280	
9	60	—	—	—	—	—	—	96	—	—	—	96	i konkurstillstånd.
12	—	1	80	—	—	—	—	120	18	—	—	138	
—	—	—	—	—	50	1	—	—	—	5	10	15	oguldna kommunalutskylder.
18	—	—	—	—	—	—	—	180	—	—	—	180	taxeringsvärde 30,000 kr.
54	—	—	—	100	—	300	—	540	—	1,000	3,000	4,540	röstar för 1,340 fyrkar.
480	—	—	—	22	—	80	—	4,800	—	220	800	5,820	rösträtten öfvergått till nuv. egaren N. N., mantalsskrifven i N. N. socken (kommunalstämmeprotokoll den 15/4 1901).
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,000	1/20 = 800.

Att förestående fyrktalslängd blifvit i kommunalstämma denna dag granskad och godkänd, betygas Nordbo den 18 december 1900.

N. N.

Stämmans ordförande.

N. N. N. N.

Reservationer:

af herr *Zetterstrand*, som anfört:

I skrifvelse n:o 91 af den 9 maj 1894 anförde Riksdagen följande:

»Enligt hvad inhemtas af en inom Riksdagen utarbetad redogörelse för de förslag om begränsning af den kommunala rösträtten, som allt sedan år 1859 varit framstälda, har en mångfald af dylika förslag varit föremål för de särskilda riksdagarnes pröfning. Det enda af dessa, som ledt till åsyftadt resultat, är det af 1869 års riksdag antagna förslaget om den kommunala rösträttens begränsning i stad till ett relativt maximum af en femtiondedel af kommunens hela röstetal och ett absolut maximum af ett hundra röster. Den kommunala rösträtten å landsbygden är deremot fullständigt oberänsad. Samtidigt med att de äldre krafven å reform i sistnämnda förhållande qvarstå ouppfylda, hafva äfven uppstått nya fordringar å mera djupgående förändringar i afseende å den kommunala rösträtten både i stad och å landet, hvaribland särskildt må nämnas den allt mer uppmärksammade frågan om bolags rätt att rösta i kommunens angelägenheter.»

På grund häraf anhöll Riksdagen, att den då pågående statistiska utredningen i ämnet om möjligt måtte så bedrifvas, att dess resultat kunde framläggas för näst derpå följande års lagtima riksdag.

I och med denna skrifvelses aflåtande hade Riksdagen ändtligen enats derom, *att* en begränsning af den kommunala rösträtten å landsbygden borde vidtagas och detta så snart som möjligt.

Nödvändigheten deraf ådagalades också tillfullo af den påkallade utredningen, hvilken, fotad på 1892 års valstatistik, bland annat utvisade, att inom 44 landskommuner en röstegande innehade mera än hälften af kommunens hela röstetal och sålunda enväldigt kunde besluta i kommunens angelägenheter, medan i vida flera fall den kommunala beslutanderätten var lagd i ett ringa fåtals händer.

Ifrågavarande utredning hade emellertid en vida större betydelse derutinnan, att den lemnade en välbehöflig vägledning för bedömande af de ytterst vigtiga spörsmålen rörande lämpligaste grunderna för en rösträttsreform.

Med afseende härå hade meningsskiljaktigheterna inom Riksdagen ditintills hufvudsakligen afsett reformens större eller mindre omfattning, i hvilket hänseende de olika kamrarnes skaplynne föranledt dem till mer eller mindre skiljaktiga beslut.

Nu visade emellertid statistiken, att behörig hänsyn jemväl måste tagas till en annan dessförinnan alltför litet beaktad faktor, nemligen de väsentliga skiljaktigheterna mellan de kommuner, hvilkas rösträttsförhållanden man afsåg att reglera.

Det kunde sålunda näppeligen ifrågasättas, att enahanda bestämmelser kunde finnas lämpliga för alla kommuner, då inom dem fyrktalet vexlade mellan 195,530 och 403, då innevånareantalet utgjorde högst 17,583 och lägst 120, och då summan af de röstberättigade i en kommun belöpte sig till 2,925 och i en annan till allenast 6 personer.

Derest man alltså, såsom helt naturligt vore, åsyftade genomförande af en rösträttsreform, hvilken i möjligaste måtto likformigt berörde de större och de mindre kommunerna, vore man hänvisad att, i likhet med hvad redan 1875 års lagutskott föreslagit, fastställa dubbla rösträttsmaxima, ett absolut, afsedt företrädesvis för de större, samt ett relativt, hufvudsakligen afseende de mindre kommunerna.

På synnerligen goda grunder förorordade också två af ledamöterna i 1897 års kommunala rösträttskomité, herrar Elis Sidenblad och Joh. Nydahl, i sina komitébetänkandet vidfogade reservationer, till hvilka jag tillåter mig att hänvisa, samma rösträttsmaxima, som nu i herr Elowsons m. fl:s motion påyrkas, nämligen $^1/_{10}$ af kommunens hela fyrktal samt 1,000 fyrkar.

Då nu härtill kommer, dels att lagutskottet under de senaste årtiondena med högst få undantag förordat ett relativt maximum, motsvarande $^1/_{10}$ af de respektive kommunernas fyrktal, samt dels att något annat absolut rösträttsmaximum än 1,000 fyrkar aldrig blifvit ifrågasatt, hafva vi deri funnit fullgiltiga anledningar att påyrka dessa båda rösträttsmaxima, hvilka, enligt hvad ofvan intagna riksdagsskrifvelse utvisar, söka sina förebilder uti de för städerna gällande rösträttsbestämmelser.

Som emellertid en eller annan tilläfventyrs bildat sig en något skef föreställning om, huru dessa båda rösträttsmaxima skulle komma att verka, torde det ej vara ur vägen att till belysning derutinnan meddela några på 1892 års statistik grundade uppgifter.

En begränsning allenast till $^1/_{10}$ af kommunens hela röstetal skulle komma att drabba:

1,549 af de till 506,124 uppgående enskilda röstberättigade på landsbygden

och 329 af de till 2,613 uppgående aktiebolagen derstädes samt skulle vinna sin tillämpning i

1,359, d. v. s. i 57 procent, af samtliga landskommunerna.

En begränsning åter till enbart 1,000 fyrkar skulle medföra en nedsättning i rösträtten för

1,058 af ofvanberörde 506,124 enskilde röstberättigade och för 567 af de 2,613 aktiebolagen samt skulle vinna sin tillämpning i

894, d. v. s. 37 procent af landskommunerna.

Den omständighet, att den relativa begränsningen företrädesvis skulle beröra de enskilde och den absoluta företrädesvis aktiebolagen, härledde sig deraf att aktiebolagen talrikast förekomma inom de större kommunerna, i det att aktiebolagens fyrktal i förhållande till kommunernas fyrktal i dess helhet utgjorde:

I kommuner	med	intill 3,000	invånare	7,6	procent
»	»	» 3- till 4,000	»	13,4	»
»	»	» 4- » 5,000	»	21,3	»
»	»	» öfver 5,000	»	26,7	»

Den absoluta begränsningens förhållandevis stora inflytande på aktiebolagen framginge jemväl deraf, att

aktiebolagens medelfyrktal utgjorde 1,211, medan
de enskildes » » 40

samt att röstegande med mera än 1,000 fyrkar utgjorde bland aktiebolagen 21,7 procent eller proportionsvis 109 gånger så många som de enskilde röstegande inom samma kategori, hvilka belöpte sig allenast till 0,2 procent af den enskilda valmanskåren.

Efter de rösträttsbegränsningar jag här ofvan föreslagit, skulle medelröstetalet för dem, som komme att drabbas af den relativa begränsningen, komma att utgöra 960 fyrkar, samt den absoluta begränsningen stanna vid 1,000 fyrkar; och då en röstegande med sistnämnda fyrktal inom sin kommun skulle komma att ega samma inflytande som exempelvis 10 landtmän, hvilkas hemman vore taxerade till 16,666²/₃ kronor hvartdera, eller som 25 personer med det nuvarande medelfyrktalet af 40 röster, lärer man icke med skäl kunna påstå, att ifrågavarande rösträttsreform skulle komma att på otillbörligt sätt rubba de förmögnes magtställning.

Att åter på sätt uti tvenne af de föreliggande motionerna föreslagits genom särskilda bestämmelser ytterligare begränsa aktiebolagens rösträtt synes mig icke med skäl böra för närvarande ifrågasättas, enär härvid är att märka, *dels* att ett betydande antal af dessa bolag äro jemförelsevis små, i det ej mindre än 940 stycken hafva ett fyrktal icke öfverstigande siffran 100, *dels* att det relativa rösträttsmaximum torde komma att tillfredsställande begränsa aktiebolagen inom de mindre kommunerna, medan det absoluta rösträttsmaximum, enligt hvad statistiken utvisar, kommer att

på ett mera effektivt sätt än den af motionärerna förordade större relativa begränsningen reducera bolagens inflytande inom rikets större landskommuner, *och dels* slutligen att särskilda undantagsbestämmelser, hvilka icke betingas af praktiska skäl, ingalunda äro att förorda, allrahelst då, såsom här är fallet, en anslutning till desamma skulle komma att medföra en splittring bland dem, hvilka på grundvalen af den i ärendet förebragta utredning ifrigt åstunda en snar, lycklig och varaktig lösning af ifrågavarande för landet i dess helhet så synnerligen vigtiga fråga.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med föranledande af de i ämnet väckta motionerna får jag härmed hemställa,

att Riksdagen ville för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, § 11, sådan densamma lyder enligt förordningen den 26 oktober 1888, och § 59, sådan samma paragraf lyder enligt nyssnämnda förordning och förordningen den 8 mars 1889, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar ett tusen fyrkar.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

§ 21.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med *ja* eller *nej* besvaras.

Ordföranden tillkännagifver derefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, der omröstning ej begäres, med klubbslag. Äskas omröstning, verkställes den öppet och efter upprop.

Till beslut i andra frågor än dem, hvarom i §§ 27, 36 och 73, punkt b), sägs, erfordras blott enkel pluralitet af de afgifna rösterna, enligt den vid omröstningen följda röstgrund.

Falla rösterna lika för olika meningar, gäller den mening, hvilken de flesta röstande efter hufvudtalet bifallit. Äro äfven efter sådan beräkning rösterna lika delade, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

§ 59.

Kommunalnämnden skall verkställa fyrktalssättningen och deröfver upprätta en längd, upptagande, särskildt för hvarje skattskyldig och i särskilda kolumner: för i mantal satt jord, för jordbruksfastighet utan mantal och för annan fastighet debiterad bevillning enligt gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst (eller, der bevillning ej utgår, det belopp, som, uträknadt efter taxeringsvärdet, mot sådan bevillning svarar); för öfriga beskattningsföremål debiterad enahanda bevillning; det åsatta fyrktalet för i mantal satt jord; fyrktalet för jordbruksfastighet utan mantal; fyrktalet för annan fastighet; fyrktalet för alla öfriga beskattningsföremål och summan af den skattskyldiges fyrktal, hvarjemte i längden skall antecknas kommunens hela fyrktal; allt på sätt det under litt. A bifogade formulär till fyrktalslängd närmare utvisar.

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag §§ 8, 9 och 11 innehålla, tillika kommunens röstlängd. Har, sedan längden justerades, ny egare eller brukare tillträdt fast egendom, och varder sådant inför kommunalstämman styrkt, uppföres den nye egaren eller brukaren i längden såsom röstberättigad för fastigheten; börande kungörelse om stämma, der dylikt ärende skall förekomma, från predikstolen uppläsas minst en vecka förut. I den för anmärkningar afsedda kolumn antecknas, dels om af ofvan angifven orsak rösträtt för fast egendom öfvergått till annan person, dels, der begränsning enligt § 11 eger rum, röstetalet, dels ock om och på hvilken grund i följd af bestämmelserna i §§ 8 och 9 någon i längden uppförd skattskyldig icke eger utöfva rösträtt. Längden upprättas i två exemplar, af hvilka det ena i sockenstugan anslås och det andra hos kommunalnämnden förvaras.

§ 73.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmans beslut underställas Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som, för något dess gemensamma nytta afseende ändamål, genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet eger; och

b) upptagande af lån, ställdt på längre återbetalningstid än två år.

Kongl. Maj:ts nådiga pröfning skola ock underställas de af kommunalstämman antagna förslag till nya eller förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro- och färjpenningar, m. m.

Till beslut i fråga angående upptagande af lån, hvarom här ofvan sägs, erfordras två tredjedelar af de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet.

Beslut eller förslag, som bör Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall insändas till Kongl. Maj:ts

befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarna, jemte eget utlåtande, till Kongl. Maj:t öfverlemna.

af herrar *Husberg*, *Jansson*, *F. Andersson*, *Sjöberg* och *Lindhagen*, hvilka biträdt herr Zetterstrands förslag;

af herr *Nilsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte besluta, att § 11 i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skulle erhålla följande förändrade lydelse:

»Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej af aktiebolag rösträtt utöfvas för mera än en tjugondedel och af annan röstberättigad för mera än en tiondedel af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar ett tusen fyrkar.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden;

af herr *Jönsson*, hvilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till friherre von Knorrings m. fl:s motion.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Litt. A.

Fyrktalslängd för

Personer.	Fastigheter.
Prosten N. N.	Skrintorp N:o 2, stom ½ mantal, Kyrktomta N:o 1, skatte, 1 mantal
Landbonden Sven Persson	Lugnås N:o 1, pastorsboställe, 1 mantal . . . .
Anders Svensson	Berga, 1 mantal, Brunby utjord . . . .
Skomakaren N. N. i Vantinge . . .	. . . .
Landtbrukaren N. N.	Mora kungsladugård, 1 mantal . . . .
N. N. aktiebolag	Utby N:o 1, 3 mantal, Utby ångsåg . . . .
Majoren N. N.	Glittringe säteri, 11 mantal, Ys qvarn . . . .
o. s. v.	
	Summa

Nordbo den 2 december 1900.

På kommunalnämndens vägnar:

N. N.

Ordförande.

Nordbo socken år 1900.

Bevillning enligt förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst.								Påfördt fyrktal					Anmärkningar.
för i mantal satt jord.		för jordbruksfastighet utan mantal.		för annan fastighet.		för alla öfriga beskattningsföremål.		för i mantal satt jord.	för jordbruksfastighet utan mantal.	för annan fastighet.	för alla öfriga beskattningsföremål.	Summa.	
Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.						
12	—	—	—	—	—	16	—	120	—	—	160	280	
9	60	—	—	—	—	—	—	96	—	—	—	96	i konkurstillstånd.
12	—	1	80	—	—	—	—	120	18	—	—	138	
—	—	—	—	—	50	1	—	—	—	5	10	15	oguldna kommunalutskylder.
18	—	—	—	—	—	—	—	180	—	—	—	180	taxeringsvärde 30,000 kr.
54	—	—	—	100	—	696	—	540	—	1,000	6,960	8,500	röstar för 1,000 fyrkar.
84	—	—	—	22	—	80	—	840	—	220	800	1,860	röstar för 1,000 fyrkar; rösträtten öfvergått till nuv. egaren N. N., mantalsskrifven i N N. socken (kommunalstämmeprotokoll den 15/4 1901).
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,000	1/10 = 1,600; röstmaximum = 1,000.

Att förestående fyrktalslängd blifvit i kommunalstämma denna dag granskad och godkänd, betygas Nordbo den 18 december 1900.

N. N.

Stämmans ordförande.

N. N. N. N.

Stockholm 1900. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner.

N:o 31.

Ank. till Riksd. kansli den 27 mars 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af 11 § i lagen angående sparbanker.

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till lagutskottet hänvisad motion, n:o 45, anför herr *W. T. Lundgren:*

»En granskning af sparbankslagen af den 29 juli 1892 lemnar det intryck, att de berättigade krafven på en verksam kontroll tagits till anledning för stadgande, som vid närmare påseende är olämpligt; nemligen den i 11 § 3:e stycket angående borgenslån, som utestår längre tid än ett år lemnade föreskrift, att årlig afbetalning derå skall ske med belopp, som i förhållande till den tid, för hvilken lånet beviljats, blifvit i skuldebrefvet bestämdt, jemte det att sparbanksstyrelsen eger uppsäga dylika lån till återbetalning inom tre månader.

Emot denna uppsägningsrätt är intet att anmärka, men så mycket mera mot förstnämnda stadgandet, såsom motiv hvarför anförts önskligheten att göra dessa lån mera rörliga, men i stället har motsatsen åstadkommits.

Före nya sparbankslagens tillkomst var i sparbanker brukligt, att omsättning skedde hvar sjette månad och ny revers lemnades vid hvarje eller hvarannan omsättning, det vill säga i senare fallet när lånet utestått ett år. Afbetalningar å lånens kapitalbelopp hafva alltid skett, om än till vexlande storlek, men för låneinrättningar, som behöfva göra penningar räntebärande, är det lika angeläget som för låntagarne, att

återbetalningstiden kan lämpas efter parternas ömsesidiga behof, alltid under den förutsättning, att den för lånet stälda säkerheten anses vara betryggande.

Efter den nu gällande lagen kan återbetalning af ett lån få ske på 10 år utan förnyelse af förbindelsen, hvilket ju icke kan sägas göra densamma rörligare, än om den såsom förut en gång om året utbytes mot ny revers. Dertill kommer vidare, att äfven när den föreskrifna årliga pröfningen af en tioårsförbindelse sker, uteslutes icke möjligheten, att någon af borgesmännen kan hafva dött utan att detta hunnit blifva kändt hos sparbanksstyrelsen, innan portföljen underkastas granskning, och det torde böra erinras, att sparbankernas verksamhetsområden äro så vidsträckta, att okunnighet om dödsfall bland låntagare eller löftesmän icke får anses klandervärd eller oväntad.

Vid dylik förändring af den för lån stälda säkerhet åligger det styrelsen att uppsäga hela förbindelsen, hvilket besvär och kostnad deremot undvikes, om låntagaren, såsom förut skett, sjelfmant vid omsättning aflemnar ny revers med ny säkerhet till vederbörlig pröfning.

Den äldre metoden med årligen utbytta reverser erbjuder följaktligen den tryggheten, att såväl låntagare och löftesmän som också vittnen nyligen lefvat och minnas sina underskrifter.

Genom föreskriften om låns inbetalning inom högst 10 år har man enligt motiven utgått från principen, att låntagare skall och bör kunna på sådan tid göra sig skuldfri, men någon allmän regel kan i detta hänseende icke uppställas. Somliga gäldenärer kunna i följd af större årsinkomster eller genom realiserande af tillgångar blifva skuldfria eller åtminstone återbetala lån af tillfällig natur på vida kortare tid än 10 år, under det andra kunna genom upptagande af nya lån fullgöra sina annuiteter, men icke desto mindre sitta i en god ekonomisk ställning. Vid låns upptagande kan ingen, eller högst få, sjelf beräkna sin framtida ställning, och det finnes derför icke heller någon anledning att lagstifta lika för alla eller att binda sparbanksstyrelsernas handlingsfrihet i de stycken, der sparbankernas säkerhet icke äfventyras.

Under den storartade kapitalbildning, som under flera år pågått i vårt land, hafva sparbankernas depositioner från år 1879 till och med år 1897 ökats från 136 ½ till 383 ½ millioner kronor, och det är numera en ganska vanlig erfarenhet, att under senare åren svårigheterna ökats att placera dessa stigande summor genom utlåning, hvarför öfverskottsmedel deponerats i enskilda banker.

När penningmarknaden förr eller senare återgår till dess forna

ståndpunkt med bankdepositionsränta af 3 à 3 ½ procent, skola sparbankerna ännu mera än nu känna behofvet af frihet från sådana stadganden, hvilka onödigtvis försvåra penningplacering.

Det torde böra erinras, att sparbankernas uppgift är att bereda högsta möjliga, af fluktuationerna i penningmarknaden mindre beroende ränta å de små insättningarne och att en återgång till den ursprungliga inlåningsräntan, 5 procent, icke är tänkbar, om utlåningsrörelsen försvåras, så att öfverskottsmedel till alltför stora belopp måste placeras med förlust, när bankernas depositionsränta blifver lägre.

Beträffande från sparbankerna utlemnade lån mot borgen eller namnsäkerhet, utvisar den officiella statistiken, att under de senaste sex åren till och med 1897 (de enda år, för hvilka uppgifter härom funnits) dylika lån nedgått från 22,94 till 18,78 procent af de under sparbankernas förvaltning stående medel, och då deras grund- och reservfonder under åren 1879—1897 ökats från 10,6 till 33,4 millioner kronor, torde förvaltningen hafva visat sig så tillfredsställande, att den kontroll deröfver, som från statens sida anordnats, dock icke bör verka hindrande uti här ifrågavarande afseende.

För låntagare kan det i många fall vara olägligt att besvära med borgen för så lång återbetalningstid som 10 år, och då sparbankerna icke få drifva vexel- eller kreditivrörelse, samt realsäkerheter icke i tillräckliga belopp erbjudas, återstår icke någon annan låneform än afbetalningslån mot borgen eller namnsäkerhet för placering af insättarnes medel.

Jag får derför vördsamt hemställa, att Riksdagen ville för sin del antaga sådan ändring af tredje stycket i 11 § sparbankslagen, att sista punkten: »*Utöfver tio år — — — — — förnyad pröfning*» antingen helt och hållet utgår eller ersättes med af vederbörande utskott formulerad föreskrift i det syfte, som i denna motion angifves.»

Motionärens framställning hvilar, såvidt utskottet kan finna, på en missuppfattning af bestämmelserna uti 11 § af gällande lag angående sparbanker. Syftet med motionen skulle ju, af motiveringen att döma, vara att för sparbanksstyrelsen möjliggöra användning af den, enligt motionärens påstående, i sparbankerna förr tillämpade metoden för lånerörelsens bedrifvande, nemligen att lånen omsattes hvar sjette månad och att ny revers lemnades åtminstone för hvarje år.

För vinnande af detta syfte är det alldeles obehöfligt att vidtaga någon ändring i sparbankslagen.

Rörande utlåning af sparbanks medel stadgas uti 11 § af nämnde lag: »Sparbanks medel må ej såsom lån utlemnas mot annat fordringsbevis än skuldebref.

Lemnas lån mot borgen eller mot pant af skuldebref med borgen, skall, der icke gäldenären utfäster sig att inom tre månader återgälda lånet, sparbankens styrelse förbehålla sig rätt att, om den så finner nödigt, uppsäga detsamma till återbetalning inom tre månader. Utöfver tio år må icke lån, hvarom nu är sagdt, utestå; skolande å lån af ifrågavarande beskaffenhet, som utestår längre tid än ett år, afbetalning årligen göras med belopp, som i förhållande till den tid, för hvilken lånet beviljats, blifvit i skuldebrefvet bestämdt, der icke styrelsen begagnar sin rätt att uppsäga lånet till inbetalning på en gång. Så länge lånet qvarstår, skall styrelsen årligen underkasta detsamma förnyad pröfning.»

Redan under nuvarande förhållanden är således sparbanksstyrelse oförhindrad att, derest så anses lämpligt, tillämpa det förfaringssätt, motionären betecknat såsom önskvärdt.

Å andra sidan kan utskottet ej finna något skäl, hvarför sistnämnda låneform skulle vara att föredraga framför de numera i flera sparbanker alltmera använda amorteringslånen på längre tid.

För låntagaren måste det naturligtvis vara till fördel att slippa besväret att årligen anskaffa ny revers med påskrift af borgensmännen, och äfven sparbanksstyrelsen får sitt arbete minskadt genom amorteringslånen på längre tid mot hvad förhållandet skulle vara, derest det af motionären förordade årliga utbytet af reverser skulle ega rum.

I sistnämnda fall skulle nemligen sparbanksstyrelsen nödgas att företaga formel granskning af skuldebrefvet, hvarje gång detta utbyttes, medan för närvarande dess besvär med amorteringslånen, sedan de en gång utlemnats, inskränker sig till pröfning af säkerheten en gång årligen.

Att amorteringslåneformen för längre tid är för såväl låntagare som sparbanksstyrelse särdeles lämplig, bevisas för öfrigt bäst deraf, att den numera i flera sparbanker lärer nästan uteslutande användas, medan deremot den af motionären förordade låneformen endast i mera sällsynta fall anses vara att föredraga; och utlemnas lån på längre tids amortering, lärer en sådan bestämmelse, som motionären klandrat, vara både lämplig och behöflig.

Hvad slutligen angår den olägenhet, som motionären anser följa af

de nuvarande afbetalningslånen derutinnan, att sparbankernas styrelser länge kunna vara i okunnighet om dödsfall bland låntagare eller löftesmän, under det detta icke skulle kunna vara fallet, om nya förbindelser måste en eller flere gånger om året aflemnas, så har, så vidt utskottet har sig bekant, någon svårighet för sparbankernas styrelser att skaffa sig tillförlitliga underrättelser om låntagare och löftesmän hittills icke yppats, och skulle någon sparbank, hvars verksamhetsområde är stort, anse sig erhålla större trygghet uti ifrågavarande afseende derigenom, att den endast beviljar lån på kortare tid, hvilka sedan omsättas, så finnes, såsom förut påpekats, intet hinder för en sparbank att så förfara.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Lundgrens ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *Husberg* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

N:o 32.

Ank. till Riksd. kansli den 27 mars 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om införande af statskontroll öfver de till fideikommissegendomar hörande skogar.

Till förberedande behandling har lagutskottet fått emottaga en af herr *E. A. Lindblad* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 78, af följande lydelse:

»Frågan om fideikommissens fullständiga afskaffande har vid Riksdagen varit föremål för talrika framställningar, men ständigt fallit. Att frågan emellertid »fallit framåt», torde man bland annat kunna sluta deraf, att vid 1898 års riksdag lagutskottets tillstyrkande förslag inom Första Kammaren blef föremål för votering, som visade 45 röster för bifall och 72 för afslag. En reservation, framstäld af utskottets ordförande jemte en annan ledamot af Första Kammaren, och som åsyftade fideikommissens upphäfvande under en modifierad form, tillvann sig 49 röster (mot 67). Man torde dock deraf ingalunda vara berättigad att tro, det frågan snarligen kommer att vinna sin lösning, oaktadt Andra Kammaren så ofta gifvit sin mening till känna om denna otidsenliga institution.

Ställer man sig på den ståndpunkten, att man framför allt vill hafva fideikommiss-stiftelserna fullständigt bort, så skulle det ju kunna sättas i fråga, att man noga bör akta sig för att föreslå någon som helst förbättring, som skulle borttaga något af de berättigade anledningarne till allmänhetens klander af sjelfva institutionen. Men då det

i verkligheten gäller en så pass betydande del af den svenska jorden — fideikommissen i fast egendom på landet voro år 1890 taxerade för inalles 104,427,107 kronor och utgjorde sålunda omkring $^1/_{20}$ af all enskild sådan fastighet i hela riket — så torde det vara i sin ordning, att statsmagterna göra hvad göras kan, för att ej undantagsbestämmelserna från gällande lag skola medföra alltför skadliga verkningar, vare sig man nu spårar dessa i ett förfördeladt rättsmedvetande eller i kännedomen om ett från nationalekonomisk synpunkt långt ifrån rigtigt tillvaratagande af naturliga resurser. Och då det gäller testamentariska dispositioner, torde det äfven kunna fordras, att staten, som omhägnat dessa med lagligt skydd, sörjer för att testators bestämmelser ej förryckas eller fullständigt eluderas.

Riksdagen har anhållit om åtgärder för kontroll öfver vården och förvaltningen af fromma stiftelser, och att testators önskningar beträffande dessa donationer efterföljas. Konseqvent vore det äfven statens pligt att tillse, huruvida enskilda dispositioner, som i sjelfva verket afse blott nyttjanderätten till fastighet och som ej nås af den allmänna lagens bestämmelser, också förvaltas på sätt testator tänkt sig, och ej behandlas så, att blifvande testamentstagare — hvilkas rätt ingen, om ej staten, bevakar — få stå der med ett naket fideikommissbref, sedan fullständig förintelse börjar hota den fideikommitterade egendomen. Enligt 1810 års förordning eger Kongl. Maj:t att efter högsta domstolens hörande medgifva bortbytande eller intecknande af fideikommiss. I det senare fallet uppgifver fideikommissarien hvilka förbättringar han tänkt verkställa vid egendomen, men staten, som medgifvit detta *af testator förbjudna tillvägagångssätt*, kontrollerar ej på något vis, att förbättringarna bli verkstälda.

Fideikommissen stiftades ofta nog »till familjens heder och konservation». Huru uppfylles denna afsigt? I dessa tider, då skogen har blifvit ett värdefullt och lätt realiserbart kapital, anser mången fideikommissarie det vara »hederligt» att sälja bort all skogen och att efterlemna åt den närmast kommande innehafvaren icke ens utsigterna till skogsåterväxt, jag menar fröträd. Lika gerna kunde ju husen säljas bort från egendomen, det återstår för det 20:de seklet att införa den principen såsom »hederlig», vårt århundrade har blott hunnit så långt, att man låtit byggnaderna hederligt *förfalla.* Frågan gäller visserligen blott enskilda personer, men den gäller sådana, *som ej kunna bevaka sin rätt.* Kan staten lemna dessa så godt som rättslösa och icke uppställa någon som helst garanti, att testators åt efterverlden öfver-

lemnade dispositioner iakttagas? Det blir ju att fullständigt införa eganderätt på ett område, der blott nyttjanderätt varit afsedd.

Jag har gjort mig till målsman för dessa spörsmål *derför*, att den allmänna rättskänslan blifvit berörd af senare tiders erfarenheter. Man har hittills haft sorgliga exempel på sköfling af fideikommissegendomar under fardagsår, då fideikommiss öfvergått från en slägtgren till en annan, och man har hört yngre syskon begära dryga lösepenningar, för att de ej skulle låta afverka skog under fardagsåret. Men utvecklingens gång går framåt. Jag har mig bekant ett fideikommiss, $^1/_4$ mil från statsbanestation, som fortfarande står taxeradt till ej fullt 120,000 kronor. För tjugu år sedan betalades 7,000 kronor i arrende derför, och arrendatorn skötte sig väl. Då han lemnade, bjöds ännu 6,000 kronor i arrende. Nu har jorden i många år vanskötts af fideikommissarien, byggnaderna äro förfallna, och en arrendator skulle näppeligen vilja öfvertaga godset, ja, sedan nu äfven skogen blifvit totalt ramponerad, torde det nätt och jemt finna köpare, om det ock kunde salubjudas. Enda rigtiga åtgärden med en sådan egendom skulle efter min tanke vara, att fideikommisset utbyttes och sönderdelades eller styckades enligt egna-hems-idén, derhän har sköfling nu öfvergått densamma. Och detta i Södermanland, med naturligt fruktbar jord invid statsbanan, 2 timmars resa från Stockholm, långt innan dagsverksprisen voro uppdrifna till någon ovanlig höjd. — Och hvad skall man säga om en fideikommissarie, som gör upp ett mångårigt skogsafverkningskontrakt, och der hans son, för att undvika skogens rasering, erbjuder sig att öfvertaga och betala kontraktet, men förvägras? Många andra exempel skulle kunna anföras.

Om en skogslag någonstädes bör göras gällande, så skulle det väl vara gent emot en fideikommissarie, som absolut icke har eganderätt till skogen, utan endast nyttjanderätt, sålunda eger blott den årliga medelafkastningen. Skall fideikommissinstitutionen fortlefva, kan enligt min uppfattning staten ej här stå såsom en stum åskådare. Härom året föreslogs tillsyn öfver sågverksbolagens sätt att sköta sitt åkerbruk uppe i Norrland och Dalarne, emedan detta mångenstädes enligt sakens natur gått tillbaka, ja, råkat i lägervall. Man kunde gent emot det förslaget anföra, att sågverksbolagen voro egare af sin jord, de hade betalt densamma lika fullt som hvarje enskild jordegare; skulle den ene tåla inspektion, så skulle den andre. Men i fråga om fideikommissen gäller det *icke* egare, utan nyttjanderättsinnehafvare, och i fideikommissets idé ligger, att det skall lemnas till en följande fideikommissarie lika eller bättre, ingalunda sämre eller förstördt. Staten

står enligt mitt förmenande ej till svars med att upprätthålla slika institutioner utan spår af kontroll, huru bestämmelserna fyllas.

De ecklesiastika boställenas skogar stå under jägeristaten, men äro ej kronojord. Äfven de så kallade rekognitionsskogarne skötas numera af statens tjenstemän, utan att staten torde kunna beräkna någon afkastning derifrån. Skulle det ej vara skäl, att fideikommissens skogar blefve föremål för liknande behandling och kontroll? Slägten torde väl knappast göra några invändningar häremot, och fideikommissarien borde äfven inse det rättmätiga i en sådan anordning. Är det ett ingrepp i nyttjanderätten, detta? Ja väl, men det torde öfverensstämma med testators afsigter att skapa en ständig tillgång för slägten och som »ingrepp» ej vara svårare än de för Norrbotten, Vesterbotten och Gotland gällande skogslagarne, hvilka reglera sjelfva den enskilda *eganderätten.*

Skulle statsmagterna en gång kunna ena sig om fideikommissens fullständiga afskaffande, så torde under institutionens sista skede en sådan lagstiftning komma att visa sig allra mest nödvändig. — Vill man gå till utlandet för att finna föredömen, så erbjuder Ungerns skogslagstiftning, af så pass färsk datum som år 1879, just prof på sådan lagstiftning: fideikommissens lika väl som stiftelsers skogar och allmänningar stå der under samma behandling som statsskogarne.

Med stöd af det anförda, och då det torde vara hög tid att något åtgöres, har jag äran föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder från statens sida kunna och böra vidtagas för ernående af fullt betryggande skötsel af fideikommissens skogar samt i samband med framläggande af lag angående enskild skogsvård framställa förslag om fideikommisskogars ställande under statens kontroll.»

Utskottet vill visserligen ej bestrida, att, såsom motionären påstått, vården af de till fideikommissegendomar hörande skogar i åtskilliga fall är mindre tillfredsställande och att det för ty väl kan vara af behofvet påkalladt, att lagstiftningsåtgärder vidtagas till förekommande af de med nuvarande förvaltningsfrihet förenade missförhållanden.

Att för åstadkommande af kontroll öfver förvaltningen af fidei-

kommisskogarne göra särskild framställning till Kongl. Maj:t, kan utskottet emellertid för närvarande ej tillstyrka.

Såsom bekant, uppdrog Kongl. Maj:t den 16 oktober 1896, med anledning af en Riksdagens skrifvelse i ämnet, åt en komité att utreda, hvilka åtgärder lämpligen kunde vidtagas för vinnande af en tillfredsställande vård af de enskilda skogarne, och att uppgöra de förslag, hvartill denna utredning med hänsyn till de inom olika landsdelar rådande förhållanden gåfve anledning. Denna komité har den 9 september 1899 afgifvit underdånigt betänkande och dervid framlagt bland annat förslag till lag angående vården af enskildes skogar samt förslag till åtskilliga andra författningar, afsedda att befrämja den enskilda skogshushållningen.

Komiténs betänkande och förslag äro, efter hvad utskottet inhemtat, för närvarande utstälda till yttrande af vederbörande myndigheter.

Det torde vid sådant förhållande vara lämpligt, att med frågan om kontroll å fideikommisskogarne får anstå, till dess sig visat, huruvida i anledning af förevarande komitéförslag några bestämmelser, afseende förbättrad vård af enskildes skogar, i allmänhet komma till stånd, samt i hvad mån dessa bestämmelser blifva tillräckliga för att råda bot äfven på de af motionären påpekade missförhållandena i fråga om skötseln af fideikommissegendomarnes skogar.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Lindblads ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *Nilsson* mot vissa delar af motiveringen.

Herrar *Husberg* och *Zetterstrand* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900.

N:o 33.

Ank. till Riksd. kansli den 30 mars 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande formen för äktenskaps ingående.

Ändringar i gällande lagstiftning rörande formen för äktenskaps ingående hafva vid innevarande riksdag ifrågasatts uti två inom Andra Kammaren afgifna, till lagutskottet hänvisade motioner, nemligen n:o 81 af herr *J. Byström* och n:o 107 af herr *P. P. Waldenström.*

Herr Byström har sålunda anfört:

»Steg för steg har man i den kyrkliga lagstiftningen måst taga hänsyn till religionsfrihetens oblidkeliga kraf. Samvetstvånget har kommit i allt lägre och lägre kurs, och jag hoppas det så skall fortgå, till dess den hedern vederfares gamla Sverige, att full religionsfrihet är rådande.

Under flera år hafva förslag framstälts om att tillämpa religionsfrihetsprincipen äfven i fråga om vigsel, men riksdagsmajoriteten har ej velat lemna dertill sitt bifall. Det vore emellertid värdigt representanterna för ett folk, som berömmer sig af att lefva »i frihetens stamort på jorden», att vid det nya seklets gryning fatta beslut om valfrihet i fråga om formen för äktenskapets ingående. Tiden borde vara inne, då

kyrklig tvångsvigsel får dela samma öde, som redan tillkommit tvångsdop och tvångsnattvardsgång.

Personer, som äro erkända medlemmar af statskyrkan, kunna nu icke, huru gerna de än önska det, erhålla borgerlig vigsel, förutsatt att de ej utträda ur kyrkan. Detta kunna dock blott de göra, som förklara sig vilja öfvergå till annat kristet trossamfund. De åter, som icke vilja öfvergå till sådant samfund, hafva egentligen ingen annan utväg för att lagligen få ingå äktenskap än att låta sig vigas af statskyrklig prest.

Detta tvång bör borttagas.

Enligt dissenterlagen är det tillåtet för dem, som äro i statskyrklig mening odöpta eller icke konfirmerade, att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet. Men de få ej göra det inför statskyrklig myndighet. Bland de tiotusental personer, som äro odöpta och okonfirmerade, finnas dock ej få, som skulle önska att vid äktenskaps ingående få begagna kyrklig vigsel. Och hvarför skulle de ej kunna få detta?

Det är ej heller blott för dem, som ämna ingå äktenskap, som detta kan vara en samvetssak. Det kan vara lika stort samvetstvång för en prest att behöfva enligt nu gällande föreskrifter viga somliga personer. Detta framgår både af en del statskyrkomäns uttalanden i riksdagen och af flere presters anföranden vid kyrkomöten.

Borgerligt äktenskap har ju också samma gällande kraft som det kyrkliga.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt föreslå, att Riksdagen för sin del måtte besluta, att hvarje svensk man och qvinna, som till äktenskap är berättigad, må hafva valfrihet att, sedan det lagligen blifvit lyst, ingå äktenskap antingen inför kyrklig myndighet eller i stad inför magistraten eller på landet inför kronofogden.»

Herr Waldenströms motion är af följande lydelse:

»Under de senare årtiondena har man mer och mer lärt sig inse det olämpliga, ja, vidriga i att *påtvinga* menniskor religiösa handlingar mot deras vilja. Tvångsdop, tvångskonfirmation, tvångsnattvardsgång har man tagit bort, men *tvångsvigsel* står ännu qvar för kontrahenter, medlemmar af svenska kyrkan, som en gång begått nattvarden i samma kyrka, om de annars vilja hafva sitt äktenskap lagligen erkändt. Då nu ingen kan neka, att civiläktenskapet är lika sedligt, lika heligt, för Gud

lika välbehagligt och för staten lika tryggande som det kyrkliga, hvad finnes då för skäl för staten att påtvinga *vissa* kontrahenter kyrklig vigsel mot deras vilja samt tvinga prester att förrätta den, huru motbjudande och förhatligt det än må vara för dem att sålunda tvinga sig på menniskor? För kyrkan kan det icke heller vara af något intresse, då hennes uppgift är att *tjena sanningen,* men hvarje *påtvingad* religiös handling är *till sitt väsen en lögn,* som är egnad att hos den tvingade uppväcka icke kärlek, utan förakt för henne. Det lider intet tvifvel, att detta tvång en gång *måste* bort ur vår lagstiftning. Men det bör ej dröja länge. Derför tager jag mig friheten att åter framlägga en motion, som jag flere gånger förut väckt, nemligen att Riksdagen må för sin del besluta sådan ändring i nu gällande lag för äktenskaps ingående, att äfven kontrahenter, som äro medlemmar af svenska kyrkan samt inom henne begått nattvarden, må kunna vid äktenskaps ingående välja den civila formen.»

Nuvarande bestämmelser rörande formen för äktenskaps ingående, sådana desamma återfinnas i kongl. förordningarna den 20 januari 1863 angående giftermål emellan kristen och mosaisk trosbekännare, den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning samt den 15 oktober 1880 angående äktenskaps afslutande i visst fall inför borgerlig myndighet, äfvensom i lagen angående rätt till erhållande af kyrklig vigsel i visst fall den 13 maj 1898, gifva för vissa fall ovilkorliga föreskrifter om den form, hvari ett äktenskap skall afslutas, men lemna åter i andra fall öppet för kontrahenterna sjelfva att afgöra, huruvida äktenskapet skall ingås genom kyrklig vigsel eller inför borgerlig myndighet.

Den *borgerliga formen* för äktenskapets afslutande är alltså den enda medgifna:

då den ena kontrahenten är medlem af svenska kyrkan och den andra mosaisk trosbekännare;

då ingendera kontrahenten tillhör svenska kyrkan eller sådant främmande trossamfund, åt hvars presterskap medgifvits rättighet att vigsel med laga verkan förrätta; samt

då den ena kontrahenten är medlem af svenska kyrkan, men ej blifvit döpt eller icke inom svenska kyrkan begått Herrans nattvard och ej heller åtnjutit konfirmationsundervisning af prest inom svenska kyrkan och af

denne funnits beredd att efter undergången konfirmation få tillträde till Herrans nattvard.

Kyrklig vigsel är föreskrifven:

då båda kontrahenterna tillhöra svenska kyrkan och blifvit döpta samt inom denna kyrka begått Herrans nattvard, äfvensom

då båda kontrahenterna tillhöra samma främmande trossamfund med vigselberättigadt presterskap.

I öfriga fall förefinnes *valfrihet* emellan den kyrkliga och borgerliga formen för äktenskapets ingående.

Valfrihet eger alltså rum:

då den ena kontrahenten är medlem af svenska kyrkan och den andra bekännare af främmande kristen troslära;

då kontrahenterna tillhöra olika främmande trossamfund, af hvilka åtminstone det enas presterskap är vigselberättigadt; samt

då den ena kontrahenten är medlem af svenska kyrkan samt, ehuru han ej deltagit i konfirmation eller nattvardsgång inom kyrkan, åtnjutit konfirmationsundervisning af prest inom kyrkan och af denne funnits beredd att efter undergången konfirmation få tillträde till Herrans nattvard, detta under förutsättning, att han i öfrigt är till vigsel berättigad.

De förslag, som genom förevarande motioner bragts under Riksdagens pröfning, sammanfalla med hvarandra derutinnan, att i båda motionerna göres framställning om utvidgad rätt att för äktenskaps afslutande välja den borgerliga formen. Såsom af motionerna framgår, har emellertid herr Waldenström begränsat sitt förslag derhän, att med detsamma endast åsyftas att utsträcka sådan rätt till kontrahenter, som äro medlemmar af svenska kyrkan samt inom henne begått nattvarden, hvaremot herr Byström gått längre och hemstält, att alla till äktenskap i öfrigt berättigade måtte ega att, derest de vilja ingå äktenskap, afsluta detsamma inför borgerlig myndighet. Härutöfver har herr Byström, som ansett fullständig valfrihet mellan kyrklig och borgerlig form för äktenskaps ingående böra genomföras, föreslagit, att en hvar och alltså jemväl de, hvilka för närvarande äro uteslutande hänvisade till den borgerliga formen, måtte ega att ingå äktenskap inför kyrklig myndighet.

Vid pröfning till en början af hvad motionärerna i förstberörda afseende föreslagit, har utskottet icke kunnat undgå att finna herr Byströms

förslag i fråga om följdrigtighet ega företräde framför herr Waldenströms. Derest rätt att ingå äktenskap i borgerlig form anses böra tilläggas de medlemmar af svenska kyrkan, som enligt gällande bestämmelser äro derifrån uteslutna, torde nemligen anledning saknas att fortfarande frånkänna en del främmande trosbekännare samma rätt.

Vidkommande sjelfva frågan om utsträckning af rätten att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet, hyser utskottet den uppfattningen, att valfrihet beträffande vigselns form visserligen icke kan, såsom motionärerna påstått, anses vara ovilkorligt påkallad af hänsyn till samvetsfrihetens grundsats. Utskottet ställer sig nemligen ganska tveksamt till det spörsmålet, huruvida icke de personers åskådning, hvilka finna samvetstvång i vigsels afslutande inför kyrklig myndighet, måste betecknas såsom hvilande på missuppfattning af det religiösa element, som ingår i den kyrkliga vigseln. Vigseln, jemväl då den sker under iakttagande af kyrkans former, synes utskottet vara en handling af helt annan art än t. ex. konfirmation och nattvardsgång. Medan dessa innebära uttryck af religiös tro och bekännelse, kan sådant svårligen sägas om vigseln.

Men om än något verkligt samvetstvång icke må anses föreligga å nu förevarande område, är dock å andra sidan obestridligt, att inom kyrkan finnes ett icke ringa antal personer, hvilka *känna* det såsom ett samvetstvång att vid ingående af äktenskap nödgas använda den kyrkliga formen. Om nu än den uppfattning, som möter hos dem, hvilka i förevarande ämne anse sig vara föremål för samvetstvång, kan sägas vara en missuppfattning, så är dock, synes det utskottet, deras ställning sådan, att skälig hänsyn bör tagas till deras åskådningssätt och ett medgifvande göras, för så vidt ett sådant kan lemnas utan att derigenom något större eller vigtigare intresse åsidosättes. Hvad sistnämnda fråga beträffar, finner utskottet i den omständigheten, att borgerlig form för vigsels ingående redan blifvit i åtskilliga fall medgifven eller påbjuden, ett erkännande deraf, att den religiösa formen för äktenskapets ingående icke bör anses från statens synpunkt af större betydelse, än att den kan eftergifvas, när skäl dertill äro. Ett dylikt skäl af obestridlig vigt är enligt utskottets åsigt det anmärkta förhållandet, att personer af betänkligheter, som för dem framställa sig såsom samvetsbetänkligheter, önska undslippa den kyrkliga formen för äktenskaps afslutande. Sant är visserligen, att en allmänneligen medgifven rätt att i stället för den kyrkliga formen välja den borgerliga skulle ej endast tillgodokomma sådana, hos hvilka betänkligheter af angifven allvarlig art förefunnes, utan äfven stå dem till

buds, hvilka, utan att i någon mån uppfatta förhållandet såsom en samvetssak, endast på grund af fiendtlig ställning till kyrkan eller hennes lära ville undandraga sitt äktenskap den kyrkliga stadfästelsen. För sådana borde, kan man säga, staten icke göra något medgifvande. Låt så vara, att den ställning, de intaga, icke i och för sig påkallar någon större hänsyn. Det vill dock synas, som om hvarken kyrkan eller det religiösa lifvet skulle kunna hemta någon verklig båtnad af att mot deras vilja påtvinga dem en form, som de önska undgå, och att största verkliga fördel för såväl stat som kyrka är att hemta af en ordning, som å förevarande område gör användandet af den kyrkliga formen beroende af fri anslutning. Det måste, synes det utskottet, vara vida bättre att fritt medgifva den civila formen än att vidhålla tvångsföreskrifter, hvilka t. ex. föranledt ett sådant kringgående af gällande bestämmelser om utträde ur svenska kyrkan, att personer, för att vinna rätt till borgerligt äktenskap, anmält sig ämna öfvergå till främmande trossamfund utan att verkställa eller hafva för afsigt att verkställa en dylik öfvergång. Utskottet anser sig, på grund af det anförda och af hvad jemväl motionärerna andragit, böra understödja det förslag om utvidgad rätt att afsluta äktenskap i borgerlig form, hvilket innehålles i herr Byströms motion och delvis återfinnes jemväl i den motion, herr Waldenström framlagt. De nya lagbestämmelser, som kunna finnas erforderliga, torde emellertid lämpligast utarbetas genom Kongl. Majts försorg.

Deremot kan utskottet icke tillstyrka bifall till herr Byströms motion i hvad densamma afser att införa rätt till kyrklig vigsel för sådana personer, hvilka för närvarande äro derifrån uteslutna. Något behof af en dylik lagändring kan icke anses föreligga. Något samvetstvång för kontrahenterna kan det icke tänkas föranleda, att äktenskapet afslutas inför borgerlig myndighet, och derest kontrahenterna känna maning att helga sin förbindelses ingående genom att dermed förena religiösa element, torde sådant lämpligare ske i annan form än genom förmedling af en kyrka, för hvilken de eljest äro mer eller mindre främmande.

Utskottet föranlåtes alltså hemställa:

1:o att Riksdagen måtte, i anledning af herrar Byströms och Waldenströms förevarande motioner, i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan

ändring i gällande bestämmelser angående formen för äktenskaps afslutande, att rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet måtte medgifvas jemväl dem, hvilka för närvarande äro i sådant afseende uteslutande hänvisade till vigsel inom svenska kyrkan eller främmande trossamfund; samt

2:o att herr Byströms motion, i hvad dermed åsyftas utsträckt rätt att ingå äktenskap genom kyrklig vigsel, icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 30 mars 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Hasselrot, Lundström, Sörensson, Björlin, Almgren, af Ekenstam* och *Fagerholm*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till motionerna;

mot vissa delar af motiveringen af herrar *Zetterstrand* och *Lindhagen.*

Herrar *Leman, Redelius* och *Jönsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET, 1900.

N:o 34.

Ank. till Riksd. kansli den 2 April 1890, kl. 2 e. m.

Memorial, med föranledande af Första Kammarens återremiss af vissa delar utaf lagutskottets utlåtande n:o 30 i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet.

I utlåtande n:o 30, i anledning af trenne utaf herr *Ollas A. Ericsson* m. fl., herr *Elowson* m. fl. samt friherre *von Knorring* m. fl. väckta motioner angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet, hemstälde lagutskottet, att Riksdagen, med afslag å herr Elowsons m. fl. förevarande motion, ville, i anledning af de utaf herrar Ollas A. Ericsson m. fl. samt friherre von Knorring m. fl. afgifna motionerna n:is 41 och 113, för sin del antaga lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, af den lydelse utskottets utlåtande utvisade.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har Första Kammaren godkänt den af utskottet föreslagna lydelsen af 21 och 73 §§, beträffande 11 § antagit en annan lydelse än den af utskottet ifrågasatta samt till utskottet återförvisat öfriga delar af förslaget äfvensom utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Andra Kammaren har deremot, med afslag å utskottets hemställan, bifallit en af herr Zetterstrand afgifven, utskottets utlåtande bifogad reser-

vation, innehållande förslag om viss lydelse af 11, 21, 59 och 73 §§ af nämnda förordning äfvensom af det till 59 § hörande formulär till fyrktalslängd.

Då Andra Kammaren sålunda antagit viss lydelse äfven beträffande den af Första Kammaren till utskottet återförvisade 59 § med dertill hörande formulär, har utskottet ansett sig i anledning af återremissen ej böra vidtaga annan åtgärd än att hemställa,

att Första Kammaren behagade i de delar af lagutskottets utlåtande n:o 30, som blifvit till utskottet återförvisade, fatta beslut.

Stockholm den 2 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Stockholm 1900. Kongl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

N:o 35.

Ank. till Riksd. kansli den 4 april 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om skrifvelser till Kongl. Maj:t angående dels inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet, dels sådan ändring i lagen angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, att vid egostyckning hänsyn skall tagas till skogsbehof för hvarje egolott, som skall brukas såsom sjelfständigt hemman.

Frågan om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet har flere gånger varit föremål för Riksdagens behandling senast nästlidet år, då herr Åkerlund väckte motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte att till betryggande af vårt lands sunda utveckling och vårt oberoende af främmande inflytande inskränkning måtte ske i aktiebolags rätt till förvärf af landtfastighet. Dåvarande lagutskott, som hade att afgifva utlåtande öfver motionen, tillstyrkte bifall till densamma, och godkändes denna hemställan af Andra, men afslogs af Första Kammaren.

Sedan frågan alltså för den riksdagen förfallit, har herr *Åkerlund*

nu uti en inom Andra Kammaren afgifven, till lagutskottet hänskjuten motion, n:o 115, med återupptagande af sitt förra året framlagda förslag, hemstält, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke, till tryggande af vårt lands sunda utveckling och vårt oberoende af främmande inflytande, inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å vår landsbygd finnes erforderlig, och att, derest Kongl. Maj:t pröfvat så vara fallet, Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och förelägga Riksdagen förslag till lagstiftning härför.

Till stöd för förslaget har anförts:

»Då helt visst aktiebolagsinstitutionen utgjort en af de främsta driffjedrarna för vår tids storartade ekonomiska utveckling och man dertill känner det allt starkare framträdande begäret hos en stor del af landets mera framstående personer att, äfven om desamma just icke hafva några egna kapital nedlagda uti aktiebolag, ändock egna en mycket betydlig del af sin tid för verksamhet inom sådana, möjligen ock då denna tid väl skulle behöfvas för noggrant handhafvande af andra dem anförtrodda värf, samt huru ofta man under senare årtionden vidtagit den åtgärden att söka rädda fallfärdiga jordbruksförmögenheter genom att låta aktiebolag öfvertaga deras spillror, och slutligen den ganska betänkliga utveckling, affärsverksamheten och spekulationslustan allt mera tagit att genom allehanda utvägar intvinga snart sagdt hvarje näringsgren af någon betydenhet under aktiebolag, bör det visst icke väcka förvåning, derest ett förslag, om ock endast afseende inskränkning af sådana bolags rätt att förvärfva och besitta fast egendom, å vår landsbygd på många håll skall ses med ovilja och alltid komma att röna starkt motstånd, helst man alltför ofta synes önska förgäta, att ett ekonomiskt uppsving, som visserligen vid god hushållning kan upphjelpa en dålig affärsställning och förorsaka öfverfyllnad i statens kassor någon tid, alls icke är värdt det obetingade lofpris, som från vissa håll egnas detsamma, såvida dermed ej förenas ett sundt socialt framåtskridande, och att ett sådant framåtskridande i främsta rummet betingar, att man ej skapar proletärer af landets befolkning i vidsträcktare mån, än nödigt är, samt allra minst af dess sjelfständiga jordbrukareklass.

Då jag emellertid fortfarande hyllar den uppfattning, jag flere gånger tillförene inom Riksdagen häfdat, om vigten att tillse, det den sjelfegande jordbrukareklassen inom landets alla delar ej allenast, så vidt möjligt, bibehölles oförminskad, utan att dess tillväxt äfven främjades af statsmagterna, samt vågar tro, att Riksdagens uttalanden i sina

skrifvelser till Kongl. Maj:t af den 14 maj 1891 och 11 maj 1894 hufvudsakligen åsyftat just detta och icke uteslutande bildandet af en bofast arbetareklass, äfvensom håller på lagbudet, det utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarrätt, icke är berättigad att utan Kongl. Maj:ts tillstånd förvärfva och besitta fast egendom i riket, och dessutom anser för alldeles orimligt, att allt större delar af sjelfva landet utan vidare få öfvergå till personligen oansvarige egare, samt att ett af statsmagternas förnämsta åligganden borde vara att tillse, det den stora massan af nationen icke — vare sig genom öppna eller förtäckta medel — utsättes för magtmissbruk från ett fåtals sida, om än detta fåtal skulle bestå af mycket påpassliga, snillrika och fyndiga personer, må det ursägtas mig, att jag å nyo tager Riksdagens uppmärksamhet i anspråk för de sociala och måhända äfven politiska faror, hvilka helt visst äro förknippade med fastighetsaktiebolagsväldets hastiga tillväxt inom största delen af vår landsbygd.

Aktiebolagsinstitutionen har alldeles icke fört utvecklingen fram mot det med århundradets frihetssträfvanden enligt uppgift åsyftade målet — proletariatets minskning och de sjelfständiga medborgarklassernas ökning inom samhällena — utan tvärt om verkat i alldeles motsatt rigtning, i det den genom samlade kapital skapade storindustrien förlamat eller alldeles krossat den mindre industrien och handtverkerierna, hvarigenom ock betydlig inskränkning i de personliga arbetsgifvarnes antal uppstått och allt större arbetareskaror hopats på några fåtal platser för utförande af arbeten åt nära nog oansvariga och okända arbetsgifvare, hvarjemte samma institution i hög grad möjliggjort en massa mer eller mindre sunda och redbara affärer, hvarigenom kapitalen samlats på allt färre händer. Men då densamma ändock utgjort den kanske förnämsta orsaken till vår tids storartade utveckling i fråga om industri, kommunikationer och dylikt samt blifvit nära nog oumbärlig vid sådana företags åvägabringande af större omfattning, och då den ej, tillämpad för sådana ändamål, så för all framtid kan klafbinda allt och alla inom stora delar af landet som de aktiebolag, hvilka ega större jordegendomar, lär man nödgas finna sig deruti, att aktiebolag komma att finnas och nybildas för idkande af industriel rörelse, kommunikationsleders åvägabringande och trafikerande och dylikt. Deremot synes mig aktiebolags rätt till besittning och förvärf af jordegendom af större omfattning innebära så ytterst betänkliga faror för svenska folkets framtida väl och oberoende af främmande inflytande, att densamma åtminstone ej borde få tillgodonjutas utan föregången pröfning af rådande förhållanden och Kongl. Maj:ts derefter

för hvarje särskildt fall dertill lemnade medgifvande samt i regeln endast till den omfattning, som finnes erforderlig till byggnadstomter för industriel verksamhet, kommunikationsleder, upplagsplatser och dylikt, ty just såsom innehafvare af större jordegendomar blifva aktiebolagen, särskildt för ett litet och svagt land som vårt, så synnerligen farliga genom sin kosmopolitiska karakter och permanens eller deras egenskap att ega bestånd långt utöfver en generations lifslängd.

Visserligen hafva icke endast aktiebolag, utan äfven enskilda personer och firmor täflat om att frånhända allmogen i våra egentliga skogsprovinser dess reellaste tillgångar: skogarna, men tvifvelsutan kan man våga påstå, att det varit dessa bolag, hvilka gått i spetsen för att afhända samma allmoge dess hemman och dermed dess sjelfständighet, helt visst i afsigt att behålla hvad de kommit öfver för all framtid; och den sorgliga gång, utvecklingen i följd deraf tagit inom stora delar af orterna norr om Venern och Mälaren, nemligen att större delen af den förutvarande arbetsamma, förnöjda, varmt fosterländska och jemförelsevis lyckliga allmogeklassen i dessa gamla svenska landsbygder inom några få årtionden nedsjunkit till i bästa fall arrendatorer och hufvudsakligen till vanliga daglönare, kan väl icke stämma öfverens med den utveckling, vår tid kräfver. Och ehuru säkerligen skogsafverkningen der icke skulle hafva forcerats så, som under senare årtionden varit fallet, derest icke mägtiga in- och utländska konsortier omhändertagit densamma samt derför ock inbringat mindre, än den nu gjort, torde tvifvelsutan kunna ifrågasättas, huruvida icke vårt land skulle haft vida större och varaktigare gagn deraf, att dessa landskaps skogar och jordbruk i allmänhet qvarblifvit i allmogens ego och denna lemnats erforderligt bistånd för flottleders iordningsställande m. m., då den allt framgent kunnat genom hufvudsakligen eget arbete tillgodogöra sig ständiga skogsinkomster och dymedelst förblifvit i stånd att förkofra sina jordbruk, bryta bygd i våra ödemarker och föra ett jemförelsevis lyckligt lif i egna hem, än det vi vunnit genom de storartade företag, hvarigenom denna allmoge allt för ofta nödgats sälla sig till det stora arbetareproletariat, hvilket jemte några förvaltare, köpmän och tjenstemän tyckes komma att inom kort nära nog uteslutande utgöra befolkningen inom stora delar af ifrågavarande landskap.

Det är för visso ganska betänkligt, att redan nu några åtgärder knappast kunna vidtagas för främjande af den sjelfegande hemmansegareklassens bibehållande och tillväxt inom de stora områden af vårt land, hvarest aktiebolag hunnit slå under sig nära nog all enskild jordegendom, emedan sådana bolag ju äro tillförsäkrade eganderätt till sina

gods för all framtid, och vi helt visst skulle komma att stå oss slätt, derest vi — till landets båtnad — sökte åvägabringa ändringar uti de förmåner, vår bolagslagstiftning beredt utländska undersåtar tillfällen att i allt vidsträcktare mån under senare tider här förvärfva.

Då dessutom allt tyder derpå, att, derest aktiebolags förvärf af jordegendom i riket icke hejdas af statsmagterna, dessa bolag efter hand ej allenast skola slå under sig all enskild jordbruksfastighet af värde inom våra egentliga skogsprovinser, utan äfven vida mera, än hittills varit fallet, sträcka sina långa armar vidt utöfver Norrland, Dalarne och Vermlands gränser och äfven der föröda den fria allmogen, synes mig så mycket angelägnare att utan uppskof vidtaga åtgärder för att bevara den svenska jorden för Sveriges folk, emedan helt visst endast härigenom en någorlunda talrik sjelfständig hemmansegareklass i längden kan ega bestånd i vårt land; ty sannerligen den s. k. egnahems-frågan allena — allra minst sådan den numera artar sig — kan främja detta syfte, änskönt den väl är egnad att i vidsträckt mån gagna fastighetsaktiebolagen och öfriga stora arbetsgifvare.

Enligt tillgänglig statistik hafva aktiebolag under åren 1885—96 inom nedanstående län förökat sina egovälden sålunda:

inom	Kopparbergs	län	fr.	39,283	mtl	tax.	t.	2,115,200	t.	69,832	mtl	tax.	t.	8,142,[illegible]00
»	Gefleborgs	»	»	79,463	»	»	»	3,571,100	»	186,064	»	»	»	9,498,300
»	Vesternorrlands	»	»	176,067	»	»	»	6,408,750	»	286,195	»	»	»	12,847,800
»	Jemtlands	»	»	50,131	»	»	»	1,885,100	»	172,483	»	»	»	6,671,750
»	Vesterbottens	»	»	25,179	»	»	»	1,101,650	»	127,600	»	»	»	5,894,580
»	Norrbottens	»	»	191,344	»	»	»	3,167,700	»	219,048	»	»	»	3,953,300

och efter 1895 hafva samma bolag inom ifrågavarande provinser lagt under sig ytterligare stora egovidder, ehuru dessas areal och värde ej någorlunda exakt kan uppgifvas.

Det är emellertid ej blott inom Norrland och Dalarne som aktiebolagens jordegendom är stadd i stadig tillväxt, hvilket framgår deraf, att denna deras egendom under åren 1880—96 ökats från i det närmaste 1,064 mantal med ett taxeringsvärde af 51,000,000 kronor till 1,640 mantal, taxerade till 81 $^1/_2$ millioner inom Sveriges öfriga län, och efter 1895 hafva aktiebolagens jordförvärf äfven inom dessa fortgått ganska raskt.

I mellersta och södra delarne af vårt land har helt säkert ganska allmänt antagits, att den nya lagen om egostyckning, hemmansklyfning och jordafsöndring skulle vara egnad att delvis häfva de missför-

hållanden, som aktiebolags, bolags och firmors förvärf af allmogens hemman och skogar i våra norra län förorsakat, hvarför man der förvånades öfver den välvilja, hvarmed denna lag emottogs af målsmän för trävarurörelsen derstädes så väl som ock af tidningar, hvilka tyckas stå denna rörelse nära. Ledsamt nog har jag först sent omsider fått anledning förmoda, det välviljan mot den nya lagen i allmänhet icke just härrörde från önskan att inom de orter, hvarest trävarurörelsen slagit under sig nära nog all jord, som tillhörde enskilde, åter se ett fritt och burget bondestånd uppkomma, utan fast hellre deraf, att lagen i fråga är egnad att mildra den ovilja, hvarmed skogsbolagens tilltagande välde numera åses, dels, såsom af aktade, opartiske män från Norrland blifvit mig påvisadt, i stället för att främja hvad med densamma särskildt för Norrland åsyftats, eller botandet i någon mån af de skador, ett mera än femtioårigt utrotningsarbete mot dessa bygders allmoge förorsakat, säkerligen skall komma att verka i rakt motsatt rigtning. I följd af den nya lagen komma nemligen spekulanter på den qvarvarande allmogens egendomar i den ytterst angenäma ställningen att kunna *utan omvägar* erbjuda de utsedda offren att behålla hemmanens inegor och möjligen någon för skogsköparen obehöflig betesmark, hvilka fördelar jemte en god del kontanter för den sålda skogsmarken helt visst skola hafva till följd, att många af de i närheten af eller inom skogsbolagens egovälden qvarvarande hemmansegare, hvilka tillförene alldeles icke tänkt på att afyttra sina reellaste tillgångar: skogar och betesmarker, komma att gå i fällan, utan att betänka, huru lätt de erhållna penningarna gå dem ur händerna, eller huru hart när omöjligt det är att der uppe vara oberoende jordbrukare utan skog till afsalu. Endast detta förhållande synes mig vara skäl nog att inskrida gent emot aktiebolagens fortsatta jordförvärf i riket. Väl vore äfven, derest bolag och firmor, hvilka ganska visst verkat i samma olyckliga rigtning inom våra norra län som aktiebolagen, ginge litet varsammare till väga mot småbönderna der uppe, än hvad kanske ofta hittills varit fallet, men den faran är åtminstone icke till finnandes i fråga om dem tillhörig jordegendom, att densamma, såsom det kan vara fallet med aktiebolags gods, nära nog kan anses frånhänd Sveriges folk för all framtid; ty firmor och bolag upplösas ju ganska lätt, hvarvid deras jordegendom byter egare.

Att inom våra skogsprovinser tillfällen beredas för arbetare att kunna förvärfva egna hem å sådana platser, der rikliga arbetstillfällen finnas, är ju lika vigtigt, som att sådant sker i öfriga delar af landet, och för detta ändamål lär den nya lagen helt visst komma att visa sig

gagnelig. Men, i likhet med Konungens befallningshafvande i Norrbottens län, vågar jag antaga, att skogsaktiebolagen skola finna med sin fördel förenligt att för all framtid söka från odling och kultur undanhålla de ofantliga odlingsbara områden, hvilka i allmänhet äro till finnandes inom deras egovälden. Skulle likväl några försäljningar af odlingsmarker från sådana bolags gods ifrågakomma uppe i våra nordligaste län, håller jag före, att dylika jordupplåtelser, såsom helt visst blifvande i saknad af all skogstillgång för afsalu och tillräckliga beten, lika litet skola gynna tillväxten af en sjelfständig hemmansegareklass derstädes, i stånd att föra en dräglig tillvaro, som om staten i och för främjande af detta vigtiga ändamål upplåter odlingsbara jordbitar utan skog öfver husbehof och utan beten till hugade spekulanter; ty beröfvad möjligheten att erhålla del af hvad naturen sjelf anvisat våra norra provinsers allmoge till ersättning för ett kärft klimat och en mången gång otacksam jord, nemligen delaktighet i dervarande skogstillgångar, skall en sådan sjelfegande befolkning inuti landet långt ifrån arbetscentra icke blifva annat än ett bofast proletariat, och bunden, som den vore af hem och familj, skulle den blifva vida sämre lottad än s. k. lösa arbetare, samt helt underkastad närmaste skogsegare för hvad den för sin utkomst komme att behöfva utöfver hvad jordbruket der uppe kunde afkasta.

Men utom den sociala och — i fråga om jordbruket — ekonomiska tillbakagång, som följt de flesta skogsaktiebolag i spåren, finnes ett annat kanske ännu vigtigare skäl emot deras jordförvärf i riket, nemligen det, att stora områden af Sveriges jord, utan att vi kunnat hålla någon kontroll deröfver, redan öfvergått till utländingar och än mera när som helst kunna blifva utländsk egendom, om ock bolagen fortfarande kallas svenska. Man bör nog icke ställa sig likgiltig emot det oerhörda inflytande på såväl politiska som kommunala val och angelägenheter, utländingar såsom jordegare i stor skala kunna utöfva i ett så litet och svagt land som vårt; det är ju ock bekant, att vi redan mer än en gång måst »stoppa pipan i säcken», fastän vi ostridigt haft rätten på vår sida, i tvister med stormagters undersåtar, som här i riket drifvit rörelse.

Vi offra årligen stora summor för att kunna förhindra fiendens inträngande i landet, men åse på samma gång med största lugn, huru allt större sträckor af Sveriges jord, hvilken ju ändock utgör *sjelfva grunden* för vår tillvaro som fri stat, måhända för all framtid frånhändas Sveriges folk och öfvergå till juridiska personer, hvilka ju kunna ut-

göras af affärsmän, tillhöriga hvilken nation som helst. Kan sådant vara välbetänkt?

Jag vet mycket väl, att det kan anföras mer än ett ganska talande skäl för bibehållande af aktiebolags rätt att besitta och förvärfva jordegendom i riket, men huru giltiga sådana skäl än må förefalla, så kunna desamma enligt min tanke icke i någon mån motväga de faror för vår sociala utveckling och vårt oberoende, hvilka synas mig förenade med aktiebolags ständigt ökade förvärf af jordegendom i vårt land.»

I samband med förevarande motion har lagutskottet till behandling förehaft en af herr *Wiklund* äfvenledes inom Andra Kammaren väckt, till utskottet öfverlemnad motion, n:o 132, af följande lydelse:

»Genom lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 torde beträffande egostyckning ytterst hafva åsyftats dels åtgärders vidtagande till beredande af eget jordbruk åt mindre bemedlade, dels möjlighet att kunna afyttra eller förvärfva större eller mindre områden af till skattehemman hörande skogsmark, dels äfven att bolagen skulle blifva i tillfälle att från sina hemman afyttra den odlade och odlingsbara jorden tillika med nödig husbehofsskog, hvarigenom möjlighet skulle öppnas för afskaffande af det förlamande åbo- och arrendesystemet och i stället uppstå en sjelfegande jordbrukareklass. De verkningar, som lagen om egostyckning redan visat sig medföra, äro dock af helt annan beskaffenhet. Endast till obetydlig del torde den kunna anses fylla det med densamma ursprungligen afsedda ändamålet. Deremot tyckes dess hufvudsakligaste verkan sträfva i rigtning till främjande af de stora industriegarnes med de mindre bemedlades stridiga intressen. Att åsyftade resultat understundom icke uppnås får man väl finna sig uti, men när man märker, att på något område yttringar af motsatta verkningar med hvad åsyftats upprepade gånger gifva sig till känna, då tyder ett sådant förhållande på att saken kräfver den allra största uppmärksamhet.

Hvad den norrländska skogs- och jordbruksfrågan beträffar, har visserligen Riksdagen vid flera tillfällen sökt komma den sjelfegande jordbrukarebefolkningen till hjelp, men motsatta yttringar mot de ändamål, som med de vidtagna åtgärderna åsyftats, hafva gång efter annan framträdt. Så t. ex. medförde inskränkningen af tiden för afverkningsrättens bestånd från 50 till 20 år endast, att bolagen allmänt började

förvärfva eganderätten till hemmanen, och när Riksdagen icke ansett sig kunna vara med om någon inskränkning i bolagens rätt att förvärfva och besitta fast egendom, trodde man sig hafva funnit ett verksamt korrektiv mot missförhållandena uti den nya egostyckningslagen. Ett af de önskemål, som dermed skulle vinnas, var, att hemmanen skulle så styckas, att till den odlade jorden äfven komme att läggas nödig husbehofsskog, men emellertid blef detta önskemåls uppnående ingalunda garanteradt af någon föreskrift i lagen. Man hoppades, att detta förhållande skulle reglera sig sjelft. Det har dock visat sig, att så icke är fallet. Hvarpå detta beror, kan ju vara svårt att säga, men måhända kan anledningen sökas uti den beroende ställning, som den jordbrukande befolkningen lätt kan iråka i förhållande till ett bolag, som drifver en stor och omfattande verksamhet.

Med begagnande af den brist, som i lagen finnes, och med den fullständiga aftalsfrihet, den tillåter, börja nu bolagen på att stycka sina hemman, men dervid ske styckningarne på sådant sätt, att egaren af den eller de utstyckade delarne af hemmanet ingalunda kan i framtiden på desamma blifva besuten. Oftast utstyckas endast åkerjorden, hvaremot rättighet till ängar, skog och bete tillförsäkras genom servitutsaftal, och beträffande skogen eller rätt till byggnadsvirke — om någon sådan rätt erhållits — samt vedbrand, göras dessa rättigheters tillgodogörande vanligen beroende af bolagstjenstemännens anvisning eller utstämpling. Uti egostyckningslagen meddelas visserligen den bestämmelsen, att besvär eller last må, i den mån sådant är vid laga skifte tillåtet, läggas å en egolott till förmån för viss annan egolott. Men huruvida en sådan nyttjanderätt till husbehofsvirke, byggnadsvirke, vedbrand, ängslägenheter och bete på ett för köparen af den utstyckade egolotten betryggande sätt kan genom ett dylikt servitutsaftal tillförsäkras honom, lär vara ganska osäkert. Det torde i allt fall ej vara lagens mening, och säkerligen skall egaren af den sålunda belastade fastigheten fort nog söka göra sig fri från dylika besvär. Tillfälle till en dylik frigörelse erbjuder sig, om ej förr, vid utlöpandet af tiden för de särskilda nyttjanderätterna efter respektive 50 och 20 år. De, som göra ett försök att på dessa vilkor bebo sådana egolotter och der tro sig kunna blifva besutna, skola snart nog inse det lönlösa i sina sträfvanden, och den enda fördel, som vinnes med styckning på detta sätt, blir, att bolaget på ett behagligt sätt kommit ifrån besväret med åbyggnaders och jordens underhåll.

Ej ens vid de nyförvärf, som af bolagen göras med hjelp af egostyckningslagen, ställer sig saken bättre, då desamma vanligen tillgå

på sådant sätt, att bolaget först förvärfvar hela hemmanet, hvarefter utstyckning af inegorna sker på samma sätt som vid styckning af sådana hemman, hvilka af bolaget egts före lagens tillkomst. Får det emellertid fortfara på sätt som nu tillgår, kommer otvifvelaktigt snart nog att uppstå dels en betänklig rättsosäkerhet genom bristande bestämmelser rörande servitutsaftalen, dels fara för den sjelfegande jordbrukareklassens bestånd och dels uppstående i stor omfattning af ödehemman.

Om till afhjelpande af här ofvan påpekade missförhållanden stadgandet af vissa proportioner mellan inegor och skogsmark, som vid egostyckningar skulle vidtagas, måhända af flera anledningar kunde befinnas mindre lämpligt, torde en bestämmelserätt i detta afseende kunna och böra inrymmas åt förrättningsmannen, i detta fall då biträdd och stödd af gode män. Åt dessas bedömande synes mig ock kunna öfverlemnas, huruvida för något särskildt fall egolott kunde utstyckas utan husbehofsskog.

På grund af hvad sålunda anförts, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändring i lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896, i syfte att vid egostyckning nödig hänsyn tages till skogsbehof för hvarje egolott, som såsom sjelfständigt hemman skall brukas.»

I herr Wiklunds motion hafva femton af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Såsom af ofvan intagna motioner framgår, öfverensstämma de förslag, som genom dem bragts under Riksdagens pröfning, så till vida som med båda motionerna åsyftas att trygga fortbeståndet och utvecklingen inom vårt land af en klass sjelfständige, mindre jordegare. Detta önskningsmål, hvilket är ett af skälen, hvarför herr Åkerlund ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet, synes äfven utgöra den hufvudsakliga grunden för herr Wiklunds hemställan om åtgärder i syfte, att vid förekommande egostyckning hvarje egolott, afsedd för sjelfständigt jordbruk, må erhålla behöflig husbehofsskog.

Härutöfver har herr Åkerlund till stöd för sin framställning erinrat om de faror, som vore förbundna dermed, att aktiebolag, hvilka helt

och hållet eller till någon del utgjordes af utländingar, egde obegränsad rätt att förvärfva fast egendom på vår landsbygd.

Vid bedömande till en början af herr Åkerlunds förslag från sist angifna synpunkt har utskottet funnit synnerligen goda skäl tala för detsamma. Enahanda uppfattning i frågan har förut uttalats af nästlidet års lagutskott, och får utskottet till stöd för denna uppfattning åberopa följande af sistnämnda utskott afgifna framställning.

»Utskottet vill sålunda uttala sin fullständiga anslutning till de betänkligheter motionären framstält deremot, att Sveriges jord under aktiebolagslagstiftningens skydd kan mer och mer öfvergå i utländingars händer. Som bekant finnes i kongl. kungörelsen den 3 oktober 1829 stadgadt, att utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarerätt, icke är berättigad att i riket förvärfva och besitta fast egendom, utan att han dertill undfått Kongl. Maj:ts tillstånd; och ingen meningsskiljaktighet torde råda derom, att detta stadgande utgår från en rigtig princip, samt att denna väl förtjenar att lända till efterrättelse. Emellertid är detsammas effektivitet väsentligt kringskuren. För att ett aktiebolag skall anses såsom svenskt fordras allenast, att detsamma med säte inom landet har en styrelse, bestående helt och hållet eller, under viss förutsättning, till minst två tredjedelar af i Sverige bosatta svenska eller norska undersåtar. Deremot finnes intet, som hindrar, att bolagets delegare i öfrigt äro utländingar, och faktiskt lära i vårt land finnas åtskilliga bolag, hvilka, till namnet svenska, äro så godt som helt och hållet i utländska händer. I sådana bolags rätt att förvärfva fastighet inom riket finnes ingen som helst inskränkning, och under formen af andel i aktiebolag kan sålunda eganderätten till vår jord i ganska stor omfattning öfvergå till utländingar.

Detta förhållande synes utskottet vara af beskaffenhet att ingifva synnerliga farhågor, så mycket mer som erfarenheten ådagalagt, så väl att utländska kapitalister ingalunda förbisett den sålunda befintliga möjligheten för dem att blifva fastighetsegare i vårt land, som ock att det sätt, hvarpå de tillgodogjort sig de af dem förvärfvade fastigheterna, icke alltid torde hafva ländt till landets sanna båtnad. Den hänsyn till bevarandet jemväl för framtiden af våra naturliga rikedomar, hvilken man åtminstone kan hoppas, att en svensk fastighetsegare icke alldeles lemnar å sido, är för utländingar så godt som främmande; och det är sålunda ej blott politiska, utan jemväl nationalekonomiska betänkligheter förenade dermed, att aktiebolag, om de blott äro till namnet svenska, ega oinskränkt rätt att förvärfva fastighet i vårt land.

Utskottet kan icke underlåta att i detta sammanhang erinra derom,

att af samma principiella och praktiska skäl, hvilka tala för hämmande af våra fastigheters öfvergång i utländska händer, begränsning jemväl torde böra ske af möjligheten för utländingar att göra sig till herrar öfver en annan af våra förnämsta naturliga tillgångar, våra grufvor, hvilka, om än enligt lag icke af fastighets natur, i betydelse för landets ekonomiska framtid icke stå den fasta egendomen mycket efter. Enligt 68 § i grufvestadgan af den 16 maj 1884 må utländing icke i riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka grufdrift, med mindre än att Konungen funnit skäligt dertill lemna bifall, men genom utländingars delaktighet i aktiebolag, som idka grufdrift, kunna våra grufvor komma under utländskt välde.

Det är icke utskottet obekant, att man vid föregående undersökning af föreliggande fråga med erkännande af önskvärdheten att begränsa utländingars delaktighet i våra fastighetsegande aktiebolag ansett åstadkommandet af sådan begränsning möta synnerliga praktiska svårigheter. Utskottet föreställer sig emellertid, att så icke torde vara förhållandet. Bland flere utvägar i sådant afseende, hvilka synts utskottet tänkvärda, torde sålunda särskildt kunna ifrågasättas att stadga ovilkorligt förbud mot aktiers ställande på innehafvaren, samt att öfverlåtelse utan Kongl. Maj:ts tillstånd till utländing af aktie i fastighetsegande bolag anses ogiltig.»

Vidkommande härefter herr Åkerlunds förslag om allmän begränsning af aktiebolags rätt att förvärfva fastighet på landet står utskottet jemväl härutinnan på hufvudsakligen samma ståndpunkt som nästlidet års lagutskott, af hvars yttrande i ämnet vissa delar återfinnas i hvad utskottet tillåter sig att här nedan anföra.

Utskottet anser sig sålunda böra uttala, att mot de ofta hörda klagomålen öfver den stora utveckling, aktiebolagen tagit i vårt land, befogade erinringar synas utskottet kunna göras. I sådant afseende vill utskottet betona ej blott den nytta, vårt lands industri haft af aktiebolagen, utan jemväl, att dessa bolag i regel på ett äfven med hänsyn till framtiden tillfredsställande sätt förvalta de fastigheter, som kommit i deras händer. Såvidt utskottet har sig bekant, torde det till och med om de skogsbruksidkande aktiebolagen, mot hvilka eljest mest anmärkningar förekommit, med skäl kunna sägas, att de i fråga om skogsvården fullt ut lika mycket som de enskilda jordegarne fästa afseende vid kommande tiders intressen.

Då utskottet icke desto mindre har den uppfattningen, att en allmän begränsning af aktiebolags rätt att förvärfva fastighet kan förtjena att tagas i öfvervägande, grundar utskottet denna sin mening hufvud-

sakligen på den betydelse, utskottet tillmäter bevarandet åt vårt land af en talrik klass sjelfständiga mindre jordegare. Det kan icke bestridas, att aktiebolagens välde i vissa delar af landet redan nu erhållit sådan utsträckning, att nästan alla smärre jordegendomar dragits in under detsamma och hemmansegareståndet i hufvudsak försvunnit. Visserligen torde man icke ega grundad anledning antaga, att utvecklingen öfverallt i landet skulle komma att gå till sådan ytterlighet, men tecken saknas dock ingalunda, som tyda på, att aktiebolagens förvärf af landtfastigheter, om detsamma får ostördt fortgå, snart skall flerestädes i landet erhålla en omfattning, som kommer att medföra ett betänkligt aftagande af hemmansegareklassen. En härmed sammanhängande omständighet, som jemväl torde förtjena beaktande, är den, att förutom den odlade jorden äfven möjligheterna till nyodling komma i bolagens händer. Till och med i de jemförelsevis sällsynta fall, då aktiebolag drifva jordbruk annat än som binäring, torde det knappast kunna antagas, att aktiebolagen skola hysa samma intresse som den enskilde jordegaren att tillgodogöra sig all mark, der odling lämpligen kan ske. Man torde derför ega anledning befara, att med utsträckning af aktiebolagens jordförvärf skall följa, att de befintliga odlingslägenheterna mera än hittills blifva försummade. Det synes utskottet, som om försigtigheten kräfver, att man, medan ännu tid är, tager i allvarligt öfvervägande, huruvida berörda förhållanden äro af beskaffenhet att nödvändiggöra lagstiftningens ingripande, och har derför utskottet för sin del icke velat motsätta sig förslaget att bringa frågan under Kongl. Maj:ts pröfning.

Dervid torde jemväl frågan om inskränkning uti aktiebolagens rätt till förvärf af fastighet i stad, ehuru ej uti ifrågavarande motion direkt berörd, böra komma under ompröfning.

Med den uppfattning, utskottet ofvan uttalat rörande hemmansegareståndets betydelse för landet, torde det vara sjelfklart, att utskottet hyser liflig sympati för grundtanken i herr Wiklunds motion. Då nu gällande författning angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring tillkom, fäste man vid densamma den förhoppningen, att, såsom anfördes af de komiterade, genom hvilka lagen utarbetades, egostyckningen skulle erhålla en särskild betydelse för de norrländska skogsbygderna genom det tillfälle, som densamma erbjöde att kunna dela skatten å ett hemman mellan den för jordbruk lämpliga arealen jemte ett mindre skogsområde å den ena sidan och den hufvudsakliga skogsmarken å den andra. Härigenom skulle hemmansegaren efter

skogens försäljning kunna qvarsitta med eganderätt å gården, medan han deremot förut allt för ofta förvandlats till arrendator eller torpare under skogsegaren och den sjelfegande jordbrukande befolkningen i många skogssocknar sålunda allt mer och mer förminskats.

Denna förhoppning synes emellertid icke förverkligas. Tvärtom har man anledning befara, att utvecklingen i Norrland kan gå i den rigtningen, att den sjelfständiga jordegande befolkningen försvinner från de hemman, der skogsarealen blifvit skild från den odlade marken, och att allt flere jordbrukslägenheter blifva öde.

Såsom herr Wiklund framhållit, torde detta beklagliga förhållande hufvudsakligen bero derpå, att man vid egostyckningar i allmänhet icke, såsom vid tillkomsten af förevarande lag förutsattes, låter den till jordbruk afsedda marken åtföljas af nödig skog. I dessa nordliga bygder, der jordens afkastning oftast är ringa och oviss, lärer i regel sjelfständigt jordbruk icke kunna ega bestånd, om tillgång till skog saknas, en erfarenhet, som besannats af många hemmansegare, hvilka af hög köpeskilling låtit förmå sig att afyttra all till jorden hörande skogsmark.

Att råda bot å det sålunda bestående missförhållande är otvifvelaktigt synnerligen önskvärdt, men då man kommer till frågan, huru detta skall ske, mötes man af stora svårigheter. Herr Wiklund synes i sådant afseende hafva ifrågasatt lagstadgande derom, att egolott icke skulle få utstyckas utan husbehofsskog, med mindre förrättningsmannen och gode männen funne sådant kunna ega rum utan fara för möjligheten af egolottens fortbestånd såsom sjelfständig jordbruksegendom, samt att i andra fall förrättningsmannen och gode männen jemväl skulle hafva att bestämma, huru stor skogsareal vore erforderlig för den egolott, som skulle utstyckas. Mot sådant stadgande torde emellertid betänkligheter möta. I allt fall skulle stadgandet icke innebära någon verklig garanti för, att sjelfständigt jordbruk för framtiden kunde bedrifvas å en dertill utstyckad egolott, då det icke lärer kunna förbjudas densammas egare att, när helst honom fördelaktigt synes, afverka eller försälja den egolotten tilldelade skogen.

Mera tänkvärdt skulle det då möjligen vara att föreskrifva, det egostyckning ej må ske utan att dervid rätt till nödig skogsfångst för de jordbrukslägenheter, som skola utstyckas, lägges såsom ett ständigt fortvarande servitut å de före egostyckningen till dem hörande skogstrakter. Ifrågasättas kunde äfven, att åtgärder vidtoges för åstadkommande af allmänningar, hvarifrån de hemmansdelar, som sjelfva saknade nödig skog, kunde erhålla rätt att tillfredsställa sitt behof i

sådant afseende. Men utskottet vågar icke med bestämdhet påstå, att någon af dessa åtgärder vore lämplig eller tillfyllestgörande.

Utan att utskottet alltså ser sig i stånd att anvisa några utvägar, hvilka med visshet skulle leda till det åsyftade målet och jemväl i öfrigt vore att förorda, har emellertid utskottet med hänsyn till frågans synnerliga vigt ansett det önskvärdt, att Kongl. Maj:t måtte få anledning att taga densamma under utredning och pröfning.

Herr Wiklund har icke uttryckligen inskränkt det af honom framlagda förslag till att gälla endast norra Sverige, men hela den motivering, som innehålles i hans motion, är grundad på norrländska förhållanden. Någon lagstiftning i förevarande syfte lärer ej heller böra ifrågakomma annat än för de nordliga delarne af vårt land. I södra och mellersta Sverige torde det vara mycket sällsynt, att jordbruk icke kan ega bestånd, utan att sjelfständig tillgång till skog förefinnes, och i allt fall vore det i dessa bygder, der skogarne mångenstädes redan försvunnit eller åtminstone mycket begränsats, oftast omöjligt att genomföra en sådan fordran, som att skog skulle finnas till hvarje hemmansdel.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa:

1:o att Riksdagen måtte, med bifall till herr Åkerlunds föreliggande motion, i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke, till tryggande af vårt lands sunda utveckling och vårt oberoende af främmande inflytande, inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å vår landsbygd finnes erforderlig, och, derest Kongl. Maj:t pröfvar så vara fallet, låta utarbeta och förelägga Riksdagen förslag till lagstiftning härför; samt

2:o att Riksdagen måtte, i anledning af herr Wiklunds ifrågavarande motion, i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka lagstiftningsåtgärder kunna befinnas lämpliga för att betrygga tillgång till husbehofsskog för i de nordliga delarne af vårt land förekommande, för sjelfständigt jordbruk afsedda egolotter, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan gifva anledning.

Stockholm den 4 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer

mot utskottets hemställan under 2:o af herrar *Hasselrot, Lundström Sörensson* och *Fagerholm*, hvilka ansett, att herr Wiklunds motion bort af utskottet afstyrkas;

mot vissa delar af motiveringen:

af herrar *Jönsson* och *F. Andersson;*

af herr *Zetterstrand*, som ansett, att utskottet, under åberopande af Riksdagens skrifvelse den 11 maj 1894 om utredning rörande bolags förvärf af jordegendom i vissa delar af landet m. m. samt med närmare utveckling af sammanhanget mellan sagda skrifvelse jemte de föreliggande motionernas hufvudsyften, bort hemställa,

att Riksdagen i anledning af ifrågavarande motioner måtte i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t vid pröfning af ofvanberörda riksdagsskrifvelse särskildt taga hänsyn till motionerna, i hvad desamma afse behöfligheten af laga föreskrifter, dels till förebyggande af skogsbolags framtida jordbruksförvärf i nordliga delarne af landet och dels till främjande af *lämpliga* utbrytningar utaf sådana jordbruksområden derstädes, hvilka redan befinna sig i skogsbolagens ego; samt

af herr *Lindhagen*, som ansett, att utskottets motivering bort innefatta en utveckling af hufvudsakligen de synpunkter, som innefattas i följande af reservanten afgifna yttrande:

»Vid afvittringarne inom de nordligare provinserna tillämpades den grundsatsen, att af skogsmarken, som i sjelfva verket ansågs tillhöra kronan, skulle tilldelas bygdelagen så mycket, som till fullsatt hemman vore nödigt. Och då afkastningen af jordbruket i dessa provinser är oviss och knapp samt skogarne förr hade ringa värde, inträffade det, att i allmänhet mycket betydliga skogsarealer tillades hemmanen.

Men sedan skogarne med ändrade förhållanden blifvit begärliga för spekulationen, hafva skogsaktiebolagen med lockande anbud allt mer förmått jordegarne sälja sina hemman med tillhörande skog. De gamla skogstilldelningarne tjena sålunda ej längre sitt afsedda ändamål att

trygga en bofast befolknings besutenhet och sjelfständighet. Deras slutliga uppgift synes i stället oftast blifva att bereda inkomster åt in- och utländska aktieegare. Det brytes derför ej vidare bygd deruppe, utan tvärt om växa bygderna mångenstädes igen, kulturen går tillbaka, och det kan befaras, att den sjelfständiga bofasta befolkningen småningom upphör att vara till.

Detta hade förekommits, om vid afvittringarne all den hufvudsakliga skogsmarken utlagts till kronoparker och i öfrigt afsatts till oföryttterliga och odelbara skogsallmänningar för byarnes räkning under offentlig tillsyn. Derigenom hade äfven det af bolagen till deras fördel åberopade behofvet af en bättre skogsvård, än den enskilde vanligen kan förmå sig till, blifvit uppfyldt. Och skogsprodukternas förädling hade lika fullt stått öppen för den enskilda företagsamheten, som helt visst vunnit mera trefnad af att sålunda uteslutande gagna landet i stället för att såsom nu på samma gång äfven bereda det stor skada.

Ehuru emellertid det skedda ej nu kan göras ogjordt, har dock deraf vunnits den erfarenheten, att, derest man erkänner missförhållandena och äfven vill afhjelpa dem, sträfvandena måste gå ut på att i möjligaste måtto återföra förhållandena till den anordning, som man sålunda nu efteråt inser varit den enda rigtiga.

Härvid gäller det i första hand att söka undvika palliativ eller overksamma botemedel, som endast bereda det onda tid att gripa ikring sig och dessutom lätt leda till fortsatta missgrepp.

Sålunda har lagen den 25 april 1889, hvarigenom aftal om upplåtelse af rätt till afverkning af skog förklarats ej vara gällande öfver tjugu år, allenast påskyndat skogsbolagens fastighetsförvärf.

Ännu olyckligare synas verkningarne blifva af de i lagen den 27 juni 1896 gifna föreskrifter om egostyckning, såvidt dermed afsetts råda bot på de anmärkta missförhållandena i nordligare delarne af landet. Då det alltid erkänts och vid afvittringarne jemväl fastslagits, att jordbruk i dessa trakter förutsätter skog både till husbehof och afsalu, så kan det naturligtvis ej gå annat än illa, då man just der upphäfver denna princips tillämpning samt i stället för hemmansklyfning enligt skiftesstadgan, som föreskrifver, att hvarje lott skall erhålla del i alla egor, tillåter en egostyckning, hvarigenom ingen skog behöfver medfölja inegojorden.

Genom sistnämnda lag har bolagens fastighetsförvärf tagit synnerligen ökad fart. Ty den bofaste, som hitintills ej velat gå från gård och grund, förespeglas nu att mot en afsevärd köpeskilling endast behöfva sälja skogen, hvilken uppgörelse dock naturligtvis leder till att förr eller senare

sitter på gården en hemmansegare, som är utan både skogen och köpeskillingen för densamma. Vid utbrytning af inegojorden till hemman, som bolagen redan förvärfvat, vinnes ej heller det med lagen afsedda ändamål, i det att man i allmänhet icke, såsom vid lagens tillkomst förutsattes, låter denna jord åtföljas af nödig skog. Deremot bereder lagen i detta fall åt bolagen ett gerna begagnadt tillfälle att genom föryttring af blotta inegojorden gå fria från de förpligtelser, som eljest kunde ställas på dem att väl häfda och äfven utvidga den odlade jord, hvaraf de med skogen råkat komma i besittning.

Vill man deremot på allvar söka ordna saken, så synas helt andra utvägar böra tillitas.

Beträffande då först de trakter af norra Sverige, der en sjelfständig jordegande befolkning ännu bygger och bor, tord det sålunda till en början vara synnerligen angeläget öfverväga, om ej 1896 års lags stadganden om egostyckning böra, så vidt gäller dessa trakter, för framtiden upphäfvas eller väsentligen omarbetas. Här framställer sig vidare såsom ett ingalunda oupphinneligt önskemål, att skogsbolags rätt att besitta fast egendom genom lag rimligen begränsas. Sistnämnda mål kan ock möjligen vinnas indirekt genom att bolagen efter skäliga grunder påläggas en särskild skogsskatt, som i mån af egoinnehafvet ökas progressivt, så att det vid en viss punkt ej vidare lönar sig för bolagen att förvärfva ytterligare skogsmark. Slutligen bör eftersinnas, om ej här, likaväl som det skedde vid vissa afvittringar inom nordligaste Norrbotten och Dalarne, genom offentligt initiativ och under skydd af en för ändamålet stiftad lag jordegarne på åtskilliga håll kunde finna med sin fördel förenligt att sammanslå sin skogsmark eller viss del deraf till allmänningar, som, stälda under offentlig tillsyn, skulle bereda dem ökad afkastning och en tryggare framtid.

Vidkommande åter de trakter, hvilka redan lagts under skogsbolagens herradöme, så framställer sig först såsom en fråga förtjent af synnerligt öfvervägande, huruvida ej äfven här de nya stadgandena om egostyckning böra väsentligen omarbetas och derjemte kompletteras med laga åläggande för bolagen att väl häfda innehafvande inegojord och derutöfver göra vissa årliga nyodlingar på skogsmarken. En dylik skyldighet skulle dock, derest föreskrifterna om egostyckning bibehöllos oförändrade, endast leda till att bolagen blefvo särskildt angelägna afhända sig inegojorden. Af denna anledning, men i all synnerhet af redan vunnen erfarenhet i öfrigt böra uppenbarligen dessa föreskrifter undergå åtminstone sådan ändring, att i de nordliga delarne af landet vid utbrytning af den för jordbruk lämpliga arealen jemväl medtages något

af hemmanets skogsområde eller fastslås rätt till husbehofsvirke, liksom erforderlig rätt till bete och slotter å skogsängar genom för framtiden oryggliga servitutsbestämmelser. Verksammast är dock en lagstiftning, som påbjuder, att från bolagen må exproprieras skogsmark, som skall under offentlig tillsyn och på de vilkor, närmare kunna varda bestämda, i främsta rummet tillgodose byarnes oafvisliga virkesbehof. Medel härtill kunde tagas i första hand från ofvan ifrågasatta skogsskatt, och det möjligen felande fyllas genom lånemedel, som amorterades af de exproprierade områdenas afkastning.

Oafsedt nu den alldeles oafgjorda frågan, hvilka åtgärder lämpligast leda till målet, har jag med det anförda dock velat fastslå, att de undantagsförhållanden, om hvilka här är fråga, oundgängligen också kräfva mer eller mindre en undantagslagstiftning. Det är derför alldeles förfeladt att här för sitt omdöme och sina åtgöranden anlägga en hvardaglig måttstock. För att vinna något resultat måste man, såvidt jag förstår, icke blott afstå från att uppkonstruera omöjligheter, utan äfven göra klart för sig, att de stora svårigheter, som i alla händelser opåmint inställa sig, endast äro till för att öfvervinnas.

Under förutsättning att en sådan uppfattning af saken gör sig gällande, kan för visso också med fördel, om ej i alla, så åtminstone i många fall, förverkligas hufvudsyftet i såväl herr Åkerlunds motion om inskränkning i aktiebolagens d. v. s. närmast skogsaktiebolagens fastighetsförvärf som herr Wiklunds motion om de ändringar i nya egostyckningsföreskrifterna, som påkallas af dessas i väsentliga afseenden förfelade verkan inom de nordliga provinserna.

På sålunda anförda skäl instämmer jag i hufvudsak uti utskottets slutliga hemställan.»

Herrar *Leman*, *Almgren* och *Jönsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARE. 1900.

N:o 36.

Ank. till Riksd. kansli den 4 april 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om lag angående vivisektion af djur m. m.

Lagutskottet har till förberedande behandling mottagit en af herr *J. Nydal* inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 143, af följande lydelse:

»Rättvisans och humanitetens fordringar hafva hittills alltid, något förr eller något senare, tillvunnit sig den svenska nationalrepresentationens erkännande. Det är derför jag vågar vädja till den nu församlade Riksdagen med en bön om barmhertighet mot de arma djur, som nu årligen i hundra-, ja i tusental marteras för s. k. vetenskapliga syften.

Sverige, hvarifrån en af de förste och kraftigaste kämparne för *slafvarnes frigörelse* och *slafveriets upphörande* utgått, och som var ett af de första länder i verlden, som afskaffade tortyren å *menniskor*, har äfven varit i främsta ledet, när, för 30 à 40 år sedan, en allvarlig kamp här öppnades mot den från utlandet importerade vivisektionen; ty någon agitation mot nämnda s. k. forskningsmetod hade, så vidt kändt är, då icke försports i något annat land. Men det ihärdiga motstånd, som sedermera här i landet mött alla försök att sätta en gräns för dessa grymma forskningar, har hittills så tillbakahållit hvarje åtgärd i denna syftning å det offentligas sida, att numera åtminstone tvenne stater,

England och Danmark, i detta afseende kommit före oss. Väl aflät Riksdagen redan år 1881 den 9 april en underdånig skrifvelse, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida s. k. vivisektion borde förbjudas eller begränsas och underkastas offentlig kontroll; men sedan Kongl. Maj:t hört hvarjehanda akademiska myndigheter, från hvilka något understöd för en sådan framställning visserligen icke var att förvänta, desto hellre som de mera voro att betrakta såsom parter i saken än såsom ojäfvige domare, fann Kongl. Maj:t (den 23 juni 1882) att »någon åtgärd för närvarande icke borde i ärendet företagas»; och ehuru sedermera nya motioner blifvit väckta, åren 1886 och 1888, har någon framgång i detta för den öfvervägande delen af våra representanter så obekanta ämne icke kunnat vinnas.

Under tiden hade emellertid det gräsliga djurplågeriet i vårt land, såsom i många andra länder, ohejdadt fortgått; ty det är tyvärr icke sant, då man sökt öfverskyla verkliga förhållandet med det påstående, att vivisektion icke här förekommer, om än icke i så förfärlig grad som i vissa andra länder. Måhända har man ännu icke här kommit derhän, att man vid ett enda institut vivisekerar 16 hästar i veckan (såsom vid veterinärinstitutet i Alfort) eller offrar 4,000 hundar, för att, efter Bells teori, lära känna skilnaden mellan känsel- och rörelsenerverna, hvarefter han genom offrande af 4,000 andra hundar trodde sig komma under fund med, att han tagit fel, hvilket åter af en annan vivisektor genom nya experimenter på en mängd hundar påstods vara origtigt; men det kan till en början vara alldeles tillräckligt, att man, enligt den år 1887 utgifna skriften »Från nordiska vivisektorers laboratorier», t. ex. afpreparerar taket öfver regio olfactoria (på en kanin), hvarefter lobi olfactorii och alla nervgrenar öfver lamina cerebrosa förstördes medelst *glödande jern;* och vid ett annat tillfälle har man i Upsala på en upphängd kanin för att demonstrera det lefvande hjertat afpreparerat huden och musklerna öfver thoralregionen på ena sidan. »Derefter göres med en krokig nål genom något af de första intercostalrummen i närheten af bröstbenet en ligatur, som omfattar båda arteriæ mammariæ internæ. Derefter utklippes *i bröstväggen ett stor hål»* o. s. v.

Hvilka resultat har man då uppnått genom dessa pinsamma rön?

Icke några, som icke lika väl kunnat inhemtas å nyss dödade djur, säga framstående vetenskapsmän. Och kändt är dessutom dels, att de, genom djurens qval och pina, förvirrade iakttagelser man gjort ofta motsäga hvarandra och i allt fall icke, utan att äfventyra menniskors helsa och lif, kunna tillämpas på menniskor.

En af de mest erfarne och grymmaste vivisektorer, Goltz, har

yttrat, att beträffande hjernans funktioner, ett område, som vivisektorerna i många decennier bearbetat, icke *två* fysiologer äro af *samma* mening; och vivisektorn professor Hyrtl erkände, att hvad som är att se på lefvande uppskurna djur, kan lika väl ses på nyss dödade djur. Det borde genom lag förbjudas att offentligen i läroanstalterna underhålla en skara nyfikne med afskyvärdheter, hvilkas resultat så ofta slutas med motsägelser.

Med erkännande af faran att på menniskor tillämpa de på djur gjorda iakttagelser, har man nu börjat äfven vivisekera menniskor. Man har i Tyskland på kräftsjuka patienter, som anförtrott sig åt läkarne, inympat kräftsmitta på förut friska kroppsdelar och derigenom på konstladt sätt framkallat nya och dödande kräfthärdar hos dessa patienter; och uti en år 1895 utgifven skrift om »det vetenskapliga menniskoplågeriet» åberopas exempel på experimenter på *barn* vid en allmän inrättning här i staden, sedan man funnit, att de för dessa försök (att åstadkomma konstgjord immunitet vid variola vaccina) lämpligaste djuren, nemligen *kalfvar*, voro »för svåra att anskaffa och för dyra att underhålla».

När härtill kommer, att vanan att kallblodigt se djurens qval förhärdar läkaren, måste man lifligt önska, att detta urartande af den vetenskapliga forskningen måtte rent af *förbjudas*. Men då jag icke, innan opinionen mot dessa, såvidt möjligt är, hemlighållna grymheter hunnit ernå större styrka, vågar, med hopp om framgång, framställa ett sådant yrkande, vill jag nu inskränka mig till att begära en hittills helt och hållet saknad kontroll, så att icke skärande uti och annat marterande af djur må kunna af hvem som helst samt hvar och huru man det behagar utöfvas.

Emellertid äro de lagar i denna syftning, som hittills i andra länder utkommit, i vissa delar så föga tillfredsställande, att jag, på grund af den erfarenhet man der vunnit och den kritik nämnda lagar varit underkastade, ansett några förändringar i hvad dessa lagar innehålla vara nödvändiga.

Så har den engelska parlamentsakten af den 11 augusti 1876 genom sina licenser föranledt stora missbruk, då undantagsvis bland annat tillåtits, att försök med döfvade djur få anställas till *belysning af föreläsningar.* Den danska lagen af år 1891 är bättre; men deri saknas ändock vissa nödvändiga bestämmelser, såsom t. ex. att ändamålet med vivisektionen skall uppgifvas; att de journaler, som anbefallas, skola insändas, att laboratorierna skola inspekteras o. s. v. Det är med ledning af de i Danmark mot denna lag framstälda anmärkningar, som jag

tillåtit mig att, för öfrigt hufvudsakligen efter den danska lagen, framlägga följande utkast till en svensk lag i ämnet.

§ 1.

På lefvande djur må försök, som medföra smärta (vivisektioner) blott företagas af de lärare vid universiteten och veterinärinstitutet, som dertill bemyndigas af någon medicinsk fakultet eller af veterinärinstitutets styrelse, och blott i dertill bestämda lokaler vid nämnda institutioner.

§ 2.

Vid företagandet af de i § 1 nämnda försök skall iakttagas:

Försöken må blott företagas på djur, som genom bedöfning (hvarvid curare ej får användas) äro bragta i känslolöst tillstånd, och bedöfningen skall oafbrutet upprätthållas, så länge försöket varar. Djuret skall derjemte aflifvas omedelbart efter bedöfningens upphörande, så framt icke smärtan kan antagas hafva fullständigt upphört. Försök, hvars ändamål är demonstration vid föreläsningar eller undervisning i teknisk färdighet, må icke företagas.

Försöksledaren är skyldig att föra en af den myndighet, som tilldelar rättigheten, autoriserad journal, som skall innehålla upplysning om antalet och arten af de begagnade djuren, om hvad som är företaget med dem och om företagets ändamål.

Denna journal skall vid slutet af hvart halfår insändas till chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, som i anledning deraf eger vidtaga nödiga ansedda åtgärder.

§ 3.

Öfverträdelser af denna lag straffas med böter å 100—500 kronor, som vid upprepanden kunna stiga till 1,000 kronor eller medföra förbud mot att använda vivisektion.

Sådana mål behandlas af underrätt, der brottet skett, och fullföljas i vanlig ordning.

Det är, såsom sagdt, endast derför att opinionen här i landet ännu icke är mogen för ett fullkomligt utdömande af ifrågavarande forskningsmetod, hvilken, äfven om den icke vore så ändamålslös och onyttig som den är, icke kan ur moralens synpunkt försvaras, som jag inskränkt

mig till påpekande af en lag, sådan ungefärligen som den, hvartill jag nu lemnat utkast. I Danmark har man länge väntat och önskat ett dylikt lagbeslut här i Sverige, till stöd för en reformering af den förenämnda, der faststälda lagen; och då hvarje annan institution är underkastad kontroll och offentlighetens ljus, kan man icke förstå, hvarför en sådan kontroll skall alldeles saknas beträffande de gräsliga lidanden, som i laboratoriernas tortyrkamrar tillfogas oskyldiga lefvande djur.

På dessa grunder får jag vördsamt hemställa, dels att Riksdagen må för sin del besluta, att en lag angående pinsamma experiment på djur i vetenskapligt syfte må utfärdas ungefärligen af den lydelse, som jag här ofvan dristat föreslå, dels ock, alternativt, att Riksdagen måtte i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för nästkommande Riksdag framlägga förslag till lag beträffande pinsamma försöks anställande på lefvande djur i vetenskapligt syfte.

Såsom jemväl motionären omnämnt, har frågan om antagande af en lag angående pinsamma experiment å djur i vetenskapligt syfte eller s. k. vivisektioner förut vid skilda tillfällen varit under Riksdagens pröfning.

Vid 1881 års riksdag väcktes sålunda i Andra Kammaren motion, att Riksdagen måtte för sin del besluta lag till vivisektionens inskränkning af ungefär sådan lydelse som ett i motionen innehållet lagförslag. I det utlåtande, som dåvarande lagutskott afgaf i ämnet, anfördes hufvudsakligen, att dylik lagstiftning icke kunde förordas, innan åtminstone någon utredning vunnits om tillvaron äfven i vårt land af sådana förhållanden, som gjorde densamma af behofvet påkallad, samt de vetenskapliga institutioner, hvilkas gagnande verksamhet skulle af en sådan lag omedelbart beröras, fått tillfälle att i ämnet sig yttra; att i ärendets dåvarande skick ingendera af dessa förutsättningar vore uppfyld; samt att tillförsigt borde kunna hysas, att, derest verkligt behof förefunnes af antingen särskilda ordningsföreskrifter eller möjligen särskild lagstiftning till förekommande af missbruk vid vivisektioner, Kongl. Maj:t utan hemställan från Riksdagen då ock skulle vidtaga erforderliga åtgärder. På dessa skäl hemstälde utskottet om afslag å motionen.

Hos kamrarne gjorde sig emellertid den åsigt gällande, att ämnet vore af den betydelse, att utredning borde ske, och anhöll Riksdagen i öfverensstämmelse härmed uti skrifvelse, att Kongl. Maj:t täcktes taga

i öfvervägande, huruvida vivisektion borde förbjudas eller utöfningen deraf genom lagbestämmelser begränsas och underkastas offentlig kontroll.

Sedan i anledning af denna skrifvelse ej mindre universitetskansleren efter erhållen remiss inhemtat yttranden af de akademiska konsistorierna i Upsala och Lund samt lärarekollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet och med öfverlemnande deraf afgifvit eget utlåtande än äfven vetenskapsakademien och direktionen för veterinärinstitutet inkommit med infordrade utlåtanden, hvarförutom från svenska djurskyddsföreningen inlemnats en skrift i ämnet, förklarade Kongl. Maj:t vid ärendets föredragning den 23 juni 1882, att i betraktande af hvad deri blifvit anfördt någon åtgärd för det dåvarande icke borde vidtagas.

Vid 1884 års riksdag föreslogs i eninom Andra Kammaren afgifven motion, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för nästföljande Riksdag framlägga förslag till lag angående plågsamma försöks anställande å lefvande djur i och för vetenskapliga ändamål. I häröfver afgifvet utlåtande hemstälde lagutskottet — under åberopande af den i följd af Riksdagens ofvan omförmälda skrifvelse åstadkomna utredning — att motionen icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd; och bifölls denna utskottets hemställan i båda kamrarne.

Vid 1888 års riksdag återkom frågan genom i Andra Kammaren väckt motion om antagande af ett lagförslag i ämnet i nära öfverensstämmelse med det år 1881 framlagda; men blef motionen, på hemställan af lagutskottet, i båda kamrarne afslagen.

Sträfvandena för införande af lagbestämmelser i syfte att åstadkomma kontroll å och begränsning af anställandet på djur af pinsamma försök med vetenskapligt ändamål höra onekligen till dem, som äro egnade att ingifva den största sympati. Det ligger i hvarje sundt kännande menniskas natur att ömma för oförskyldt lidande samt sålunda jemväl hysa medkänsla för de lefvande varelser, som plågas och uppoffras för befrämjande af vetenskapens utveckling; och samtidigt dermed, att en humanare åskådning i allmänhet gör sig mer och mer gällande, i det praktiska lifvet liksom i lagstiftningen, framträder derför ock allt kraftigare krafvet, att vivisektionen måtte om ej förbjudas, dock i möjligaste mån inskränkas och regleras. Med lifligt erkännande således

af det från vissa synpunkter behjertansvärda i denna sträfvan har emellertid utskottet efter pröfning af frågan funnit sig icke för närvarande kunna tillstyrka någon lagstiftning i sådan rigtning.

Såvidt utskottet vid undersökning af frågan kunnat inhemta, torde det vida öfvervägande antalet sakkunnige anse obestridligt, att den medicinska vetenskapens och fysiologiens utveckling stå med hvarandra i ett nära och oupplösligt samband, samt att fysiologen vid sina forskningar för vissa fall icke kan undvara försök på lefvande djur. De förvånande framsteg, dem läkarevetenskapen — såväl den, hvars föremål är menniskor som veterinärvetenskapen — under senare tider gjort, hafva i sjelfva verket genom dylika försök blifvit i väsentlig mån främjade. Flera bland de medel, genom hvilka några af de svåraste sjukdomarne numera kunna mycket mer än förr beherskas, hade säkerligen aldrig vunnits utan försök på lefvande djur, och om vetenskapen får fortgå, utan att beröfvas erforderliga undersökningsmöjligheter, ställer densamma allt flera sådana medel i utsigt. Metoden att företaga undersökningar på lefvande djur har sedan mycket långt tillbaka varit för läkarevetenskapen känd samt lärer redan tidigt hafva föranledt till vigtiga upptäckter, och det ligger i sakens natur, att densamma bör kunna antagas blifva ännu mera af betydelse för framtiden, då den ökade erfarenheten och de alltjemt förbättrade apparaterna bereda större möjlighet att verkställa försöken på lämpligaste sätt och draga nytta af de iakttagelser, som göras.

Men å andra sidan kräfves för visso, att det lidande, som för ett eller annat förnuftigt ändamål tillskyndas djuren, inskränkes till det minsta mått, som är förenligt med ändamålets vinnande. Intet onödigt lidande bör få tillfogas undersökningsdjuren. Upprörande berättelser föreligga emellertid om grymheter, som vid vivisektioner blifvit i vetenskapens namn begångna, grymheter, hvilka utan tvifvel inneburit kraftig maning att söka för framtiden förekomma deras upprepande.

Hvad angår vårt land må dock påpekas, att sådana grymheter icke synas hafva blifvit hos oss begångna. Berättelserna om desamma härleda sig från utlandet. Vid den grundliga undersökning, som i anledning af 1881 års Riksdags ofvan omförmälda skrifvelse företogs, visade sig, att förhållandena i vårt land icke vore sådana, att en lagstiftning i ämnet syntes vara påkallad. Denna uppfattning uttalades af Kongl. Maj:t vid ärendets föredragning och har sedermera blifvit af Riksdagen år 1884 biträdd, hvarjemte äfven 1888 års Riksdag anslutit sig till densamma. För att lagstiftning i ämnet nu skulle ifrågakomma, synes böra förutsättas, att i hithörande förhållanden inträdt en för-

ändring, som framkallat ett förut icke befintligt behof af lagstiftningens mellankomst. Detta torde dock icke vara fallet. Åtminstone har motionären icke visat, att några missbruk af vivisektionen förekommit, sedan frågan senast förevar. Tvärtom torde det redan på grund af den allmänna uppmärksamhet, som mer och mer rigtats å vivisektionen och hvad dermed sammanhänger, vara sannolikt, att för försöken allt mer väljas möjligast milda former. De förbättrade instrument, operationsmetoder och bedöfningsmedel, som på senare tider kommit i bruk, hafva ock säkerligen bidragit till minskning af försöksdjurens lidanden. Riksdagen torde alltså icke med hänsyn till sättet för vivisektionernas verkställande hafva någon anledning att frångå sin förut intagna ståndpunkt i frågan.

Det torde dessutom förtjena beaktande, att plågsamma försök å djur, utförda så, att det genom försöken tillfogade lidandet icke tillfyllestgörande försvaras af något förnuftigt ändamål, ingalunda äro för alla fall fria från bestraffning. För den händelse djuren äro hvad strafflagen benämner kreatur, äro nämnda lags bestämmelser om ansvar för djurplågeri — af hvilka Riksdagen nyligen på Kongl. Maj:ts förslag antagit en skärpning — tillämpliga. Hvad åter öfriga djur vidkommer, vore det enligt utskottets mening ganska inkonseqvent, om Riksdagen, som ansett mot dem föröfvad uppenbar grymhet eljest icke böra göras till föremål för lagstiftningens ingripande, skulle hemställa om förbud mot och straff å att tillfoga dem lidande just för de fall, då sådant sker för ett synnerligen betydelsefullt, förnuftigt ändamål.

Det må nu visserligen kunna sägas, att ehuru motionären uttalat sig för ett fullkomligt utdömande af vivisektionen, han dock i sin slutliga hemställan tills vidare inskränker sig till att påyrka endast begränsning af och kontroll å densamma; och utskottet vill visst ej påstå, att vetenskapen mer än andra verksamheter eger anspråk på att få undandraga sig erforderlig offentlig kontroll.

Men motionären som företrädesvis stält sig på en principiel ståndpunkt har som sagdt ej i någon mån påvisat, att behof af en sådan kontroll hos oss för närvarande i verkligheten föreligger eller att frågan öfver hufvud taget erhållit ett sådant nytt läge, att det gifves någon sannolikhet för att man nu skall komma till annat resultat än som framgick ur den af 1881 års riksdagsskrifvelse föranledda utredningen. Under sådant förhållande förtjenar det äfven att tagas hänsyn dertill, att, såsom från sakkunniga håll städse betonats, det är förenadt med stora svårigheter att åvägabringa en lagstiftning i ämnet, som komme att lända till afsedd påföljd, utan att dock lägga alltför tryckan-

de band å den vetenskapliga verksamheten. Det af motionären framlagda lagförslag torde icke heller derutinnan vara tillfredsställande. Af förslagets detaljer vill utskottet i sådant afseende endast hänvisa till 1 §. Skulle den bestämmelsen, att vivisektioner blott finge företagas af visse lärare vid universiteten och veterinärinstitutet samt endast i de dertill bestämda lokaler vid nämnda institutioner, lända till efterföljd, vore forskningens frihet å detta område måhända helt och hållet tillintetgjord. Många bland de största upptäckter, som gjorts af Europas förnämsta vetenskapsmän, skulle säkerligen aldrig kunnat komma till stånd, om desse måst underordna sig en sådan bestämmelse. Å andra sidan vore effektiviteten af ett dylikt stadgande mycket ringa i förhållande till de vetenskapsidkare, som ville öfverträda detsamma. Vivisektionens företagande i enskilda lokaler lärer aldrig kunna förhindras, och kontroll skulle alltså med visshet erhållas endast beträffande offentliga institutioner, der densamma i allt fall bör förutsättas vara minst behöflig.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *N. Nilsson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka skrifvelse i motionens syfte.

Herr *Jönsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARES TRYCKERI. 1900.

N:o 37.

Ank. till Riksd. kansli den 4 april 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändringar i kongl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 31, anför herr *O. Emthén:*

»Med anledning af väckt motion vid 1896 års riksdag hade lagutskottet hemstält till Riksdagen om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att sådana ändringar måtte blifva vidtagna i kongl. förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, att församlingens och boställshafvarens rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen vid de ecklesiastika boställena måtte blifva i angifna afseenden bättre tillgodosedda, än för närvarande vore förhållandet. Denna hemställan föranledde ej något Riksdagens beslut, på den grund att båda kamrarna, ehuru de hvar för sig medgåfvo, att en ändring i omförmälda kongl. förordning vore i ifrågavarande afseende af behofvet påkallad, likväl stannade i så skiljaktiga beslut, att någon sammanjemkning deraf ej kunde ega rum.

Med anledning deraf har undertecknad känt sig manad att — alldenstund samma behof ännu qvarstår — vid denna riksdag ånyo väcka frågan till lif och framställa henne till Riksdagens ytterligare pröfning.

Jemte det jag i tillämpliga delar hänvisar till herr Olof Jonssons i Hof motivering för sin motion vid förutnämnda riksdag — se lagutskottets utlåtande n:o 67 — tillåter jag mig fästa Riksdagens uppmärksamhet på följande förhållanden.

De flesta ecklesiastika boställen äro ursprungligen skattehemman, tillkomna på så sätt, att antingen enskild person donerat dem, eller sockenmenigheterna genom »skötning» i mark, land och äng hållit desamma presterskapet tillhanda; att boställena i jordeböckerna ifrån 1540-talet äfven varit upptagna såsom skattehemman och påförda grundräntor samt kronotionde såsom andra skattehemman intill år 1612, då konung Gustaf II Adolf med anledning af presterskapets i Angermanland klagomål, att de icke finge njuta dem af föregående konungar nådigst beviljade frihet på sina stommar, genom nådigt bref af den 20 november samma år förunnat presterskapet att *fritt och qvitt njuta, bruka och behålla sina boställen.* Denna frihet blef af konung Carl XI bekräftad den 1 oktober 1675 med tillägg, att presterskapets dispositionsrätt öfver deras boställen skulle gälla *vatten och land.* Dessutom tillförsäkra presterskapets privilegier af den 16 oktober 1723 — stadfästade den 2 mars 1789 — samma frihet, då det i 4 § af samma privilegier heter, att »*alla prester i gemen skola oförändradt behålla sina prestgårdar* — — — *till sitt underhåll, utan andras förfång dem bruka och häfda* — — — *till vatten och land.*»

Äfven kongl. förordningen den 11 juli 1862, § 9 föreskrifver, att inkomster, hvilka tillfalla presterskapet derigenom — — — att hemman blifvit till följd af bidrag af församlingen till löneförbättring åt presterskapet anskaffadt, icke få till aflöning af annan församlings prest användas.

Uti 2 momentet af samma § betonas uttryckligen, att inkomsten af *bostadsboställen* — hvarmed tydligen förstås sådana boställen, som af prest bebos och brukas — *icke må* från en till annan församling öfverflyttas.

Kongl. förordningen den 29 juni 1866 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket stadgar derjemte i 24 §, att den behållna skogsafkastningen, som ej tillfaller boställshafvaren, skall *i öfverensstämmelse med nyssnämnda kongl. förordning den 11 juli 1862* användas till bidrag vid reglerandet af presterskapets inkomster, likväl icke så, att den öfverflyttades till *annan* församling (pastorat) för aflönande af *dess* presterskap, utan på det sätt, att den användes till aflöning af annan prest inom *samma* pastorat eller till bildande af nya presterliga befattningar, byggande af kyrka och prestgård inom samma pastorat.

Uti §§ 24 och 27 af samma förordning talas om boställshafvarens andel af skogsafkastningen, i den förra §, då han sjelf vårdar skogen, och i den senare, då skogen är ställd under skogsstatens vård och förvaltning. Äfven i senare fallet tillerkännes boställshafvare »*behöriga andelar*». Det bör särskildt observeras, att vid denna förordnings beslutande var det sista gången, som presteståndet grundlagsenligt satts i tillfälle att yttra sig i denna vigtiga privilegiefråga.

Om man nu fasthåller vid dessa lagbestämmelser, *gifna af Konung och Riksdag gemensamt,* och jemför dem med de föreskrifter och stadgar, som senare tillkommit på *administrativ* väg, så visar det sig, att tillämpningen af förenämnda, i grundlagsordning tillkomna stadganden ingalunda varit lycklig eller sådan som med dem afsetts.

Kongl. skrifvelsen till skogsstyrelsen den 8 maj 1868 (Svensk författningssamling n:o 38 år 1868) säger nemligen, att boställshafvaren endast i det fall att han vårdar skogen skall få andel af afkastningen — en föreskrift som står i tydlig strid med § 27 af nyssnämnda lag. Uti kongl. kammarkollegiets och statskontorets bref den 10 mars 1868 (Svensk författningssamling n:o 15 år 1868) angående tillämpningen af skogslagen är hvarje hänvisning till kongl. förordningen af den 11 juli 1862 alldeles åsidosatt. Af menighet skänkta och äfven *bostadsboställen,* hvilkas afkastning, enligt hvad ofvan visadt är, icke skulle få användas till aflöning af annan församlings presterskap, likställas utan vidare med sådana af *kronan* upplåtna stom-, annex- eller mensalhemman, hvilkas afkastning uti 2 mom. af 9 § af 1862 års löneregleringslag afsågs; och har förstnämnda slags prestbords (bostadsboställenas) afkastning till större eller mindre del levererats till den i samma cirkulär föreskrifna löneregleringsfonden.

På administrativ väg utfärdades vidare kongl. skrifvelsen till kongl. skogsstyrelsen den 3 mars 1876, hvarigenom ett alldeles nytt slags afverkning, den s. k. extra afverkningen, som öfvats i stor utsträckning, skapades, och hvaraf afkastningen går hvarken till boställshafvaren eller löneregleringsfonden utan till den s. k. »de ecklesiastika boställenas skogsfond».

Sålunda har frågan om afkastningen af prestbordsskogarna, hvilken är en ren privilegiefråga enligt anförda presterskapets privilegier den 16 oktober 1723, och hvilken frågas afgörande till följd deraf alldeles obestridligt kräfver presterskapets (nu kyrkomötets) bifall, så småningom genom den administrativa lagstiftningen blifvit presterskapet och församlingarna samt jemväl Riksdagen fråntagen, och allt deras deltagande i lagstiftningen derom dem fullständigt beröfvadt. En vanlig invändning, som anföres till försvar för nu påpekade oegentligheter, är det påståendet, att presteborden skulle vara *krono.* Men huru hafva de blifvit krono, då de ända från 1540-talet ända till 1686 varit skattehemman? Jo, sedan prestborden genom förutnämnda kongl. bref af 1612 blifvit skattefria, ansågs det förmodligen obeqvämt att i jordeböckerna uppdraga en särskild kolumn för dem, hvarför kongl. kammarkollegium genom bref till landshöfdingarne den 8 eller 9 juni 1686 föreskref, att prestbordsskatten skulle införas i samma kolumn som kronohemmansskatt.

Då emellertid presterskapet fruktade menliga följder för sin framtida

dispositions- och eganderätt till boställena, helst angående dessas natur icke kommit till tals i 1723 års privilegier, besvärade det sig hos Kongl. Maj:t.

Derpå svarades genom kongl. resolutionen af den 7 juli 1752, § 10, att preseståndet tillslagna hemman icke genom jordebokens inrättning ombyta den natur, som dem enligt privilegier tillkommer.

Vid ändock förnyade besvär hos Kongl. Maj:t 50 år senare försäkrades genom kongl. resolutionen den 3 februari 1803, att preseståndet icke blott skulle åtnjuta alla de rättigheter, som tillkomma prestborden såsom geistligt (andligt) frälse, utan äfven samma rätt öfver prestborden tillkommande skogar, som tillkomma egare af frälse- och skattehemman. Hvad nu blifvit anfördt rörande prestbordens tillkomst och ändamål samt angående den ursprungliga lagstiftningen om dessa skogars afkastning å ena sidan och å andra sidan den tillämpning af samma lagenliga föreskrifter, som genom den administrativa lagstiftningen under de sista 30 åren gjort sig gällande, bevisar, att man genom denna administrativa lagstiftnings tillvägagående med skogarna kommit in på en rent grundlagstridig afväg, från hvilken det är hög tid att återvända.

Kyrkomötet, som aldrig fått yttra sig angående prestbordsskogarna och deras afkastning, men fått kännedom att förslag till ny skogslag var å bane, begärde 1893 att, innan någon ny sådan lag utfärdades, blifva satt i tillfälle att yttra sig öfver de delar deraf, som anginge ecklesiastika boställen. Denna begäran besvarades med utfärdandet af den ofvannämnda på administrativ väg tillkomna »Förordning angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894».

Icke någon ecklesiastik myndighet hade blifvit hörd öfver lagförslaget rörande prestbordsskogarna *i dess helhet.* Endast öfver en enda punkt i kongl. kammarkollegii utlåtande angående nämnda förslag infordrades genom remiss till domkapitlen deras yttranden, nemligen rörande § 21 i nämnda skogslag, der det bestämmes, i hvilken ordning andel af skogsafkastningen bör tillkomma boställshafvare, församling och löneregleringsfond.

Det var alltså en fullkomligt vilseledande uppgift, som lemnades 1895 års Riksdag med anledning af anmärkning mot giltigheten af 1894 års skogslag, då det påstods, att domkapitlen blifvit hörda öfver förslaget, och att alla utom det i Hernösand godkänt detsamma.

Dessutom bör anmärkas, att det icke är domkapitlen, utan kyrkomötet, som nu efter nya representationsordningens genomförande representerar preseståndet, hvarförutom detta jemväl representerar församlingarna.

Uti 1894 års skogslag är förr omnämnda hänvisning till kongl. förordningen den 11 juli 1862, som ända dittills funnits i lag, och som väl ej

kunnat utan grundlagens (regeringsformens § 114) åsidosättande borttagas, försvunnen — ett förhållande som ej kan undgå att väcka uppmärksamhet.

Hvilka svåra följder ifrågavarande administrativa lagstiftning och lagtillämpning haft och har, tillåter jag mig att genom ett par alldeles färska exempel från de trakter, der jag bor, åskådliggöra.

Ifrån Ramsele prestbordsskog hafva under förra 20-års-perioden influtit till löneregleringsfonden minst etthundratusen kronor och minst trettiotusen kronor till de ecklesiastika boställenas skogsfond. Enligt gällande hushållsplan ingå i löneregleringsfonden i medeltal 9,000 kronor årligen eller på 20 år 180,000 kronor. Ramsele församling har tvenne gånger begärt anslag af dessa skogsmedel till ett kapell i en mycket aflägsen fjelltrakt, men på denna sin billiga begäran fått afslag.

Uti Edsele församling, annex till Ramsele, är förslag till ny skogshushållningsplan färdigt till fastställelse efter vederbörlig pröfning. I detta förslag föreslår domänstyrelsen, att en viss mindre andel af afkastningen skall utbetalas under nuvarande komministers och hans rättsinnehafvares (sterbhus) tid. Följaktligen kommer andelen att alldeles indragas vid nuvarande komministers afflyttning eller död, och församlingen går miste om en rättmätig och påräknad lönetillgång för sin komminister, hvilken mistning antingen tvingar församlingen att tillskjuta motsvarande belopp eller ock med bedröfvelse se, att dess själasörjare lider nöd, så framt eljest någon, som har ringaste utsigt att på annat håll vinna anställning, vågar söka en så aflägsen, dyr och illa aflönad plats bland fjellen. Lönen utgör nemligen cirka 1,465 kronor med reparations- och nybyggnadsskyldighet å ett boställe, som »äter upp sig sjelft».

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag föreslå, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att i grundlagsenlig ordning sådana förändringar vidtagas i Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, att densamma bringas i full öfverensstämmelse med löneregleringslagen af 1862 och särskildt med föreskrifterna i denna lags 9 §, 1 och 2 mom.»

I motionen har herr *W. Styrlander* instämt.

Utskottet anser visserligen, i likhet med motionären, berättigade erinringar kunna göras mot det sätt, hvarpå kongl. förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket tillgodosett församlingens och boställhafvarens rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen vid de ecklesiastiska boställena. Obestridligt torde vara, att all

afkomst, och således äfven skogsafkastningen, af de ecklesiastiska boställen, som af vederbörande församling genom köp eller sammanskott af jord bildats eller som af enskilde donerats till förmån för pastor i församlingen, bör oafkortad användas för kyrkliga ändamål inom samma församling, och denna grundsats finnes, såsom motionären påpekat, uttalad i kongl. förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862, hvilken förordning af Kongl. Maj:t utfärdades i öfverensstämmelse med de grunder för reglerandet af nämnda inkomster, som blifvit af Rikets Ständer gillade. Uti förstberörda förordning af den 26 januari 1894 förekomma åter bestämmelser, som i ganska väsentlig mån hindra tillämpningen af nämnda grundsats. Enär enligt sagda förordning det fall, att ett boställe »af menighet inköpts eller af enskild för ändamålet donerats», är ställdt såsom undantag från den allmänna regeln, hvilar bevisningsskyldigheten på den församling, som på ett dylikt påstående i fråga om sitt boställe grundar anspråk att för sina kyrkliga institutioner och ändamål få förfoga öfver dess skogsafkastning. Äfven om en sådan bestämmelse får anses rigtig och lämplig, måste dock medgifvas, att åstadkommande af en sådan bevisning just i följd deraf, att de ecklesiastika boställena merendels tillkommit långt tillbaka i tiden, i allmänhet stöter på betydande svårigheter, och det kan sålunda lätt hända, att ett boställe, som faktiskt är doneradt, i fråga om skogsafkastningens användning kommer att likställas med ett af staten anslaget boställe.

Äfven i andra afseenden äro bestämmelserna i 1894 års förordning mindre fördelaktiga för församlingens och boställshafvarens intressen, särskildt beträffande den i 22 § omförmälda afverkning, för hvars användning stadganden äro meddelade, som synas ej behörigen tillgodose församlingens och boställshafvarens rätt; och det kunde ur denna synpunkt nog föreligga skäl att bringa frågan under Kongl. Maj:ts ompröfning.

Att utskottet detta oaktadt funnit sig böra för det närvarande afstyrka, att någon åtgärd i anledning af motionen vidtages, beror derpå, att frågan om förändring af 1894 års skogsförordning i det af motionären angifna syfte redan kan anses utgöra föremål för utredning. Den utaf Kongl. Maj:t den 22 oktober 1897 tillsatta komité, som har att åstadkomma utredning och förslag beträffande ändrade grunder för presterskapets aflöning med mera, lärer nemligen vid fullgörande af detta uppdrag få anledning att upptaga jemväl den af motionären väckta frågan till bedömande och pröfning. Vid sådant förhållande torde lämpligast vara att låta med frågans afgörande anstå, till dess berörda komité afslutat sina arbeten och tillfälle beredts att taga del af de uttalanden i nu förevarande ämne, som från komitén kunna vara att förvänta.

Utskottet föranlåtes alltså hemställa,

att ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *Jönsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Stockholm, K. B. Boströms Boktryckeri, 1900.

N:o 38.

Ank. till Riksd. kansli den 20 april 1900, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående tillägg till 11 kap. strafflagen.

Lagutskottet har till förberedande behandling fått emottaga en af herr *W. Styrlander* inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 6, af följande lydelse:

»Vid 1899 års riksdag väckte jag motion derom, att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t skulle låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till 11 kap. strafflagen, att fridsbrott vid föreningars offentliga och enskilda möten måtte med straff beläggas. Ehuru samma års Riksdags lagutskott ansåg goda skäl kunna anföras för den meningen, att området af de fall, dem lagstiftningen skyddar genom straffbestämmelser för fridsbrott, borde i någon mån utvidgas, kunde utskottet likväl icke tillstyrka bifall till motionen, enär densamma icke syntes på ett tillfredsställande sätt angifva den utvidgning af hemfridsbrottet, som af nuvarande förhållanden kunde anses betingad.

Samma skäl, som påkallade lagstiftningens ingripande till skydd för föreningars sammankomster, talade, enligt utskottets åsigt, för en utsträckning af hemfridsbegreppet derhän, att i allmänhet möten för behandling af gemensamma angelägenheter fredades från obehörigas störande uppträdande.

Då jag helt naturligt önskar få en lagstiftning i ämnet så verksam och omfattande som möjligt, har jag intet skäl att icke följa lagutskottets fingervisning, utan tillåter mig derför, med hänvisning till motiveringen för min motion vid 1899 års riksdag och till lagutskottets utlåtande n:o 38 vid samma års riksdag, att hemställa, att Riksdagen i skrifvelse ville hemställa, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till 11 kap. strafflagen, att fridsbrott vid möten för behandling af gemensamma angelägenheter måtte med straff beläggas.»

I likhet med 1899 års lagutskott hyser utskottet den uppfattningen, att gällande lagstiftning, i hvad densamma stadgar straffrättsligt skydd mot störande eller förargelseväckande uppträdande vid sådana tillfällen, då ett flertal personer kommit tillsammans för någon gemensam angelägenhets skull, eger allt för ringa räckvidd och ej kan anses motsvara de kraf, som rättmätigt böra uti ifrågavarande afseende ställas på densamma.

För närvarande är det egentligen endast sammankomster för gemensam andaktsöfning och sammankomster, der allmänt ärende förehafves, som äro omhägnade med särskildt fridsskydd. Denna begränsning är, efter utskottets mening, alldeles för snäf under nutida förhållanden, sedan föreningslifvet tagit ett mägtigt uppsving och blifvit en framträdande faktor i vårt sociala lif, och tendenserna till sammanslutning på olika områden och för skiftande ändamål äfven i öfrigt väsentligen stegrats emot hvad förr var fallet.

Lösningen af frågan, i hvad mån en utvidgning af fridsskyddet bör genomföras och till hvilka arter af sammankomster detta skydd lämpligen må utsträckas, är emellertid förenad med åtskilliga svårigheter. Å ena sidan gäller det att undvika, att fridsskyddet utsträckes till andra samman-

komster än sådana, hvilkas syfte har det sedliga berättigande, som måste utgöra vilkoret för statens bistånd till dess uppnående; å andra sidan måste tillses, att fridsskyddet gifves så allmän affattning, att ej någon olikhet kommer att i fråga om fridsskydd förefinnas mellan sammankomster för i sedligt hänseende lika berättigade syften.

Frågan kräfver sålunda en ingående utredning, och denna torde lämpligen ej kunna annorledes än genom Kongl. Maj:ts försorg åvägabringas.

Under åberopande af det anförda får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, i hvad mån det skydd mot störande och förargelseväckande uppträdande, som uti 11 kap. strafflagen tillerkänts sammankomster för gemensam andaktsöfning, äfvensom möten, der allmänt ärende förehafves, må till andra möten och sammankomster utsträckas, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagändring, hvartill förhållandena kunna gifva anledning.

Stockholm den 20 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1900.

N:o 39.

Ank. till Riksd. kansli den 20 april 1900, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om frånstyckad hemmansdels eller afsöndrad jordlägenhets frigörande från viss intecknad gäld.

Uti två särskilda, inom Andra Kammaren väckta och till lagutskottet hänvisade motioner, nemligen n:o 71 af herr *P. Pehrsson* i Åkarp och n:o 124 af herr *O. Erickson* i Bjersby, har väckts fråga om utredning beträffande frånstyckad hemmansdels eller afsöndrad jordlägenhets frigörande från viss intecknad gäld.

Motionen n:o 71 är af följande lydelse:

»Medelst motion vid 1898 års riksdag under n:o 13 och vid 1899 års riksdag under n:o 27 väckte jag förslag om lagstiftning i syfte att bereda egare af frånstyckad hemmansdel eller afsöndrad lägenhet möjlighet att utan inteckningshafvares medgifvande få sin fastighet frigjord från sådan intecknad gäld, för hvilken annan såsom gäldenär svarade. Lagutskottet hemstälde båda gångerna i öfverensstämmelse med motionen (utlåtande n:o 59

år 1898 och n:o 9 år 1899) och Andra Kammaren godkände jemväl samma hemställan, under det frågan dock föll genom Första Kammarens afstyrkande beslut.

Det erkännande, motionen emellertid vunnit, särskildt inom Andra Kammaren, der till och med ett större flertal ledamöter i särskild motion (n:o 172) vid sistlidna års riksdag gåfvo styrka åt förslaget, och det intresse, hvarmed frågans lösning här och der i landsorten emotses, samt det samband, densamma oafvisligen har med nu pågående sträfvanden att underlätta förvärfvandet af »egna hem», ha föranledt mig att icke ännu låta projektet falla.

Utöfver hvad förut under frågans handläggning inom Riksdagen förekommit, och hvartill jag tillåter mig hänvisa, kan icke vara mycket att tillägga. Det behjertansvärda i motionens syfte har erkänts äfven af motståndare inom Första Kammaren; men oklarhet beträffande sättet för frågans lösning och en befarad rubbning af fastighetskrediten har varit de stötestenar, som vållat frågans fall. »Dock vore det förmätet», såsom lagutskottets ordförande i sitt anförande inom Första Kammaren framhåller, »våga påstå, det någon utväg att tillfredsställande lösa frågan alls icke finnes. Skulle en sådan finnas, är den för visso af den stora vigt, att ingenting bör underlåtas för att den skall komma till användning, då den vore egnad att underlätta vinnande af ett vigtigt mål.»

Om det skulle innebära någon fara för fastighetskrediten, att lagstiftningen medgåfve ofrivillig inteckningslossning till oinskränkt omfång i förening med inbetalning af motsvarande del af intecknad skuld, skulle denna fara vara aflägsnad, om sådan inteckningslossning tilläts endast under vissa förutsättningar, t. ex. att stamhemmanets värde efter skedd afstyckning eller afsöndring kunde anses utgöra fullgod säkerhet för stamhemmanets oguldna penninginteckningar. (Servituts- eller nyttjanderättsinteckningar torde för slik lagstiftning kunna lemnas oberörda.)

Från praktisk synpunkt sedt, skulle med en sådan frågans lösning målet till väsentlig del vara vunnet. Ty der afstyckning eller afsöndring från ett hemman sker i större omfattning, är det alltid en ekonomiskt fördelaktig affär för hemmansegaren, som föranleder, att denne i möjligaste mån underlättar tomtförsäljningen och följaktligen vidtager alla till buds stående åtgärder för jordens frigörande från inteckning. Annorlunda ställer sig saken, då det gäller en eller några få afsöndringar. Sällan kan en slik jordförsäljning vara vinstgifvande för stamhemmansegaren, utan får mera betraktas såsom en beredvillighet från hans sida

till mindre bemedlades förmån. I sådana fall, som redan äro rätt talrika och som sannolikt år för år komma att ökas, kan man icke tänka sig stamhemmansegaren böjd för att befria de försålda jordlägenheterna från inteckningar, då enligt nuvarande lagstiftning så stora svårigheter dervid möta. Och för lägenhetsegaren sjelf finnes ingen som helst möjlighet.

Mig synes derför, att om en sådan jordlägenhetsegare inför domstol förmådde styrka, att oguldna beloppet af stamhemmanets samtliga penninginteckningar understege $^2/_3$ delar eller annan lämplig gräns — af det bevillningstaxerade värde, stamhemmanet efter skedd afsöndring blifvit åsatt, skulle dennes fastighet utan risk för inteckningshafvarne från samma inteckningar kunna befrias.

Under åberopande i öfrigt af innehållet i ofvannämnda motioner och med stöd af lagutskottets deröfver afgifna utlåtanden, tillåter jag mig föreslå, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida, utan skada för fastighetskrediten, egare af frånstyckad hemmansdel eller afsöndrad lägenhet må kunna beredas tillfälle att utan medgifvande af inteckningshafvare få sin fastighet frigjord från inteckningar, som gemensamt besvära denna och den fastighet, från hvilken styckningen eller afsöndringen skett, samt, om så finnes lämpligt, förelägga Riksdagen förslag till lagbestämmelser i sådant syfte.»

Enahanda hemställan innehålles uti motionen n:o 124, uti hvilken för öfrigt anföres:

»Då jag nu ännu en gång vågar till Riksdagens behandling hänskjuta frågan, huruvida ökad möjlighet må kunna beredas egare af frånstyckad hemmansdel eller afsöndrad jordlägenhet att frigöra sin fastighet från sådan inteckning, för hvilken annan såsom gäldenär svarar, en fråga, som de tvenne senaste riksdagarne fallit på grund af motstånd inom Första Kammaren, sker det ingalunda på den grund, att jag nu mer än tillförene skulle vara i stånd att anvisa någon viss rigtning, hvari frågan synes lämpligen kunna lösas, utan fast mer drifves jag härtill af det lifliga intresse jag hyser för att densamma må blifva föremål för den bästa möjliga utredning.

Under öfverläggningen angående denna sak i Första Kammaren yttrades utaf en af vårt lands mest framstående jurister, att ett allmänt intresse stundom kunde vara så starkt, att den enskilde för befordrande af detta intresse finge underkasta sig en inskränkning i sin välförvärfvade

rätt, samt att han ansåg, att frågan om egna hem möjligen kunde vara en sådan der fråga af så allmänt intresse, att enskildes rätt till förmån för detta intresse finge gifva vika.

I detta yttrande vill jag till fullo instämma, med tillägg dock, att jag fullt och fast håller före, att denna fråga om egna hem, hvars befordrande är hufvudsyftet med denna motion, är af så allmänt intresse, att man ej blott för en befarad möjlighet till kränkning af tredje mans rätt får ställa sig afvisande mot hvarje undersökning härutinnan. Sakens allmänna intresse vill jag från två synpunkter framhålla: dels det stora antal medborgare i samhället, som frågan berör, och tillåter jag mig att i sådant afseende hänvisa till den tabell öfver jordafsöndringar, som åtföljde motionen n:o 172 i Andra Kammaren under förlidet års riksdag — en undersökning af antalet jordafsöndringar i riket 1897—98 visar en betydlig ökning — så utgjorde till exempel antalet af sådana i Gefleborgs län år 1897—295, år 1898—446 och under första halfåret 1899—343 samt i Jönköpings län år 1897—56, 1898—181 och under första halfåret 1899—89; dels ock i synnerhet den stora betydelse, som hvarje främjande af egna-hems-idén har för hela vårt folk i moraliskt och fysiskt hänseende.»

Såsom af motionärerna erinrats, har den fråga, som uti föreliggande motioner bragts å bane, förelegat till behandling äfven under de två senaste riksdagarne. Vid båda tillfällena har lagutskottet förordat skrifvelse i motionernas syfte, Andra Kammaren bifallit utskottets hemställan, men Första Kammaren afslagit densamma.

Utskottets ståndpunkt i frågan är i hufvudsak densamma, som af lagutskottet vid de båda sistförflutna riksdagarne uttalats.

Det lärer sålunda ej kunna förnekas, att de i nu gällande lagstiftning stadgade bestämmelser om vilkoren för dödning af inteckningar uti frånstyckad eller afsöndrad lägenhet kunna föranleda till oskäliga och ytterst känbara förluster för lägenhetens egare, och det kan — såsom erfarenheten allt för ofta bestyrker — inträffa, att egaren af en dylik mindre jordlott i följd af det sammanhang i fråga om inteckningar, som förefinnes mellan lägenheten och den fastighet, från hvilken styckningen eller afsöndringen skett, rent af går utan ersättning förlustig denna sin välfångna egendom.

Väl må medgifvas, att detta förhållande i åtskilliga fall kan sägas bero på lägenhetsegarens egen försumlighet att för lägenhetens frigörande från de stamhemmanet vidlådande inteckningar anlita den redan nu befintliga utvägen att förskaffa sig samtycke af alla inteckningshafvare, men å andra sidan bör det bemärkas, att afsevärda svårigheter oftast äro med denna utväg förenade, och att det i många fall är rent af omöjligt att förskaffa sig det erforderliga samtycket. För den, som önskar köpa ett jordstycke i afsigt att derå uppföra ett eget hem, kan det alltså mången gång ej vara annat val än att antingen helt och hållet afstå från sin önskan eller ock att mottaga lägenheten med derå hvilande inteckningar.

Då så är förhållandet, säger det sig sjelft, att ett bibehållande af gällande lagstiftning oförändrad är skadligt ur tvenne skilda synpunkter. Antingen kommer nemligen detsamma att i och med skärpt uppfattning om risken att köpa en jordlott, utan att stamhemmanets inteckningar deri lossas, verka afskräckande för aftal om dylika köp — och häri skulle ligga ett mägtigt hinder emot framgången af det numera så allmänt omhuldade sträfvandet: egna hems bildande — eller ock skola, derest längtan efter det egna hemmet visar sig besitta större magt än nu antydda risk och inköp af intecknade jordlotter allt fortfarande såsom hittills kommer att i stor omfattning ega rum, de ofvan antydda olägenheterna för de smärre jordlotternas egare att allt oftare och skarpare framträda.

I hvilketdera fallet som helst synes det derför utskottet högeligen angeläget att söka genom underlättande af de frånstyckade eller afsöndrade jordlotternas frigörande från stamhemmanets inteckningar råda bot å det nuvarande otillfredsställande tillståndet.

Hvad beträffar frågan, huruledes en förändring till det bättre må kunna åstadkommas, förbiser utskottet ingalunda de afsevärda svårigheter, som äro med dess lösning förbundna, särskildt med hänsyn till faran för rubbning af fastighetskrediten, men utskottet vågar likvisst hålla före, att målet skall kunna nås, utan att inteckningshafvarnes intressen i nämnvärd mån åsidosättas.

Ganska mycket skulle vara vunnet redan derigenom, att formerna för dödning af inteckningar i lägenheter förenklades. I sådant afseende skulle möjligen kunna tänkas, att, vid väckt fråga om dödning af inteckningar i lägenhet, någon myndighet, exempelvis Konungens befallningshafvande, skulle på begäran af lägenhetsegaren ega att utfärda kallelser å vederbörande inteckningshafvare att inom viss tid yttra sig i ämnet, samt att dödning derefter skulle få ske af de inteckningar, hvilkas inne-

hafvare antingen dertill lemnat samtycke eller på grund af sin underlåtenhet att inkomma med yttrande kunde antagas icke hafva någonting att deremot erinra.

Svårare ställer sig saken, derest man vill bereda lägenhetsegare möjlighet att få inteckning dödad, fastän inteckningshafvaren motsätter sig sådan åtgärd. Hvarje lagändring i detta syfte måste nemligen i någon mån föranleda till ingrepp i den rätt, som enligt gällande åskådning tillkommer inteckningshafvaren. Med iakttagande af nödig försigtighet lärer emellertid ej heller denna utvägs anlitande behöfva föranleda några större olägenheter för inteckningshafvarne. Dessas rätt bör anses tillbörligen tillgodosedd derigenom, att de beredas ersättning för den minskning af inteckningssäkerheten, som blir en följd af lägenhetens frånskiljande. Uppställes alltså såsom vilkor för rätten att utan inteckningshafvares medgifvande få inteckning i lägenhet dödad den fordran, att lägenhetsegaren till inteckningshafvaren erlägger eller för hans räkning deponerar den summa, som motsvarar hvad af inteckningen belöper på lägenheten, böra från inteckningshafvarnes sida ej kunna mot dödningen göras några befogade erinringar.

För fastställande af det belopp, som sålunda skulle af lägenhetsegaren gäldas, kunna tänkas olika former. Sålunda skulle fastställandet kunna ske med användande af det förfarande, som föreskrifves i kongl. förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866, eller ock, derest berörda förfarande anses allt för tungt och dyrbart, åstadkommas på det sätt, att gode män anstälde värdering å marken samt ärendet derefter öfverlemnades till pröfning af vederbörande domstol.

Några närmare anvisningar rörande lämpligaste sättet att lösa förevarande fråga ser sig utskottet för närvarande icke i stånd att meddela, men det redan nämnda torde få anses vara till fyllest att ådagalägga angelägenheten och lämpligheten deraf, att frågan i dess helhet hänskjutes till Kongl. Maj:ts ompröfning.

Med stöd af det ofvan anförda får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga under öfvervägande, i hvad mån, utan skada för fastighetskrediten, egare af från-

styckad hemmansdel eller afsöndrad lägenhet må kunna beredas lättnad att frigöra sin fastighet från inteckningar, som gemensamt besvära denna och den fastighet, från hvilken styckningen eller afsöndringen skett, samt förelägga Riksdagen det förslag till lagändring, hvartill förhållandena kunna gifva anledning.

Stockholm den 20 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.

Reservationer:

af herr *Sandqvist* mot vissa delar af motiveringen; samt

af herr *Lindhagen* i afseende å utskottets motivering, deri, enligt hans uppfattning, äfven bort ifrågasättas den utväg för frågans lösning, som ensam synes leda till det afsedda målet, eller medgifvande för lägenhetsegare att efter domstols bepröfvande få inteckning dödad i lägenheten, när derigenom inteckningshafvarens säkerhet ej kan anses i någon mån äfventyras.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Stockholm, tryckt i Central-Tryckeriet, 1900.

N:o 40.

Ank. till Riksd. kansli den 23 april 1900, kl. 10 m.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till jagt, till lag om ändrad lydelse af 24 kap. 13 § strafflagen och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd den 25 april 1889, dels ock tvenne med föranledande af berörda proposition afgifna motioner.

Genom proposition, n:o 58, af den 2 nästlidne mars, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan införda förslag till

1:o) lag om rätt till jagt;

2:o) lag om ändrad lydelse af 24 kap. 13 § strafflagen; och

3:o) lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd den 25 april 1889.

I sammanhang med denna proposition har utskottet till behandling förehaft tvenne inom Andra Kammaren afgifna motioner, åsyftande ändringar i det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget till lag om rätt till jagt.

I den ena af dessa motioner, n:o 162, anför herr *C. Hj. Wittsell:*

»Med anledning af den till Riksdagen från Kongl. Maj:t aflåtna nådiga propositionen med förslag till lag om rätt till jagt, jemte den motivering

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott afgifvit angående min motion, n:o 103, får jag härmed föreslå den förändring i 9 och 10 §§ af ofvannämnda lag, att jagt af räf äfven må inbegripas i deri stadgade undantagsbestämmelser. Enligt den af domänstyrelsen afgifna berättelsen om af rofdjur dödade husdjur för år 1898 befinnes det äfven inom de län, der icke varg, lo eller jerf förekomma och således räf utgör det egentliga rofdjuret, vara en afsevärd förlust, allmänheten lider. Derjemte åstadkommer räfven stor skada å matnyttigt vildt, som ej kan beräknas. Inom de orter af landet, der jorden är fördelad i mindre lotter, kan jagt efter räf enligt Kongl. Maj:ts förslag knappast ega rum, om den icke får förföljas öfver egna jagtmarker. Under vintertiden, då snö täcker marken, brukas ofta att följa räfvens spår och ringa honom, hvarefter det för ett par, tre personer kan lyckas skjuta densamma, men är det utom egna jagtmarker, har jägaren gjort sig skyldig till lagöfverträdelse och dermed följande ansvar.

Jag får derför vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte besluta, att 9 och 10 §§ i Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till lag om rätt till jagt må erhålla följande ändrade lydelse:

9 §.

Har någon — — — — — — — — — — — — — uppskrämma.

Vill man å annans område eljest jaga björn eller jaga varg, lo, jerf eller räf, tillsäge — må fälla.

10 §.

Hvar som — — — — — — — — — — — — — annans område.

Har någon å eget område eller eljest lofligen drifvit upp björn, varg, lo, jerf eller räf, ege han rätt att jagten in på annans område fullfölja.»

Den andra af ifrågavarande motioner, n:o 163, har afgifvits af herr *N. Nilsson* i Skärhus och utmynnar i hemställan, att 13 § i förslaget till lag om rätt till jagt måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Utan — — — — — — — — — — — — — — besådd; och vare vid jagt å område, som af annan innehafves, jagträtts-

innehafvaren såväl som den han gifvit lof att jaga alltid skyldige att ersätta skada, som af den jagande äfvensom de vid jagten använda biträden eller hundar förorsakas, vare sig å mark, hägnad eller annat.

Jemlikt nådigt bemyndigande uppdrog statsrådet och chefen för finansdepartementet den 20 januari 1898 åt särskilde komiterade att vidtaga revision af gällande jagtstadga i syfte dels att de bestämmelser om jagt, hvilka vore af allmän lags natur, blefve i en särskild lag sammanfattade och sålunda fullständigt skilda från de ekonomiska och administrativa föreskrifterna i ämnet, dels ock att de ändringar i nämnda stadga åstadkommes, hvilka ur jagtvårdssynpunkt kunde finnas erforderliga.

Bemälde komiterade afgåfvo den 12 derpå följande maj sitt betänkande jemte förslag till lag om rätt till jagt, till jagtstadga och andra i samband dermed stående författningar. Sedan domänstyrelsen, efter att hafva hört Kongl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län äfvensom vederbörande skogstjenstemän, afgifvit infordradt underdånigt utlåtande öfver de af komitén utarbetade lagförslagen, blefvo desamma för yttrandes afgifvande öfverlemnade till högsta domstolen, hvarefter och sedan i anledning af högsta domstolens erinringar åtskilliga ändringar och jemkningar i förslagen vidtagits beslöts aflåtande till Riksdagen af nu föreliggande proposition.

Denna proposition betecknar i sakligt hänseende ej några synnerligen genomgripande förändringar uti de bestämmelser om rätt till jagt, som för närvarande gälla.

Hufvudregeln, att jagträtten åtföljer eganderätten till jorden, är i förslaget bibehållen.

Likaså hafva utan förändring upptagits de nu gällande föreskrifterna om jagträtt för boställshafvare och kronohemmansåbo å boställets eller kronohemmanets egor, för delegare i sockenallmänning, byaskog eller dylik samfäld jord å densamma, för allmän inrättning å jord, som derunder lyder, för stad å dess jord, samt rörande afgärda bys jagträtt.

På domänstyrelsens af högsta domstolen tillstyrkta hemställan hafva bestämmelserna om jagträtt å öfverloppsmarker — hvilken af komitén föreslagits skola såsom hittills vara fri för hvarje svensk man — uteslutits, och stadgandet om jagträtt å oafvittrad mark har inskränkts att gälla allenast sådan mark, som ej blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisad.

Föreskrifterna om utöfning af kronans jagträtt hafva ej underkastats annan förändring, än att dels medlemmar af det kungliga huset särskildt omnämnts bland de å kronans marker jagtberättigade, dels rättigheten för landshöfdingarne att jaga å berörda marker, hvilken hittills varit inskränkt till dem personligen, utsträckts jemväl till personer, som åtfölja dem vid jagttillfället.

Nu gällande regel, att vid öfverlåtelse af nyttjanderätt till jord jagträtten, der ej annorledes aftalats, skall anses deri inbegripen, har uti förslaget upptagits.

Den så kallade förföljningsrätten har uti förslaget inskränkts utöfver hvad på Riksdagens eget initiativ redan skett genom kongl. förordningen den 31 december 1892. Rättigheten att tillvaratage villebråd, som under utöfning af loflig jagt sårats, så att det faller å annans mark — hvilken rättighet enligt sistnämnda förordning är obegränsad — har nemligen uti förslaget gjorts beroende derpå, att villebrådet fallit inom 100 meter från gränsen för det egna jagtområdet. För åtnjutande af rätten att upptaga högvildt hafva derjemte föreslagits ytterligare vilkor, åsyftande att förebygga obehörigt tillegnande af detta värdefulla villebråd.

Jagträtten har uti jordegarens intresse på visst angifvet sätt begränsats för de fall, att den samma till annan upplåtits utan att uttrycklig öfverenskommelse om dess omfattning träffats. Å andra sidan har jagträttsinnehafvarens intresse tillgodosetts genom med straff belagdt förbud att utan dennes tillstånd med skjutgevär färdas öfver jagtområde, der det ej uppenbarligen sker i lofliga ärenden.

De i nu gällande jagtstadga gifna föreskrifterna om rätt att upptaga jagthund, som löper lös å annan än sin egares mark, hafva dels utsträckts att gälla hund af hvad slag som helst, dels ganska väsentligt mildrats till förmån för upptagaren. I sistnämnda afseende har tiden, under hvilken en upptagare kan blifva pligtig underhålla hunden, afsevärdt förkortats, hvarjemte han tillagts rättighet att af hundens egare fordra lösen, derest han ej vill begagna sig af rätten att såsom sin egendom behålla hund, som förverkats.

Åtalsrätt för oloflig jagt å kronans, menighets eller allmän inrättnings mark har uti förslaget uttryckligen tillerkänts tjenstemän vid skogsstaten och skogsläroverken samt allmän åklagare.

Hvad straffbestämmelserna för oloflig jagt å annans mark vidkommer, är uti propositionen föreslaget en väsentlig skärpning af desamma, särskildt för de fall, att högvildt dervid fälts, sårats eller fångats.

Propositionen har, i motsats till komitéförslaget, upptagit den grundsats, att böter för öfverträdelser af lagen om rätt till jagt skola i dess helhet tillfalla kronan.

Slutligen må nämnas, att uti propositionen föreslagits begränsning till tjugo år af sådana aftals giltighet, som allenast eller hufvudsakligen afse jagträtt.

Vid granskningen af de i propositionen innefattade lagförslagen har utskottet endast beträffande följande punkter funnit anledning till någon erinran.

Lagen om rätt till jagt.

2 §.

Bestämmelsen om betjentes vid skogsstaten och skogsläroverken rätt att idka jagt å de områden, »som stå under deras bevakning», har synts utskottet kunna gifva anledning till den tolkning, att denna rätt skulle afse äfven disponerad kronojord, t. ex. boställen, i den mån dessa ställts under tillsyn af skogsstatens tjenstemän. Förslagets mening lärer emellertid vara, att ifrågavarande betjentes jagträtt, liksom öfriga i paragrafen omförmälda personers, skall gälla endast sådan jord, der jagträtten är kronan tillhörig, och någon inskränkning uti boställshafvares rätt att disponera jagträtten å sitt boställe torde ej hafva åsyftats. För att tydligt utmärka detta har utskottet i förslagets redaktion företagit en mindre jemkning.

10 §.

Det här förekommande uttrycket »någonderas folk» torde efter vanligt språkbruk beteckna ett antal af minst två personer. Utskottet har emellertid ansett det vara till fyllest, att den i paragrafen omförmälda underrättelse delgifves en af jordinnehafvarens eller jagträttsinnehafvarens folk och af denna anledning föreslagit utbyte af »någonderas folk» mot det uti komiténs förslag använda uttrycket »någon af deras folk».

13 §.

Utöfver hvad denna paragraf innehåller hade uti motsvarande paragraf af komitéförslaget intagits föreskrift derom, att vid jagt å område,

som af annan innehafves, den jagande alltid skulle vara skyldig ersätta skada, som af honom förorsakas, vare sig å mark, hägnad eller annat. Vid förslagets granskning inför högsta domstolen ansågs detta stadgande böra förtydligas derhän, att jagträttsinnehafvaren skulle stå i ansvar för skada, som i paragrafen afsåges, vare sig den föröfvades af honom sjelf eller annan, som han gifvit lof att jaga, eller af de vid jagten använda biträden eller hundar.

Föredragande departementschefen fann emellertid, då det ej torde kunna blifva föremål för tvekan, att den, som på straffbart sätt kränkt annans rätt, derigenom ådroge sig skadeståndsskyldighet, ej anledning att uti förslaget upptaga någon särskild föreskrift om skadeersättningspligt vid jagtutöfning.

Herr Nilsson har nu uti sin motion följt den af högsta domstolen gifna anvisningen och föreslagit bestämmelse derom, att vid jagt å område, som af annan innehafves, jagträttsinnehafvaren såväl som den han gifvit lof att jaga alltid skola vara skyldige att ersätta skada, som af den jagande äfvensom de vid jagten använda biträden eller hundar förorsakas, vare sig å mark, hägnad eller annat.

Utskottet vill för sin del på det sätt förorda detta förslag, att den jagträttsinnehafvaren åliggande skyldigheten att gälda skadeersättning förtydligas på sätt högsta domstolen ifrågasatt. Ett stadgande i sådan rigtning lärer ingalunda vara obehöfligt. Väl är det ställdt utom tvifvel, att skada, som genom brottslig åtgärd förorsakas, skall af den felande ersättas, men deremot kan det vara synnerligen omtvistadt, huru långt skadeståndspligten i öfrigt vid utöfning af jagträtt kan sträcka sig.

Vid sådant förhållande och då billigheten samt grunderna för denna paragraf i öfrigt synas tala derför, att jordegaren beredes ersättning för all skada, som af jagtens bedrifvande förorsakas, har utskottet funnit sig böra till paragrafen foga ett tillägg i det af herr Nilsson föreslagna syfte.

16 §.

Den här stadgade skyldigheten för den, som upptagit lös hund, att om upptagandet låta kungöra i »närmaste kyrkor», har synts utskottet innebära ett onödigt besvär, då hundegarens intresse torde blifva tillbörligen tillgodosedt derigenom, att sådant kungörande eger rum i tidning inom orten samt i kyrkan för den församling, der upptagandet skett. Bestämmelsen, sådan den föreslagits, skulle för öfrigt verka synnerligen ojemnt i olika orter. På ena stället är antalet »närmaste kyrkor» helt ringa, medan i andra trakter detsamma ofta uppgår till öfver tiotalet.

Äfven i ett annat afseende har utskottet funnit ändring uti ifrågavarande paragraf böra vidtagas. Detta gäller den från nuvarande jagtstadga upptagna bestämmelsen, att lösen för upptagen hund skall utgifvas med högre belopp för det fall, att »det oftare sker», d. v. s. att samma hund upprepade gånger upptages såsom olofligen löpande lös å annans än sin egares jagtmark.

Först och främst kan det möta stora svårigheter att bevisa förutsättningen för det högre lösenbeloppets utgifvande, då hundar ofta sins emellan kunna ega så stor likhet, att de näppeligen kunna från hvarandra särskiljas, och dessutom är stegringen onödig, eftersom syftet med densamma — att tvinga hundegarne att hålla ordentlig vård om sådana hundar, som visa tendens att löpa omkring — i allt fall kraftigast främjas genom föreskriften om skyldighet för hundegaren att till upptagaren lemna ersättning för hundens föda och öfriga kostnader.

Bestämmelsens affattning lemnar dessutom rum för tvekan om dess rätta betydelse, huruvida den skall anses innebära, att den högre lösen skall utgifvas endast då samme hund blifvit mera än en gång af samma person upptagen, eller om det skall vara tillfyllest, att det ådagalägges, att upptagande af hunden, oafsedt hvar detta skett, egt rum minst en gång förut.

Af nu angifna orsaker har utskottet ansett bestämmelsen om lösenbeloppets stegring böra helt och hållet utgå.

19 §.

Första punkten af denna paragraf är affattad i öfverensstämmelse med motsvarande föreskrift i lagen om rätt till fiske. Utskottet har emellertid ansett uttryckssättet uti 23 § af gällande jagtstadga vara i åtskilliga hänseenden att föredraga. Derigenom förebygges all ovisshet derom, att jagträttsinnehafvaren eller de, som bemyndigats att bevaka hans rätt, ega från en olofligen jagande taga äfven det villebråd, som genom den olofliga jagten nedlagts, och derjemte eger bestämmelsen om rätt att behålla det tagna »till dess domstolen sig utlåtit» större klarhet än det uttryck, som från lagen om rätt till fiske upptagits uti nu föreliggande lagförslag »till dess han rätt för sig bjuder». Sistnämnda uttryck kan gifva anledning till sådan tolkning, att jagträttsinnehafvaren skulle vara skyldig lemna ifrån sig hvad han tagit från den olofligt jagande, så snart denne ersatt skadan, som genom jagten förorsakats; och han skulle således kunna gå miste om den bevisning på oloflig jagt, som innehafvet af den jagandes bössa och dylikt kan skänka. Till förebyggande häraf har utskottet ansett sig

böra föreslå, att jagträttsinnehafvaren skall ega behålla det tagna, till dess domstolen derom sig utlåtit.

20 §.

Den häri vidtagna ändringen utgör en följd af utskottets förslag att till 13 § foga ett nytt moment.

Lagen om ändrad lydelse af 24 kap. 13 § strafflagen.

I öfverensstämmelse med komiténs förslag har uti propositionen ifrågasatts att införa urbota bestraffning — i stället för, såsom nu är stadgadt, tvåhundra kronors böter — såsom straffmaximum för oloflig jagt å annans område, för så vidt högvildt dervid fälts, sårats eller fångats. Denna skärpning är efter utskottets åsigt alldeles för sträng och står ej i öfverensstämmelse med den allmänna uppfattningen om straffvärdheten af det brott, hvarom här är fråga.

Till fyllest torde vara, om straffmaximum för nämnda brott höjes till femhundra kronors böter.

Utskottet har slutligen att yttra sig öfver det uti herr Wittsells motion framstälda förslaget, hvilket åsyftar att utsträcka rätten att å annans mark anställa eller fullfölja jagt å björn, varg, lo eller jerf till att gälla äfven räf.

Detta förslag kan utskottet ej tillstyrka, då derigenom efter utskottets åsigt skulle fullständigt omöjliggöras för jagträttsinnehafvare att skydda sina jagtområden mot oloflig jagtutöfning. De ifrågasatta bestämmelserna skulle för tjufskyttarne blifva en välkommen hjelp i deras försök att ostraffadt få utöfva sitt brottsliga yrke; och man skulle derigenom i sjelfva verket rent af hafva upphäft all kontroll å jagten på nyttigt villebråd.

Under åberopande af det ofvan anförda får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej kan i oförändradt skick bifallas, ville, i anledning af berörda proposition och herr Nilssons motion n:o 163 samt med afslag å herr

Wittsells uti motionen n:o 162 framstälda yrkande, för sin del antaga följande

1:o) Lag

om rätt till jagt.

Med upphäfvande af 1—11 §§, 18, 19 och 21 §§ i förnyade nådiga jagtstadgan den 21 oktober 1864, äfvensom af hvad nämnda stadga innehåller med afseende å öfverträdelse af sålunda upphäfda föreskrifter förordnas som följer:

1 §.

Å kronojord tillkomme jagträtten kronan, der ej i denna lag annorlunda stadgas.

Kronan ege ock jagträtt å häradsallmänning, ehvad den står under allmän vård eller delegarne sjelfva öfvertagit dess förvaltning.

Kongl. Maj:ts förslag.

2 §.

Kronans jagträtt å dess hägnade jagtparker och djurgårdar, å jord hörande till de kungliga lustslotten och andra till Konungens disposition stälda lägenheter, å kungsgårdar, kronoparker och all annan kronan tillhörig odisponerad jord, äfvensom å häradsallmänningar utöfvas af Konungen sjelf och chefen för hans hofjägeristat jemte dem, som vid sådana tillfällen äro följaktiga. Å nämnda områden, med undantag af dem, som äro stälda till Konungens

Utskottets förslag.

2 §.

Kronans jagträtt a dess hägnade jagtparker och djurgårdar, å jord hörande till de kungliga lustslotten och andra till Konungens disposition stälda lägenheter, å kungsgårdar, kronoparker och all annan kronan tillhörig odisponerad jord, äfvensom å häradsallmänningar utöfvas af Konungen sjelf och chefen för hans hofjägeristat jemte dem, som vid sådana tillfällen äro följaktiga. Å nämnda områden, med undantag af dem, som äro stälda till Konungens

Kongl. Maj:ts förslag.

disposition, må jagt idkas jemväl af medlem af Kongl. huset, af chefen för domänstyrelsen samt af landshöfdingarne hvar och en inom sitt län, jemte dem, som dessa personer åtfölja, äfvensom af de vid skogsstaten och skogsläroverken anstälda tjenstemän, hvar inom sitt tjenstgöringsområde. Betjente vid skogsstaten och skogsläroverken ege att å de områden, som stå under deras bevakning, idka jagt efter skadliga rofdjur samt, med domänstyrelsens för viss tid eller tills vidare lemnade tillåtelse, äfven efter annat villebråd eller visst slag deraf.

Utan Konungens särskilda tillåtelse må dock ej i något af omförmälda fall jagt idkas efter elg, hjort, rådjur, vildren eller svan.

Utskottets förslag.

disposition, må jagt idkas jemväl af medlem af Kongl. huset, af chefen för domänstyrelsen samt af landshöfdingarne hvar och en inom sitt län, jemte dem, som dessa personer åtfölja, äfvensom af de vid skogsstaten och skogsläroverken anstälda tjenstemän, hvar inom sitt tjenstgöringsområde. Betjente vid skogsstaten och skogsläroverken ege att å de områden, som *i denna paragraf afses och* stå under deras bevakning, idka jagt efter skadliga rofdjur samt, med domänstyrelsens för viss tid eller tills vidare lemnade tillåtelse, äfven efter annat villebråd eller visst slag deraf.

Utan Konungens särskilda tillåtelse må dock ej i något af omförmälda fall jagt idkas efter elg, hjort, rådjur, vildren eller svan.

3 §.

Å oafvittrad jord, som ej blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisad, äfvensom i skärgård på klippor och skär, som ej höra till visst hemman, samt på öppna hafvet vare jagten fri för hvarje svensk undersåte.

4 §.

Enskild jordegare hafve jagträtt å sin jord. Jagträtt tillkomme ock boställshafvare och kronohemmansåbo å bostället eller kronohemmanets egor, delegare i sockenallmänning, byaskog eller dylik samfäld jord å densamma, allmän inrättning å jord, som derunder lyder, samt stad å dess jord. Afgärda by hafve jagträtt allenast å sina egor inom hank och stör.

Å samfäld jord må ej en delegare utan de öfrigas samtycke upplåta jagträtt åt någon, som ej är delegare.

5 §.

Varder jord åt någon till bruk upplåten, nyttje brukaren, der ej annorledes aftalas, den jagt, som till jorden hörer.

Angående tiden för beståndet af aftal, hvarigenom någon till annan upplåter sin jagträtt, är särskildt stadgadt.

6 §.

Är genom urminnes häfd eller genom särskildt stadgande, aftal, dom eller skattläggning eller på annat lagligt sätt annorledes än ofvan sägs bestämdt om någons rätt till jagt, vare det gällande.

7 §.

Om lapparnes rätt till jagt i vissa delar af riket gälle hvad särskildt är stadgadt.

8 §.

Å jord, hvilken såsom tvistig blifvit ställd under förbud, må icke någon af de tvistande utan öfverenskommelse jaga annat än skadliga rofdjur.

9 §.

Har någon ringat björn i ide, hafve ensam rätt att jagten fullfölja, och må ej annan, med vetskap att björnen är ringad, djuret ur idet uppskrämma.

Vill man å annans område eljest jaga björn eller jaga varg, lo eller järf, tillsäge hvarje gång förut den, som jagträtt å området eger. Har något af nämnda djur bevisligen uppehållit sig i trakten, må jagträttsinnehafvaren ej jagten hindra, utan tage del deri; vill han ej deltaga, ege den, som tillsade, rätt att ändock jaga och att behålla de djur af nämnda slag han dervid må fälla.

Kongl. Maj:ts förslag.

10 §.

Hvar som under idkande af loflig jagt sårar villebråd så, att det faller å annans område inom ett hundra meter från gränsen, må tillvarataga och behålla villebrådet. Är det elg, hjort, rådjur eller vildren, må den jagande dock ej från stället bortföra djuret utan i närvaro af två ojäfviga vittnen, och vare han dessutom pligtig att, sist å andra dagen sedan djuret fäldes, om förhållandet underrätta jagträttsinnehafvaren eller den, som innehar området, eller *någonderas* folk. Försummar den jagande något af hvad sålunda föreskrifvits eller öfverskrider han eljest sin rätt att å annans område tillvarataga villebråd, varde ansedd såsom den der olofligen jagat å annans område.

Har någon å eget område eller eljest lofligen drifvit upp björn, varg, lo eller järf, ege han rätt att jagten in på annans område fullfölja.

Utskottets förslag.

10 §.

Hvar som under idkande af loflig jagt sårar villebråd så, att det faller å annans område inom ett hundra meter från gränsen, må tillvarataga och behålla villebrådet. Är det elg, hjort, rådjur eller vildren, må den jagande dock ej från stället bortföra djuret utan i närvaro af två ojäfviga vittnen, och vare han dessutom pligtig att, sist å andra dagen sedan djuret fäldes, om förhållandet underrätta jagträttsinnehafvaren eller den, som innehar området, eller *någon af deras* folk. Försummar den jagande något af hvad sålunda föreskrifvits eller öfverskrider han eljest sin rätt att å annans område tillvarataga villebråd, varde ansedd såsom den der olofligen jagat å annans område.

Har någon å eget område eller eljest lofligen drifvit upp björn, varg, lo eller järf, ege han rätt att jagten in på annans område fullfölja.

11 §.

Träffar någon tillfälligtvis, ehvar det vara må, skadligt rofdjur, då må han det fälla och behålla.

12 §.

Till skadliga rofdjur hänföras enligt denna lag björn, varg, lo, järf, räf, mård, utter, säl, örn, berguf, hök och falk.

Kongl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
13 §.	13 §.
Utan särskildt tillstånd af den, som jorden innehar, må jagträttsinnehafvare ej idka jagt i gård eller trädgård, icke heller, under tiden från och med den 1 maj till dess grödan är afmejad, å åker, som är med säd eller gräs besådd.	Utan särskildt tillstånd af den, som jorden innehar, må jagträttsinnehafvare ej idka jagt i gård eller trädgård, icke heller, under tiden från och med den 1 maj till dess grödan är afmejad, å åker, som är med säd eller gräs besådd. *Vid jagt å område, som af annan innehafves, vare jagträttsinnehafvaren skyldig ersätta all skada, som å mark, hägnad eller annat förorsakas vare sig af honom sjelf eller af annan, som han gifvit lof att jaga, eller af de vid jagten använda biträden eller hundar.*

14 §.

Ej må någon utan lof skrämma eller drifva till sig villebråd från annans område.

15 §.

Med skjutgevär må icke någon utan tillstånd af jagträttsinnehafvaren färdas öfver jagtområde, med mindre det efter omständigheterna uppenbarligen sker i lofliga ärenden och hund, om sådan medföres, hålles kopplad.

Kongl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
16 §.	16 §.
Okopplad hund må ej någon utan lof medföra eller insläppa i annans	Okopplad hund må ej någon utan lof medföra eller insläppa i annans

Kongl. Maj:ts förslag.

hägnade jagtpark eller djurgård; sker det, vare hunden förverkad.

Löper hund eljest olofligen lös å annans än hundens egares jagtmark, hafve jagträttsinnehafvaren rätt att låta upptaga hunden; dock åligge honom att om upptagandet ofördröjligen tillsäga hundens egare eller, derest denne ej är känd eller icke kan träffas, låta kungöra i *närmaste kyrkor* och i tidning inom orten. Vill egaren återfå hunden, löse den med fem kronor *eller, der det oftare sker, tio kronor* jemte ersättning *hvarje gång* för hundens föda och öfriga kostnader. Har ej egaren utlöst hunden inom åtta dagar efter erhållen tillsägelse om upptagandet eller inom sextio dagar från det kungörelsen varit uppläst och i tidning införd, vare hunden förverkad. Vill jagträttsinnehafvaren hellre taga lösen, vare hundens egare skyldig att sådan enligt förut angifna grunder utgifva, såframt talan derom instämmes inom trettio dagar efter det hunden varit att anse som förverkad.

Utskottets förslag.

hägnade jagtpark eller djurgård; sker det, vare hunden förverkad.

Löper hund eljest olofligen lös å annans än hundens egares jagtmark, hafve jagträttsinnehafvaren rätt att låta upptaga hunden; dock åligge honom att om upptagandet ofördröjligen tillsäga hundens egare eller, derest denne ej är känd eller icke kan träffas, låta kungöra i *kyrkan för den församling, der hunden blifvit upptagen*, och i tidning inom orten. Vill egaren återfå hunden, löse den med fem kronor jemte ersättning för hundens föda och öfriga kostnader. Har ej egaren utlöst hunden inom åtta dagar efter erhållen tillsägelse om upptagandet eller inom sextio dagar från det kungörelsen varit uppläst och i tidning införd, vare hunden förverkad. Vill jagträttsinnehafvaren hellre taga lösen, vare hundens egare skyldig att sådan enligt förut angifna grunder utgifva, såframt talan derom instämmes inom trettio dagar efter det hunden varit att anse som förverkad.

17 §.

Katt, som anträffas i skog eller hage, må saklöst dödas.

18 §.

Jagar någon olofligen på annans område, straffes efter allmänna strafflagen.

Har han vid jagten fångat eller dödat villebråd, vare villebrådet eller, om det ej kan tillrättaskaffas, dess värde förverkadt till jagträttsinnehafvaren eller, om villebrådet fälts å kronojord, der jagträtten icke tillkommer annan än kronan, eller å häradsallmänning, till åklagaren.

Kongl. Maj:ts förslag.

19 §.

Anträffas å bar gerning någon, som olofligen jagar å annans område, må den, som der eger jagträtt, och jordens innehafvare äfvensom deras folk af den jagande taga bössa, jagtredskap och hundar till vedermäle och pant *samt* behålla det, till dess *han rätt för sig bjuder.* Å kronojord, der jagträtten icke tillkommer annan än kronan, så ock å häradsallmänning hafve tjenstemän och betjente vid skogsstaten eller skogsläroverken samt allmän åklagare enahanda rätt.

20 §.

Öfverträder någon förbud, som i 9 § 1 mom., 14 §, 15 § eller 16 § 1 mom. är meddeladt, och är förseelsen ej att hänföra till oloflig jagt å annans område, straffes med böter från och med fem till och med ett hundra kronor. Bryter någon emot hvad i *13 §* är föreskrifvet, böte från och med fem till och med femtio kronor.

Utskottets förslag.

19 §.

Anträffas å bar gerning någon, som olofligen jagar å annans område, må den, som der eger jagträtt, och jordens innehafvare äfvensom deras folk af den jagande taga, *utom det förverkade villebrådet,* bössa, jagtredskap och hundar *samt* till vedermäle och pant behålla det, till dess *domstolen i målet sig utlåtit.* Å kronojord, der jagträtten icke tillkommer annan än kronan, så ock å häradsallmänning hafve tjenstemän och betjente vid skogsstaten eller skogsläroverken samt allmän åklagare enahanda rätt.

20 §.

Öfverträder någon förbud, som i 9 § 1 mom., 14 §, 15 § eller 16 § 1 mom. är meddeladt, och är förseelsen ej att hänföra till oloflig jagt å annans område, straffes med böter från och med fem till och med ett hundra kronor. Bryter någon emot hvad i *13 § 1 mom.* är föreskrifvet, böte från och med fem till och med femtio kronor.

21 §.

Förbrytelser emot denna lag, hvilka blott förnärma enskild persons rätt, må icke åtalas af annan än målsegaren. Sker intrång i kronans, menighets eller allmän inrättnings rätt, ege tjenstemän och betjente vid skogsstaten och skogsläroverken jemte allmän åklagare att derå tala och njute de enahanda vitsord, som tillkommer dem, hvilka rättens eller Konungens befallningshafvandes bud och ärenden gå.

22 §.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1901; dock att hvad i 5 § 1 mom. är stadgadt icke gäller om brukare, till hvilken jord är upplåten före utfärdandet af jagtstadgan den 21 oktober 1864.

2:o) Lag

om ändrad lydelse af 24 kap. 13 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 24 kap. 13 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Kongl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
För oloflig jagt å annans område, som ej till jagtpark eller djurgård inhägnadt är, bötes högst tvåhundra riksdaler.	För oloflig jagt å annans område, som ej till jagtpark eller djurgård inhägnadt är, bötes högst tvåhundra riksdaler.

Kongl. Maj:ts förslag.

Är djur, som i 12 § 2 mom. sägs, dervid fäldt, såradt eller fångadt; vare straffet böter, ej under tjugo riksdaler, *eller fängelse i högst sex månader.*

Utskottets förslag.

Är djur, som i 12 § 2 mom. sägs, dervid fäldt, såradt eller fångadt; vare straffet böter, ej under tjugo riksdaler.

3:o) Lag

om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd den 25 april 1889.

Härigenom förordnas, att 1 § i lagen angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd den 25 april 1889 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Aftal, hvarigenom nyttjanderätt till fast egendom å landet på viss tid upplåtes, må ej gälla öfver femtio år. Afser aftalet allenast eller hufvudsakligen upplåtelse af jagträtt eller af rätt till afverkning af skog annorledes än till husbehof, vare det ej gällande öfver tjugo år.

Stockholm den 22 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer

beträffande förslaget till lag om rätt till jagt:

vid 3 § af herr *N. Nilsson*, som ansett, att denna paragraf bort erhålla följande lydelse: »På öppna hafvet vare jagten fri för hvarje svensk

undersåte. Å oafvittrad jord, som ej blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisad, äfvensom i skärgård på klippor och skär, som ej höra till visst hemman, skall jagten genom Konungens befallningshafvandes försorg för det allmännas räkning utarrenderas»;

vid 13 och 20 §§ af herrar *Hasselrot*, *Lundström*, *Leman*, *af Ekenstam*, *Hedenstierna* och *Danckwardt-Lillieström*, hvilka ansett, att den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelsen af nämnda paragrafer bort oförändrad tillstyrkas;

vid 19 § af herr *Johanson;*

samt af herr *Lindhagen*, som ansett de af utskottet föreslagna ändringarna uti 2, 10, 16 och 19 §§ ej erforderliga.

Herrar *Husberg*, *Almgren* och *Zetterstrand* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Antecknas skulle jemväl, att herrar *Sandqvist* och *F. Andersson* ej i den slutliga behandlingen tagit del.

Stockholm 1900. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner.

N:o 41.

Ank. till Riksd. kansli den 23 april 1900, kl. 10 f. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående jagtpass.

Genom proposition, n:o 66, af den 2 nästlidne mars, hvilken blifvit af båda kamrarne till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Förordning angående jagtpass.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

1 mom. Med de undantag, hvarom nedan sägs, skall en hvar, som utöfvar jagt med skjutgevär, vara försedd med jagtpass, innehållande uppgift å den jagandes namn, yrke och hemvist samt bevis att han erlagt i 2 mom. af denna § föreskrifven passafgift.

2 mom. Jagtpass meddelas den, som dertill anmäler sig, mot följande afgifter:

a. för pass, gällande inom riket i dess helhet under ett kalenderår .... 25 kronor;
b. för pass, gällande inom visst län eller, der län är deladt i landstingsområden, inom visst landstingsområde under samma tid, ... 10 „
c. för pass, gällande inom visst län eller landstingsområde under en tid af en kalendervecka, ... 3 „

Utländing erlägger i hvarje af dessa fall dubbel afgift.

3 mom. Jagtpass, som afser jagt inom riket i dess helhet, utfärdas af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der den, som till erhållande af dylikt pass sig anmäler, är bosatt eller, om han är bosatt i Stockholm, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län. Utom riket bosatt person ege för erhållande af dylikt pass anmäla sig hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der han för tillfället uppehåller sig.

Pass, gällande inom visst län eller landstingsområde, utfärdas af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet eller af kronofogde eller länsman inom länet eller landstingsområdet.

4 mom. Afgift för jagtpass, gällande inom visst län eller landstingsområde, skall tillfalla landstingskassan i det län eller landstingsområde, der passet utfärdats, för att efter landstingets bestämmande användas till premier för rofdjurs dödande, belöningar åt jagtbevakning eller annat jagtvårdsändamål. Afgift för pass, som kan varda utfärdadt för jagt inom det till Stockholms stad hörande område, tillfalle staden.

Medel, som inflyta för jagtpass, hvilka gälla inom hela riket, skola inlevereras till statskontoret samt af detta embetsverk fördelas på rikets samtliga landstingsområden efter folkmängden för att af vederbörande landsting användas på sätt i fråga om öfriga afgifter för jagtpass i detta mom. är stadgadt.

5 mom. Närmare föreskrifter om hvad vid utfärdande af jagtpass är att iakttaga samt om redovisning för influtna passafgifter meddelas af Kongl. Maj:t.

2 §.

De i 1 § gifna bestämmelser rörande jagtpass gälla ej för Konungen eller medlemmar af kongl. huset eller dem följaktiga personer.

Från skyldighet att utlösa jagtpass äro vidare befriade:

de i 2 § af lagen om rätt till jagt omförmälda embets- och tjenstemän samt betjente, såvidt angår jagt å de i samma § angifna marker, äfvensom elever och lärlingar vid skogsläroverken i fråga om jagt, som af dem för deras utbildning utöfvas å de under läroverkens vård och förvaltning stälda skogar;

jagträttsinnehafvare, som i 4 och 5 §§ af sagda lag omförmälas, vid jagt å mark, der de enligt samma §§ ega jagträtt. Enahanda befrielse från skyldighet att utlösa jagtpass tillkomme medlem af sådan jagträttsinnehafvares familj äfvensom i jagträttsinnehafvarens tjenst anstälda personer.

I öfrigt ege bestämmelserna om jagtpass icke tillämplighet i afseende å

jagt inom Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker,

jagt efter säl och sträckande sjöfågel i skärgården eller vid hafskusten,

eller jagt, som omförmäles i 3, 6, 7, 9 och 11 §§ af lagen om rätt till jagt.

3 §.

Jagtpass skall under jagt medföras, och vare den jagande skyldig att på anmaning af egare eller brukare af marken, der jagten drifves, innehafvaren af jagträtten derstädes eller någon af deras folk, tjensteman eller betjent vid skogsstaten eller skogsläroverken, allmän åklagare eller kronobetjent passet genast uppvisa.

4 §.

Jagtpass får ej öfverlåtas eller till annan för begagnande utlemnas. Sker det, vare passet förbrutet.

5 §.

Öfvar någon jagt med skjutgevär utan att vara försedd med gällande jagtpass, då sådant är föreskrifvet, böte från och med fem till och med ett hundra kronor.

För underlåtenhet att vid jagt medföra gällande jagtpass eller vägran att på anmaning af den, som vederbör, uppvisa detsamma vare straffet böter från och med fem till och med tjugu kronor.

6 §.

Dömes någon till ansvar för oloflig jagt å annans område, vare, der han tillika gjort sig skyldig till öfverträdelse af de angående jagtpass meddelade föreskrifter, jemväl underkastad ansvar enligt 5 § i denna förordning.

Är jagtpass för den jagande utfärdadt, vare det förbrutet.

7 §.

Öfverträdelser af denna förordning tillhör det tjenstemän och betjente vid skogsstaten och skogsläroverken samt allmän åklagare att beifra; och vare i öfrigt enhvar berättigad att för dylika öfverträdelser anställa åtal, dock ej barn mot föräldrar, eller tjenstehjon, så länge de i tjensten äro, mot husbondefolk.

8 §.

Böter, som enligt denna förordning ådömas, skola fördelas sålunda, att två tredjedelar tillfalla åklagaren och en tredjedel den kommun, der öfverträdelsen egt rum. Finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

I händelse af bristande tillgång till böternas fulla gäldande skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1901.

Såsom i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet omförmäles, funnos uti det förslag till lag om rätt till jagt, som af särskildt utsedde komiterade den 12 maj 1898 afgafs, intagna bestämmelser äfven rörande jagtpass. Dessa bestämmelser blefvo emellertid ej upptagna uti det förslag till sådan lag, som Kongl. Maj:t genom proposition af den 2 mars innevarande år förelagt Riksdagen till antagande, utan hafva i stället utbrutits och med vissa smärre jemkningar sammanförts uti det i föreliggande proposition innefattade författningsförslag.

Utskottet har vid pröfning af frågan om jagtpassinstitutionens införande visserligen uppskattat det beaktansvärda syfte, som en dylik lagstiftningsåtgärd vore afsedd att främja. Äfven för vårt land är det af ej ringa nationalekonomisk betydelse, att jagten bedrifves på ett rationelt sätt och att kraftiga åtgärder vidtagas mot sådana personer, som utan hänsyn eller intresse för den nyttiga vildnadens fortbestånd idka jagt.

Men å andra sidan är det naturligtvis angeläget, att man på individernas handlingsfrihet ej lägger starkare band än nämnda allmänna

intresse oundgängligen kan anses kräfva, och detta i all synnerhet derför, att man såmedelst skulle komma i strid med gammal sed i vårt land, enligt hvilken lagstiftningen endast helt sparsamt ingripit uti individernas sjelfbestämningsrätt på ifrågavarande område.

Vill man nu söka mot hvarandra väga fördelarne och olägenheterna af jagtpassinstitutionens införande på i propositionen föreslaget sätt, kommer man enligt utskottets tanke till det resultat, att de senare äro ej oväsentligt öfvervägande. Att jagtpassinstitutionen skulle för de enskilde medföra obehag och förvecklingar, ligger nemligen i öppen dag, medan deremot man synes ganska betydligt hafva öfverskattat de fördelar, som deraf vore att förvänta. I detta hänseende hafva trenne af högsta domstolens ledamöter, som deltagit i granskningen af komiténs förslag till lag om rätt till jagt, på ett efter utskottets förmenande öfvertygande sätt påvisat det framlagda förslagets brister, och utskottet tillåter sig derför att återerinra om detta uttalande. »Af motiveringen», så yttra sig förbemälde högsta domstolens ledamöter, »framgår, att man med förslaget i främsta rummet afsett att motverka oloflig jagt å annans mark, och hafva komiterade antagit, att i följd af skatten dels många skola afhålla sig från utöfvande af oloflig jagt, dels de, som begå sådan förseelse, lättare skola blifva befordrade till straff. Huru skatten kan antagas skola afhålla från oloflig jagt å annans mark, synes svårt att förstå. Tjufskytten lärer väl ej fråga efter skyldigheten att erlägga skatt mera än han frågar efter jordegarens medgifvande. Möjligen komme det särskilda straffet för jagt utan innehaf af jagtpass att hafva en afskräckande verkan, men sådan kan enklast och lättast vinnas genom höjande af straffet för oloflig jagt, hvarom komiterade jemväl framstält förslag. Icke heller lära förhoppningarne derom, att genom stadgande om jagtskatt tjufskyttarne lättare skola komma att befordras till straff, varda uppfylda. En hvar, som känner organisationen af våra polismyndigheter på landsbygden, inser lätt, att åtal mot den, som idkar jagt utan att hafva erlagt jagtskatt och utan jordegarens lof, i regeln icke kan komma till stånd, med mindre den deraf intresserade (jordegaren eller jagträttsinnehafvaren) tager initiativet och anskaffar erforderlig bevisning. Den fördel, som i detta hänseende skulle vinnas, vore då allenast, att målsegaren sluppe att sjelf föra rättegången; men samma resultat kan ernås genom en föreskrift, att allmän åklagare har att efter angifvelse af målsegaren åtala oloflig jagt.

Man har vidare af jagtskattens införande väntat sig den fördelen, att derigenom antalet jagtidkare skulle inskränkas till hufvudsakligen

sådana personer, som hysa intresse för villebrådsstammens bevarande och förökande. Uppenbart lärer dock vara, att, om än en sådan verkan möjligen kunde vara att förvänta af en allmän jagtskatt, hvilket ej är höjdt öfver hvarje tvifvel, samma påföljd icke kan genom den af komiterade föreslagna skatten åstadkommas. Väl är det att antaga, att äfven den nu föreslagna skatten skulle medföra någon minskning i jagtidkarnes antal, men, oafsedt att det är ovisst, huruvida företrädesvis för jagtvården mindre intresserade jägare skulle i följd af skattens införande upphöra med sin verksamhet, förefaller det i allt fall klart, att, då den stora massan af jagträttsinnehafvare fortfarande skulle vara befriad från erläggande af jagtskatt, skattens verkan i nu omförmälda hänseende icke kan blifva af någon afsevärd betydelse.»

Utom nu anförda omständigheter tala äfven andra skäl mot bifall till det uti propositionen framlagda författningsförslaget.

Uti proposition n:o 58, hvaröfver utskottet förut under denna dag afgifvit utlåtande, har Kongl. Maj:t föreslagit åtskilliga ändringar uti gällande jagtlagstiftning i syfte att kraftigare än hittills varit möjligt inskrida mot oloflig jagt å annans mark. Det torde vara skäl afvakta verkan utaf dessa förändringar, innan ytterligare åtgärder i samma syfte vidtagas.

Förslagets bestämmelser om hvilka personer som skola ega jaga utan jagtpass äro äfven delvis sväfvande och otydliga. Sålunda lärer det mången gång kunna vara svårt att afgöra, hvilka som äro medlemmar af jagträttsinnehafvarens familj, och ovisshet torde äfven komma att råda, huruvida med uttrycket »i jagträttsinnehafvarens tjenst anstälda personer» endast afses lagstadda tjenare eller äfven andra personer, som hos honom hafva anställning.

Vid öfvervägande af samtliga nu angifna förhållanden har utskottet stannat i den mening, att med jagtpassinstitutionens införande i vårt land bör åtminstone tills vidare anstå.

Med stöd af det anförda får utskottet alltså hemställa,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 22 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *Björlin*, med hvilken herrar *Bremberg* och *Johansson* instämt:

»I likhet med lagutskottet anser äfven jag, att Kongl. Maj:ts förevarande proposition ej är af beskaffenhet att böra vinna Riksdagens godkännande. De bestämmelser om jagtpass, som uti densamma föreslagits, äro efter min åsigt ej väl egnade att befordra det syfte, som dermed afsetts, eller att hämma oloflig jagtutöfning och främja den rationella jagtvårdens intressen. Särskildt har jag i detta hänseende ansett det ifrågastälda undantaget för jordegares husfolk och slägtingar m. fl. personer från skyldigheten att innehafva jagtpass vara af synnerligen betänklig art. Blefve jagtpassinstitutionen införd med denna väsentliga begränsning, komme efter min öfvertygelse fördelarne af densamma att blifva ganska ringa. Svårigheten att kontrollera jagtutöfningen skulle derigenom afsevärdt försvåras, och äfvenledes komme grundsatsen om likhet inför lag att i betänklig grad rubbas.

För min del håller jag före, att syftet med den ifrågasatta förordningen lämpligast och mest effektivt skulle främjas genom bestämmelser af i hufvudsak följande innehåll.

En hvar, som utöfvar jagt med skjutgevär, skall vara försedd med särskildt jagtmärke.

Afgiften för dylikt märke, som gäller för hela riket, bestämmes af kommunen; dock må densamma ej sättas under 5 eller öfver 15 kronor. Afgiften tillfaller kommunen.

För rättighet att utlösa jagtmärke erfordras, att sökanden företer bevis derom, att han innehar jagträtt å något område.

Jordegare vare befriad från afgift för jagtmärke för jagt å eget område.

Är jag sålunda af den mening, att Kongl. Maj:ts proposition ej bör af Riksdagen bifallas, vill jag å andra sidan hålla före, att dess syfte bör allvarligt beaktas. Det nuvarande tillståndet på jagtlifvets område måste för hvarje verklig jagtvän framstå såsom högeligen otillfredsställande. Och att af de föreslagna förändringarna i lagstift-

ningen om rätt till jagt någon afsevärd förbättring skulle åstadkommas, kan efter min åsigt ej antagas. Den straffskärpning för oloflig jagt å annans mark, som deri vidtagits, kan ju ej i någon mån minska de allmänt öfverklagade svårigheterna att få tjufskyttarne fälda till ansvar. Härför erfordras oundgängligen, att kontrollen å jagtutöfning underlättas, hvilket i sin ordning ej torde kunna ske annorledes, än att hvarje jagande får sig pålagd skyldighet att medföra något pass eller märke, som styrker behörigheten att jaga.

Jag har af dessa skäl ansett, att utskottet bort med sitt afstyrkande af propositionen förena hemställan derom,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga på ofvan antydda grunder bygdt förslag till förordning angående jagtmärke»;

samt af herr *Hedenstierna.*

Herrar *Husberg*, *Sandqvist* och *Zetterstrand* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900.

N:o 42.

Ank. till Riksd. kansli den 23 april 1900, kl. 10 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om tillägg till 30 § 1 mom. fattigvårdsförordningen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till lagutskottet för behandling hänvisad motion, n:o 80, anför herr *J. M. Johansson* i Mellbyn:

»Vid sistlidne riksdag väcktes i Andra Kammaren motion, n:o 29, angående befrielse för fattigvårdsstyrelse i gränskommun från befattningen med fortskaffande af från grannlanden hitförpassade nödstälde svenske undersåter.

På förslag af sitt tillfälliga utskott (utlåtande n:o 16) biföll Andra Kammaren skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet, men Första Kammaren afslog skrifvelseförslaget.

I Dals-Eds kommun vid norska gränsen fortfara de berättigade klagomålen öfver besvär och utgifter, som tillskyndas kommunen för från Norge ditsände nödstälde svenske undersåter. Närmare uppgifter härom finnas i bilaga dels till denna och dels till nämnda motion n:o 29 sistlidet år.

De utgifter, gränskommun måste vidkännas för sådana tillfälliga understöd, som angifvas i kongl. kungörelsen den 9 juni 1871, åt arbetsföre men nödstälde svenske medborgare, återfås af statsmedel först påföljande

året, hvaraf följer, att gränskommun får för denna kategori af hitförpassade undersåter vidkännas ränteförlust, utom dermed förknippade besvär och skriftvexlingar.

Under senare tid har dock största förlusten drabbat gränskommunen Dals-Ed för sådana ditförpassade, som, enligt § 1 i kongl. förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården, äro berättigade till fattigvård, emedan lemnadt understöd för dessa skall uttagas af det samhälle, hvarest den behöfvande har hemortsrätt, och tvister med dessa samhällen ofta uppkommit.

I Norge söka vederbörande utforska och i förpassningen hit angifva den kommun i Sverige, från hvilken den behöfvande utvandrat, men gränskommunen är ändock enligt § 30 fattigvårdsförordningen pligtig att lemna fattigvårdsstyrelsen i det samhälle, som förpassningen angifver, tillfälle att sjelf taga befattning med hemsändningen. Vid förfrågan härom bestrides vanligen både hemortsrätt och ersättningsanspråk, rättegång blifver följden, och har det visat sig, att det samhälle, som förpassningen angifvit, i de allra flesta fall varit rätta hemorten.

Således vore ömsesidigt fördelaktigast, att hitförpassad och till obligatorisk fattigvård berättigad utan förfrågan från gränskommunen fortskaffades till den ort förpassningen angifver, ty många och fleråriga rättegångar skulle derigenom undvikas.

Till vederbörande utskotts förfogande skall lemnas ett utslag, som visar, att dylik rättegång kan uppehållas omkring 6 års tid och medföra flera hundra kronors förlust för hvardera parten.

Derför tillåter jag mig hemställa, att Riksdagen ville för sin del besluta ett tillägg till § 30 mom. 1 af kongl. förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården af följande innehåll:

Endast i det fall, att enligt § 1 fattigvårdsberättigad från utrikes ort blifvit förd till polismyndighet i gränsort, hvarest Konungens befallningshafvande icke har sitt säte, och att i förpassningen är uppgifven nämnda fattigvårdsberättigades hemort, skall fattigvårdsstyrelsen i gränsorten utan föregående skriftvexling låta fortskaffa sådan person till uppgifna hemortens fattigvårdsstyrelse, hvilken sedermera skall ersätta nödig underhålls- och resekostnad, som gränskommunen förskotterat.»

Uti motionens syfte hafva två af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Uti 1 § af kongl. förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871 stadgas, bland annat:

»Befinnes minderårig eller den, som i följd af ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras, sakna egna medel samt underhåll och vård af annan; då skall nödtorftig fattigvård honom lemnas.»

Skyldigheten att utgifva dylik obligatorisk fattigvård åligger den kommun, inom hvilken den behöfvande vistas. Är denna en annan än den, der den nödstälde har hemortsrätt, eger emellertid fattigvårdsstyrelsen att af sistnämnda kommun undfå ersättning för hvad uti fattigvård utgifvits.

Dessa bestämmelser gälla äfven i fråga om gränskommuner. Derest en till obligatorisk fattigvård berättigad person af utländsk myndighet aflemnas å gränsort, är fattigvårdsstyrelsen derstädes alltså pligtig att förskjuta hvad till hans underhåll nödtorfteligen erfordras, med rätt att söka sitt åter af det fattigvårdssamhälle, der den från utlandet återsände har hemortsrätt. Fattigvårdsstyrelsen i gränskommunen är emellertid jemväl berättigad att hemsända honom till hemorten, dock först efter föregången skriftvexling med vederbörande fattigvårdsstyrelse, som såmedelst bör lemnas tillfälle att om hemsändandet sjelf besörja.

Motionärens förslag innebär nu den ändring i gällande bestämmelser, att fattigvårdsstyrelse i gränsort, der Konungens befallningshafvande icke har sitt säte, skulle tillerkännas rätt att öfversända den från utlandet ankomne, till obligatorisk fattigvård berättigade personen till den i förpassningen angifna hemorten utan att behöfva skriftvexla med vederbörande fattigvårdsstyrelse. En sådan lagändring kan utskottet ej tillstyrka. Derigenom skulle nemligen kunna uppstå afsevärda olägenheter.

De af vederbörande utländska myndigheter utfärdade förpassningarne, hvilkas uppgifter angående de återsändes hemort väl i allmänhet endast äro grundade på hvad desse sjelfve meddelat, torde icke innebära tillfredsställande garantier för att den i förpassningen uppgifna hemorten verkligen är den rätta, och det skulle derför, derest motionärens förslag vunne godkännande, lätt kunna inträffa, att en från utlandet till gränskommun aflemnad person komme att öfversändas till helt annat fattigvårdssamhälle än det han rätteligen tillhörde. Förändringen skulle alltså i många fall innebära ett öfverflyttande af olägenheterna för gränskommunerna på andra fattigvårdssamhällen; och dessutom skulle deraf förorsakas ökade kostnader i följd af

transporterna till de i förpassningen såsom hemorter origtigt uppgifna fattigvårdssamhällena.

Skall någon ändring uti ifrågavarande bestämmelser vidtagas till gränskommunernas fördel, måste den således efter utskottets mening gå i helt annan rigtning än den af motionären föreslagna.

Möjligen skulle kunna ifrågasättas, att staten lemnade gränskommunerna förskott å de summor, som af dem uti obligatorisk fattigvård utgifvas till från utlandet hemförpassade, andra fattigvårdssamhällen tillhörande personer, och en annan utväg vore, att den nödstälde af polismyndigheten i gränsorten fortskaffades till Konungens befallningshafvande i det län, der gränsorten vore belägen, och att Konungens befallningshafvande sedan finge taga hand om honom, till dess hans hemort blifvit utrönt och han kunde dit öfversändas.

Äfven om någon af dessa utvägar skulle, vid närmare granskning befinnas lämplig för ernående af det af motionären åsyftade ändamålet, hvarom utskottet emellertid i brist på erforderlig utredning finner sig för närvarande ej kunna uttala någon bestämd åsigt, kan förslag om åtgärder i dylik rigtning ej anses innefattadt i motionärens framställning; och om också erkännas må, att afsevärda olägenheter i följd af nuvarande bestämmelser om lemnande af fattigvård ej sällan drabba åtskilliga gränskommuner, finner sig utskottet derför böra hemställa,

att ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Stockholm 1900. Iduns Kungl. Hofboktryckeri.

N:o 43.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1900, kl. 12 midd.

Memorial, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande n:o 30, i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet.

I utlåtande n:o 30, i anledning af trenne utaf herr *Ollas A. Ericsson* m. fl., herr *Elowson* m. fl. samt friherre *von Knorring* m. fl. väckta motioner angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet, hemstälde lagutskottet, att Riksdagen, med afslag å herr Elowsons m. fl. förevarande motion, ville, i anledning af de utaf herrar Ollas A. Ericsson m. fl. samt friherre von Knorring m. fl. afgifna motionerna n:is 41 och 113, för sin del antaga lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, af den lydelse utskottets utlåtande utvisade.

Vid ärendets behandling inom kamrarne godkände Första Kammaren den af utskottet föreslagna lydelsen af §§ 21 och 73, antog beträffande § 11 en annan lydelse än den af utskottet ifrågasatta samt återförvisade till utskottet öfriga delar af förslaget äfvensom utskottets i utlåtandet gjorda hemställan, hvaremot Andra Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, biföll en af herr Zetterstrand afgifven, utskottets utlåtande bifogad reservation, innehållande förslag om viss lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 af nämnda förordning äfvensom af det till § 59 hörande formulär till fyrktalslängd.

Sedermera ingick lagutskottet uti memorial n:o 34 med hemställan, att Första Kammaren behagade i de delar af lagutskottets utlåtande n:o 30, som blifvit till utskottet återförvisade, fatta beslut.

Enligt utskottet tillhandakommet protokollsutdrag har nu Första Kammaren i anledning af sistberörda hemställan tagit utlåtandet n:o 30 i återförvisade delar uti förnyadt öfvervägande och dervid dels godkänt den af utskottet föreslagna lydelsen af § 59 samt lagförslagets ingress och rubrik, dels antagit viss ändrad lydelse af det till § 59 hörande formulär till fyrktalslängd, dels slutligen förklarat utskottets i utlåtandet gjorda hemställan besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af lagförslaget.

De beslut, hvari kamrarne sålunda stannat, skilja sig från hvarandra endast i fråga om § 11 och det till § 59 hörande formulär till fyrktalslängd. Den lydelse af §§ 21, 59 och 73, som Andra Kammaren med bifall till herr Zetterstrands reservation för sin del antagit, öfverensstämmer nemligen med utskottets i dessa delar af Första Kammaren godkända förslag.

Vidkommande § 11 består skiljaktigheten kamrarne emellan deri, att enligt Första Kammarens beslut rösträtt icke skulle få af någon utöfvas för mera än en femtedel af kommunens hela fyrktal och ej heller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar 5,000 fyrkar, hvaremot Andra Kammaren beslutit, att rösträtt icke finge utöfvas för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar 1,000 fyrkar. Olikheten i kamrarnes beslut angående det till § 59 hörande formulär utgör allenast en konseqvens af berörda skiljaktighet beträffande § 11.

Då utskottet, sin pligt likmätigt, tagit under öfvervägande, huruledes mellan kamrarnes sålunda fattade skiljaktiga beslut sammanjemkning må kunna åvägabringas, har utskottet kommit till det resultat, att en så i formelt som sakligt hänseende tillfredsställande lösning skulle vinnas derigenom, att Första Kammaren biträdde Andra Kammarens beslut i fråga om det relativa röstmaximum och Andra Kammaren å sin sida åtnöjde sig med den absoluta röstbegränsning, som Första Kammaren för sin del godkänt.

Utskottet får alltså i sammanjemkningsändamål hemställa,

1:o) att kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt beslut beträffande § 11 uti ifrågavarande förordning, måtte för sin del antaga följande lydelse af nämnda §:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot *en tiondedel* af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar *fem tusen* fyrkar.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

samt 2:o) att kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt beslut i fråga om det till § 59 af samma förordning hörande formulär till fyrktalslängd, måtte för sin del antaga den lydelse af berörda formulär, som den vid detta memorial fogade bilaga utvisar.

Slutligen och under förutsättning, att kamrarne bifalla hvad utskottet här ofvan under 1:o) och 2:o) föreslagit, får utskottet hemställa om kamrarnes förklarande

3:o) att Riksdagen för sin del antagit lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, af den lydelse, kamrarnes i anledning af utskottets hemställan ej mindre i utlåtandet n:o 30 och memorialet n:o 34 än äfven i detta memorial fattade sammanstämmande beslut utvisa.

Stockholm den 26 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Formulär Litt. A.

Fyrktalslängd för

Personer.	Fastigheter.
Prosten N. N.	Skrintorp N:o 2, stom $^1/_2$ mantal, Kyrktomta N:o 1, skatte, 1 mantal . .
Landbonden Sven Persson	Lugnås N:o 1, pastorsboställe, 1 mantal . . . .
Anders Svensson	Berga, 1 mantal, Brunby utjord . . . .
Skomakaren N. N. å Vantinge	. . . .
Landtbrukaren N. N.	Mora kungsladugård, 1 mantal . . . .
N. N. aktiebolag	Utby N:o 1, 3 mantal, Utby ångsåg . . . .
Majoren N. N.	Glittringe säteri, 11 mantal, Ys qvarn . . . .
o. s. v.	
	Summa

Nordbo den 2 december 1900.

På kommunalnämndens vägnar:

N. N.

Ordförande.

Nordbo socken år 1900.

Bevillning enligt förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst.								Påfördt fyrktal.					Anmärkningar.
för i mantal satt jord.		för jordbruksfastighet utan mantal.		för annan fastighet.		för alla öfriga beskattningsföremål.		för i mantal satt jord.	för jordbruksfastighet utan mantal.	för annan fastighet.	för alla öfriga beskattningsföremål.	Summa.	
Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.						
12	—	—	—	—	—	16	—	120	–	—	160	280	
9	60	—	—	—	—	—	—	96	—	—	—	96	i konkurstillstånd.
12	—	1	80	—	—	—	—	120	18	—	—	138	
—	—	—	—	—	50	1	—	—	—	5	10	15	oguldna kommunalutskylder.
18	—	—	—	—	—	—	—	180	—	—	—	180	taxeringsvärde 30,000 kr.
54	—	—	—	100	—	300	—	540	—	1,000	3,000	4,540	röstar för 1,600 fyrkar.
480	—	—	—	22	—	80	—	4,800	—	220	800	5,820	röstar för 1,600 fyrkar; rösträtten öfvergått till nuv. egaren N. N., mantalsskrifven i N. N. socken (kommunalstämmeprotokoll den 15/4 1901).
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,000	1/10 = 1,600. absolut röstmaximum = 5,000. (Obs.! Anteckning om det absoluta röstmaximum erfordras endast i kommuner, hvilkas fyrktal öfverstiger 50,000.)

Att förestående fyrktalslängd blifvit i kommunalstämma denna dag granskad och godkänd, betygas Nordbo den 18 december 1900.

N. N.
Stämmans ordförande.

N. N. N. N.

Stockholm 1900. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

N:o 44.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke, dels ock fyra med föranledande af berörda proposition afgifna motioner.

Genom proposition, n:o 57, af den 2 nästlidne mars, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, med öfverlemnande af det i ämnet i statsrådet förda protokoll, förklarat sig vilja inhemta Riksdagens yttrande öfver här nedan intagna förslag till förordning angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke; i sammanhang hvarmed omförmälts, att Kongl. Maj:t, efter emottagande af Riksdagens svar, ville företaga den slutliga pröfningen af samma förslag och om författnings utfärdande i ämnet i nåder förordna.

I sammanhang med nämnda proposition har utskottet till behandling förehaft fyra särskilda, med föranledande af propositionen inom Andra Kammaren afgifna och till lagutskottet hänvisade motioner, nemligen n:o 165 af herrar *Fridtjuf Berg* och *E. Hammarlund,* n:o 171 af herrar *A. Hedin* och *David Bergström,* n:o 172 af herr *C. Wallis* samt n:o 178 af herr *David Bergström.*

Uti den af herrar Berg och Hammarlund väckta motionen hemställes,

dels att Riksdagen måtte i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke för sin del antaga en lag i ämnet;

dels att Riksdagen måtte i författningsförslaget i fråga vidtaga följande ändringar och tillägg:

a) åldersbestämmelsen i 2 § ändras från tolf till *tretton* år;

b) medgifvandet i samma §, att minderårig i visst fall må användas till arbete under ferietid, inskränkes till: *ferietid, som infaller under månaderna juni, juli och augusti;*

c) ur 3 § borttagas de ord, som afse minderårig, hvilken ej fylt 13 år;

d) 8 § 2 mom. utgår;

e) i författningen införas sådana bestämmelser, att de till arbete i industrielt yrke använda minderåriga, som äro under femton år, ovilkorligen komma i åtnjutande af fortsatt undervisning, anordnad af vederbörande skolråd eller ock af skolrådet godkänd, hvilken undervisning under alla förhållanden skall omfatta minst 180 timmar årligen.

I denna motions syfte hafva tjugo af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Den af herrar Hedin och Bergström afgifna motionen, i hvars syfte tre af Andra Kammarens ledamöter instämt, utmynnar i hemställan, att den författning, som Riksdagen med anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition och i ämnet väckta motioner kan komma att godkänna, måtte af Riksdagen för dess del antagas såsom lag, beroende af Riksdagens och Kongl. Maj:ts samfälda lagstiftning.

Herr Wallis föreslår uti sin motion,

dels att Riksdagen måtte i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke för sin del antaga en *lag* i ämnet;

dels att Riksdagen måtte i författningsförslaget i fråga vidtaga följande ändringar:

a) åldersbestämmelsen i 2 § ändras från tolf till *tretton* år;

b) medgifvandet i samma §, att minderårig i vissa fall må användas till arbete under ferietid, inskränkes till *ferietid, som infaller under månaderna juni, juli och augusti;*

c) ur 3 § borttagas de ord, som afse minderårig, hvilken ej fylt tretton år;

d) 8 § 2 mom. utgår;

e) i författningen införas sådana bestämmelser, att de till arbete i industrielt yrke använda minderåriga må kunna beredas tillfälle att komma i åtnjutande af fortsatt undervisning, der sådan af vederbörande skolråd är anordnad eller af skolrådet godkänts;

f) i 11 § intagas bestämmelser derom, att de till den i nämnda § omförmälda besigtningen förordnade läkarne måtte komma att utgöras af personer, hvilka hvarken direkt eller indirekt stå i beroende af eller äro intresserade i de industriella inrättningar, hvilka deras besigtning gäller;

g) ur § 15 utgå orden »efter tillsägelse hos vederbörande yrkesidkare eller arbetsföreståndare»;

h) i § 16 (eller på annat ställe i lagen) införas angående de i denna § omförmälda assistenterna bestämmelser, hvilka afse detsamma som de angående yrkesinspektörerna i § 5 mom. 3 i lagen mot yrkesfara befintliga bestämmelserna.

Slutligen har herr Bergström uti motionen n:o 178 hemstält, att Riksdagen ville besluta att åt de i författningsförslaget under § 11 förefintliga bestämmelser gifva följande ändrade lydelse:

§ 11.

En gång hvarje kalenderår, äfvensom i samband med sådan anmälan, som i 10 § sägs, så ock eljest när Konungens befallningshafvande så aktar nödigt, skall vid arbetsställe, der minderåriga arbetare sysselsättas, företagas läkarebesigtning å derstädes anstälda minderåriga till utrönande, huruvida arbetet är för den minderåriges helsa menligt.

Öfver verkstäld besigtning skall vederbörande läkare uti den i 12 § omförmälda registerbok göra anteckning, angifvande huruvida minderårig må i arbetet fortfarande sysselsättas; och må yrkesidkare icke i strid mot innehållet i sålunda gjord anteckning i arbetet använda minderårig, intill dess annorlunda kan varda af Konungens befallningshafvande förordnadt; egande yrkesidkare påkalla Konungens befallningshafvandes pröfning af anteckningens befogenhet.

Besigtning, hvarom nu förmäles, förrättas af legitimerad läkare, som dertill förordnas af Konungens befallningshafvande, dock yrkesinspektör och bergmästare obetaget att, i samband med sådan anmälan, som i 10 § sägs, omedelbart anmoda legitimerad läkare att förrätta besigtning. Har yrkesidkare för arbetarne anstält särskild läkare, bör åt

denne genom underrättelse af besigtningsläkaren beredas tillfälle att, om han så önskar, vid besigtningen vara närvarande.

För besigtningen, hvaröfver rapport skall af besigtningsläkaren afgifvas till Konungens befallningshafvande, eger besigtningsförrättaren af yrkesidkaren åtnjuta ersättning enligt taxa, som af medicinalstyrelsen fastställes.

Beträffande de till stöd för motionärens olika förslag afgifna framställningar tillåter sig utskottet att till motionerna hänvisa.

Förarbetena till nu föreliggande proposition sträcka sig åtskilliga år tillbaka i tiden. Första uppslaget till den omarbetning af 1881 års förordning angående minderårigas användande i arbete vid fabrik m. m., som egt rum, kan anses hafva gifvits redan 1883 — alltså innan två år förflutit från det 1881 års förordning trädde i kraft — genom en till civildepartementet inkommen framställning från ett större antal personer, deribland en stor del näringsidkare, om sådant omarbetande i syfte, bland annat, att maximiarbetstiden för minderårig öfver femton år skulle utsträckas. Ungefär samtidigt med nämnda framställning inkom äfven från arbetarne vid en större industriel anläggning petition, deruti anhölls om revision af 1881 års förordning i syfte att maximitiden för minderårigas användande i arbete måtte förlängas.

Sedan med anledning af dessa båda framställningar öfverståthållareembetet och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län äfvensom kommerskollegium afgifvit infordrade utlåtanden, beslöts den 31 januari 1891 tillsättande af en komité med uppdrag att, efter utredning af verkningarne af 1881 års förordning samt efter öfvervägande, i hvad mån de vid den i Berlin år 1890 hållna internationella arbetareskyddskonferensen antagna grundsatser i fråga om reglerandet af arbete i industriella företag och grufvor borde i Sverige tillämpas, till Kongl. Maj:t inkomma med förslag till den nya eller förändrade lagstiftning i ämnet, som kunde finnas, jemväl med hänsyn till den dåmera här i riket införda fabriksinspektionen, vara af förhållandena påkallad.

Denna komité afgaf den 11 mars 1892 sitt betänkande med åtföljande författningsförslag. Inom komitén hade emellertid rådt skiljaktiga meningar i åtskilliga frågor, till följd hvaraf vid komiténs utlåtande fans fogad en af trenne ledamöter afgifven reservation, deri

uti flere afseenden gjordes gällande en mot komiténs uttalanden stridande uppfattning.

Sedan öfver komitébetänkandet inhemtats yttranden från öfverståthållareembetet och Kongl. Maj:ts befallningshafvande, öfverlemnades ärendet till kommerskollegium och medicinalstyrelsen med befallning att deröfver afgifva utlåtande. Detta utlåtande afgafs den 10 december 1892.

Genom beslut den 26 maj 1899 uppdrog sedermera Kongl. Maj:t åt särskildt utsedde personer att utarbeta ett utkast till författning i ämnet, och derjemte infordrades yttranden dels från Stockholms stads helsovårdsnämnd om den erfarenhet, som vunnits rörande 1881 års förordnings tillämpning inom Stockholms län under de senaste fem åren, dels från Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala, Kopparbergs, Gefleborgs, Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län om lämpligheten att, vid omarbetning af 1881 års förordning, utsträcka tilllämpningen af den nya författningens bestämmelser till sågverks- och brädgårdsrörelsen.

Efter det dessa yttranden inkommit, blefvo de jemte det utarbetade författningsutkastet äfvensom åtskilliga från glasbruksegare ingifna framställningar om rätt att vid vissa arbeten inom glasindustrien använda minderåriga i vida större utsträckning än för närvarande är tillåtet öfverlemnade till kommerskollegium och medicinalstyrelsen med befallning att, efter bergmästarnes och yrkesinspektörernas hörande, afgifva utlåtande i ämnet. Sedan detta utlåtande den 23 december 1899 inkommit, utarbetades inom civildepartementet, med ledning af den utredning, som i ärendet förebragts, och efter det departementschefen samrådt med rikets yrkesinspektörer, det förslag till förordning angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke, hvaröfver Kongl. Maj:t genom nu ifrågavarande proposition velat inhemta Riksdagens yttrande.

Detta författningsförslag erbjuder ganska väsentliga skiljaktigheter från 1881 års förordning.

Hvad först beträffar *giltighetsområdet,* är detta ett helt annat än det för 1881 års förordning faststälda. Medan denna sistnämnda egde tillämpning för hvarje fabrik, handtverk eller annan handtering, hvari minderåriga arbetare användes, är den nu föreslagna förordningen afsedd att gälla endast storindustrien. Dess giltighetsområde sammanfaller med det för lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889 utstakade, allenast med tillägg af till bergsbruk hänförlig grufdrift. Särskildt torde böra uppmärksammas, att sågverks- och dermed förenad bräd-

gårdsrörelse föreslagits skola komma in under den nya författningen, hvilken i den delen således erhållit större giltighetsområde än 1881 års förordning, som å ifrågavarande rörelser ej hade tillämpning.

Hvad *kretsen af skyddade personer* angår, är denna efter det nya författningsförslaget större än enligt 1881 års förordning så till vida, som skyddslagstiftningen utsträckts att i vissa afseenden omfatta qvinnors arbete, äfven der dessa icke äro att hänföra till minderåriga. Sålunda innehåller 7 § af det framlagda förslaget förbud mot qvinnors användande till arbete under jord i grufvor eller stenbrott äfvensom mot användande i industrielt yrke af qvinna, som födt barn, inom fyra veckor efter barnsbörden, derest ej särskildt styrkes, att hon utan men kan börja arbetet.

I fråga om *minimiålder och öfriga vilkor för minderårigas användande* till arbete vid fabrik, handtverk eller annan handtering uppställer 1881 års förordning den fordran, att den minderårige fylt tolf år; att han inhemtat det för afgång från folkskolan stadgade minsta kunskapsmått samt att han ej, till följd af sjuklighet eller kroppslig svaghet, kan anses komma att lida men af ifrågavarande arbete.

Det i propositionen innefattade författningsförslaget är ännu strängare. Åldersgränsen är visserligen bibehållen vid tolf år, men hvad det erforderliga kunskapsmåttet beträffar, är föreskrifvet, att den minderårige antingen, efter genomgången fullständig lärokurs, erhållit afgångsbetyg från folkskolan eller, efter inhemtande af ett ringare kunskapsmått, undfått behörigt tillstånd att lemna skolan eller ock styrker, att skolpligtigheten eljest upphört. Särskildt hafva garantierna mot ett för den minderåriges helsa skadligt användande i industrielt yrke väsentligen skärpts genom föreskriften om läkareundersökning såsom förutsättning för minderårigs anställning.

Beträffande *arbetstidens längd* skiljer 1881 års förordning mellan barn (minderårig under fjorton år) och yngre person (minderårig mellan fjorton och aderton år). För de förre är maximiarbetstiden faststäld till sex timmar; för minderårige af senare kategorien utgör den tio timmar.

Det nya författningsförslaget gör härutinnan den ändring, att maximitiden för användande af minderårige mellan tretton och fjorton år utsträckts från sex till tio timmar.

Enligt gällande förordning skall arbetstiden för minderårig infalla mellan kl. 6 på morgonen och kl. 8 på aftonen; efter det nya förslaget är slutpunkten faststäld till kl. 7 eftermiddagen.

En annan olikhet emellan de båda författningarne är den, att uti

1881 års förordning för rasternas längd satts ett minimum, olika allt eftersom det gäller barn eller yngre personer, medan uti den nya författningen upptagits allenast föreskrift derom, att minderårigs arbetstid skall genom lämpliga raster afbrytas.

Från bestämmelserna om minderårigs arbetstid äro genom kongl. kungörelsen den 22 juni 1883 undantag medgifna för arbete i grufvor äfvensom vid masugnar eller hyttor, stångjernsbruk, manufakturverk och andra inrättningar, som afse tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster, i ty att i dylikt arbete minderårige af mankön öfver fjorton år må under vissa vilkor användas i högst tolf timmar af dygnet och jemväl i nattarbete. Dessa bestämmelser hafva med någon modifikation upptagits äfven i det nu föreliggande förslaget.

Såsom en nyhet kan deremot omnämnas föreskriften om rätt att i lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och dermed förenade brädgårdar använda minderårig redan då denne fyllt elfva år, så vida ej med hänsyn till skolpligtigheten eller den minderåriges helsa hinder derför möter.

Den i 11 § af gällande förordning intagna bestämmelsen om rätt för vederbörande helsovårds- eller kommunalnämnd att i särskilda fall, då naturförhållanden, arbetets beskaffenhet eller andra omständigheter sådant påkalla, meddela dispens för kortare tid, högst fyra veckor, under kalenderåret, från förordningens bestämmelser om arbetstid har uti det nya förslaget undergått förändring dels derutinnan, att förutsättningarne för dispens inskränkts till natur- eller olyckshändelse, som afbrutit arbetets regelbundna gång, dels sålunda, att befogenhet att meddela dispens tillagts såväl kommerskollegium som yrkesinspektör eller, hvad angår till bergsbruk hänförlig grufdrift, bergmästare. Kommerskollegii befogenhet är emellertid vidsträcktare än öfrige med dispensrätt bemyndigade personers och sträcker sig till fyra månader, medan de sistnämnda ej ega medgifva dispens för mera än en månad.

Kontrollen å efterlefnaden af författningen tillkommer enligt det nya förslaget i främsta rummet yrkesinspektörerna, utom hvad angår till bergsbruk hänförlig grufdrift, der bergmästarne hafva motsvarande skyldighet.

I förslaget finnas intagna en hel del föreskrifter, åsyftande att möjliggöra och underlätta denna kontroll. Så hafva t. ex. yrkesidkarne ålagts skyldighet att öfver de i arbetet använda minderåriga föra registerbok, som å viss föreskrifven tid skall årligen till tillsyningsmännen öfversändas. Framför allt hafva emellertid kontrollen och syftet med en författning af ifrågavarande art främjats genom föreskriften, att

årlig läkarebesigtning skall hållas å hvarje arbetsställe, der minderårig finnes anstäld.

Straffbestämmelserna för öfverträdelser af författningen hafva uti det nya förslaget något skärpts, i hvad afser obehörigt användande af minderårig i industrielt yrke. Härför har nemligen stadgats en straffskala från och med tio till och med femhundra kronor.

Det nya förslaget har ej upptagit den i 1881 års förordning förekommande bestämmelsen, att böter, som enligt förordningen ådömas, skola tillfalla kommunens kassa, utan föreskrifvit, att böterna i deras helhet skola tillfalla kronan. Denna förändring torde hafva sin förklaring uti den ändring, som egt rum i anseende till kontrollbestämmelserna derigenom, att tillsynen å författningens efterlefnad öfverflyttats från de kommunala myndigheterna — helsovårds- och kommunalnämnd — till af staten aflönade funktionärer, yrkesinspektörer och bergmästare.

Efter denna kortfattade redogörelse för hufvudinnehållet i det uti propositionen innefattade författningsförslag, jemfördt med bestämmelserna i 1881 års förordning, öfvergår utskottet till framställning af de erinringar, hvartill förslagets granskning gifvit anledning. Utskottet har uti denna efter paragrafföljden i förslaget ordnade framställning upptagit de af motionärerna framlagda förslagen till bedömande under den paragraf, som beröres af de gjorda ändringsyrkandena.

I första rummet har utskottet således anledning att uttala sig rörande det af samtliga motionärer framstälda förslaget, att Riksdagen skulle i den fråga, som föreligger, för sin del antaga en lag och således ej inskränka sig till att deri allenast afgifva yttrande.

Detta förslag har utskottet funnit sig böra biträda. Då Riksdagen för sin del beslutit såsom lag den författning angående skydd mot yrkesfara, som den 10 maj 1889 utfärdades, synes enahanda förfarande böra af Riksdagen iakttagas jemväl beträffande den nu föreliggande frågan, hvars ämne är likartadt och i allo jemförligt med det, som utgör föremål för lagen om skydd mot yrkesfara.

Häraf påkallas, att i författningens rubrik likasom i åtskilliga paragrafer af densamma uttrycket »förordning» utbytes mot »lag».

1 §.

Andra stycket af ifrågavarande paragraf har utskottet ansett böra utgå. Den deri intagna anvisningen rörande sättet för åstadkommande af utvidgning utaf författningens giltighetsområde grundar sig uppenbar-

ligen å förutsättningen, att författningens innehåll komme att bestämmas af Konungen ensam.

2 §.

Till denna paragraf anknyta sig tvenne särskilda yrkanden uti de af herrar Berg och Hammarlund samt af herr Wallis afgifna motionerna. Det ena rörer minimiåldern för minderårigas användande i industrielt yrke, hvilken motionärerna vilja hafva bestämd till tretton år, i stället för, såsom uti propositionen föreslås, tolf år; det andra yrkandet afser att inskränka rätten att i vissa fall i dylikt arbete använda minderårig under ferietid till att gälla endast sådan ferietid, som infaller under juni, juli och augusti månader.

Då det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget innehåller, att minderårig skulle få användas till arbete uti industrielt yrke redan vid fylda tolf års ålder, förutsatt att den minderåriges skolpligtighet upphört, så är, efter hvad bilagorna till den kongl. propositionen utvisa, motivet till detta förslag ingalunda att söka i någon anslutning till den uti herrar Bergs och Hammarlunds motioner med rätta klandrade åsigten, att det skulle ligga något rent af önskvärdt uti, att barnen så tidigt som möjligt lemnade skolan och inkomme i lönearbete. Anledningen till den föreslagna bestämmelsen är — enligt hvad som framgår af det yttrande till statsrådsprotokollet, som föredragande departementschefen i ärendet afgifvit — att finna uti vår nu gällande folkskolelagstiftning. »Sådan folkundervisningen», säger herr statsrådet, »för närvarande är anordnad, har i regeln barnet i åldern mellan tolf och tretton år inhemtat det kunskapsmått, som berättigar detsamma att afgå från folkskolan. Dermed har ock skolpligtigheten upphört, ett förhållande, med hänsyn till hvilket minimiåldern för inträde i industriens tjenst måste vara afpassad, så vida man vill undvika att legalisera en kortare eller längre, men för den minderårige utan tvifvel i hög grad skadlig period af sysslolöshet.» Och likasom det synts vara rigtigt, att den, som redan i åldern mellan tolf och tretton år genomgått fullständig folkskolekurs, borde, om han ville blifva industriarbetare, få omedelbart inträda i sitt blifvande yrke, så har det ock ansetts rigtigt, att den, som i samma ålder fått under de i 48 § af folkskolestadgan angifna förhållanden afgå från skolan, eller hvars skolpligtighet eljest upphört, jemväl borde få åtnjuta enahanda rätt.

En invändning af afgörande betydelse mot tillåtelsen att i industrielt arbete använda barn i åldern mellan tolf och tretton år skulle naturligen vara, om det kunde sägas, att ett så tidigt inträde i yrkena skulle för dessa minderåriga innebära äfventyr eller fara i sanitärt af-

seende. Ett uttalande i dylik rigtning möter uti herr Wallis motion, men då den uti den kongl. propositionen lemnade redogörelsen utvisar, att från medicinalstyrelsens sida ingen erinran framstälts mot tolfåringars användande uti förevarande slags arbete, och då de föreskrifter om förutgående läkarebesigtning, dem författningsförslaget innehåller, synas erbjuda fullt tillräckliga garantier, har utskottet icke funnit sig hafva anledning att tillmäta den erinran, som uti nu ifrågavarande hänseende framstälts af herr Wallis, någon afsevärd betydelse.

Hvad åter beträffar det sammanhang, i hvilket den föreslagna bestämmelsen står med vår gällande folkskolelagstiftning, och det stöd för densamma, som hemtats ur denna sistnämnda, så synes enligt utskottets åsigt den från sådana synpunkter till stöd för det kongl. förslaget framlagda motiveringen vara rigtig. Är det faktiskt, att för en stor mängd barn skolpligtigheten redan upphör i åldern mellan tolf och tretton år, och kan det icke bestridas, att för sådana barn en nödtvungen ledighetstid måste anses vara allt annat än nyttig, så synes giltig grund för det i den kongl. propositionen framstälda förslaget föreligga.

Motionärerna herrar Berg och Hammarlund underkänna icke heller i och för sig befogenheten af den tankegång, som vunnit uttryck i det kongl. förslaget. Då de dock önska, att tiden för minderårigs inträde i industrielt yrke skulle bestämmas till fylda tretton år, så är anledningen dertill den, att, derest bestämmelsen om tolf år vidtoges, sådant skulle enligt deras åsigt medföra en för folkskolan och barnen högst menlig inkräktning från industriens sida å folkskolans område. Denna inkräktning skulle taga sig form uti en sträfvan inom de samhällen, der industri-intressen äro förherskande, att så tidigt som möjligt ställa barnen till industriens fria förfogande, särskildt genom anlitande i obehörig utsträckning af den utväg till för tidig afgång från skolan, hvartill 48 § folkskolestadgan lemnade tillgång. För afgång från folkskolan före fullständigt afslutad kurs uppställer nämnda paragraf den fordran, att barnet af fattigdom hindras att begagna undervisningen. Att göra detta skäl gällande i en obefogad omfattning skulle efter motionärernas åsigt icke möta svårighet. Någon pröfning af den föregifna fattigdomen kommer icke i fråga, säga motionärerna; det är nog, att barnets målsman vill ha det in på en fabrik. Bestämmelsen skulle således hafva till följd, att en mängd barn, som, om tiden för inträde i industrielt yrke bestämts till tretton år, skulle hafva stannat qvar i skolan ännu en tid framåt, nu komme att lemna den i förtid och med allenast det ytterst knapp-

händiga kunskapsmått, som den i mera nämnda § åsyftade minimikurs representerar.

Det låter sig ju icke förneka, att missförhållanden af den art, motionärerna sålunda påpeka, kunna förekomma, men utskottet kan icke häri finna erforderligt stöd för att, på sätt motionärerna yrka, utbyta den föreslagna åldersbestämmelsen af tolf år mot tretton år.

Utskottet vill härutinnan först och främst erinra om det förhållandet, att en mängd barn utgå från folkskolan med fullständigt genomgången kurs redan i åldern mellan tolf och tretton år. Om motionärernas förslag blefve gällande, skulle alltså dessa barn, hvilkas omedelbara inträde i arbete måste synas önskvärd, påtvingas en för dem obehöflig och ändamålslös ledighetstid. Hvad som ofvan anförts om det för barnen skadliga i en dylik ledighet gäller ju här fullständigt. För att motverka missförhållanden å *ett* håll, skulle man alltså skapa dylika å ett annat.

Härtill kommer, att, äfven om i många fall den fattigdom, på grund af hvilken barn tillstädjas att före afslutad kurs lemna skolan, är mera föregifven än verklig, det dock å andra sidan måste antagas, att i en mängd fall det tidigare utträdet ur skolan är föranledt af *verklig* fattigdom. De barn, som af sådan orsak lemnat skolan med minimikurs i åldern mellan tolf och tretton år och för hvilka rätten till inträde i industrielt yrke är i följd af deras nödstälda belägenhet i hög grad önskvärd, skulle, med antagande af motionärernas förslag, underkastas en gagnlös och, just med hänsyn till deras fsttigdom, betungande väntetid. Jemväl om dessa fall gäller alltså, att man, genom framflyttande af åldersgränsen till tretton år, skulle, medan man sökte afhjelpa olägenheter i *en* rigtning, åstadkomma sådana i en annan.

Rätta sättet att motverka oegentligheter af den art, som motionärerna framhållit, synes för den skull icke vara att i förevarande författning ändra den ifrågavarande åldersbestämmelsen. Rättelse, i den mån den är behöflig, bör sökas och vinnas på skollagstiftningens väg. Det kan väl icke antagas erbjuda alltför stora svårigheter att på sistnämnda lagstiftningsområde ernå fullt tillfredsställande garantier för, att de bestämmelser, som under vissa förhållanden tillstädja afgång från skolan, innan skolkursen blifvit fullständigt genomgången, blifva tillämpade på ett sätt, som öfverensstämmer med bestämmelsernas verkliga syfte. Onekligen synes det vara rättast att undanrödja ett befintligt missförhållande genom bestämmelser, som *direkt* rigta sig på detsamma, i stället för genom stadganden, som blott på en omväg träffa det och hvilka, jemte den verkan de möjligen kunna hafva till

dess undanrödjande, medföra andra olägenheter, dem man har all anledning att önska undvika.

Det torde kunna ifrågasättas, om ej motionärernas förslag i förevarande afseende ytterst är bestämdt af en önskan, att den obligatoriska skolgången för hvarje barn bör räcka minst till och med det barnet fylt tretton år. Hur önskvärdt det än i många hänseenden kunde vara, att den obligatoriska skolgången förlängdes, synes det dock tvifvelaktigt, huruvida tiden ännu är mogen för ett allmänt genomförande af en förlängd obligatorisk skolgång; och i alla händelser är detta ett ämne, som tillhör skollagsstiftningens område, men icke det nu ifrågavarande författningsförslaget, hvilket ju för öfrigt blott har afseende på en del af de barn, som utgå från våra folkskolor, nemligen på dem, som inträda i industrielt yrke.

Af enahanda grund, hvilken föranledt motionärernas yrkande om ändring af den föreslagna åldersbestämmelsen, framgår deras yrkande, att rättigheten att använda minderårig under ferietid skulle gälla endast sådan ferietid, som infaller under juni, juli och augusti månader. Öppnar man en möjlighet för industriens män att få använda skolbarn under ferier, huru långa dessa än må vara, så har man enligt motionärernas förmenande gjort dem lifligt intresserade för en sådan anordning af folskoleundervisningen, att ferierna blifva så långa som möjligt, men lästiden deremot i möjligaste mån inskränkes. Emot det af motionärerna framstälda förslag torde få erinras, att de särskilda skolornas ferietid icke infaller under en och samma tid af året. Det kan mycket väl hända, att en skola icke är i verksamhet under september månad, under det en annan begynt sin verksamhet redan under augusti. Vid många skolor är en hufvudsaklig del af ferietiden förlagd till vintermånaderna. Att nu, på sätt motionärerna önska, fastställa den ferietid, som skulle få användas till arbete i industrielt yrke, till vissa bestämda månader, synes derför icke vara lämpligt. Utskottet håller dessutom före, att det industriintresse, hvarom motionärerna tala, svårligen kan antagas vara så lifligt, att det, för att ernå förmånen af ännu skolpligtiga barns feriearbete, skulle söka förrycka skolans hela läsplan, ett sträfvande, som väl för öfrigt svårligen kunde antagas vinna framgång.

Med hänsyn till hvad nu anförts har utskottet ansett sig böra afstyrka de ändringsyrkanden, som afse 2 § af författningsförslaget.

---

3 §.

Äfven beträffande denna paragraf, som innehåller, att till arbete i industrielt yrke må minderårig, som ej fylt tretton år, användas högst sex timmar och annan minderårig högst tio timmar af dygnet, hafva herrar Berg och Hammarlund samt herr Wallis framstält tvenne särskilda yrkanden.

Af dessa åsyftar det ena, att ur paragrafen skulle borttagas de ord, som afse minderårig, hvilken ej fylt tretton år, och är allenast en konseqvens af yrkandet om minimiålderns höjande till 13 år. Utskottet kan alltså inskränka sig till att hänvisa derpå, att sistberörda yrkande blifvit af utskottet afstyrkt.

Det andra förslaget, som anknyter sig till denna paragraf, rörer frågan om fortsatt skolundervisning för minderårige arbetare och har af de olika motionärerna framburits i olika form. Herrar Berg och Hammarlund vilja i författningen hafva införda bestämmelser, att de till arbete i industrielt yrke använda minderårige, som äro under femton år, ovilkorligen skola komma i åtnjutande af fortsatt undervisning, anordnad af vederbörande skolråd eller ock af skolrådet godkänd, hvilken undervisning under alla förhållanden skall omfatta minst 180 timmar årligen. Herr Wallis åter förordar införande af bestämmelser, att ifrågavarande minderårige må kunna beredas tillfälle att komma i åtnjutande af fortsatt undervisning, der sådan af vederbörande skolråd är anordnad eller af skolrådet godkänts. Skilnaden mellan motionärerna i denna fråga är alltså den, att medan de båda förstnämnda påyrka, att den fortsatta undervisningen skulle göras obligatorisk för minderårige arbetare uti industrielt yrke, hvilka icke fylt femton år, och detta icke allenast så, att nämnda minderårige skulle vara skyldige att, *derest* fortsatt undervisning vore inom skoldistriktet anordnad, deraf begagna sig, utan äfven — för så vidt utskottet rätt förstått motionärerna — sålunda, att inom distrikt, der minderårige industriarbetare funnes, tillfälle till fortsatt skolundervisning ovilkorligen skulle vara beredt, så har deremot herr Wallis, efter hvad hans här ofvan återgifna yrkande utvisar, icke ansett sig böra uppställa en så vidtgående fordran.

Angående fortsatt undervisning stadgar § 5 af folkskolestadgan, att skoldistrikten böra bereda tillfälle för de lärjungar, som genomgått de för folkskolan faststälda lärokurser, att efter bestämd plan under lärares ledning dels underhålla redan förvärfvade kunskaper, dels ock deruti ytterligare förkofra sig, hvarjemte samma paragraf meddelar bestämmelser om beredande af tillfälle till ytterligare undervisning för

lärjungar, som erhållit tillstånd att lemna folkskolan under de i 48 § af stadgan angifna vilkor.

Skoldistrikten äro emellertid icke skyldiga att träffa särskilda anstalter för fortsatt undervisning. De kunna t. ex. åtnöja sig med att vidtaga en sådan anordning, att barn, som afgått från skolan, få rätt att fortfarande deltaga i undervisningen derstädes tillsammans med de barn, som ännu icke afslutat sin lärokurs. Ej heller är lärjunge pligtig att deltaga i fortsatt undervisning. Vid nu angifna förhållanden kan den fortsatta undervisningen ännu sägas vara en frivillighetens sak, och huru behjertansvärda sträfvandena att befrämja densamma än äro, torde dock tiden ännu knappast vara kommen att göra densamma obligatorisk. Den egentliga folkskolan är dessutom icke i alla skoldistrikt så utvecklad, att man med framgång kan derpå bygga en fortsatt undervisning.

Om man nu uti förevarande författning föreskrefve, att de minderårige, som äro anstälda uti industrielt yrke, ovilkorligen skulle deltaga uti fortsatt undervisning, ålade man härmed dessa minderårige en förpligtelse, från hvilken deras jemnåriga, som ej vore uti industriens tjenst, vore befriade. Man kan ju härvid säga, att fortsatt undervisning just för ifrågavarande minderårige skulle framför allt vara behöflig från uppfostrans synpunkt till motverkande af det sedeförderfvande inflytande, som fabrikslifvet kunde befaras medföra. Det torde dock kunna sättas i fråga, huruvida anställning uti industrielt yrke innebär framför åtskilliga andra slag af arbetsanställning en sådan särskild fara i detta hänseende, att en dylik undantagslagstiftning vore fullt befogad, och med skäl kan väl påstås, att *den* minderårige, som efter genomgången skolkurs icke alls antagit någon arbetsanställning, är i ännu högre grad i behof af skolans uppfostrande omsorg. Med allt erkännande för öfrigt af skolgångens nytta till motverkande hos den minderårige af dåliga inflytelser, för hvilka han uti samtidig arbetsanställning kan vara utsatt, må dock dess kraft och verkan härutinnan icke öfverskattas. Genom bestämmelse om obligatorisk fortsatt undervisning skulle man ock förpligta de skoldistrikt, inom hvilka industriel rörelse idkades, att bekosta särskild fortsatt undervisning i de fall, då antingen sådan undervisning icke förut vore anordnad eller ock redan anordnad dylik undervisning icke kunde, med afseende å de tider då den egde rum, anlitas af de minderårige industriarbetarne. Om inom ett fattigt skoldistrikt en obetydlig industriel inrättning komme till stånd, vid hvilken några minderårige blefvo anstälda, skulle detta distrikt blifva nödgadt att anordna fortsatt undervisning för dessa och sålunda ikläda sig dermed

förenade kostnader, under det andra rikare distrikt vore befriade från utgifter för dylikt ändamål. Sådant synes knappast billigt. Ej heller lärer man böra ifrågasätta att tvångsvis öfverflytta på arbetsgifvarne förpligtelse till anordnande af fortsatt undervisning i skoldistriktens ställe.

Men om utskottet sålunda icke ansett sig böra tillstyrka bestämmelser om obligatorisk fortsatt undervisning, har utskottet dock funnit förevarande författning icke böra sakna föreskrift om skyldighet för arbetsgifvare att, der hos honom anstäld minderårigs målsman sådant önskar, bereda den minderårige nödig ledighet för begagnande af den fortsatta undervisning, som kan vara anordnad. Visserligen är det sant, att positiva åtgärder till främjande af folkundervisningen böra vidtagas genom skollagstiftningen, men ett förbehåll af angifvet innehåll synes dock vara på sin rätta plats i förevarande författning, helst föreskriften i 2 mom. af folkskolestadgans 50 § ingalunda kan anses göra detsamma öfverflödigt. Närmast i anslutning till herr Wallis' yrkande har derför utskottet föreslagit ett tillägg till 3 § af antydt innehåll.

Äfven i ett annat afseende har tilläggsbestämmelse till 3 § af utskottet ansetts erforderlig. Utskottet har visserligen icke ansett sig böra ifrågasätta någon allmän förhöjning af den för minderårige mellan tolf och tretton år i denna paragraf uppstälda maximiarbetstid af sex timmar. Det har dock synts utskottet, som vore sagda tidsbestämmelse väl knappt tilltagen åtminstone beträffande en del industrigrenar, der med hänsyn till arbetets beskaffenhet äfven barn om tolf års ålder borde utan skada, eller snarare med fördel för den minderårige sjelf, kunna sysselsättas något längre tid än de föreslagna sex timmarne. För sin uppfattning finner utskottet stöd jemväl i det uttalande från sakkunnigt håll, som föreligger från tvenne medicinalstyrelsens ledamöter och som finnes återgifvet å sid. 25 af den kongl. propositionen. Utskottet har fördenskull ansett sig böra, med bibehållande såsom regel af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna bestämmelsen, föreslå en utsträckning af arbetstiden för minderårig i åldern mellan tolf och tretton år till högst åtta timmar för det fall, att den minderårige är frisk och normalt utvecklad samt yrkesinspektören resp. bergmästaren, finner beskaffenheten af sjelfva yrket samt af de lokaler, der arbetet utöfvas, vara sådan, att användande af minderårige i åldern mellan tolf och tretton år uti ifrågavarande arbete under åtta timmar kan utan men för dessa medgifvas.

8 §.

Herrar Berg och Hammarlund samt herr Wallis hafva föreslagit, att 2 mom. af denna paragraf, hvilket innehåller bestämmelse om rätt att i vissa fall i lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och dermed förenade brädgårdar använda minderårig, som fylt elfva år, skulle utgå.

Mot ifrågavarande bestämmelse, hvilken ursprungligen ifrågasatts af kommerskollegium och medicinalstyrelsen i deras den 25 november 1899 afgifna utlåtande, har ingen af medicinalstyrelsens ledamöter haft någon erinran att göra, och då utskottet icke kan antaga, att bestämmelsen skulle, på sätt motionärerna befara, i gruf- och sågverkstrakter medföra en obehörig inkräktning på barnens undervisning genom att föranleda för tidig afgång från skolan, har utskottet icke ansett sig ega skäl att tillstyrka motionärernas förslag i denna del.

11 §.

Denna paragraf beröres dels af herr Bergströms motion n:o 178, som åsyftar att åt yrkesinspektör resp. bergmästare öfverlemna befogenhet att, i samband med anmälan till Konungens befallningshafvande enligt 10 §, förordna om läkarebesigtnings anställande å de minderårige till utrönande, huruvida arbetet är för den minderåriges helsa menligt, dels af herr Wallis' förslag om bestämmelser, att de till den i paragrafen omförmälda besigtningen förordnade läkarne måtte komma att utgöras af personer, hvilka hvarken direkt eller indirekt stå i beroende af eller äro intresserade i de industriella inrättningar, hvilka deras besigtning gäller.

Intetdera af dessa yrkanden har utskottet funnit sig kunna förorda. Hvad herr Bergströms förslag vidkommer, föreligger efter utskottets förmenande ej något behof af den utaf honom ifrågasatta ändring. Det lärer ej behöfva antagas, att Konungens befallningshafvande skall underlåta, der anledning dertill verkligen förefinnes, att föranstalta om läkarebesigtning efter från yrkesinspektören ingången sådan anmälan, hvarom 10 § förmäler; och hvad beträffar den af motionären uttalade farhågan för onödigt dröjsmål, derest frågan om läkarebesigtning skall af Konungens befallningshafvande pröfvas, torde densamma få anses ogrundad, helst intet hinder förefinnes att, der så

i något särskildt fall skulle anses nödigt, på telegrafisk väg göra framställning om förordnande för läkare att anställa besigtning å de minderårige.

Å andra sidan innebär en extra läkarebesigtning för den industriidkare, som deraf träffas, en icke blott kostsam utan äfven ganska nedsättande åtgärd, hvarför det nog torde vara skäl att omgärda dess användning med vissa garantier; och synes det i detta afseende vara lämpligt, att den göres beroende af Konungens befallningshafvandes pröfning.

Utskottet vill härjemte erinra derom, ett enligt författningsförslagets 9 § yrkesinspektör och bergmästare ega att af vissa der närmare angifna läkare omedelbart påkalla det biträde, som för utförande af deras tjensteåligganden erfordras, och att de alltså kunna föranstalta om läkareundersökning, derest dylik erfordras för konstaterande af något faktum, som bör föranleda till anmälan enligt 10 §.

Herr Wallis förslag utgår från den förutsättningen, att man med paragrafens nuvarande affattning riskerade, att de deri omförmälda besigtningarne understundom komme att utföras af läkare, som med sitt eget intresse vore så bundna vid den fabrik, besigtningen gälde, att man ej kunde hos dem antaga en opartisk syn på tingen. Utskottet kan icke dela denna herr Wallis' uppfattning. Först och främst lärer Konungens befallningshafvande i görligaste mån tillse, att endast opartisk läkare förordnas att hålla sådan besigtning, hvarom fråga är, och särskildt är det påtagligt, att Konungens befallningshafvande måste ej mindre af sakens egen natur än ock af bestämmelserna uti författningens 11 § finna sig förhindrad att till besigtnings förrättande förordna läkare, som kan vara af yrkesidkaren för arbetarne särskildt anstäld. Dessutom torde man hos läkaren sjelf kunna förutsätta så utvecklad känsla af hvad lämpligheten bjuder, att han afböjer ett uppdrag, för hvilket han finner sig icke vara fullt opartisk.

Bestämmelser, sådana som de af herr Wallis ifrågasatta, skulle dessutom i tillämpningen blifva högst besvärliga. Stor svårighet skulle t. ex. möta att i det speciella fallet afgöra, huruvida en viss läkare stode i indirekt beroende af en viss industriel anläggning, och läkares egen uppfattning af sitt jäfsförhållande komme nog i allt fall att blifva hufvudsakligen bestämmande för frågan, huruvida besigtningen lämpligen borde af honom verkställas eller ej.

15 §.

Rörande denna paragraf har herr Wallis uti sin motion framstält det yrkande, att orden »efter tillsägelse hos vederbörande yrkesidkare eller arbetsföreståndare» skulle utgå, hvilket innebär, att yrkesinspektören resp. bergmästaren och besigtningsläkaren skulle, utan iakttagande af någon som helst formalitet, ega tillträde till under hans tillsyn stående arbetsställe, der minderårige sysselsättas.

Detta förslag kan utskottet ej tillstyrka. Såvidt utskottet förstår, kan af bestämmelsen, sådan den i propositionen föreslagits, ej förväntas någon olägenhet. Den inspekterande är ju, såsom i statsrådsprotokollet framhållits, ej skyldig att någon viss tid före inspektionen derom göra anmälan hos yrkesidkaren, utan det är alldeles till fyllest, att han vid sin ankomst till den fabrik, han ämnar besöka, på kontoret anmäler sin önskan att få tillträde till fabriken. Att yrkesidkaren på den tid, som sålunda förflyter emellan anmälan och besöket, skulle kunna vidtaga åtgärder, som förminskade inspektionens effektivitet, kan efter utskottets mening ej rimligen antagas.

Såsom departementschefen uti sitt anförande omnämnt, har den bestämmelse, mot hvilken herr Wallis förslag är rigtadt, hemtats från lagen om yrkesfara. Bifölles herr Wallis' förslag, skulle alltså yrkesinspektören i sin egenskap af tillsyningsman å efterlefnaden af lagen angående de minderåriges användande i industrielt yrke hafva rättighet att utan vidare få tillträde till en inom hans område liggande fabrik, medan deremot han i sin egenskap af kontrollant å efterlefnaden af de till skydd mot yrkesfara meddelade föreskrifter skulle behöfva före inträdet i fabriken göra anmälan hos yrkesidkaren eller arbetsföreståndaren; en olikhet, som måste synas ganska egendomlig och som skulle kunna gifva anledning till rätt säregna förhållanden. Äfven denna omständighet är egnad att ådagalägga olämpligheten af herr Wallis' beträffande denna paragraf framlagda ändringsförslag.

16 §.

Herr Wallis har föreslagit, att i denna paragraf skulle angående de deri omförmälda assistenterna införas bestämmelser, hvilka afsåge detsamma som de angående yrkesinspektörerna i § 5 mom. 3 i lagen om skydd mot yrkesfara meddelade föreskrifterna. Detta vill med andra ord säga, att i denna paragraf skulle stadgas förbud för de hos yrkesinspektörerna

anstälda assistenterna att för egen eller annans räkning drifva fabrik eller idka annat industrielt yrke, eller att i dem hafva del eller anställning.

I den tanke, som ligger bakom detta förslag, vill utskottet visserligen instämma. Men i formelt hänseende möta afsevärda betänkligheter mot att i denna lag, som afhandlar endast en viss sida af yrkesinspektörernas och deras assistenters verksamhet, inrycka en sådan bestämmelse som den föreslagna, hvars rätta plats synes vara antingen i lagen om yrkesfara, der det i förevarande afseende angående yrkesinspektör gällande förbud finnes intaget, eller i särskild instruktion; och har vid sådant förhållande utskottet funnit herr Wallis' yrkande i denna del icke lämpligen kunna föranleda ändring af eller tillägg till nu förevarande lag.

Stadgandet om författningens trädande i kraft.

Derest författningsförslaget skulle blifva undantagslöst gällande från den 1 nästa januari, skulle sannolikt, på sätt föredragande departementschefen framhållit (kongl. prop. sid. 40), inom en eller annan näringsgren kunna komma att i visst afseende uppstå ganska stora ekonomiska svårigheter och andra olägenheter ej mindre för arbetsgifvarne än äfven för arbetare, hvilkas barn vore i samma industrier anstälda, då det gälde att inrätta sig efter de nya bestämmelserna angående minderåriges användande i industrielt yrke. För att förekomma dylikt har utskottet ansett sig böra till stadgandet om lagens trädande i kraft föreslå ett tillägg, om rätt för Konungen att, derest för särskild näringsgren skulle befinnas nödigt att i visst afseende erhålla uppskof med lagens tillämpning, meddela de öfvergångsbestämmelser, som för sådant fall kunde pröfvas erforderliga; dock med den inskränkning, att lagen skulle öfverallt träda fullständigt i kraft senast den 1 januari 1902.

Under åberopande af det ofvan anförda får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej kan i oförändradt skick bifallas, ville med anledning af nämnda proposition äfvensom de inom Andra Kammaren i ämnet afgifna motionerna n:is 165, 171, och 172, samt med afslag å motionen n:o 178, för sin del antaga följande

Kongl. Maj:ts förslag.

Förordning

angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke.

1 §.

I denna *förordning* förstås med minderårig den, som är under aderton år, och med industrielt yrke idkande såsom näring af sågverks- och dermed förenad brädgårdsrörelse; grufdrift eller annat dermed jemförligt arbete; masugn eller hytta, stångjernsbruk, manufakturverk eller annan inrättning, som afser tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och ej är att såsom handtverk anse; fabrik; skeppsbyggeri-, stenhuggeri-, mejeri-, bryggeri-, qvarn- samt handtverkerirörelse, som drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäligen må anses som fabriksrörelse; boktryckeri; bränneri och annan med fabriksdrift jemförlig handtering.

Derest annan rörelse, än nu är nämnd, synes vara af beskaffenhet att böra hänföras till industrielt yrke enligt denna förordning, ankomme på kommerskollegium att derom göra framställning hos Konungen.

Utskottets förslag.

Lag

angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke.

1 §.

I denna *lag* förstås med minderårig den, som är under aderton år, och med industrielt yrke idkande såsom näring af sågverks- och dermed förenad brädgårdsrörelse; grufdrift eller annat dermed jemförligt arbete; masugn eller hytta, stångjernsbruk, manufakturverk eller annan inrättning, som afser tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och ej är att såsom handtverk anse; fabrik; skeppsbyggeri-, stenhuggeri-, mejeri-, bryggeri-, qvarn- samt handtverkerirörelse, som drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäligen må anses som fabriksrörelse; boktryckeri; bränneri och annan med fabriksdrift jemförlig handtering.

Kongl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

2 §.

Till arbete i industrielt yrke må minderårig användas allenast under vilkor att den minderårige fylt tolf år och antingen, efter att hafva genomgått fullständig lärokurs, erhållit afgångsbetyg från folkskolan eller, efter inhemtande af ett ringare kunskapsmått, erhållit behörigt tillstånd att lemna folkskolan eller ock styrker, att skolpligtigheten eljest upphört. Hvad sålunda föreskrifvits i fråga om inhemtadt visst kunskapsmått såsom vilkor för minderårigs användande i arbete, hvarom ofvan sägs, må dock icke utgöra hinder för minderårigs användande i dylikt arbete under ferietid.

Innan minderårig må i sådant arbete antagas, skall hvarje gång medelst läkarebetyg styrkas, att den minderårige icke till följd af sjuklighet eller kroppslig svaghet kan anses af det ifrågavarande arbetet komma att lida men.

Det åligger yrkesidkare att under den tid, minderårig är i yrkesidkarens arbete anstäld, hafva i förvar den minderåriges intyg om ålder och inhemtadt kunskapsmått äfvensom det i denna paragraf omförmälta läkarebetyg.

Kongl. Maj:ts förslag:

3 §

Till arbete i industrielt yrke må minderårig, som ej fylt tretton år, användas högst sex timmar och annan minderårig högst tio timmar af dygnet.

Utskottets förslag:

§ 3.

1 mom. Till arbete i industrielt yrke må minderårig, som ej fylt tretton år, användas högst sex timmar och annan minderårig högst tio timmar af dygnet.

2 mom. Styrkes genom läkarebetyg, att minderårig, som fylt tolf, men icke uppnått tretton år, är frisk och normalt utvecklad, och finner, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, bergmästare, samt, i fråga om annat industrielt yrke, yrkesinspektör, med hänsyn till beskaffenheten af sjelfva yrket samt af de lokaler, uti hvilka det utöfvas, att utan men för sådan minderårig arbetstiden kan utsträckas, må minderårig, om hvilken i detta moment stadgas,

Kongl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

kunna användas i arbete högst åtta timmar af dygnet.

3 mom. Arbetsgifvare vare skyldig att bereda hos honom anställd minderårig, som icke fylt femton år och hvars målsman sådant önskar, den ledighet, som för deltagande i fortsatt skolundervisning kan erfordras.

4 §.

Arbetstiden för minderårig skall afbrytas genom lämpliga raster; och må minderårig ej tillåtas att under rasterna uppehålla sig i arbetslokal, der till följd af arbetets beskaffenhet luften är förorenad af ämnen, hvilka äro för helsan skadliga; åliggande det i sådant fall arbetsgifvare att anvisa lämpligt annat rum, der minderåriga kunna under rasterna vistas och intaga sina måltider.

§ 5.

Minderårig må med arbete i industrielt yrke icke sysselsättas före klockan sex på morgonen eller efter klockan sju på aftonen.

6 §.

Minderårig må icke användas till att sköta ångpanna eller motor eller att rengöra eller smörja i gång varande maskin, rem-, axel- eller annan kraftledning; ej heller må minderårig tillåtas att från eller på i gång varande kraftskifva af- eller pålägga rem, ketting eller lina, så framt icke särskilda mekaniska anordningar äro vidtagna och dessa blifvit godkända af den, som, efter hvad i 9 § sägs, har att vid ifråga-

6 §.

Minderårig må icke användas till att sköta ångpanna eller motor eller att rengöra eller smörja i gång varande maskin, rem-, axel- eller annan kraftledning; ej heller må minderårig tillåtas att från eller på i gång varande kraftskifva af- eller pålägga rem, ketting eller lina, så framt icke särskilda mekaniska anordningar äro vidtagna och dessa blifvit godkända af den, som, efter hvad i 9 § sägs, har att vid ifråga-

Kongl. Maj:ts förslag.

varande arbetsställe utöfva tillsyn å efterlefnaden af denna *förordning.*

Utskottets förslag.

varande arbetsställe utöfva tillsyn å efterlefnaden af denna *lag.*

7 §.

Med arbete i industrielt yrke må qvinna, som födt barn, icke sysselsättas under de fyra första veckorna efter barnsbörden, derest icke med läkarebetyg styrkes, att hon tidigare kan utan men börja arbetet.

Till arbete under jord i grufva eller stenbrott må qvinna icke användas och ej heller minderårig af mankön under fjorton år.

8 §.

1 mom. I grufarbete äfvensom i arbete vid masugnar eller hyttor, stångjernsbruk, manufakturverk och andra industriella inrättningar, der arbetet förutsätter så kallad ständig eld, samt vid sågverk och dermed förenade brädgårdar, må, utan hinder af föreskrifterna i 3 och 5 §§, arbetstiden för minderårig af mankön öfver fjorton år utsträckas till i medeltal högst tolf timmar af dygnet och jemväl till annan tid än mellan klockan sex på morgonen och klockan sju på aftonen, under vilkor att arbetet är indeladt på skift sålunda, att ett och samma arbetslag icke två nätter å rad arbetar på det skift, hvarunder midnatt infaller, och alltid har tillfälle att åtnjuta åtta timmars hvila mellan skiften; dock må å arbetsställe, der arbetet för samma arbetslag är begränsadt till högst åtta timmar af dygnet, nattarbete för hvarje arbetslag under hvar tredje vecka ega rum hvarje natt.

Kongl. Maj:ts förslag.

2 mom. I lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och dermed förenade brädgårdar må minderårig, som fylt elfva år, användas under iakttagande i öfrigt af föreskrifterna i 2 § och hvad eljest i denna *förordning* finnes stadgadt.

3 mom. Då natur- eller olyckshändelse afbrutit arbetets regelbundna gång, må eftergift i de uti 3 § gifna bestämmelser kunna med-

Utskottets förslag.

2 mom. I lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och dermed förenade brädgårdar må minderårig, som fylt elfva år, användas under iakttagande i öfrigt af föreskrifterna i 2 § och hvad eljest i denna *lag* finnes stadgadt.

3 mom. Då natur- eller olyckshändelse afbrutit arbetets regelbundna gång, må eftergift i de uti 3 § gifna bestämmelser kunna med-

Kongl. Maj:ts förslag.

delas af kommerskollegium för en tid af högst fyra månader och af den, som, efter hvad i 9 § sägs, har att vid ifrågavarande arbetsställe utöfva tillsyn å efterlefnaden af denna *förordning*, för högst en månad.

9 §.

Tillsyn å efterlefnaden af denna *förordning* utöfvas, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, af bergmästarne, och i öfriga fall af yrkesinspektörerne, en hvar inom sitt distrikt.

Helsovårdsnämnd eller, der sådan ej finnes, kommunalnämnd samt skolråd och skolstyrelse äfvensom vederbörande provinsial-, extra provinsial-, stads- eller stadsdistriktsläkare vare pligtige att lemna yrkesinspektör och bergmästare det biträde, som af deras tjensteåligganden, enligt denna *förordning*, kan påkallas; och ega yrkesinspektör och bergmästare att i förekommande fall anlita polismyndigheten.

Utskottets förslag.

delas af kommerskollegium för en tid af högst fyra månader och af den, som, efter hvad i 9 § sägs, har att vid ifrågavarande arbetsställe utöfva tillsyn å efterlefnaden af denna *lag*, för högst en månad.

9 §.

Tillsyn å efterlefnaden af denna *lag* utöfvas, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, af bergmästarne, och i öfriga fall af yrkesinspektörerne, en hvar inom sitt distrikt.

Helsovårdsnämnd eller, der sådan ej finnes, kommunalnämnd samt skolråd och skolstyrelse äfvensom vederbörande provinsial-, extra provinsial-, stads- eller stadsdistriktsläkare vare pligtige att lemna yrkesinspektör och bergmästare det biträde, som af deras tjensteåligganden, enligt denna *lag*, kan påkallas; och ega yrkesinspektör och bergmästare att i förekommande fall anlita polismyndigheten.

10 §.

Finnes minderårigas sysselsättande i visst arbete vara synnerligen ansträngande eller för deras helsa vådligt, må deras användande i dylikt arbete kunna förbjudas eller särskilda vilkor för deras sysselsättande dermed föreskrifvas.

Yrkesinspektör och, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, bergmästare åligger att, der de finna förbud eller särskilda föreskrifter i nu nämnda hänseende af omständigheterna påkallade, derom göra framställning hos Konungens befallningshafvande, hvilken det tillkommer att i anledning af sålunda gjord anmälan besluta.

Kongl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

11 §.

En gång hvarje kalenderår äfvensom eljest, då i följd af sådan anmälan, som i 10 § sägs, eller af annan anledning Konungens befallningshafvande så aktar nödigt, skall vid arbetsställe, der minderåriga arbetare sysselsättas, företagas läkarebesigtning å derstädes anstälda minderåriga till utrönande huruvida arbetet är för den minderåriges helsa menligt.

Öfver verkstäld besigtning skall vederbörande läkare uti den i 12 § omförmälta registerbok göra anteckning, angifvande huruvida minderårig må i arbetet fortfarande sysselsättas; och må yrkesidkare icke i strid mot innehållet i sålunda gjord anteckning i arbetet använda minderårig, intill dess annorlunda kan varda af Konungens befallningshafvande förordnadt; egande yrkesidkare påkalla Konungens befallningshafvandes pröfning af anteckningens befogenhet.

Besigtning, hvarom nu förmäles, förrättas af legitimerad läkare, som dertill förordnas af Konungens befallningshafvande. Har yrkesidkaren för arbetarne anstält särskild läkare, bör åt denne genom underrättelse af besigtningsläkaren beredas tillfälle att, om han så önskar, vid besigtningen vara närvarande.

För besigtningen, hvaröfver rapport skall af besigtningsläkaren afgifvas till Konungens befallningshafvande, eger besigtningsförrättaren af yrkesidkaren åtnjuta ersättning enligt taxa, som af medicinalstyrelsen fastställes.

12 §.

Det åligger yrkesidkare att för hvarje kalenderår föra särskild registerbok öfver de af honom under året till arbete i industrielt yrke använda minderåriga. Denna registerbok, för hvilken formulär af kommerskollegium fastställes, skall upptaga, bland annat, den minderåriges fullständiga namn, födelseår och födelsedag, faders eller målsmans namn och hemvist, dag för anställning i arbetet, den tid af dygnet, hvarunder den minderårige varit i arbetet sysselsatt, det slag af arbete, hvari den minderårige varit använd, dag för afgång ur arbetet äfvensom anteckning derom att de i 2 § omförmälta intyg aflemnats.

Inom utgången af februari månad hvarje år skall yrkesidkaren insända näst föregående års registerbok till vederbörande yrkesinspektör

Kongl. Maj:ts förslag. *Utskottets förslag.*

eller, i fråga om minderåriga anstälda i grufdrift, som är att till bergsbruk hänföra, till vederbörande bergmästare; åliggande det yrkesinspektören eller bergmästaren att före den 1 derpåföljande juli till yrkesidkaren återställa registerboken, försedd med intyg om verkstäld granskning.

13 §.

Helsovårdsnämnd eller, der sådan ej finnes, kommunalnämnd äfvensom skolråd och skolstyrelse ega att genom person, som nämnden, skolrådet eller skolstyrelsen inom eller utom sig utser, granska registerbok samt de uti 2 § omförmälta intyg. Sådan rätt tillkommer jemväl vederbörande provinsial-, extra provinsial-, stads- och stadsdistriktsläkare.

Kongl. Maj:ts förslag.

14 §.

Yrkesidkare, som till arbete i industrielt yrke använder minderårig, skall derom hos Konungens befallningshafvande göra skriftlig anmälan inom en månad efter det denna *förordning* trädt i kraft eller, derest minderårig först derefter i arbete antages, inom en månad efter det första gången sådant antagande eger rum, äfvensom på samma sätt anmäla, då han i sin rörelse ej vidare använder minderårig. Konungens befallningshafvande skall, så snart ske kan, efter tagen kännedom om den gjorda anmälan, öfversända densamma till vederbörande yrkesinspektör eller, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, till vederbörande bergmästare.

Enahanda anmälan skall inom samma tid göras jemväl till helso-

Utskottets förslag.

14 §.

Yrkesidkare, som till arbete i industrielt yrke använder minderårig, skall derom hos Konungens befallningshafvande göra skriftlig anmälan inom en månad efter det denna *lag* trädt i kraft eller, derest minderårig först derefter i arbete antages, inom en månad efter det första gången sådant antagande eger rum, äfvensom på samma sätt anmäla, då han i sin rörelse ej vidare använder minderårig. Konungens befallningshafvande skall, så snart ske kan, efter tagen kännedom om den gjorda anmälan, öfversända densamma till vederbörande yrkesinspektör eller, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, till vederbörande bergmästare.

Enahanda anmälan skall inom samma tid göras jemväl till helso-

Kongl. Maj:ts förslag.

vårdsnämnden eller, der sådan ej finnes, till kommunalnämnden i den kommun, der yrket bedrifves.

15 §.

Yrkesinspektör och, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, bergmästare äfvensom enligt 11 § förordnad besigtningsläkare ega under den tid arbetet pågår, efter tillsägelse hos vederbörande yrkesidkare eller arbetsföreståndare, tillträde till arbetsställe, der minderåriga sysselsättas, äfvensom rätt att der företaga de undersökningar, till hvilka bestämmelserna i denna *förordning* kunna gifva anledning; skolande i afseende härå gälla hvad till bevarande af yrkeshemlighet är för yrkesinspektör särskildt stadgadt.

Yrkesinspektör eller bergmästare äfvensom besigtningsläkare skola jemväl ega tillgång till registerbok samt till de uti 2 § omförmälta intyg.

16 §.

Hvad i denna *förordning* sägs om yrkesinspektör gälle i tillämpliga delar jemväl hos yrkesinspektör i vederbörlig ordning anstäld assistent.

Utskottets förslag.

vårdsnämnden eller, der sådan ej finnes, till kommunalnämnden i den kommun, der yrket bedrifves.

15 §.

Yrkesinspektör och, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, bergmästare äfvensom enligt 11 § förordnad besigtningsläkare ega under den tid arbetet pågår, efter tillsägelse hos vederbörande yrkesidkare eller arbetsföreståndare, tillträde till arbetsställe, der minderåriga sysselsättas, äfvensom rätt att der företaga de undersökningar, till hvilka bestämmelserna i denna *lag* kunna gifva anledning; skolande i afseende härå gälla hvad till bevarande af yrkeshemlighet är för yrkesinspektör särskildt stadgadt.

Yrkesinspektör eller bergmästare äfvensom besigtningsläkare skola jemväl ega tillgång till registerbok samt till de uti 2 § omförmälta intyg.

16 §.

Hvad i denna *lag* sägs om yrkesinspektör gälle i tillämpliga delar jemväl hos yrkesinspektör i vederbörlig ordning anstäld assistent.

Kongl. Maj:ts förslag.

17 §.

Å arbetsställe, der minderåriga arbetare sysselsättas, skola finnas å lämplig plats anslagna dels denna *förordning* med de tillägg eller ändringar, som framdeles kunna varda stadgade, dels ock uppgift å de tider, då för minderårig arbetet börjas och slutas samt rasterna infalla.

19 §.

Om emot de i denna *förordning* gifna eller på grund af densamma utfärdade föreskrifter minderårig eller qvinna användes i arbete, straffes yrkesidkaren med böter från och med tio till och med femhundra kronor. Har öfverträdelsen skett med den minderåriges faders eller målsmans vetskap och vilja, vare jemväl fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med tjugu kronor.

Försummar yrkesidkaren att ställa sig till efterrättelse föreskrifterna i 12, 14 och 17 §§, straffes med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Utskottets förslag.

17 §.

Å arbetsställe, der minderåriga arbetare sysselsättas, skola finnas å lämplig plats anslagna dels denna *lag* med de tillägg eller ändringar, som framdeles kunna varda stadgade, dels ock uppgift å de tider, då för minderårig arbetet börjas och slutas samt rasterna infalla.

19 §.

Om emot de i denna *lag* gifna eller på grund af densamma utfärdade föreskrifter minderårig eller qvinna användes i arbete, straffes yrkesidkaren med böter från och med tio till och med femhundra kronor. Har öfverträdelsen skett med den minderåriges faders eller målsmans vetskap och vilja, vare jemväl fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med tjugu kronor.

Försummar yrkesidkaren att ställa sig till efterrättelse föreskrifterna i 12, 14 och 17 §§, straffes med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

18 §.

För sådant läkarebetyg, som omförmäles i 2 §, må, derest det utfärdas af i civil eller militär tjenst anstäld läkare, icke fordras högre betalning än en krona.

Kungl. Maj:ts förslag.

Den som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna *förordning*, samma förseelse fortsätter, skall, när han dertill varder lagligen förvunnen, för hvarje gång stämning derför utfärdats och delgifvits, fällas till de böter, som för förseelsen äro bestämda.

Utskottets förslag.

Den som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna *lag*, samma förseelse fortsätter, skall, när han dertill varder lagligen förvunnen, för hvarje gång stämning derför utfärdats och delgifvits, fällas till de böter, som för förseelsen äro bestämda.

20 §.

Det åligger allmän åklagare att åtala förseelse, hvarom i 19 § sägs; skolande förseelsen åtalas hos polisdomstol, der särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, der sådan ej finnes, vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan öfver domstols eller poliskammares beslut i dessa mål hvad om besvär i brottmål är förordnadt.

Kungl. Maj:ts förslag.

21 §.

Böter, som enligt denna *förordning* ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till fulla gäldandet af dessa böter, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

22 §.

Denna *förordning* skall ock ega tillämpning å sådan i 1 § omnämnd industriel rörelse, som af staten eller kommun idkas, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring; dock att hvad om yrkesidkare är stadgadt skall i fråga om sådan rörelse gälla arbetsföreståndaren.

Utskottets förslag.

21 §.

Böter, som enligt denna *lag* ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgån till fulla gäldandet af dessa böter, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

22 §.

Denna *lag* skall ock ega tillämpning å sådan i 1 § omnämnd industriel rörelse, som af staten eller kommun idkas, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring; dock att hvad om yrkesidkare är stadgadt skall i fråga om sådan rörelse gälla arbetsföreståndaren.

Kongl. Maj:ts förslag.

Denna *förordning* träder i kraft den 1 januari 1901.

Utskottets förslag.

Denna *lag* träder i kraft den 1 januari 1901; *Konungen obetaget att, der för särskild näringsgren uppskof med lagens tillämpning finnes i ett eller annat afseende erforderligt, meddela de särskilda öfvergångsbestämmelser, som derutinnan kunna finnas nödiga, dock med iakttagande att lagen skall träda i fullständig tillämpning senast den 1 januari 1902.*

Stockholm den 30 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.

Reservationer:

af herr *Husberg,* som ansett tillräckliga skäl icke föreligga för den utsträckning af arbetstiden, som upptagits af utskottet i 2 mom. af 3 §, och som för den skull ansett, att nämnda paragraf bort af utskottet tillstyrkas i följande lydelse:

3 §.

Till arbete i industrielt yrke må minderårig, som ej fylt tretton år, användas högst sex timmar och annan minderårig högst tio timmar af dygnet.

Arbetsgifvare vare skyldig att bereda hos honom anstäld minderårig, som icke fylt femton år, och hvars målsman sådant önskar, den ledighet, som för deltagande i fortsatt skolundervisning kan erfordras;

af herr *Lundström* mot det af utskottet föreslagna 3:dje mom. af 3 §;

af herrar *Zetterstrand, Jansson* och *Grundell,* som instämt i den af herr Husberg afgifna reservation samt derjemte ansett, att nedanstående

delar af lagförslaget bort af utskottet tillstyrkas i följande ändrade lydelse:

2 §.

Till arbete i industrielt yrke må minderårig användas allenast under vilkor:

a) att han fylt 13 år och antingen, efter att hafva genomgått fullständig lärokurs, erhållit afgångsbetyg från folkskolan eller, efter inhemtande af ett ringare kunskapsmått, erhållit behörigt tillstånd att lemna folkskolan eller ock styrker, att skolpligtigheten eljest upphört;

eller b) att han fylt 12 år och, efter att hafva genomgått fullständig lärokurs, erhållit afgångsbetyg från folkskolan.

Hvad sålunda föreskrifvits i fråga om inhemtadt visst kunskapsmått såsom vilkor för minderårigs användande i arbete, hvarom ofvan sägs, må dock icke utgöra hinder för att minderårig efter uppnådda tolf års ålder användes i dylikt arbete under ferietid om inalles högst fyra månader om året.

Innan minderårig må i sådant arbete antagas, skall hvarje gång medelst läkarebetyg styrkas, att den minderårige icke till följd af sjuklighet eller kroppslig svaghet kan anses af det ifrågavarande arbetet komma att lida men.

Det åligger yrkesidkare att under den tid, minderårig är i yrkesidkarens arbete anstäld, hafva i förvar den minderåriges intyg om ålder och inhemtadt kunskapsmått äfvensom det i denna paragraf omförmälta läkarebetyg.

8 §.

2 mom. I lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och dermed förenade brädgårdar må minderårig, som fylt elfva år, användas under den i 2 § omförmälta ferietid med iakttagande i öfrigt af hvad i denna lag finnes föreskrifvet.

Herrar *Nilsson* och *F. Andersson* hafva begärt få antecknadt, att de af arbete i sammansatta stats- och lagutskottet varit hindrade att deltaga i behandlingen af detta ärende.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARES TRYCKERI, 1900.

N:o 45.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1900, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt domstol i vissa mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

Genom proposition, n:o 45, af den 16 nästlidne februari, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om rätt domstol i vissa mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

Härigenom förordnas som följer:

Sträcker sig vattenfall, fors eller annat vatten, hvarom i mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund är fråga, genom särskilda under samma hofrätt lydande underrätters domvärjo, ege den hofrätt, på anmälan af sakegare, förordna, vid hvilken underrätt målet skall upp-

tagas. Går vattnet genom två hofrätters områden, meddelas sådant förordnande af Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1901, men eger ej tillämpning i fråga om mål, som derförut blifvit anhängiggjorda.

Ifrågavarande proposition är föranledd af Riksdagens skrifvelse till Konungen den 13 maj 1896, deri Riksdagen, bland annat, anhöll, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring uti gällande förordning om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund, att uttrycklig bestämmelse meddelades, huru förfaras skall, då fråga om att för vattenverk göra ny eller förändra äldre dam anses beröra rättsegande utom den underrätts domvärjo, der den fastighet är belägen, å hvars grund byggnaden skall göras.

Enligt 10 kap. 14 § rättegångsbalken skola alla slags tvister om jord och gods å landet afdömas af den rätt, der jorden ligger. Och då det på en fastighets grund befintliga vatten betraktas endast som en tillhörighet till sjelfva fastigheten, så innefattas i nämnda lagrum äfven den allmänna regeln om laga domstol i vattenrättsmål. Ingen tvekan har derför någonsin förefunnits derom, att alla rättsförhållanden, som uppkomma genom en jordegares ensidiga förfogande öfver vattnet å hans grund, skola afdömas af den rätt, inom hvars domvärjo fastigheten ligger, oafsedt om dessa jordegarens åtgöranden medelbart sträcka sina verkningar till delar af vattendraget inom andra rätters områden.

Emellertid kan det i vattenrättsmål understundom inträffa, att det vattenområde, hvarom sålunda närmast är fråga, ligger i gränsen mellan två eller flera rätters områden. Och då lemnar förenämnda lagrum ingen annan utväg, än att målet får afdömas af de olika domstolarne, hvar såvidt rörer den under dess domvärjo befintliga del af vattenområdet, dervid, i händelse domstolarne stanna i olika beslut, det blir högre rätt förbehållet upptaga saken till enhetligt bedömande.

Oftast måste ett dylikt sammanträffande yppa sig i frågor, som beröra den s. k. defensiva vattenrätten, der det mången gång gäller att samtidigt torrlägga vidsträckta egor utmed en längre del af ett vattendrag. Derför upptogs också i 8 § af kongl. förordningen om ändring eller utrifning af vattenverk, som genom uppdämning skada jord eller hindra dess odling, den 20 januari 1824 den bestämmelsen att, derest vattendrag, som skulle synas, sträckte sig längre än genom en domsaga, egde hofrätten på sökandens anmälan förordna särskild domare att med uthärads nämnd saken upptaga. I den nu gällande författning, deri bestämmelserna om den defensiva vattenrätten sammanförts, eller lagen om dikning och annan vattenafledning den 20 juni 1879, har förenämnda föreskrift utbytts mot det i lagens 53 § upptagna stadgandet: »Sträcka sig vattendrag eller egor, om hvilka fråga är, genom två eller flere rätters domvärjo, höre målet under den rätt, der största delen af den jord, om hvars torrläggning fråga blifvit väckt, är belägen». I motiven till lagen anfördes, att denna föreskrift öfverensstämde nära med grunderna för 10 kap. 14 § rättegångsbalken och äfven torde vara lämpligare och föranleda mindre omgång än hvad för dylika fall stadgades i 1824 års förordning.

Beträffande åter den s. k. lukrativa vattenrätten, gäller der nästan i alla fall endast en enstaka jordegares förfoganderätt öfver vattnet å hans grund. Och då detta vatten alltid lyder under domstolen i den ort, der sjelfva fastigheten är belägen, så har i den författning, som närmast innefattar bestämmelserna om berörda vattenrätt, nemligen lagen om jordegares rätt öfver vatten å hans grund den 30 december 1880, ej upptagits någon särskild bestämmelse om forum i tvistiga fall, utan endast i 10 § angifvits, att för domaren skall uppgifvas häradet, hvartill fastigheten hörer.

Emellertid har erfarenheten visat, att äfven här en särskild föreskrift om forum erfordras. Det inträffar nemligen understundom, och särskildt när ett vattendrag utgör gräns mellan härader, att en vattenbyggnad kommer att inrättas inom olika rätters område eller att eljest samtidigt uppstår fråga om eganderätten eller förfogandet öfver vattnet till angränsande, inom särskilda underrätters domvärjo belägna fastigheter. Och den föreliggande kongl. propositionen afser nu att i dylika fall meddela erforderliga bestämmelser om laga forum.

Det kan då först ifrågasättas, huruvida ej i analogi med 1879 års lag borde föreskrifvas, att målet hör under den rätt, der byggnaderna till sin hufvudsakligaste del skola inrättas eller största delen af vattenområdet i fråga är beläget. Men på grund af det senares i dessa händelser van-

ligen ringa utsträckning och ofta lika fördelning mellan fastigheterna, kan det befaras möta svårigheter att träffa ett dylikt afgörande. Och utskottet anser derför skäl förefinnas att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, öfverlemna åt hofrätten eller eventuelt Konungen förordna om laga domstol. Förebild härtill finnes äfven i 14 kap. 5 § jordabalken.

Beträffande åter formuleringen i öfrigt af förslaget, sådant det nu föreligger, så anser utskottet några afsevärda anmärkningar deremot ej kunna framställas. Det är ju klart, att de allmänna reglerna om forum i mål rörande jordegares rätt öfver vattnet å hans grund fortfarande skola lända till rättesnöre. Med förslagets uttryck »vattenfall, fors eller annat vatten» kan derför påtagligen ej afses annat än det begränsade vattenområde, som eljest enligt gällande lag är bestämmande för forum, men i det förevarande fallet råkar ligga i gränsen mellan olika rätter. Förslagets affattning ansluter sig också härutinnan nära till 53 § i 1879 års lag.

Utskottet anser visserligen till sist, att likasom den särskilda bestämmelsen om forum i mål rörande den defensiva vattenrätten intagits i 1879 års författning, så vore det konseqvent och redigast, att motsvarande föreskrift i afseende å den lukrativa vattenrätten infördes i 1880 års lag. Men då det alltid kan invändas, att det formelt möter svårighet att der finna en lämplig plats för denna föreskrift, samt det nu ej heller föreligger förslag om hvilken befallningshafvande bör meddela den i 6 § omnämnda handräckning, när byggnaderna i fråga inrättats inom olika länsområden, finner utskottet ej anledning till erinran mot att de ifrågasatta föreskrifterna utfärdas i en särskild lag.

Utskottet hemställer alltså,

att föreliggande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 30 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Stockholm 1900. Iduns Kungl. Hofboktryckeri.

N:o 46.

Ank. till Riksd. kansli den 1 maj 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åstadkommande af nya, så vidt ske kan, öfverensstämmande civillagar för de tre skandinaviska länderna.

Andra Kammaren har till behandling af lagutskottet hänvisat en af herr *C. Lindhagen* inom nämnda kammare afgifven motion, n:o 104, af följande lydelse:

»I den borgerliga eller civila rättens historia hos skilda folk framträda merendels såsom skiljemärken rättsnormernas med vissa mellantider företagna sammanfattning i en lagbok. Dessa civilrättsliga kodifikationer utgöra nödvändiga led i utvecklingen. Deras ändamål är nemligen att dels, sedan lagstiftningen alltmer upplöst sig i splittradt detaljarbete, åter i rättssäkerhetens intresse öfversigtligt och tydligt fastslå, hvad som skall anses såsom lag, och dels i rättsutvecklingens intresse gifva hemort åt de ur nya förhållanden framgångna rättstankar, för hvilka den gamla lagen står främmande.

En dylik kodifikation af civilrätten utgjorde giftermåls-, ärfda-, jorda-, byggninga- och handelsbalkarne i *Sveriges* rikes lag af år 1734.

Denna lag gäller ännu, men redan i början af förra århundradet ansågs behof af en ny lag föreligga. Sedan nemligen vid riksdagen 1809—1810 ständerna på initiativ af lagutskottet begärt tillsättande af en komité att arbeta på lagars och författningars redaktion och förenkling, beslöt Kongl. Maj:t, att den lagkomité, som i anledning häraf tillsattes, skulle arbeta bland annat på en ny allmän civillag. Denna komité uppgjorde ett slutligen år 1826 i omarbetadt skick publiceradt förslag till allmän civillag, innefattande nya giftermåls-, ärfda-, jorda-, byggninga- och handelsbalkar. Förslaget öfverlemnades sedan vid 1834 års riksdag till ständerna, men frågan uppsköts för vidare utredning, hvarefter förslaget i anledning af ständernas år 1841 gjorda framställning ytterligare granskades af en lagberedning, som år 1847 afgaf nytt förslag till giftermåls-, ärfda-, jorda- och byggningabalkar. Men icke heller detta senare förslag blef föremål för Riksdagens omedelbara pröfning. I stället har man allt hitintills fortsatt att genom partiella förbättringar söka afhjelpa de obestridliga bristerna i den civilrättsliga lagstiftningen.

I *Norge* gäller fortfarande Kong Christian V:s Norske Lov af år 1687. I början af förra århundradet ansågs en ny kodifikation så behöflig, att till och med i norska grundlagen af 1814 intogs en särskild föreskrift derom, att en ny allmän civillagbok skulle föranstaltas att utgifvas på första eller, om detta ej vore möjligt, på andra ordinarie storting. En för ändamålet tillsatt lagkomité upptog arbetet, men kom ej till något resultat. Grundlagens förordnande väntar derför ännu på sin uppfyllelse.

Danmarks ännu gällande lagbok är Kong Christian V:s Danske Lov af år 1683. Redan i medlet af 1700-talet sysslades under en lång följd af år med att åstadkomma en ny, mera tidsenlig och omfattande lagkodex. Detta arbete ledde dock endast till mindre betydande förarbeten och har sedan ej återupptagits, ehuru behofvet af en kodifikation blifvit alltmer trängande.

De skandinaviska länderna intaga sålunda för närvarande alldeles enahanda ställning i afseende å beskaffenheten af deras civilrättsliga lagstiftning. Denna består nemligen i alla tre länderna af *dels* en mycket gammal lagbok, hvilkens ännu bestående rester till stor del äro föråldrade samt hindra rättsskipningen beträda tidsenliga banor; *dels* en mängd efteråt utfärdade specialförfattningar, hvilka, äfven dessa delvis föråldrade, tillkommit utan enhetligt sammanhang sins emellan och med det hela och utan att arbetet adlats af någon betydelsefull uppgifts inflytelse; *dels* en omtvistad och kasuistisk, oskrifven lag, nödtorfteligen skapad af teori och

praxis i syfte att söka fylla luckorna och tillgodose nya rättskraf, hvilket i månget fall måste ske genom förtolkning eller uppenbart åsidosättande af gällande lagbud. Det bör sålunda ej finnas mer än en mening om, att både i Sverige, Norge och Danmark tiden nu är öfvermogen för en ny civilrättslig kodifikation, hvilken synnerligen påkallas både i rättssäkerhetens och rättsutvecklingens intresse.

Under sådana förhållanden tränger sig emellertid mägtigt fram angelägenheten af att detta lagarbete sker efter samråd i ändamål att åstadkomma en gemensam nordisk lagbok eller, rättare sagdt, nya till innehåll och form, så vidt ske kan, öfverensstämmande civillagar för de skandinaviska länderna. Det är klart, att i många stycken, såsom vissa delar af jordabalken, full öfverensstämmelse ej kan vinnas. Men i det stora hela lämpar sig civilrätten väl för ett gemensamt lagstiftningsarbete, då hvarken ländernas administrativa egendomligheter eller stridiga sociala åskådningar här spela samma rol som t. ex. i processrätten och straffrätten

Tanken på lika lagstiftning för de nordiska länderna är för öfrigt icke ny och möjligheterna för dess åstadkommande icke heller opröfvade.

Särskildt bör i detta afseende erinras om 1876 års Riksdags, i anledning af en motion inom Andra Kammaren, gjorda anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för utarbetandet så skyndsamt som möjligt af en fullständig handelslag för Sverige, utan att viss annan angifven lagstiftning derigenom tillbakasattes, äfvensom egna omsorg deråt, att, så vidt ske kunde, derigenom åstadkommes öfverensstämmelse med motsvarande norsk och dansk lagstiftning. Lagutskottet hade afstyrkt motionen, men numera torde tillfredsställelsen vara enhällig öfver, att Riksdagen behjertade frågans vigt och betydelse. Ty Riksdagens ifrågavarande hemställan har redan ledt till antagande i alla tre länderna af åtskilliga öfverensstämmande lagar inom vigtiga delar af den speciella handelsrättens område, nemligen vexellag, lagar om varumärken samt om handelsregister, firma och prokura, sjölag och checklag.

Bestämmande för 1876 års riksdagsskrifvelse var, bland annat, äfven det anförda skälet, att genom ett uppskof skulle tillfälle till åstadkommande af likformighet inom vissa grenar af den speciella handelsrätten gå förloradt. Enahanda fara uppstår nu genom ett undanskjutande af frågan om vinnande af enhet i den allmänna privaträttens bestämmelser, deri inbegripet dithörande delar af handelsrätten. Ty i sådant fall kan man i stället med visshet förutse, att under den närmaste tiden i de olika länderna företagas kodifieringar af civillagen eller åtminstone antagas

nya författningar i alla afsevärdare delar af densamma. Det är derför af största vigt att med framsynthet och energi begagna sig af en läglig tidpunkt, som kanske aldrig återkommer.

Huruledes hos andra sins emellan närbeslägtade folk enhetstanken mägtat öfvervinna långt större svårigheter i lagstiftningsväg, derpå lemnar också den nya tyska civillagen af den 18 juni 1896 ett exempel, som manar till efterföljd. Genom denna lag, som trädde i kraft den 1 januari 1900, erhåller nemligen tyska riket en gemensam borgerlig rätt, i stället för den mångskiftande, delvis på vidt skilda principer byggda lagstiftning, som förut gält i de särskilda staterna. Ifrågavarande tyska kodifikation, med dess storartade, på jemförelsevis kort tid åstadkomna förarbeten, bör dessutom gifva värdefulla uppslag samt öfver hufvud taget väsentligen underlätta arbetet för en nordisk lagbok, ehuruväl å andra sidan lagen till form och innehåll i många afseenden gifvetvis kommer att äfven lända mera till varning än efterföljd.

Om sålunda de yttre betingelserna för en sträfvan att bringa öfverensstämmelse i de skandinaviska folkens civilrättsliga lagstiftning för närvarande äro mycket gynsamma, så framstår äfven innebörden af ett sådant arbete såsom icke mindre betydelsefull.

Först och främst föreligga de bästa utsigter, att den i alla tre länderna sedan länge på dagordningen stående frågan om nya civillagar skall, upptagen i sådan form, kunna i hvarje land bringas till utförande inom en så pass kort tid, att ej redan förarbetena hinna föråldras och den enhetliga ledningen kommer att saknas. Uppgiftens större betydelse och inflytandet af en mångsidigare representerad erfarenhet och sakkunskap skola visa sig egnade lösa en uppgift, som hvarje land för sig hitintills ej mägtat. Erfarenheterna från lagstiftningen inom den speciella handelsrätten gifva också vid handen, att ett samarbete leder till fruktbarare resultat. De ledande hufvudsynpunkterna komma derigenom i förgrunden och oväsentliga betänkligheter om detaljspörsmål tvingas underordna sig i sjelfva sakens intresse.

Det behöfver vidare knappast erinras om, hvilken vigtig insats en gemensam civillag skulle göra i det gamla, nu af tidsförhållandena upplifvade sträfvandet att närma de nordiska folken på de kulturella områdena och derigenom bereda dem ett rikare lif i ett större fädernesland. Att särskildt rättsvetenskapen och rättsskipningen derigenom skulle taga ett stort uppsving, ligger i öppen dag. För framgången af ett fortsatt gemensamt lagstiftningsarbete är dessutom öfverensstämmelse i den all-

männa privaträttens principer grundläggande. Vid förut åberopade samarbeten inom vissa speciella rättsområden visade sig också de största svårigheterna ligga i ländernas olika lagstiftning på angränsande områden af den allmänna privaträtten.

Slutligen skall en nordisk lagbok gifva den skandinaviska rättsuppfattningen tillbörligt inflytande och magtställning utåt. Å ena sidan kan den, genom att för alla tre länderna upptaga vissa allmännare omfattade rättsgrundsatser, lemna vigtiga bidrag till förverkligandet af rättens universalitet. Men å andra sidan får den likaledes till uppgift att upprätthålla de nordiska folkens rättstraditioner och bringa dem till inflytande i den universella rättsbildningen. Gå nu de nordiska folken skilda vägar med sin borgerliga lagstiftning, är det fara värdt, att de alldeles förspilla det framstående arf, de af gammalt fått att vårda i förenämnda afseende.

Denna sista synpunkt framhölls särskildt i ett tal, som professor Julius Lassen i Köpenhamn vid universitetets reformationsfest i slutet af förra året höll om nödvändigheten af den danska privaträttens kodifikation. Efter att hafva utvecklat, hurusom en ny »dansk lag» hörde till de uppgifter, som det 20:de århundradet redan i sin början borde söka lösa, tillade han följande slutord: »Jeg ser nok at Opgaven egentlig bør stilles højere, og at *en nordisk Lovbog burde være Maalet.* En for alle skandinaviske Riger fælles, ved forenede danske, norske og svenske Kræfter skabt Lovbog vilde sikrere og kraftigere give de ejendommelige nordiske Retstanker Udtryk. En nordisk Lovbog vilde staa med en Autoritet, som den danske, norske og svenske hver for sig vilde savne, og vilde i Forbindelse med en dertil knyttet, fælles skandinavisk Retsvidenskap magte den skandinaviske Rets Mission i den almindelige borgelige Rets Udvikling, som Mægleren mellem den romanistisk-tyske Ret og den engelsk-amerikanske Ret. Skulde denne Vej vise sig farbar, bør den følges.»

På grund af hvad sålunda anförts och då jag djupt känner, hvilket stort ansvar i förevarande afseende hvilar på den nuvarande generationen inför kommande tider, vågar jag vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes snarast möjligt taga erforderliga initiativ till en samverkan i syfte att åstadkomma nya, så vidt ske kan, öfverensstämmande civillagar för de tre skandinaviska länderna.

I en dylik framställning ligger naturligtvis äfven inneslutet, att de frågor om vigtigare ändringar i civillagen, hvilka till äfventyrs för när-

varande äro på pröfning beroende, helst böra endast i den ordning nu antydts vidare fullföljas.»

Det torde icke kunna förnekas, att goda skäl kunna anföras för önskvärdheten ur flere olika synpunkter af största möjliga öfverensstämmelse mellan de tre skandinaviska ländernas civillagstiftning. Att emellertid på en gång ifrågasätta en gemensamhetslagstiftning i hela den omfattning, motionären tänkt sig, finner dock utskottet möta stora och afgörande betänkligheter.

Förutom det att fördelarne af en gemensamhetslagstiftning svårligen kunna antagas hafva vunnit det allmänna erkännande hos de nordiska folken, att dessa nu skulle finnas benägna att för vinnande af lika civillagar i någon afseväird omfattning uppoffra rättsregler, med hvilka de äro belåtna, eller uppgifva specielt nationella traditioner, hvilka slagit rot i rättsmedvetandet, framställer sig såsom påfallande, att inför en så ny sak, tagen i den stora omfattning, som motionären ytterst åsyftar, måste yppas mångahanda farhågor med anledning af det alltid ganska ovissa i ett dylikt vidtgående lagstiftningsarbetes förutsättningar och resultat, hvilka farhågor helt visst skola hos mången gifva sig uttryck i en tvekan icke blott om sakens utförbarhet, utan äfven om dess ändamålsenlighet.

Utskottet anser derför, att den af motionären ifrågasatta skandinaviska civillagstiftningen för närvarande bör begränsas till den del af lagstiftningen, der de nationella elementen utöfvat minsta inflytandet på rättens gestaltning och der följaktligen likhet bör kunna åvägabringas, utan att särskilda nationella åskådningar i nämnvärd mån trädas för nära.

För åtgärder i syfte att med nu angifna begränsning åstadkomma samverkan mellan de tre skandinaviska länderna på civillagstiftningens område föreligga efter utskottets åsigt goda skäl. Med föranledande af 1876 års Riksdags af motionären omnämnda skrifvelse hafva inom den speciella handelsrätten redan åstadkommits öfverensstämmande lagar i de tre länderna, och det innebär då en naturlig fortsättning att öfvergå till de allmänna reglerna för samfärdseln och varuutbytet. En samverkan mellan de skandinaviska länderna i sistnämnda lagstifningsarbete bör ock desto lättare kunna bringas till stånd, som inom Sverige behofvet af lagstiftning på obligationsrättens område gjort sig, till följd af bristen på positiva rättsregler, särdeles känbart, och förhållandet lärer vara enahanda

i Norge och Danmark. Denna omständighet gör det också angeläget, att åtgärder för samverkan utan uppskof vidtagas, enär man eljest riskerar, att de olika länderna hvar för sig gå i författning om dylik lagstiftnings genomförande. Sedan detta skett, skulle naturligtvis svårigheterna att vinna likhet mellan lagstiftningarna högst väsentligt ökas. Till stöd för rättmätigheten af antagandet, att separatlagstiftning på obligationsrättens område kan beräknas såsom nära förestående, vill utskottet erinra derom, att hos oss för närvarande föreligger utarbetadt ett förslag till lag om köp och byte, hvilket inom kort torde komma att framläggas till Riksdagens afgörande, derest ej dessförinnan göres ett uttalande till förmån för en skandinavisk lagstiftning inom obligationsrätten, hvaraf kapitlet köp och byte utgör en hufvudafdelning.

Slutligen torde böra nämnas, att, efter hvad utskottet erfarit, från vetenskapsmän och handelns representanter äfvensom inom pressen i de olika länderna med anledning af motionen framkommit åtskilliga uttalanden, som vittna om ett ganska allmänt intresse för ett samarbete till vinnande af lika lagstiftning inom obligationsrätten.

Med stöd af det ofvan anförda får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, i hvad mån lagstiftningsarbetet på obligationsrättens område lämpligen må för vinnande af öfverensstämmelse mellan de skandinaviska länderna bedrifvas på grundvalen af samverkan dem emellan, samt vidtaga de åtgärder, hvartill förhållandena pröfvas föranleda.

Stockholm den 1 maj 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Särskildt yttrande

af herr *Lindhagen,* som anfört:

»Enligt min öfvertygelse möta icke i sakens egen natur några oöfvervinnerliga svårigheter att, om ej omedelbart, så dock i en nära framtid planlägga ett samarbete för genomförandet af en nordisk civillagbok. Med god vilja och ett lefvande intresse från alla vederbörandes sida skulle ett dylikt arbete helt visst leda till målet och derigenom blifva af obestridligt gagn för de nordiska länderna. Fullt förvissad sålunda att denna angelägenhet har framtiden för sig, inser jag dock, att för närvarande erforderlig anslutning af flera skäl lättast kan påräknas för en samverkan till vinnande af lika lagstiftning inom obligationsrätten. Jag är derför enig med lagutskottet derom, att det af mig ifrågasatta lagstiftningsarbetet i början lämpligen bör begränsas till nyssberörda afdelning af civilrätten.»

Herr *Nilsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet.

Stockholm, tryckt i Central-Tryckeriet 1900.

N:o 47.

Ank. till Riksd. kansli den 4 maj 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, samt till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen, dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar, dels ock en i anledning af nämnda propositioner väckt motion.

Genom proposition, n:o 22, af den 22 december nästlidet år, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

1:o)

Lag,

innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Härigenom stadgas såsom tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof:

1 §.

Har Konungen, för någon orts förseende med belysning eller drifkraft eller för dylikt allmänt behof, pröfvat nödigt, att jord eller lägenhet, som tillhör enskild man, menighet eller inrättning, användes till utläggande af elektrisk ledning, skall hvad för ändamålet erfordras, emot ersättning för skadan, afstås eller upplåtas.

2 §.

Är vattenledning anlagd för någon orts förseende med dess behof af vatten och har, i följd af belägenheten, genom lofligt bruk af fast egendom, som tillhör enskild man, menighet eller inrättning, uppstått fara för vattenledningens förorenande, eger Konungen föreskrifva sådana förändringar i egendomens bruk, som pröfvas erforderliga till farans undanrödjande; dock njute den, som deraf lider men, ersättning såsom för intrång i nyttjanderätten.

Vill egaren, hellre än att tåla föreskrifven förändring, hvarom i denna § förmäles, afstå hela egendomen eller sådan del deraf, som föreskriften angår, skall den egendom lösas.

3 §.

I fall, som i denna lag afses, skola de angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof gifna föreskrifter ega motsvarande tilllämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1901.

2:o)

Lag

om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

13 §.

Hvar som uppsåtligen förstörer eller skadar statens elektriska ledning för belysning, för uppvärmning eller för öfverföring af drifkraft, statens telegraf- eller telefoninrättning eller någon ledningens eller inrättningens beståndsdel eller tillhörighet, eller dermed vidtager åtgärder, hvarigenom fara för menniskor eller egendom uppkommer eller ledningens eller inrättningens begagnande hindras eller störes; dömes till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år. Var skadan ringa och kom ej deraf fara för menniskor eller egendom eller hinder i ledningens eller inrättningens begagnande; må till böter dömas.

14 §.

Hvad i 11, 12 och 13 §§ om statens kanal- eller slussverk, annan sådan vattenbyggnad, jernväg, elektrisk ledning för belysning, för uppvärmning eller för öfverföring af drifkraft, telegraf- eller telefoninrättning är stadgadt, må ock å dylik, af enskilde personer, menigheter eller bolag inrättad anläggning tillämpas, om Konungen förordnat, att sådan anläggning skall lika skydd, som statens, njuta.

21 §.

Den, som ouppsåtligen, genom vårdslöshet, oförsigtighet eller försummelse, är vållande till eldskada å annans egendom eller till förödelse derå

efter ty i 6 § sägs, eller till skeppsbrott, eller till sådan skada eller öfversvämning, som i 11 § nämnd är, eller dertill att fara uppstått för begagnande af verk, byggnad eller anläggning, som i sist sagda § omförmäles, straffes med fängelse i högst sex månader eller böter.

Är någon, på sätt nu sagdt är, vållande till skada å fyr- eller känningsbåk eller annat sådant tecken, som i 10 § nämndt är; straffes med böter. För dylikt vållande till skada, hinder, uppehåll eller fara, som i 12 eller 13 § omförmäles, eller till skada, som i 15 § sägs, vare bot högst tvåhundra riksdaler.

Hvad i denna § om statens kanal- eller slussverk, annan sådan vattenbyggnad, jernväg, elektrisk ledning för belysning, för uppvärmning eller för öfverföring af drifkraft, telegraf- eller telefoninrättning är stadgadt, må ock å dylik, af enskilde personer, menigheter eller bolag inrättad anläggning tillämpas, om Konungen förordnat, att sådan anläggning skall lika skydd, som statens, njuta.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1901.

Såsom af denna proposition framgår, berör densamma tvenne skilda områden, hvilka med hvarandra stå i sammanhang endast så till vida, som en utvidgning af gällande bestämmelser angående rätt till expropriation på båda dessa områden ansetts erforderlig. Under det att § 1 af förslaget om tillägg till expropriationslagen och samtliga i det senare lagförslaget ifrågasatta ändringar i vissa strafflagsparagrafer hafva till syfte att befrämja och betrygga utsträckt användning af elektrisk kraft, föreslås i § 2 af det förra lagförslaget bestämmelser till undanrödjande af den fara för förorenande af vattenledning, som stundom kan uppstå genom lofligt bruk af fast egendom.

Enligt hvad i propositionen upplyses, är anledningen till det förslag, som återfinnes i sistnämnda §, att söka i en af Stockholms stadsfullmägtige hos Kongl. Maj:t gjord framställning om behöfligheten af stadganden i angifna syfte. Paragrafens innehåll och affattning hafva icke gifvit utskottet skäl till någon erinran.

Vidkommande åter den Kongl. propositionen, i hvad densamma handlar om elektriska ledningar, har förslaget i denna del föranledts af Riksdagen, som i skrifvelse den 13 maj 1896, med anledning af enskild motionärs framställning, anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i sådant fall under hvilka vilkor och inskränkningar det kunde anses lämpligt och nyttigt, att den, som ville anlägga elektrisk ledning för belysning eller kraftöfverföring, måtte berättigas att, äfven der godvillig uppgörelse icke kunde träffas, ej mindre draga sådan ledning öfver annans område, än äfven erhålla säkerhet för ledningens ostörda framtida begagnande, samt, derest utredningen skulle dertill föranleda, för Riksdagen framlägga förslag till sådana lagbestämmelser, som för ändamålet funnes erforderliga.

Till samfäld behandling med förslaget i sistberörda del har utskottet förehaft en äfvenledes till utskottet hänskjuten Kongl. proposition, n:o 46, af den 2 sistlidne mars, deri Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande

Lag

med vissa bestämmelser om elektriska ledningar.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vill någon anlägga elektrisk ledning, der största spänningen öfverstiger tvåhundrafemtio volt, och skall ej ledningen till hela sin längd framgå under jordytan eller inom byggnad eller inhägnad gård, söke Konungens tillstånd till företaget.

Meddelas det sökta tillståndet, föreskrifver Konungen, under förbehåll af enskild rätt, på hvilket sätt och under hvilka vilkor ledningen må anläggas och nyttjas.

2 §.

Hvar som utan tillstånd eller i strid emot de vid meddelande af tillstånd gifna föreskrifter anlägger eller nyttjar ledning, som i 1 § afses,

straffes med böter från och med tjugufem till och med ett tusen kronor, der ej å öfverträdelsen straff är i allmänna strafflagen utsatt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1901.

En af herr *Lindhagen* inom Andra Kammaren väckt och till utskottet öfverlemnad motion, n:o 167, hvilken afgifvits i anledning af förberörda kongl. propositioner, har jemväl i samband med dem behandlats. Denna motion är af följande lydelse:

I anledning af Kongl. Maj:ts propositioner n:o 22 och 46 rörande expropriation och koncession för elektriska starkströmledningar ber jag att få väcka följande motion:

Vid sidan om de näringar, af hvilka Sveriges befolkning bereder sig en nödtorftig bergning, är landet hänvisadt att söka sitt nationella välstånd framför allt i den rikliga tillgången på malmer, skogar och vattenfall.

Det nästan fullbordade besittningstagandet af malmerna och skogarne har ej i allo försiggått på lyckligaste sätt. Stora missförhållanden och missräkningar hafva redan instält sig eller äro att ytterligare vänta bland annat på grund af statens försummelse att ej i tid tillvarataga sin jordeganderätt i malmfyndigheter å kronomark samt att ej vid afvittringarne i Norrland afsätta all den hufvudsakliga skogsmarken i oförytterliga socken- och byaallmänningar samt kronoparker, hvarigenom i alla händelser skogsprodukternas förädling lemnats öppen för den enskilda företagsamheten.

Dessa erfarenheter böra emellertid tjena staten till varning att åtminstone se sig bättre före vid ordnandet af vattenkraftens exploatering, hvilken nu står för dörren i och genom de nya möjligheterna och det ökade behofvet att distribuera kraften på långa afstånd genom elektriska starkströmledningar. Det är naturligtvis en angelägenhet af den allra största vigt, att denna betydelsefulla sak redan från första början genom lagstiftningen ordnas så, att man har framtiden i sin hand, samt industriens, det allmännas och den enskildes verkliga intressen på bästa möjliga sätt lika tillvaratagas.

Industriens kraf.

Det är uppenbarligen en stor fördel för industrien och dermed äfven för landet, att den förra beredes tillfälle i största möjliga utsträckning begagna elektrisk drifkraft. Derigenom kan driften ske billigare och mer rationelt samt tjena ändamål, som förr ej varit möjliga tillgodose. För länder utan afsevärda egna stenkolstillgångar blir det dessutom allt mer ett lifsintresse att för sin industri och sina samfärdsmedel vara oberoende af utländsk koltillförsel, och i synnerhet gör sig detta behof nu gällande på grund af de uppdrifna stenkolsprisen.

För möjlighet att framdraga elektriska starkströmledningar har man emellertid hos oss liksom i utlandet hitintills i allmänhet varit hänvisad till enskilda öfverenskommelser med egarne till den mark, hvaröfver ledningarne måste föras. Men på grund af dessa ledningars farlighet och anläggningarnes större omfattning måste, såsom ock erfarenheten visat, här möta vida större svårighet att komma till en uppgörelse än vid utläggning af svagströmledningar, såsom telegraf- och telefonledningar. Äfven anläggningens bestånd äfventyras lätt genom ett enskildt aftal. Och ofta tvingas industriidkaren att gå fram med sin ledning i krokiga omvägar, hvilket synnerligen försvårar anläggningen och underhållet, minskar effekten och ökar farligheten.

Derför har från industriens sida på senare tider framkommit en allt starkare fordran, att sådan *expropriationsrätt*, som hittills medgifvits hufvudsakligen för samfärdseln och dylikt allmänt behof, måtte inrymmas äfven industrien för framdragande af kraftledningar, och detta jemväl till förmån för enskilde industriidkare. I Italien har detta anspråk i hela dess vidd temligen fullständigt tillgodosetts genom lagen af den 16 juni 1894. Enligt en norsk lag af den 23 juli 1894 kan åter expropriationsrätt erhållas för elektriska kraftledningar, när derigenom befordras intressen af allmän betydelse. Ett franskt lagförslag af år 1898 kräfver för rätt till expropriation, att anläggningen förklarats tjena det allmänna bästa; och kan i vissa fall äfven erhållas monopol inom visst område, dock ej för längre tid än 15 år. I Schweiz har hitintills i enstaka fall kantonerna plägat meddela kommuner såväl som enskilde expropriationsrätt i sammanhang med koncession å anläggningen. I ett fall beviljade sålunda nyligen kantonen Solothurn ett bolag expropriationsrätt mot trettiosex jordegare för en tid af 15 år (bolaget hade begärt 30 år). Enligt ett i schweiziska förbundsförsamlingen år 1899

framlagdt vidlyftigt lagförslag om elektriska svag- och starkströmsanläggningar medgifves expropriation för alltid eller på viss tid mot ersättning, som kan erläggas på en gång eller med årliga afbetalningar.

Det är klart, att man äfven i Sverige hvarken kan eller bör motsätta sig dessa strömningar, utom för så vidt industrien med sitt ifrågavarande kraf fordrar uppoffrandet af andra lika vigtiga intressen.

Det allmännas intresse.

Sedan gammalt har hänsynen till det allmännas intresse gjort sig synnerligen gällande i lagstiftningen rörande förfogandet öfver landets förnämligare vattentillgångar. Sitt kraftigaste uttryck erhöll denna hänsyn uti kronans särskildt under 1500-talet framträdande anspråk på eganderätt till de större vattendragen, hvilka derför ock i författningarne kallades kronans strömar. Ehuru något sådant vattenregal numera ej förefinnes, afspeglar sig dock i lagstiftningen fortfarande i många afseenden den gamla uppfattningen om det allmännas rätt. Och då nu nya betydelsefulla framtidsutsigter för vattenkraftens tillgodogörande yppas, kan denna uppfattning ej annat än på nytt vinna i styrka.

En lagstiftning om elektriska ledningar måste sålunda äfven hafva till ögonmärke, att den rikedom, som ligger i landets vattenkraft, kommer till största möjliga allmänna gagn. Det gäller i detta afseende tillse, att ej staten och hela orter blifva för sina oafvisligaste behof alldeles beroende af ett enskildt privatintresses godtycke samt att den oerhörda värdeförhöjning af vattenfallen, som med visshet kan under tidernas lopp emotses och genom en lagstadgad expropriationsrätt befrämjas, skall till afsevärd del blifva en samhällets egendom.

Genom en dylik hänsyn till det allmänna bästa trädes ej för nära någon de enskilde vattenegarnes välförvärfvade rättighet. Ty desse kunna ej åberopa något privaträttsligt anspråk att genom lagstiftningsåtgärder få sin egendoms värde och säljbarhet förökad, och de samhälliga framtidsutsigter, som komma att gifva vattenkraften en så stor betydelse, äro icke heller deras uteslutande tillhörighet. Industriens berättigade anspråk på expropriationsrätt innebär sålunda ej, såsom ofta genom begreppsförvexling antages, någon motsvarande personlig rättighet för de enskilde innehafvarne af vattenkraft.

Ett tillgodoseende af det allmännas förenämnda intresse kräfver till en början, såvidt jag förstår, att det föreslagna stadgandet, om att mark utan vidare skall »afstås eller upplåtas», hvilket innebär eganderätt eller nyttjanderätt för all framtid, endast vinner tillämpning i afseende å staten och kommuner. Ensamt dessa representera på ett varaktigt sätt det allmänna intresset och lemna erforderliga garantier för dess behöriga tillgodoseende under alla förhållanden. När en elektrisk ledning på sådant sätt kommer under det allmännas omedelbara kontroll, är det sedan af mera underordnad betydelse, huruvida staten eller kommunen utarrenderar sina rättigheter eller utöfvar dem sjelf för egen räkning eller till enskildes tjenst.

Deremot förefaller det mig vara ett svårt missgrepp att bereda enskilda personer eller bolag för tillgodogörande af deras vattenkraft en evärdelig nyttjanderätt till andras fasta egendom. Upplåtelsen bör i detta fall alltid inskränkas till viss tid, exempelvis högst den tid af tjugu år, under hvilken enligt lagen den 29 april 1889 upplåtelse af rätt till afverkning af skog eger bestånd. Saken synes bäst ordnas så, att den enskilde, som vill anlägga en starkströmledning öfver annans mark, skall i regeln söka statens *koncession*, som då tills vidare beviljas endast för viss tid med rätt för sökanden att expropriationsvis för koncessionstiden bereda sig väg för ledningen, dervid det dock naturligtvis står vederbörande öppet att antingen efter öfverenskommelse eller i laga ordning bestämma ersättningen för intrånget. Genom en dylik anordning har man framtiden i sin hand och kan inrätta sig efter ändrade förhållanden. Att koncessioner åt enskilde på elektriska starkströmledningar böra inskränkas till viss tid synes ej vara främmande för den utländska lagstiftningen, och förebilder härtill ega vi äfven exempelvis i städernas koncessioner för enskilda spårvägsanläggningar.

Vid beviljandet af koncession för enskilde bör, enligt min öfvertygelse, jemväl fasthållas en viss *koncessionsafgift* att årligen utgå under koncessionstiden med viss procent af ledningsföretagets bruttoafkastning eller visst belopp per bruttohästkraft eller efter annan lämpligare grund. Denna afgift, som kan sättas hur låg som helst i de fall, der den eljest blefve betungande, skall dock alltid verka som en nyttig påminnelse, att äfven andra intressen än industriidkarens hafva något att säga i företaget. Men genom en dylik afgäld, hvilken hufvudsakligen bör tillfalla staten och kommunen, beredes dessutom och framför allt ett verksamt medel att till det allmänna börda en del af den ofvan omnämnda framtida ökningen i vattenkraftens värde samt att bevara åt det allmänna möjligheten att i händelse af trängande behof kunna inlösa vattenfallet för ett rimligt och öfverkomligt pris.

Ett annat statsintresse är öfvervakandet af ifrågavarande anläggningar på grund af deras stora farlighet, hvilken tekniken hitintills ej blifvit i stånd att till fullo förebygga. Äfven af denna hänsyn böra de vara underkastade tvångskoncession. Bestämmelser i förenämnda syfte meddelas vid de koncessioner, som redan nu understundom utfärdas med anledning af kongl. kungörelsen den 20 april 1883, hvilken blifvit tillämpad jemväl på starkströmledningar. I denna kungörelse förordnas nemligen, att å kronans mark eller inom området för allmän landsväg, statens eller sådan enskild jernväg, som åtnjuter förbindelse med statens telegrafnät, icke må af enskild person eller bolag uppsättas telegraf, telefon eller likartad förbindelse, så framt Konungen ej dertill lemnat tillstånd.

I detta sammanhang kan det vara af intresse anföra ett exempel, hur man i Schweiz söker i förevarande afseende gagna det allmänna. I kantonen Zürich, der sedan äldsta tider vattenkraften i regeln betraktats såsom ett regale, har af regeringen år 1897 framlagts ett ännu ej slutbehandladt förslag till lag om vattenkraftens tillgodogörande genom staten. Enligt detta lagförslag eger staten att uppföra eller inköpa samt för statens räkning drifva för berörda ändamål erforderliga verk och kraftanläggningar. Men om staten icke tager en vattenkraft i anspråk för sin räkning, så skall denna ställas till förfogande i första rummet för kommuner till allmänna ändamål och i andra rummet för enskilde. I öfverensstämmelse med dessa grundsatser har kantonen, med afslag å koncessionsansökningar från såväl staden Zürich som enskilde, beslutit, att staten genom en storartad anläggning skall sjelf tillgodogöra vattenkraften från Rehn för de kringliggande orternas behof. Deremot har kantonen i ett annat fall meddelat koncession för ett elektricitetsbolag, med bestämmelse bland annat, att anläggningen blifver bolagets oinskränkta egendom under 25 år eller till år 1920 samt att staten derefter eger rätt att när som helst inlösa anläggningen mot erläggande af, under 1921—1930 80 %, 1931—1940 60 %, 1941—1950 40 %, 1951—1960 20 % och derefter 10 % af anläggningskostnaden.

Jordegarens rätt.

Medan expropriationsrätt bereder egaren af vattenkraften en fördel, innebär den deremot ett intrång i jordegarens rätt och kan derför ej tillåtas annat än under vissa förutsättningar och garantier.

Redan nu bör det ej möta någon betänklighet medgifva staten och kommuner sådan befogenhet, då detta endast innebär tillämpning af den sedan länge antagna och tillämpade rättsgrundsatsen, att expropriation får ske för ett allmänt ändamål.

Annorlunda ställer sig saken, när det gäller tillåta expropriation till förmån för enskild person eller bolag. Förebilder härtill ega vi i de enskilda jernvägarnes koncessioner. En liknande förmån innefattas också i rätt för grufegare till väg från utmål, rätt att begagna stränder för flottningsändamål, rätt att för diknings- eller annat vattenafledningsföretag å nedanför liggande jord bereda aflopp för vattnet samt rättighet å ena sidan för jordegare att för vattenafledning under vissa förutsättningar få utrifva vattenverk och å andra sidan för vattenverksegare att dämma upp på ofvanliggande jord, när skadan pröfvas vara ringa mot nyttan af uppdämningen.

Men dessa senare medgifvanden liksom de enskilda jernvägarnes koncessioner äro till innebörden uppenbarligen ej jemförliga med den rätt, som nu ifrågasättes för enskilde industriidkare. Det gifves derför, synes mig, synnerligen giltiga skäl att, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, för närvarande inskränka expropriationsrätten för desse till de fall, då anläggningen tillkommer för någon orts förseende med belysning eller drifkraft eller för dylikt allmänt behof. Det är nog också hufvudsakligen endast för dessa händelser något större behof kan anses redan nu föreligga.

Visar det sig åter framdeles särdeles angeläget att i industriens intresse ytterligare utsträcka expropriationsrätten, så bör ett sådant önskemål kunna vinna beaktande, ifall vid koncessionerna tillämpas den principen, att jordegaren, utom ersättning för skadan, äfven tillerkännes en viss andel af koncessionsafgiften och derigenom göres intresserad i sjelfva företaget. Då en viss nyttjanderätt till annans mark utgör en af företagets faktiska förutsättningar, så låter det nemligen mycket väl säga sig, att äfven egaren till marken bör i mån af detta sitt tillskott blifva delaktig i företagets vinst. Och om så sker, synas betänkligheterna mot någon vidare utvidgning af expropriationsrätten måhända kunna bortfalla. Äfven enligt gällande lag kan till exempel en jordegare tvingas att med sin jord ingå i ett utdikningsföretag för att sjelf vinna fördel af detsamma.

I hvarje fall erfordras, att civillagen innehåller åtskilliga närmare bestämmelser i afseende å rättsförhållandet mellan jorgegaren och koncessionsinnehafvaren, hvarom dock i de nu framlagda lagförslagen saknas all föreskrift.

Sålunda kan det ifrågasättas, huruvida lagen ej för tydlighetens skull

bör angifva, att expropriationen äfven innefattar rätt till anläggning af transformationsstationer äfvensom anordningar för ledningarnes öfvervakande.

Vidare påkallas stadganden om godtgörelse för skada, som kan uppkomma genom ifrågavarande farliga anläggningars begagnande. Den allmänna lagens bestämmelser räcka nemligen här icke till, enär olyckshändelserna ofta blifva af den beskaffenhet, att vållande från industriidkarens sida ej föreligger, eller åtminstone ej kan bevisas. Af enahanda anledning har äfven stiftats en särskild lag om ersättning för skada i följd af jernvägsdrift.

Det intrång, som ofta måste föranledas genom tillsyn samt underhåll och reparation af ledningarne, synes ock böra föranleda föreskrifter om ersättningens bestämmande. Förebilder härtill erbjudas i förordningen om allmän flottled samt i grufvestadgan.

Det är äfven uppenbart, att civillagen bör skydda jordegaren mot att ledningarne framdragas på ett sådant sätt, att derigenom beredes honom särskild olägenhet och vantrefnad. Till jemförelse härmed må erinras, hurusom grufvestadgan föreskrifver, att inmutning ej är tillåten bland annat på mindre afstånd än tvåhundra meter från boningshus, annan vid gård uppförd åbyggnad, tomtplats eller trädgård. Alldeles särskild hänsyn måste här också tagas till förhållandena inom städernas planlagda områden och dermed jemförlig mark.

Af vigt i såväl koncessions- som skadeståndsafseende är förhållandet mellan äldre och ny ledning samt mellan svag- och starkströmledningar. Då dessa svåra rättsfrågor dock sannolikt sakna större betydelse här i landet med dess glest befolkade bygder, torde några bestämmelser derom kunna undvaras, tills erfarenhet vunnits, att behof deraf förefinnes.

Ifrågavarande civillagstiftning bör sålunda, enligt min mening, vara i hufvudsak byggd på följande grunder:

A). För anläggning af elektrisk starkströmledning fordras, i de fall lagen närmare bestämmer, statens koncession, med hvilken äfven följer expropriationsrätt.

B). Staten eller kommun kan förvärfva eganderätt eller nyttjanderätt för all framtid till den för anläggningen erforderliga mark, i följd hvaraf sålunda koncession för kommun kan meddelas utan inskränkning till tiden.

C). Enskild person eller bolag kan erhålla koncession endast för viss

tid i sänder samt skall betala en årlig koncessionsafgift, som tillfaller staten samt eventuelt äfven kommunen och jordegaren.

D). I civillagen kan dessutom upptagas föreskrift om koncessionstvång, som allenast ur den allmänna säkerhetens synpunkt må erfordras i sådana fall, då expropriationsrätt ej medgifves, eller ledningen anlägges på egen mark. Det kan dock ifrågasättas, om ej bestämmelserna om detta slag af koncession för vinnande af reda lämpligen böra i öfverensstämmelse med nu gällande bestämmelser utfärdas i administrativ väg.

De nu föreliggande lagförslagen, som visserligen medgifva expropriation för staten och kommun, afvika deremot alldeles från förenämnda grunder i afseende å koncession för enskilde. Desses rätt utsträckes nemligen redan från början att gälla all framtid, på samma gång de likaledes för all framtid äro fria från koncessionsafgifter. Lagens hufvudsakliga verkan synes derför möjligen endast blifva den att skapa mägtiga bolag med oinskränkt välde öfver våra bäst belägna och värdefullaste vattenfall, från hvilka hela orter i framtiden blifva uteslutande hänvisade att erhålla sitt behof af belysning och drifkraft.

Lagförslagen sakna dessutom åtskilliga bestämmelser, som, på sätt ofvan utvecklats, synas erforderliga, särskildt till tryggande af jordegarens rätt.

Slutligen splittras af förslagen ämnet utan tillräckliga skäl i två skilda civillagar, af hvilka den ena skall endast utgöra ett tillägg till gällande expropriationsförfattning. Bestämmelserna om elektriska starkströmledningar synas i stället böra sammanfattas i en särskild lag. I sådan händelse blifva erforderliga föreskrifter om expropriation och koncession af elektriska svagströmledningar att söka i expropriationsförordningen och 1883 års kungörelse, hvilka författningar ock närmast afsett sådana ledningar och äfven visat sig fylla behofvet af lagbestämmelser på detta område.

Med hänsyn till hvad sålunda anförts, synes det mig, att man ej bör förhasta sig med en lagstiftning i förevarande ämne, utan behöfver rådrum för att tänka något närmare öfver dessa nya frågor, inför hvilka vi här liksom i utlandet ännu stå temligen famlande. Men å andra sidan är saken af den stora vigt och eger den aktualitet, att den ej får undanskjutas.

Jag hemställer derför vördsamt, att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts propositioner n:is 22 och 46, så vidt de afse elektriska starkströmledningar, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till särskild lag om dylika ledningar, byggd i hufvudsak på ofvan angifna grunder och upptagande i öfrigt erforderliga närmare bestämmelser.

Den framställning, som innehölls i Riksdagens ofvan omförmälda skrifvelse af den 13 maj 1896, grundades på den uppfattning, att lagstiftningen icke kan undgå att taga hänsyn till den storartade utveckling af industrien, som kan förväntas uppstå, derest möjlighet beredes att med elektricitetens hjelp begagna de väldiga naturkrafter, som vårt land i så rikt mått eger, och uttalades i skrifvelsen, att inskränkningar i enskild eganderätt visserligen principielt icke borde af lagen påbjudas till förmån för andra endast enskilda intressen, men att denna regel, liksom hvarje annan, medgåfve undantag; att ett till sin hufvudsakliga natur enskildt intresse i sig kunde innefatta jemväl ett allmänt intresse af ej ringa vigt; samt att det syntes Riksdagen, som om just beredande af möjlighet för en storartad utveckling af landets industri vore icke blott för den enskilde utan äfven från det allmännas synpunkt af synnerlig betydelse.

Hvad Riksdagen i sin skrifvelse framstält har emellertid icke i allo vunnit Kongl. Maj:ts bifall. Såsom vederbörande departementschef vid ärendets föredragning i statsrådet anfört, har det nemligen icke funnits tillrådligt att för ifrågavarande ändamål införa större inskränkningar i eganderätten, än som kunna anses stå tillsammans med den redan af lagkomitén angifna grunden för expropriationsrätten — det allmännas behof — utan har det ansetts fortfarande böra fasthållas, att endast, för såvidt det allmännas behof kräfver, expropriation kan genomföras, samt att jordegare följaktligen icke kan förpligtas att afstå eller upplåta mark annat än i den mån sådant pröfvas erforderligt för ett specielt ändamål af allmännyttig beskaffenhet. I öfverensstämmelse härmed innehåller 1 § af det nu framlagda förslaget till lag, innefattande tillägg till expropriationsförordningen, den bestämmelsen, att expropriation af jord eller lägenhet för utläggande af elektrisk ledning skall kunna ske endast, der Konungen pröfvat sådant nödigt för någon orts förseende med belysning eller drifkraft eller för dylikt allmänt behof.

Vid behandling af det Kongl. förslaget i denna del har utskottet icke kunnat undgå att känna sig ganska tveksamt, huruvida det åsyftade ändamålet att till industriens och landets fromma bereda möjlighet för vidsträckt tillgodogörande af de rika kraftkällor, som innehållas särskildt i vårt lands vattenfall, verkligen skall kunna nås med stöd af så inskränkt expropriationsrätt som den af Kongl. Maj:t föreslagna. Expropriationsrättens begränsning till sådana anläggningar, som direkt gå ut på tillgodoseendet af ett allmänt behof, måste otvifvelaktigt i ett väsentligt antal fall föranleda dertill, att industriella företag af stor ekonomisk betydelse antingen alldeles icke eller

åtminstone med stor svårighet skola kunna komma till stånd. Men oaktadt den relativt ringa omfattning förslaget alltså gifver berörda rätt, hyser utskottet den åsigt, att detsammas bestämmelser i denna del förtjena Riksdagens godkännande. Redan den expropriationsrätt, som nu bjudes, torde nemligen innebära möjlighet för tillgodogörande af ett ej ringa antal bland vårt lands vattenfall. Huru stort intresse man än kan ega för industriens utveckling, har utskottet i allt fall funnit goda skäl tala för att tillsvidare stanna vid den begränsning af nämnda rätt, som förslaget innehåller. Stadganden derom, att egendom skall tvångsvis afstås eller upplåtas, innebära alltid ett i och för sig föga tilltalande ingrepp i den enskildes rätt, egnadt att hos lagstiftaren väcka betänksamhet samt bland allmänheten en viss ovilja, och dessa känslor måste göra sig ännu mer gällande, då, såsom nu är fallet, expropriationsrätt begäres till förmån för anläggningar, hvilka till sin natur ännu äro jemförelsevis opröfvade. Den elektriska kraftens öfverförande i den utsträckning, hvarom fråga är, utgör någonting för vårt land hittills nytt, och ingen säker erfarenhet förefinnes vare sig rörande omfattningen af det ingrepp i den enskilda eganderätten, som påkallas för ledningarnes framdragande, eller de faror för person och egendom, som med dessa ledningar kunna vara förbundna. Med hänsyn till dessa förhållanden lära de lagstiftande myndigheterna ega anledning att på förevarande område gå varsamt till väga. I samma mån framtiden kan komma att jäfva de farhågor, som för närvarande hysas, torde man kunna antaga, att större medgifvanden till industriens befrämjande skola stå att erhålla.

Förslaget till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar innehåller de stadganden, som ansetts erforderliga på grund af den särskilda farligheten hos sådana ledningar, der största spänningen öfverstiger 250 volt. Att, såsom förslagets 1 § föreskrifver, för dylik anläggning i regel skall kräfvas Konungens tillstånd, synes utskottet välbetänkt, och har utskottet ansett detta koncessionstvång böra utsträckas jemväl till sådana ledningar, som till hela sin längd framgå under jordytan. Bland elektroteknici lära nemligen hysas ganska olika meningar angående den större eller mindre farligheten hos underjordiska ledningar, och torde vid sådant förhållande försigtigheten påkalla, att äfven dessa göras beroende af Kongl. Maj:ts tillstånd. Inom utskottet har emellertid härutöfver den uppfattning gjort sig gällande, att bestämmelserna i nämnda § böra i vissa afseenden skärpas och fullständigas. En del bland de intressen, hvilka genom framdragande af dylika elektriska ledningar skulle kunna utsättas för fara eller olägenhet, äro nemligen af den synnerliga vigt, att skydd mot kränkning

af desamma synts utskottet böra i lag stadgas, hvarjemte utskottet ansett bestämmelser böra meddelas angående den utredning, som skall erfordras för erhållande af tillstånd att framdraga ledningar af ifrågavarande beskaffenhet. I sistberörda afseende har utskottet velat föreslå intagande i paragrafen af bestämmelse, att ansökning i förevarande syfte skall vara åtföljd af handlingar och uppgifter, motsvarande dem, som enligt Kongl. kungörelsen angående vissa föreskrifter i anledning af hvad om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof är vordet förordnadt den 27 november 1845 skola åtfölja ansökning om rätt till expropriation samt derjemte af utlåtanden från de kommuner, som af den föreslagna anläggningen beröras. Vidare har utskottet hållit före, att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i grufvestadgan skett beträffande inmutning, stadgande bör meddelas för att bereda fastighetsegare å landet trygghet, att elektrisk ledning icke annat än undantagsvis må utan hans samtycke kunna framdragas i allt för nära grannskap till hans gård, tomtplats eller trädgård. Någon dylik bestämmelse för bevarande af fastighetsegarnes rätt kan af naturliga skäl icke ifrågasättas rörande städerna med deras tätt intill hvarandra liggande tomter och boningshus och torde ej heller derstädes vara erforderlig, då städerna ega möjlighet, att på sätt flerestädes redan skett, genom utfärdande af ordningsföreskrifter reglera ledningars anläggning på sådant sätt, att fastighetsegarnes intressen blifva behörigen skyddade. Enligt hvad till utskottets kännedom kommit, lära för öfrigt inom finansdepartementet vara under utarbetning förslag till administrativa bestämmelser och föreskrifter gällande för hela landet och afsedda att bereda skydd för person och egendom vid elektriska ledningar. Vidkommande ledningar, genom hvilka intrång skulle ske å gata, torg, allmän plats eller vattendrag inom område, för hvilket byggnadsstadgan för rikets städer eger tillämpning, äfvensom inom fastställdt hamnområde, håller utskottet före, att desamma icke böra få anläggas, med mindre vederbörande kommun dertill lemnat medgifvande. I anslutning till hvad ofvan anförts har utskottet vidtagit den omredigering af paragrafen, som utskottets förslag utvisar.

Beträffande öfriga bestämmelser i de framlagda lagförslagen har utskottet icke funnit sig föranlåtet att föreslå några förändringar.

Emellertid torde den ifrågasatta lagstiftningen kräfva ytterligare fullständigande särskildt i ett afseende. Huru planmessigt och omsorgsfullt elektriska ledningar än må anläggas och hvilka försigtighetsmått med desamma än må vidtagas, lärer det nemligen icke kunna undvikas, att större fara för lif och egendom blir förbunden med dylika ledningar än med indu-

striella anläggningar i allmänhet. Eljest gällande skadeståndsregler torde derför ej heller kunna anses innebära tillräcklig trygghet att utfå ersättning för den skada, som genom sådana ledningar vållas, utan lära särskilda bestämmelser i sådant afseende vara erforderliga, likaväl härutinnan som beträffande skada genom jernvägsdrift, hvarom särskilda stadganden redan äro utfärdade. Att något förslag härom icke nu föreligger synes dock icke utskottet utgöra något hinder att antaga de framlagda förslagen, då man torde kunna hysa förvissning om, att Regeringen icke skall underlåta att i en snar framtid förelägga Riksdagen förslag till lagstadganden i angifvet syfte.

Herr Lindhagen, hvilken i sin motion stält sig på en i vissa stycken från de kongl. förslagen principielt afvikande ståndpunkt, har ansett blifvande lagstiftning i ämnet böra byggas bland annat på den grund, att koncession å anläggning af ifrågavarande beskaffenhet icke skall kunna meddelas enskild person eller bolag för all framtid, utan endast för viss tid i sänder. Någon sådan tidsbegränsning för beviljande af koncession kan emellertid utskottet icke tillstyrka såsom allmän regel, då enligt utskottets öfvertygelse syftet med den föreslagna lagstiftningen skulle derigenom i hög grad förfelas. Det torde nemligen icke gerna kunna förutsättas, att personer eller bolag alltid skulle vara villiga att vedervåga de stora kapital, som för anläggningar af förevarande beskaffenhet i allmänhet komme att erfordras, derest de skulle vara utsatta för risken att efter viss tid kanhända nödgas antingen upphöra med anläggningen eller ock underkasta sig ovissa uppoffringar för att utverka rätt till densammas fortbestånd. Enligt de nu föreslagna lagbestämmelserna torde för öfrigt icke finnas något hinder för Kongl. Maj:t att, derest så skulle anses lämpligt, i särskilda fall inskränka koncession till viss tid. Kongl. Maj:t lärer jemväl hafva anledning att taga i öfvervägande, huruvida, på sätt herr Lindhagen ifrågasatt, viss koncessionsafgift bör fastställas, att vare sig tillfalla staten eller på annat sätt användas och fördelas, samt i sådant fall vid koncessions meddelande derom göra det förbehåll, som för en dylik afgifts utgående kan vara erforderligt. Likaledes torde Kongl. Maj:t, der tillstånd sökts att anlägga elektrisk ledning för något allmännyttigt ändamål, kunna, om så pröfvas nödigt, i samband med tillståndets meddelande stadga viss taxa till förekommande deraf, att oskäliga afgifter kunde komma att affordras allmänheten för tillgodonjutande af de förmåner, med hänsyn till hvilka tillståndet beviljats.

Utskottet, som ansett Kongl. Maj:ts proposition n:o 46 böra före de i Kongl. Maj:ts proposition n:o 22 innefattade lagförslagen till afgörande företagas, föranlåtes alltså hemställa,

att Riksdagen, med afslag å herr Lindhagens förevarande motion, ville

dels under förklarande, att Kongl. Maj:ts proposition n:o 46 icke kan i oförändradt skick godkännas, för sin del antaga följande

1:o)

Lag

med vissa bestämmelser om elektriska ledningar.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vill någon anlägga elektrisk ledning, der största spänningen öfverstiger tvåhundrafemtio volt, och skall ej ledningen i sin helhet anordnas inom byggnad eller inhägnad gård, söke Konungens tillstånd till företaget.

Sådan ansökning skall vara åtföljd af fullständig plan för det tillämnade företaget med kostnadsförslag, affattning på karta af den föreslagna ledningens sträckning och af den mark, som för ledningen erfordras, bestyrkt förteckning på egare och innehafvare af den eller de fastigheter, hvaröfver ledningen skall framföras, uppgift på de öfverenskommelser, som blifvit träffade, eller hinder, som deremot mött, utlåtande från den eller de kommuner, inom hvilka berörda fastigheter äro belägna, med de flera handlingar, som för ärendets bedömande kunna erfordras.

Vid pröfning af dylik ansökning må ej tillåtas att inom område, för hvilket byggnadsstadgan för rikets

städer eger tillämpning, eller inom faststäldt hamnområde ledning framdrages å gata, torg, allmän plats eller vattendrag, utan att vederbörande kommun eller municipalsamhälle dertill lemnat medgifvande. Ej heller må tillåtas, att inom andra områden ledning emot egares bestridande framdrages på mindre afstånd än tvåhundra meter från hans boningshus eller annan byggnad, der den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård, utan så är, att annan sträckning för ledningen visas ej kunna utan synnerlig olägenhet användas.

Gifves begärdt tillstånd till ledningens anläggning, meddelar Konungen, under förbehåll af enskild rätt, rörande det sätt och under hvilka vilkor ledningen må användas och nyttjas, de föreskrifter, som må finnas erforderliga, utöfver förut utfärdade ordningsföreskrifter eller andra gällande bestämmelser för framdragande af elektriska ledningar å ort, der företaget skall utföras.

2 §.

Hvar som utan tillstånd eller i strid emot de vid meddelande af tillstånd gifna föreskrifter anlägger eller nyttjar ledning, som i 1 § afses, straffes med böter från och med tjugufem till och med ett tusen kronor, der ej å öfverträdelsen straff är i allmänna strafflagen utsatt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1901.

dels ock bifalla de i Kongl. Maj:ts proposition n:o 22 framlagda förslag till

2:o)

Lag,

innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof,

och 3:o)

Lag

om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen.

Stockholm den 4 maj 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *N. Nilsson, Zetterstrand, F. Andersson, Jansson, Jönsson, Sjöberg* och *Lindhagen,* hvilka anfört:

I likhet med utskottet anse vi, att Riksdagen bör nu antaga *dels* förslaget till »lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof», för så vidt densamma innefattar föreskrifter beträffande vattenledning, *och dels* förslaget till »lag om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen».

Beträffande åter de föreliggande lagförslagen, så vidt de afse expropriationsrätt och koncession för elektriska starkströmledningar, finna vi oss deremot förhindrade att i ärendets nu befintliga skick biträda desamma.

Visserligen anse äfven vi, att det för vår industri likasom för landet i dess helhet är af synnerlig vigt, att man, så snart ske kan, bereder ökad möjlighet för tillvaratagande på elektrisk väg af de betydande drifkrafter, som ligga förborgade i våra vattenfall, samt att för sådant ändamål expropriationsrätt för framdragande af ledningar bör tillerkännas icke blott staten och kommuner, utan äfven sådana enskilda anläggningar, hvilka åsyfta tillgodoseende af ett allmänt behof. Likaledes synes det oss uppenbart, att särskildt med hänsyn till starkströmledningarnes stora farlighet koncessionstvång är af nöden.

Men en så ny och afsevärd utvidgning af expropriationsrätten likasom lagförslagens allmänna uppgift att ordna och befrämja exploiterandet af den för landet så betydelsefulla vattenkraften kräfva med nödvändighet, att vid den ifrågasatta lagstiftningen ej blott tages noggrann hänsyn till de närvarande förhållandenas kraf, utan äfven bibehålles möjlighet att i framtiden inrätta sig efter vunna erfarenheter och ändrade förhållanden. Och i detta

afseende bära, enligt vår uppfattning, hvarken de föreliggande lagförslagen eller den motivering, hvarpå desamma stödja sig, vittne om den fullständighet i utredningen eller den grundlighet i öfvervägandet, som ämnets svårlösta och vigtiga beskaffenhet synes kräfva.

Sålunda innehålla lagförslagen ej någon bestämmelse om reglerande af rättsförhållandet mellan koncessionsinnehafvaren och jordegaren, i hvilket afseende lagen exempelvis synes oeftergifligen böra innehålla dels föreskrift, att ledningarne ej få framdragas öfver jordegarens gård och åbyggnader eller eljest på sådant sätt, att derigenom för honom uppkommer särskild olägenhet, dels bestämmelser, specielt lämpade å förhållandena inom städernas planlagda områden jemte deras närmaste omgifningar och annan dermed jemförlig mark, och dels uttrycklig ansvarspligt för koncessionsinnehafvaren i afseende å viss skada, som utan hans särskilda förvållande genom ledningarna förorsakas.

Då vidare lagförslagen afse meddelande af koncession och expropriationsrätt äfven åt enskilde, torde med fullt fog kunna ifrågasättas, huruvida för sådant fall tillstånd och rättigheter böra gälla för all framtid eller om icke, för att man må ega framtiden i sin hand, desamma fasthellre böra i lagen begränsas till viss tid. I sammanhang härmed lärer man äfven böra närmare utreda och öfverväga, huruvida, i hvilka fall och på hvad sätt en koncessionsafgift tilläfventyrs bör bestämmas för framdragande af elektriska starkströmledningar.

För vinnande af reda och organiskt sammanhang i denna lagstiftning finna vi det vidare vara af vigt, att alla civilrättsliga bestämmelser i ämnet sammanföras i en särskild lag. I all synnerhet torde skäl dertill föreligga, när, på sätt utskottet ifrågasatt och äfven vi anse rigtigt, koncessionens ändamål skall vara att ej blott, såsom Kongl. Maj:ts förslag åsyftar, bereda skydd mot den fara, ledningarne medföra, utan äfven tillgodose andra allmänna eller enskilda intressen af ekonomisk eller rättslig natur.

Slutligen torde det under alla förhållanden med fog kunna ifrågasättas, att Riksdagen, innan den går att besluta i ärendet, bör lemnas tillfälle att taga kännedom om de allmänna koncessionsvilkor, som, enligt hvad oss blifvit meddeladt, Kongl. Maj:t har för afsigt att fastställa, men hvilka ännu ej ens lära vara utarbetade.

Vidkommande härefter utskottets ändringsförslag beträffande koncessionslagen, så har utskottet väl sökt att i åtskilliga delar afhjelpa regeringsförslagets ofullständigheter, men vi hålla dock före, att jemväl utskottets

förslag, enligt sakens natur och särskildt med hänsyn till hvad vi här ofvan anfört, ingalunda kan anses tillfredsställande.

Då nu de af oss gjorda erinringar likasom de öfriga frågor, som i detta nya och omfattande ämne kunna framställa sig, äro af den beskaffenhet, att enligt vårt förmenande en någorlunda tillfredsställande och betryggande lagstiftning på förevarande område ej vid innevarande års riksdag kan åvägabringas, anse vi önskvärdt, att Kongl. Maj:t tager frågan i förnyadt öfvervägande, på det att densamma snarast möjligt efter närmare utredning å nyo måtte föreläggas Riksdagen.

Vi anse sålunda, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen, med afslag dels å 1 § i förslaget till lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, och dels å förslaget till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar, måtte, med anledning af den i ämnet väckta motionen, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t efter förnyadt öfvervägande af frågorna rörande koncession och expropriationsrätt för elektriska starkströmledningar snarast möjligt låta utarbeta och för Riksdagen framlägga nytt förslag till lagstiftning i ämnet.

Stockholm 1900. Iduns Kungl. Hofboktryckeri.

N:o 48.

Ank. till Riksd. kansli den 7 maj, 1900, kl. 8 f. m.

Memorial, med föranledande af Kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af lagutskottets utlåtande n:o 44, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke, dels ock fyra med föranledande af berörda proposition afgifna motioner.

I utlåtande n:o 44, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke, dels ock fyra med föranledande af berörda proposition inom Andra Kammaren afgifna motioner, n:is 165, 171, 172 och 178, hemstälde lagutskottet, att Riksdagen, under förklarande, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej kunde i oförändradt skick bifallas, ville, med anledning af nämnda proposition äfvensom motionerna n:is 165, 171 och 172 samt med afslag å motionen n:o 178, för sin del antaga lag angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke, af den lydelse utskottets utlåtande utvisade.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hafva Kamrarna sammanstämmande godkänt 1, 2, 4—7, 9, 10, 12—22 §§ i det af utskottet framlagda lagförslaget, äfvensom slutmeningen och rubriken samt beträffande 11 § antagit densamma med den ändring att i slutet af tredje stycket tillades orden »och deröfver, om han är af olika mening med besigtningsläkaren, afgifva yttrande».

I fråga om öfriga tvenne paragrafer af lagförslaget hafva deremot Kamrarna stannat i olika beslut.

3 § har således af Första Kammaren godkänts allenast med den ändring, att i tredje momentet orden »och hvars målsman sådant önskar» uteslutits, hvaremot Andra Kammaren, jemte sistnämnda ändring, vidtagit den mera genomgående att ur paragrafen utesluta andra momentet, i sammanhang hvarmed momentsbeteckningen i paragrafen borttagits.

8 § har af Första Kammaren godkänts oförändrad; Andra Kammaren deremot har ur paragrafen uteslutit 2:dra momentet samt i följd häraf åt 3:dje momentet gifvit förändrad nummerbeteckning.

Den sakliga innebörden af skiljaktigheten mellan Kamrarna är alltså den, att Första Kammaren beslutit, dels att arbetstiden för minderåriga i åldern mellan tolf och tretton år finge under vissa vilkor utsträckas från sex intill åtta timmar af dygnet, dels ock att uti lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och dermed förenade brädgårdar minderårig, som fylt elfva år, skulle under vissa förutsättningar kunna användas, medan Andra Kammaren motsatt sig dessa bestämmelser.

Vid öfvervägande, huruledes mellan dessa skiljaktiga beslut en sammanjemkning må komma till stånd, har utskottet trott det lämpligast böra ske derigenom, att Första Kammaren biträder Andra Kammarens beslut beträffande 3 §, samt att Andra Kammaren godkänner det beslut, som Första Kammaren i fråga om 8 §:s 2 och 3 mom. fattat.

Utskottet får alltså i sammanjemkningsändamål hemställa,

1:o) att Första Kammaren, med frånträdande af sitt förut fattade beslut beträffande 3 § i det af lagutskottet i utlåtandet n:o 44 framlagda förslag till lag angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke, ville biträda Andra Kammarens rörande denna paragraf fattade beslut;

2:o) att Andra Kammaren, med frånträdande af sitt förut fattade beslut rörande 2 och 3 mom. af 8 § uti ifrågavarande lagförslag, ville biträda det beslut, Första Kammaren beträffande nämnda moment fattat.

Slutligen och under förutsättning att Kamrarna bifalla, Första Kammaren hvad utskottet under 1:o) här ofvan föreslagit och Andra Kammaren hvad utskottet under 2:o) hemstält, får utskottet anhålla om Kamrarnas förklarande,

3:o) att Riksdagen, som funnit Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej kunna i oförändradt skick godkännas, för sin del antagit lag angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke af den lydelse, Kamrarnas i anledning af utskottets hemställan ej mindre i utlåtandet n:o 44 än äfven i detta memorial fattade sammanstämmande beslut utvisa.

Stockholm den 6 maj 1900.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.

Stockholm 1900. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner.

N:o 49.

Ank. till Riksd. kansli den 8 maj 1900, kl. 12 midd.

Memorial, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af lagutskottets utlåtande n:o 40, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till jagt, till lag om ändrad lydelse af 24 kap. 13 § strafflagen och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd den 25 april 1889, dels ock tvenne med föranledande af berörda proposition afgifna motioner.

I utlåtande n:o 40, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till jagt, till lag om ändrad lydelse af 24 kap. 13 § strafflagen och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd den 25 april 1889, dels ock tvenne, af herrar C. Hj. Wittsell och N. Nilsson i Skärhus med föranledande af berörda proposition afgifna motioner, n:is 162 och 163, hemstälde lagutskottet, att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej kunde i oförändradt skick bifallas, ville, i anledning af berörda proposition och herr Nilssons motion n:o 163 samt med afslag å herr Wittsells uti motionen n:o 162 framstälda yrkande, för sin del antaga

1:o) Lag om rätt till jagt;

2:o) Lag om ändrad lydelse af 24 kap. 13 § strafflagen, och

3:o) Lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd den 25 april 1889,

samtlige af den lydelse utskottets utlåtande utvisade.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har Andra Kammaren godkänt de af utskottet framlagda lagförslagen med undantag

allenast beträffande 19 § af förslaget till lag om rätt till jagt, i fråga hvarom kammaren godkänt den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelsen af denna paragraf.

Första Kammaren deremot har åt ej mindre än sex särskilda paragrafer af förenämnda lagförslag gifvit en annan lydelse än den af utskottet föreslagna. Dessa paragrafer äro 13, 14, 16, 17, 19 och 22 §§. I fråga om 19 § har Första Kammaren liksom Andra Kammaren godkänt den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelsen, och skiljaktigheten mellan kamrarnes beslut gäller alltså de fem öfriga paragrafer, som nyss omförmälts. Olikheten mellan besluten torde med största öfverskådlighet framgå af följande sammanställning, uti hvilken med kursiv stil utmärkts de ord, som beteckna den ena kammarens beslut i hvad det skiljer sig från den andra kammarens.

Af Första Kammaren antagen lydelse:

13 §.

Utan särskildt tillstånd af den, som jorden innehar, må jagträttsinnehafvare ej idka jagt i gård eller trädgård, icke heller, under tiden från och med den 1 maj till dess grödan är afmejad, å åker, som är med säd eller gräs besådd.

Vid jagt å område, som af annan innehafves, vare jagträttsinnehafvaren skyldig ersätta all skada, som å mark, hägnad eller *annan egendom* förorsakas vare sig af honom sjelf eller af annan, *hvilken* han gifvit lof att jaga, eller af de vid jagten använda biträden eller hundar.

14 §.

Ej må någon utan lof *söka* skrämma eller drifva villebråd från *mark, hvarå han ej har jagträtt.*

Af Andra Kammaren antagen lydelse:

13 §.

Utan särskildt tillstånd af den, som jorden innehar, må jagträttsinnehafvare ej idka jagt i gård eller trädgård, icke heller, under tiden från och med den 1 maj till dess grödan är afmejad, å åker, som är med säd eller gräs besådd.

Vid jagt å område, som af annan innehafves, vare jagträttsinnehafvaren skyldig ersätta all skada, som å mark, hägnad eller *annat* förorsakas vare sig af honom sjelf eller af annan, *som* han gifvit lof att jaga, eller af de vid jagten använda biträden eller hundar.

14 §.

Ej må någon utan lof skrämma eller drifva *till sig* villebråd från *annans område.*

Af Första Kammaren antagen lydelse:

16 §.

Okopplad hund må ej någon utan lof medföra eller insläppa i annans hägnade jagtpark eller djurgård; sker det, vare hunden förverkad.

Löper hund eljest olofligen lös å annans än hundens egares jagtmark, hafve jagträttsinnehafvaren rätt att låta upptaga hunden; dock åligge honom att om upptagandet oförd röjligen tillsäga hundens egare eller, derest denne ej är känd eller icke kan träffas, låta kungöra i kyrkan för den församling, der hunden blifvit upptagen, och i tidning inom orten. Vill egaren återfå hunden, löse den med fem kronor *eller, der det oftare sker, tio kronor* jemte ersättning *hvarje gång* för hundens föda och öfriga kostnader. Har ej egaren utlöst hunden inom åtta dagar efter erhållen tillsägelse om upptagandet eller inom sextio dagar från det kungörelsen varit uppläst och i tidning införd, vare hunden förverkad. Vill jagträttsinnehafvaren hellre taga lösen, vare hundens egare skyldig att sådan enligt förut angifna grunder utgifva, såframt talan derom instämmes inom trettio dagar efter det hunden varit att anse som förverkad.

Af Andra Kammaren antagen lydelse:

16 §.

Okopplad hund må ej någon utan lof medföra eller insläppa i annans hägnade jagtpark eller djurgård; sker det, vare hunden förverkad.

Löper hund eljest olofligen lös å annans än hundens egares jagtmark, hafve jagträttsinnehafvaren rätt att låta upptaga hunden; dock åligge honom att om upptagandet oförd röjligen tillsäga hundens egare eller, derest denne ej är känd eller icke han träffas, låta kungöra i kyrkan för den församling, der hunden blifvit upptagen, och i tidning inom orten. Vill egaren återfå hunden, löse den med fem kronor jemte ersättning för hundens föda och öfriga kostnader. Har ej egaren utlöst hunden inom inom åtta dagar efter erhållen tillsägelse om upptagandet eller inom sextio dagar från det kungörelsen varit uppläst och i tidning införd, vare hunden förverkad. Vill jagträttsinnehafvaren hellre taga lösen, vare hundens egare skyldig att sådan enligt förut angifna grunder utgifva, såframt talan derom instämmes inom trettio dagar efter det hunden varit att anse som förverkad.

Af Första Kammaren antagen lydelse:	**Af Andra Kammaren antagen lydelse:**
17 §.	17 §.
Katt, som anträffas i skog eller hage *eller å annan mark på längre afstånd än 200 meter från bebodt hus*, må saklöst dödas.	Katt, som anträffas i skog eller hage, må saklöst dödas.
22 §.	22 §.
Af böter, som enligt denna lag ådömas, *tillfalle två tredjedelar åklagaren eller, der åklagaren ej förer talan, målsegaren och en tredjedel den kommun, inom hvilken åtalade förbrytelsen är begången. Finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.*	Böter, som enligt denna lag ådömas, *tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.*

Efter öfvervägande, huruledes mellan dessa kamrarnas skiljaktiga beslut en sammanjemkning lämpligast må kunna åvägabringas, har utskottet stannat vid följande förslag, som, efter utskottets åsigt, med tillbörlig hänsyn för hvardera kammarens uttalade mening förenar det i sakligt hänseende bästa resultatet.

I fråga om 13 § torde Andra Kammaren böra biträda Första Kammarens beslut, såsom innefattande en formulering, hvilken tydligare än den af Andra Kammaren antagna uttrycker syftet med den i paragrafen meddelade föreskriften om utsträckt skadeståndspligt, eller att denna skall afse all egendom, af hvad beskaffenhet den vara må, men deremot ej gälla af jagten föranledd skada å person.

Beträffande 14 § synes Första Kammarens beslut så till vida innebära en förbättring af Andra Kammarens, som derigenom dels undvikes den tolkning, hvartill Andra Kammarens formulering möjligen kan gifva anledning, att det skulle vara jagträttsinnehafvare, som ej eger den mark, hvarå han har jagträtt, förbjudet att från densamma skrämma eller drifva villebråd, dels ock, såsom lämpligt och följdrigtigt torde vara, beredes möjlighet att förhindra skrämmande eller drifvande af villebråd äfven i de fall, då det sker till annans jagtområde.

Å andra sidan torde emellertid Första Kammarens beslut ej kunna

godkännas i hvad detsamma går ut på att med straff belägga redan försök till sådana åtgärder, hvarom nyss nämnts.

Utskottet har derför uti sitt sammanjemkningsförslag upptagit Första Kammarens formulering af 14 § med uteslutande af ordet »söka».

Hvad sedermera angår 16 §, vidhåller utskottet sin förut uttalade uppfattning om olämpligheten att upptaga den ifrågasatta bestämmelsen om förhöjande af lösen för hunds utelöpande till 10 kronor »der det oftare sker». Bestämmelsen saknar erforderlig tydlighet om hvad dermed åsyftas, och måste derför efter utskottets mening gifva anledning till olikartade tolkningar. För undvikande häraf har utskottet ansett sammanjemkning i denna paragraf böra åstadkommas sålunda, att Första Kammaren biträder Andra Kammarens beslut.

Vidkommande 17 § torde en tillfredsställande sammanjemkning kunna ske på det sätt, att till den af Andra Kammaren antagna lydelsen fogas ett tillägg, hvarigenom det blifver tillåtet att äfven å annan mark än skog eller hage döda katt, såvida han befunne sig på längre afstånd än 300 meter från bebodt hus. På samma gång de egentliga huskattorna derigenom tillbörligen skyddas, bereder man ett ytterligare medel att förebygga den förödelse å villebrådsstammen, särskildt rapphönskullarne, som, efter hvad jagtvänner allmänt förmäla, åstadkommes af kattor.

Slutligen anser sig utskottet böra förorda, att Första Kammaren frånträder sitt beslut i fråga om 22 § och biträder Andra Kammarens derutinnan fattade beslut.

Första Kammarens beslut är dels ofullständigt derigenom, att bestämmelse saknas om böternas förvandling vid bristande tillgång, dels betänkligt derutinnan, att detsamma inför en mot gällande strafflagstiftning stridande princip, den nemligen att målsegaren skall erhålla andel i ådömda böter. Då dessutom bestämmelsen om böternas fördelning i alla händelser ej komme att gälla böter, som för oloflig jagt å annans mark ådömas, utan allenast böter för en del ringare, mindre ofta förekommande förseelser, torde hvad man med bestämmelsen afsett — ökad effektivitet åt de till skydd mot jagtöfverträdelser gifna föreskrifter — ej i nämnvärd mån stå att på denna väg vinna.

Under åberopande af det anförda får utskottet alltså i sammanjemkningsändamål hemställa:

1:o) att Andra Kammaren, med frånträdande af sitt beslut beträffande 13 § i det förslag till lag om rätt till jagt, om hvars antagande lagutskottet i sitt

utlåtande n:o 40 hemstält, ville biträda Första Kammarens härutinnan fattade beslut;

2:o) att kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt beslut rörande 14 § af ifrågavarande lagförslag, ville antaga följande lydelse af berörda paragraf:

14 §.

Ej må någon utan lof skrämma eller drifva villebråd från mark, hvarå han ej har jagträtt.

3:o) att Första Kammaren, med frånträdande af sitt beslut beträffande 16 § af ifrågavarande lagförslag, ville biträda Andra Kammarens rörande denna paragraf fattade beslut;

4:o) att kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt beslut rörande 17 § af ifrågavarande lagförslag, ville antaga följande lydelse af berörda paragraf:

17 §.

Katt, som anträffas i skog eller hage, må saklöst dödas.

Lag samma vare beträffande katt, som anträffas å annan mark på längre afstånd än trehundra meter från bebodt hus.

5:o) att Första Kammaren, med frånträdande af sitt beslut beträffande 22 § af ifrågavarande lagförslag, ville biträda det beslut derutinnan, som Andra Kammaren fattat.

Slutligen och under förutsättning att kamrarne bifalla, Första Kammaren hvad utskottet i andra, tredje, fjerde och femte punkterna här ofvan föreslagit och Andra Kammaren hvad utskottet i första, andra och fjerde punkterna hemstält, får utskottet anhålla om kamrarnes förklarande,

6:o) att Riksdagen, som funnit Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej kunna i oförändradt skick bifallas, för sin del antagit lag om rätt till jagt, lag

om ändrad lydelse af 24 kap. 13 § strafflagen och lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd den 25 april 1889, af den lydelse, kamrarnes, i anledning af utskottets hemställan ej mindre i utlåtande n:o 40 än äfven i detta memorial, fattade sammanstämmande beslut utvisa.

Stockholm den 8 maj 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

af herr *Björlin*, som ansett, att utskottet bort, beträffande 22 §, i sammanjemkningsändamål hemställa, att kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt beslut rörande denna paragraf, ville antaga följande lydelse af paragrafen i fråga:

22 §.

Af böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalle två tredjedelar åklagaren eller, der åklagaren ej förer talan, målsegaren, och en tredjedel den kommun, inom hvilken åtalade förbrytelsen är begången. Finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

samt af herr *Hedenstierna*.

STOCKHOLM, K. L. BECKMANS BOKTR., 1900.

N:o 50.

Ank. till Riksd. kansli den 10 maj 1900 kl. 12 midd.

Memorial, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande n:o 47, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, samt till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen, dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar, dels ock en i anledning af nämnda propositioner väckt motion.

I utlåtande, n:o 47, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 22, med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, samt till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen, dels Kongl. Maj:ts proposition, n:o 46, med förslag till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar, dels ock en i anledning af nämnda propositioner inom Andra Kammaren af herr Lindhagen väckt motion, n:o 167, hemstälde lagutskottet, att Riksdagen, med afslag å herr Lindhagens förevarande motion, ville *dels* under förklarande, att Kongl. Maj:ts proposition n:o 46 icke kunde i oförändradt skick godkännas, för sin del antaga lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar, af den lydelse utskottets utlåtande utvisade, *dels ock* bifalla de i Kongl. Maj:ts proposition n:o 22

framlagda förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, och till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har Första Kammaren bifallit denna utskottets hemställan, hvaremot Andra Kammaren afslagit dels förslaget till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar, dels ock 1 § af förslaget till lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, och i stället beslutit att med anledning af herr Lindhagens motion i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t efter förnyadt öfvervägande af frågorna rörande koncession och expropriationsrätt för elektriska starkströmledningar snarast möjligt låta utarbeta och för Riksdagen framlägga nytt förslag till lagstiftning i ämnet. Förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen har äfven af Andra Kammaren oförändradt godkänts, liksom ock, med den af afslaget å 1 § föranledda ändring i nummerbeteckningen, 2 och 3 §§ af förslaget till lag, innefattande tillägg till expropriationsförordningen. Äfven öfvergångsstadgandet, ingressen och rubriken af sistnämnda lagförslag hafva vunnit Andra Kammarens bifall.

Kamrarnes beslut äro alltså sammanstämmande i fråga om det framlagda lagförslaget om ändringar i 19 kap. strafflagen äfvensom med undantag af 1 § och nummerbeteckningen å öfriga paragrafer, beträffande lagförslaget om tillägg till expropriationsförordningen.

Skiljaktigheten emellan kamrarnes beslut gäller koncession och expropriationsrätt för elektriska ledningar. Båda kamrarnes beslut häntyda emellertid äfven i fråga om dessa ämnen på ett samstämmigt intresse att lagstiftning på nämnda område snarast möjligt kommer till stånd, äfven om enighet emellan kamrarne för närvarande ej kunnat vinnas rörande formen och det närmare innehållet af ifrågavarande lagstiftning.

Utskottet har vid sådant förhållande ansett sammanjemkning mellan kamrarnes skiljaktiga beslut lämpligen kunna åvägabringas sålunda, att kamrarne, med antagande af lagar i de delar, hvari kamrarnes beslut sammanstämma, beslöte aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att nytt förslag till lag angående koncession och expropriationsrätt för elektriska ledningar snarast möjligt blefve för Riksdagen framlagdt.

Utskottet hemställer alltså,

dels att kamrarne måtte förklara, att Riksdagen, som ansett Kongl. Maj:ts proposition n:o 22 ej kunna i

oförändradt skick godkännas, för sin del antagit följande

1:o) **Lag,**

innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Härigenom stadgas såsom tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof:

1 §.

Är vattenledning anlagd för någon orts förseende med dess behof af vatten och har, i följd af belägenheten, genom lofligt bruk af fast egendom, som tillhör enskild man, menighet eller inrättning, uppstått fara för vattenledningens förorenande, eger Konungen föreskrifva sådana förändringar i egendomens bruk, som pröfvas erforderliga till farans undanrödjande; dock njute den, som deraf lider men, ersättning såsom för intrång i nyttjanderätten.

Vill egaren, hellre än att tåla föreskrifven förändring, hvarom i denna § förmäles, afstå hela egendomen eller sådan del deraf, som föreskriften angår, skall den egendom lösas.

2 §.

I fall, som i denna lag afses, skola de angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof gifna föreskrifter ega motsvarande tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1901.

och 2:o) **Lag**

om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

13 §.

Hvar som uppsåtligen förstörer eller skadar statens elektriska ledning för belysning, för uppvärmning eller för öfverföring af drifkraft, statens telegraf eller telefoninrättning eller någon ledningens eller inrättningens beståndsdel eller tillhörighet, eller dermed vidtager åtgärder, hvarigenom fara för menniskor eller egendom uppkommer eller ledningens eller inrättningens begagnande hindras eller störes; dömes till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år. Var skadan ringa och kom ej deraf fara för menniskor eller egendom eller hinder i ledningens eller inrättningens begagnande; må till böter dömas.

14 §.

Hvad i 11, 12 och 13 §§ om statens kanal- eller slussverk, annan sådan vattenbyggnad, jernväg, elektrisk ledning för belysning, för uppvärmning eller för öfverföring af drifkraft, telegraf- eller telefoninrättning är stadgadt, må ock å dylik, af enskilde personer, menigheter eller bolag inrättad anläggning tillämpas, om Konungen förordnat, att sådan anläggning skall lika skydd, som statens, njuta.

21 §.

Den, som ouppsåtligen, genom vårdslöshet, oförsigtighet eller försummelse, är vållande till eldskada å annans egendom eller till förödelse derå efter ty i 6 § sägs, eller till skeppsbrott, eller till sådan skada eller öfversvämning, som i 11 § nämnd är, eller dertill att

fara uppstått för begagnande af verk, byggnad eller anläggning, som i sist sagda § omförmäles, straffes med fängelse i högst sex månader eller böter.

Är någon, på sätt nu sagdt är, vållande till skada å fyr- eller känningsbåk eller annat sådant tecken, som i 10 § nämndt är; straffes med böter. För dylikt vållande till skada, hinder, uppehåll eller fara, som i 12 eller 13 § omförmäles, eller till skada, som i 15 § sägs, vare bot högst tvåhundra riksdaler.

Hvad i denna § om statens kanal- eller slussverk, annan sådan vattenbyggnad, jernväg, elektrisk ledning för belysning, för uppvärmning eller för öfverföring af drifkraft, telegraf- eller telefoninrättning är stadgadt, må ock å dylik, af enskilde personer, menigheter eller bolag inrättad anläggning tillämpas, om Konungen förordnat, att sådan anläggning skall lika skydd, som statens, njuta.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1901.

dels ock att kamrarne, hvardera med frånträdande af sina beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition n:o 46 äfvensom 1 § af det i Kongl. Maj:ts proposition n:o 22 framlagda förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t snarast möjligt låta utarbeta och för Riksdagen framlägga nytt förslag till lagstiftning rörande koncession och expropriationsrätt för elektriska ledningar.

Stockholm den 10 maj 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Stockholm 1900. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A Norstedt & Söner.

Register

öfver de af lagutskottet vid 1900 års lagtima riksdag afgifna utlåtanden och memorial.

Utlåtandets eller memorialets n:o.

A.

B.

C.

E.

Utlåtandets eller memorialets n:o.

I.

J.

K.

Utlåtandets eller memorialets n:o.

L.

M.

N.

O.

T.

U.

V.

Utlåtandets eller memorialets n:o.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 109953023